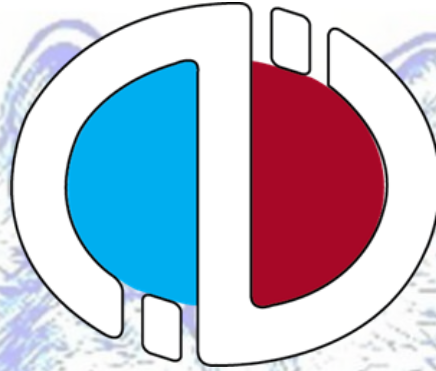

TÜRK DİLİ 1

ÜNİTE ÖZETLERİ DENEME SORULARI ÜNİTE SORULARI ÇIKMIŞ SORULAR

SKYMOON PDF

DON'T ASK QUESTIONS, JUST FOLLOW...

SINCE 2020

ÜNİTE 1: DİL VE KÜLTÜR

GİRİŞ

Dille ilgili sağlıklı bilgilere bilimsel yol ve yöntemlerle ulaşılabilir. Bu yol ve yöntemlerin başında doğal dilin ses, biçim ve söz diziminin bilgisi ve çalışması olan dil bilgisi gelir. Dil bilgisinde BETİMLEYİCİ (tasvirî) ve KURALCI olmak üzere iki tür yaklaşım vardır. Dil bilimciler genellikle anlamaya, açıklamaya odaklı olduklarından betimleyici dil bilgisini, dili öğretenler ise öğretim için dilin farklı düzeylerdeki işleyişiyle ilgili kuralları ön plana çıkarmak zorunda olduklarından kuralcı dil bilgisini tercih ederler.

DİL

Konuşma sürecinde iletilmek istenen duygu ve düşünceler, verilmek istenen iletiler konuşurun beyni tarafından yönetilen bir dizi zihnî, anatomik, fizyolojik işlemlerle fiziksel niceliklere dönüştürülen ses dalgalarına aktarılır. Söz dizimsel boyutta ileti taşıyan ses dalgaları dinleyicinin kulağı tarafından algılanarak elektrokimyasal yollarla beyin kabuğunun (korteks) ilgili merkezine aktarılır ve bu merkezde çözümlenerek anlamlandırılır. Dili bütün bu süreçlerin birleşimi olarak niteleyebiliriz.

Farklı araştırmacılar dili farklı şekillerde tanımlamaktadır. Örneğin Doğan Aksan'a göre dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir.

Bilimsel bakımdan dilin özellikleri

Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir sistemdir.

Dilin temeli sestir, dil doğal olarak öncelikle sözlü bir anlatım aracıdır.

Dilde nedensizlik ilkesi esastır. Örneğin doğadaki "ağaç" ile AĞAÇ sözcüğünü oluşturan a.ğ.a.ç. sesleri arasında hiçbir nedensel ilişki bulunmaz.

İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur. Yeryüzünün bütün dilleri kendi içinde çok gelişmiş bir sistemden oluşmuştur.

Dilin üretim yetisi sınırsızdır. Dilin ses, biçim, söz dizimi vb. kuralları çerçevesinde yeni sözcükler ve cümleler üretilebilir, üretilenler anlaşılabilir.

Her dil, ait olduğu toplumun ve konuşurlarının değişen ihtiyaçlarına karşılık verebilecek, ait oldukları toplumun gereksinimlerini karşılayabilecek, kültürel mirasını sonraki kuşaklara aktarabilecek niteliktedir.

Toplumsal katmanlara göre değişen dil ağız, şive, lehçe gibi 'değişke'lerden oluşur. Dil yalnızca bölgeden bölgeye değil, etnik ve sosyoekonomik nedenlerle de farklılaşır. Ayrıca konuşurlar, içinde bulundukları psikolojik duruma, resmî ya da gayriresmî ortamlara göre dili farklı biçimlerde kullanabilir.

Ana dili, öğrenilen değil; edinilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir sistemdir. İnsanlar doğuştan gelen dil edinim aygıtı ile dilin kurallarını işiterek edinirler. Bu bakımdan bütün diller, kuralları teker teker öğrenilen değil, farkında olunmadan çocuk yaşta edinilen, insan türüne özgü evrensel sistemlerdir.

Dil, toplumsal ve ulusal bir kurumdur. Dil ulusal duygunun gelişmesini sağlayan, insanlara ortak ülküler etrafında aitlik ve dayanışma duygusu veren bir değerdir.

Dil, insanı konu alan her bilim dalıyla yakından ilgili doğal bir iletişim aracıdır.

Dil, hem araç, hem malzeme, hem de bu aracı ve malzemeyi kullanan sistemdir. İnsanın günlük iletişimden bilimsel çalışmalara değin her türlü faaliyetini gerçekleştirmesini sağlayan bir iletişim aracı olmasının yanı sıra dil bilimin, dil bilgisinin ve insanı keşfetmek isteyen diğer bilim alanlarının malzemesidir.

Diller arasında benzerlikler ve ortaklıklar olabilir. Bunlar aynı genetik kaynaktan gelişmenin, temas sonucu yapılan kopyaların ürünü veya rastlantısal olabilir.

Dil-düşünce ve duygu bağlantısı

Eski Yunan döneminden bu yana süregelen 'dilin mi düşüncüyü yönettiği yoksa düşüncenin mi dili yönettiği' ikilemi, günümüzde de yanıtı aranan sorulardan biridir. Kişinin konuştuğu dil ile o kişinin dünyayı nasıl algıladığı ve nasıl davrandığı arasında sistemli bir ilişki vardır.

Duygularımızı da seçtiğimiz sözcüklerle, sözcüklere ve cümlelere kattığımız vurgu, tonlama gibi öğelerle belirtiriz.

Konuşulan dilin, düşünme ve dünyayı görme ve algılama yollarını şekillendirip şekillendirmedığı sorusu yüzyıllar boyunca araştırmacılar tarafından tartışılmıştır. Ancak bu tartışmanın da kesin bir yanıtı yoktur.

Dillerin doğuşu ile ilgili kuramlar

İnsanlık tarihinin son beş bin yılı dışında elimizde herhangi bir yazılı belge bulunmadığından, dillerin ne zaman ve ne şekilde doğduğu sorusunun cevabı yoktur. Dillerin doğuşu ile ilgili kuramlar, yeryüzündeki bütün dillerin tek ana dilden geliştiğini ileri süren tek köken kuramı ve dillerin farklı dillerden

ya da kaynaklardan geliştiğini ileri süren çok köken kuramı olmak üzere iki grupta toplanabilir. DİNG-DONG kuramına göre, dil ilkel insanın nesneleri sesle anlatmaya çalışmasından doğmuştur. İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren yansıma kuramı; dilin doğuşunu insanın duygularını ifade etmesiyle ilişkilendiren ünlem kuramı; dilin kökenini insanların çalışırken yaptıkları işbirliği aracılığıyla açıklayan etkileşim kuramı; dilin doğuşunu insanın güneş karşısındaki duygularını dile getirdiği a/ağ seslerine bağlayan Güneş dil kuramı vb. kuramlar dillerin kökenini açıklamaya çalışan kuramlardan bazılarıdır. Dillerin kökeni konusuna inanç dünyası da kayıtsız değildir. Üç büyük dine göre dilin kökeni Tanrısaldır. Dil, Tanrı tarafından yaratılmış, Hazret-i Âdem'e varlıkların adları öğretilmiş, ona konuşma becerisi verilmiştir.

Dillerin kökenine ilişkin antropolojik ve arkeolojik araştırmalardan, hatta 1970'lerden sonra insan dilleriyle ilgili pek çok bilinmeyen ortaya konmuştur. Fakat insan dillerinin kökenlerinin basit sistemlerden karmaşık sistemlere geliştiğini gösteren herhangi bir kanıt yoktur. Dillerin doğuşuyla ilgili çalışmalarda, hayvanlar arasındaki belirli iletişim biçimlerini, çocukların dil edinim süreçlerini veya 'ilkel' dilleri gözlemleyerek dillerin nasıl doğduğunu anlamaya yönelik kuramlar da doyurucu sonuçlara ulaşamamıştır.

Dil türleri

Diller tarihî, coğrafi, dil bilimsel, toplumsal, toplum dil bilimsel, siyasal, işlevsel vb. çok farklı ölçütlere göre sınıflandırılabilir.

Ana dil: Ana dil, ata dil olarak da bilinen ve bir dilin veya dil ailesinin tarihî gelişim sürecinde kuramsal olarak var olduğu düşünülen en eski şeklidir. Bütün Türk dillerinin kendisinden çıktığı 'ana' dil, İLK TÜRKÇE dir.

Ana dili: İnsanın bebeklik döneminden beri birlikte olduğu dil topluluğunun üyeleriyle etkileşim sonucunda edindiği dildir. BİRİNCİ DİL, ASIL DİL olarak da nitelendirilir.

Diyalekt: Bu terim, AĞIZ teriminin yerine de kullanılır. Korkmaz'ın tanımıyla diyalekt bir dilin tarihi, siyasî, sosyal ve kültürel nedenlerle değişik bölgelerde ses yapısı, şekil yapısı ve kelime hazinesi bakımından önemli farklarla birbirinden ayrılan kollarından her biridir.

Ölçünlü dil: Devlet, denetleme ve icra gücünün aracı ve egemenliğinin simgesi olacak bir üst dile ihtiyaç duyar. Genel olarak yazı dili, edebî dil vb. şekilde adlandırılan bu üst dile ÖLÇÜNLÜ DİL adı verilir.

Ölçünlü dil, aynı dilin çatısı altındaki değişkelerin ortak dilidir.

Yazı dili ve sözlü dil: Yazı dili, halk arasında ve öğretim süreçlerinde 'en iyi', 'en doğru' ve 'en güzel' olarak nitelenen dildir. Sözlü dil ise karşılıklı iletişimde ses tonu, jestler ve mimikler, yüz ifadesi, vücut duruşu vb. dil dışı öğelerin de kullanıldığı konuşma dilidir.

Argo ve jargon: ARGO bir dil türü olarak değil '1. Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken, çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim, 2. mecaz. Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim' sözleriyle açıklanmaktadır. Aynı meslek veya toplumsal gruptaki insanların, temel kavramları itibarıyla ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığına ise JARGON adı verilmektedir.

İzole dil: İzole dil, bir dil ailesi içinde yer alan ancak coğrafi bakımdan ailenin diğer üyelerine yakın olmayan, herhangi bir dil ailesi içinde yer almayan veya aynı dil ailesi içinde yakın akrabası bulunmayan dildir.

Kutsal diller: Dil bilimsel bakımdan dillere kutsallık atfedilmez ancak kimi dinlerin öğretilerinin vaaz edildiği diller o dinlerin inanırları tarafından kutsal kabul edilir.

Siyasal ve Etnik Bakımdan Dil Türleri

Her ülkenin dilin kullanım süreçlerini düzenleyen açık ya da kapalı dil politikaları vardır. Bu politikalar tek dillilik, eşit çok dillilik, ulusal/bölgesel dil sistemleri olmak üzere üçe ayrılabilir.

Devlet dili: Devlet dili, gerek ana dili konuşurları gerekse diğer dillerin konuşurları tarafından devlet yönetiminde ve kamu alanında yasal ve zorunlu olarak kullanılması gereken dil veya dillerdir.

Resmî dil: Resmî dil, bir ülkenin tamamında veya bir bölgesinde yönetim dili olarak kullanılan ve yasal statüsü bulunan dildir.

Bölgesel Diller ve Bölgesel Olmayan Diller

Bölgesel dil, bir ülkede, genellikle belirli bir bölgede farklı bir etnik grup veya gruplar tarafından kullanılan dil veya dillerdir.

Yerli azınlık dili: Aynı siyasî veya ulusal çevrede, genellikle belirli bir bölgede tarihin eski dönemlerinden bu yana yaşayan ve çoğunluğun dilinden farklı bir dili kullanan topluluğun diline verilen addır.

Göçmen azınlık dili: Yerli coğrafyalarından başka ülkelere göç eden ve bulundukları siyasal coğrafyadaki resmî dilden veya çoğunluğun dilinden farklı bir dili konuşan göçmen toplulukların dilidir.

Uluslararası dil: Ticaret, bilim, diplomasi, eğitim, seyahat vb. amaçlarla farklı ülkelerdeki dillerin

konusurları tarafından ortak anlaşma aracı olarak kullanılan dildir.

Çalışma dili: Resmî dilden farklı olarak ulusüstü, uluslararası kuruluşların kendi birimleri arasındaki iletişimde yazılı ve sözlü olarak yaygın biçimde kullandığı dildir.

Yapay diller: İnsanlar arasındaki sorunların birbirini anlamamaktan kaynaklandığını, bu nedenle iletişim engellerinin ortadan kaldırılmasının önemli olduğunu düşünen bilim insanları, düşünürler ve sanatçıların oluşturmaya çalıştığı ortak dildir. VOLAPÜK ve ESPERANTO bunlara örnek olarak verilebilir.

Dillerin sınıflandırılması

Dillerin sayısı, farklılıkları ve yakınlıkları, tek veya çok kaynaktan gelişip gelişmedikleri, gelişim süreçleri vb. hususların araştırılması için sınıflandırmaya ihtiyaç vardır. Dillerin sınıflandırılmasında en temel yöntemler köken sınıflandırması ve yapı bakımından sınıflandırmadır.

Köken bakımından dünya dilleri

Köken bakımından akraba olan diller temel sözcükler, sayı sistemlerinin aynı kökten gelişmiş olması, ses denklilikleri vb. kanıtlanabilir ortak dil bilimsel özellikler gösterir. Köken bakımından akraba dillerin oluşturduğu aileler şunlardır:

1. **Afroasya (Hami-Sami dilleri):** Kuzey Afrika'da ve Güneybatı Asya'nın birçok bölgesinde konuşulur.
2. **Altay dilleri:** Aralarındaki genetik akrabalık kesin olarak ortaya konulamayan Türk dilleri, Moğol dilleri ve Mançu-Tunguz dillerinden oluşur.
3. **Avustronezya (Malay-Polinezya) dilleri:** Malezya'nın resmi dili olan Malayca ve Endonezya'nın resmi dili olan Endonezcedir.
4. **Çin-Tibet dilleri:** Çin-Tibet dilleri ailesi Çin dilleri ve Tibet-Burma dallarından; Tibet-Burma dalı da Tibetçe ve Burmacadan oluşmaktadır.
5. **Hint-Avrupa dilleri:** Bu dil ailesinin Avrupa kolu kendi içinde Germen, Kelt, Latin, Slav, Baltık dillerinden ve bağımsız dil ailelerinden oluşur. Hint-İran dilleri ise Hint ve İran dil grupları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
6. **Ural dilleri:** Fin-Uğur dilleri ve Samoyed dilleri olmak üzere iki ana gruptan oluşur.
7. **Kafkas dilleri:** Bu grup Gürcüce; Kuzeybatı Kafkas dilleri; Kuzeydoğu Kafkas dilleri olarak gruplandırılabilir.

Yapı bakımından dünya dilleri

Dünya dilleri yapı bakımından biçim bilgisel veya söz dizimsel göstergeler kullanılarak sınıflandırılır. Biçim

bilgisel olarak

diller BİTİŞKEN (eklemeli), BÜKÜNLÜ (çekimli) ve YALINLAYAN diller olmak üzere üçe ayrılır.

Bitişken diller: Eklemeli dillerde üretim ve çekim, sözcük kök veya gövdelerinin sonuna yapım eklerinin ya da çatı, zaman, kip, kişi ekleri gibi çekim eklerinin getirilmesiyle olur. Türkçede eklenme, SON EKLENME şeklindedir.

Bükünlü diller: Bükünlü dillerde sözcüğün biçiminin değişmesi anlamın ve/veya dil bilgisel işlevin de değiştiğini gösterir. Bu dillerin en karakteristiği Arapçadır.

Yalınlayan diller: Bu dillerde çekim yoktur. Sözcüğün biçimi değişmez veya sözcüğe herhangi bir gramatikal birim eklenmez. Çince, Tibetçe ve Vietnamca yalınlayan dillerin en tipik örnekleridir. Bu dillerde tonlama ve vurgulamanın birinci derecede dil bilgisel işlevi vardır.

Söz dizimi bakımından dünya dilleri

Dünya dilleri, cümle içinde yer alan temel öğeler olan özne (Ö), nesne (N) ve yüklem (Y) dizilişine göre yani söz dizimine göre altı gruba ayrılır.

TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

Fin-Ugor, Türk ve Moğol dilleri arasındaki ortak özellikleri dile getiren ilk bilim adamı J. von Strahlenberg'dir. Günümüzde Ural dilleri ile Altay dilleri arasındaki ilişkiye dayalı yakınlıklar, kimi yapısal benzerlikler ve ortaklıklar bulunmakla birlikte her iki ailenin genetik bakımdan aynı ata dilden gelişmediği kabul edilmektedir.

Türk yazı dillerinin ve lehçelerinin sınıflandırılması

1. **Güneybatı, Oğuz Türkçesi:** Bu grubun batı kolunda Gagauzca, Türkiye Türkçesi ve Azerice; doğu kolunda ise Türkmençe yer alır. Salırca (Salarca) da tarihî olarak Oğuz grubundan gelişmiştir.
2. **Kuzeybatı, Kıpçak Türkçesi:** Grubunun batı kolunda Kumukça, Karaçay-Balkarca, Kırım Tatarcası ve Karayca; kuzey kolunda Kazan Tatarcası ve Baskurtça; güney kolunda Kazakça, Karakalpakça, Kıpçak-Özbek ve Nogayca bulunur. Kırgızca da bu gruba dahil edilebilir.
3. **Güneydoğu, Uygur Türkçesi:** Grubun batı kolunda Özbekçe ve Özbekçenin değişkeleri, doğu kolunda Modern Uygurca, Sarı Uygurca ve Salırca/Salarca yer alır.
4. **Kuzeydoğu, Sibirya Türkçesi:** Bu grubun kuzey kolunda Sahaca (Yakutça) ve Dolganca; güney kolunda ise a. Sayan Türkçesi (Tuvaca ve Tofaca), b. Yenisey Türkçesi (Hakasça, Sorca ve değişkeleri), c. Çulım Türkçesi, Küerik

vd. değişikleri, d. Altayca ve değişikleri vardır.

5. **Çuvaşça, Oğur/Bulgar grubu:** İlk Türkçe döneminde Türk dillerinden ayrılan Çuvaşça grubun tek yazı dilidir.
6. **Halaçça, Argu Türkçesi:** Orta İran'da konuşulan Halaççanın Divanü Lugâti't-Türk'te Arguca olarak anılan dilin devamı olduğu düşünülmektedir.

Türkiye Türkçesi

Türk yazı dilleri ailesinin en kalabalık dili Türkiye Türkçesidir. Türkiye Türkçesi Türkiye'nin yanı sıra, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de resmî dilidir. Türkiye Türkçesi coğrafi bakımdan Anadolu Türkçesi ve Rumeli Türkçesi olarak ikiye ayrılır. Anadolu Türkçesi ise Batı Anadolu, Orta Anadolu, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu ağızları olmak üzere dörde ayrılır.

DİL VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Kültür nedir?

Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Türkçe Sözlük'te kültür kavramının tanımı "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" şeklinde yapılmıştır. Kültür kavramının farklı tanımlarında izlenebilen ortak özellikler; kültürün, insanların kendi yarattıkları, kabul görmüş toplumsal davranışları içine alması, sonraki nesillere aktarılması ve toplumlara veya gruplara göre çeşitlendiği için ait olduğu "topluma özgü" olmasıdır. Kültürel davranışlar, toplum tarafından üzerinde uzlaş sağlanan, davranışlar bütünüdür. Bu nedenle toplumlar için bir çeşit KOLEKTİF BİLİNÇ de oluştururlar.

Fransızca CULTURE kelimesinden gelen kültür kavramının algılanışı, dönemlere göre farklılıklar göstermiştir. Örneğin, XIX. yüzyılda Batılı sosyal filozoflar ve tarihçiler, kültürü bir toplumun etik değerlerini oluşturan, onu diğer toplumlardan ayırt eden düşünce veya manevi değerler bütünü olarak görme eğilimindeydiler. XX. yüzyılda ise kültür kavramı, daha geniş kapsamlı ve bilimsel olarak ele alınır.

Amerikalı antropolog Edward Sapir, kültürün üç ayrı tanımından bahseder. Bunlardan ilki, kültürün "Bir insanın yaşamında miras edindiği, babadan oğula geçen maddi veya manevi unsurlar" olduğudur. Sapir'e göre kültür teriminin ikinci anlamı, "bireysel gelişmede yetkin örnek olma" ile ilgilidir. Sapir'in üzerinde durduğu üçüncü kültür tanımı, "Bir

toplumun sahip olduğu, diğer unsurlara göre daha değerli görülen, daha karakteristik, manevi anlamda daha önemli unsurlar bütünü" şeklindedir. Sapir'in kendi kültür tanımı ise mensubiyet kavramıyla yakından ilgilidir ve millî kültür anlayışıyla örtüşür. Buna göre kültür, "Belirli bir grup insanı diğerlerinden farklı kılan, ayıran genel davranışlar ve yaşam tarzlarıdır ve o toplumun ürettiği uygarlığın belirgin, tipik göstergelerini de içine alır."

Aynı kültüre sahip olan insanlar, zaman içinde düşünce tarzlarında ve tepkilerinde benzerlikler gösterir. Böylece toplumların kendilerine özgü kültürel kimlikleri meydana gelir. Toplamların veya milletlerin kültürel kimlikleri, sanatlarına, edebiyatlarına, mimarilerine, maddi ve manevi üretimlerine de yansiyarak bu öğeleri o kültüre özgü hale getirir. Diğer yandan küreselleşme, toplumlar arasındaki bilgi paylaşımının artması, kültürel karşılaşmalar vb. farklı toplumlara ait kültürel unsurların zaman içerisinde belirli düzeylerde birbirine benzer hale gelmesine de neden olabilmektedir.

KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN ÖGELER

Kültürü oluşturan öğeler, genel anlamda maddi ve manevi veya somut ve somut olmayan biçiminde sınıflandırılabilir. Maddi kültür unsurları mimarî, el sanatları, geleneksel kıyafetler, araç-gereçler gibi elle tutulur, gözle görülür, somut olan unsurlardır. Manevi kültür unsurları ise inançlar, dünya görüşleri, ahlak anlayışı, davranış kalıpları, ilişki örüntüleri vb. toplumsal hayatı çevreleyen öğreti ve değerlerdir. Somut olmayan, manevi kültür unsurlarının aktarımında dil önemli bir rol üstlenir. Maddi ve manevi kültürel unsurlar, toplumların kimliklerini oluşturarak onların yaşam tarzını, hayata, sanata, estetiğe, etik değerlere yaklaşımlarını yansıtır.

Kültür Değişmeleri

Kültürel değişmeler çok çeşitli nedenlerle gerçekleşebilir. Başka kültürlerle karşılaşma ve etkileşim, ekonomik, sosyo-politik ve teknolojik gelişmeler de kültürleri çeşitli açılardan etkilemektedir.

Kültürel değişmeleri yaratan motiflerden biri kültürlerarası etkileşimdir. Kültürel etkileşimin ortaya çıkardığı değişmeler kültürel etkileşim, kültürel asimilasyon veya karma kültürllük biçiminde ortaya çıkabilir.

Kültürel değişme süreçlerinde tercümeler de yadsınamaz bir öneme sahiptir. Örneğin Batı'da Rönesans, İslam ve Yunan tercümeleri ile ortaya çıkmıştır.

Türk kültür tarihinde meydana gelen kültürel değişme ve gelişmeleri, farklı motifler yönlendirmiştir. Örneğin Eski Uygur Türklerinde, dinî motifli kültürel değişme süreçleri yaşanmıştır. Uygur Türklerinin Maniheizmi kabulü, atlıgöçebe hayattan yerleşik hayata geçişi, ticari faaliyetlerde, ilim, sanat ve edebiyatta gelişmeyi sağlayarak kültür üzerinde belirgin bir etki oluşturmuştur.

Türk kültür hayatının XVIII. yüzyıldan itibaren yüzünü Avrupa'ya çevirdiği görülmektedir. Batı kültür ve medeniyetinde meydana gelen ilerleme, XVIII. yüzyılda çeşitli Avrupa ülkelerine seyahat eden Osmanlı aydınlarının ve elçilerinin dikkatini çekmiş ve kültürel değişim süreci bu yöne kaymıştır.

Dil ve kültür

Dil ve kültür arasında, birbirini yaratma, birbirinin varlığına kaynak ve ortam oluşturma yönünde organik bir ilişki bulunur. Dil, kültüre ait binlerce unsurdan biridir. Ancak dil, 'kültürün varlığını ve devamlılığını sağlamak', 'sözlü ve yazılı kültür öğelerini bizzat yaratmak', 'kültürel öğeleri sonraki nesillere taşımak' vb. işlevlerle kültür öğelerinden en temel olanıdır.

Dil, soyut veya somut pek çok kültürel unsuru kalıcı hâle getirmektedir. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir. Kültür ve dil arasındaki etkileşimin diğer boyutu ise kültürlerin diller ve dil davranışları üzerinde belirleyici bir rolünün bulunmasıdır.

Dil ve toplum

Dilin toplumsal bir iletişim sistemi olması, toplumla ilgili birçok unsurun dilde de karşılık bulmasına sebep olur. Toplumsal statü, yaş, eğitim, toplumsal roller, cinsiyet vb. toplumsal unsurlar, bireylerin dil davranışlarını da etkiler.

İnsanlar farklı toplumsal ortamlarda, farklı amaçlar için, farklı dil biçimlerini kullanır. Konuşma ortamına ve iletişime katılanların durumuna göre tercih edilen bu konuşma stillerinin her birine **DURUMSAL DİL TÜRÜ** denir. Zamir kullanımında sen/siz tercihi, hitap biçimleri, nezaket stratejileri vb. dil bilimsel tercihler, içinde toplumsal anlam ve mesajları da barındırmaktadır.

Dil kullanımı üzerinde etkili olan toplumsal unsurlardan biri de konuşan bireyler arasındaki toplumsal mesafedir. İnsanlar birbirleriyle konuşurken konuşmaları birbirine benzer hâle gelir. Yani konuşurun stili konuştuğu kişinin stili ile birleşir. Bu süreç konuşma bağdaşması olarak adlandırılır.

Dil ve toplum arasındaki ilişkinin bir başka görünümü de toplumsal nezakettir. Uygun olmayan dil bilimsel seçimler kaba olarak düşünülür. Levinson (2004), nezaketin üç ana stratejisinden bahseder: Negatif

nezaket, pozitif nezaket ve örtük nezaket. Bu stratejiler 'onur' kavramıyla yakından ilişkilidir.

Toplum ve dil ilişkisini etkileyen unsurlardan biri de toplumsal ağdır. İnsanlar arasındaki ilişkilerin yapısı ve türü farklılık gösterir. Bu ilişkiler yakınlık/kaynaşma biçiminde ise bu yoğun ve çok yönlü bir toplumsal ağa işaret eder.

Toplum dil bilimin son zamanlarda üzerinde durduğu konulardan biri de kadın ve erkeklerin dillerinde yapı, söz varlığı, stil vb. farklılıkların olup olmadığıdır.

Toplum dil bilim açısından cinsiyet, yalnız biyolojik değil, toplumsal gerçeklikte ve dil üzerinde yansımalar bulan toplumsal bir olgu olarak görülür.

ÜNİTE 2: TÜRK DİLİNİN GELİŞİMİ VE TARİHSEL DÖNEMLERİ

TÜRKÇENİN YAŞI

Türkçe, Ural-Alтай dil ailesinin Altay koluna mensup kabul edilir. Bu kabul, Türkçenin öncelikle Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japonca gibi Altay dilleri ile daha sonra da Macarca, Fince vb. Ural dilleriyle akraba olduğu anlamına gelmektedir.

Türkçenin Altay dillerinden ne zaman ayrılıp bağımsız bir dil olarak kullanıldığına dair kesin yargıda bulunmak zordur. Türkçenin ilk yazılı izlerine, Sümerlerden kalan tabletlerde rastlanır. Bu nedenle, Türkçenin yaşının bugünden en az 8500 yıl geriye gittiği düşünülür.

Sümercenin bugün yaşayan birtakım dillerle ilişkisi tartışılan konulardandır. Atatürk de bu tartışmalara ilgisiz kalmamış, 1935 yılında Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesini kurdurarak bu tür konuların araştırılmasını istemiştir.

Konuyla ilgili önemli bir çalışma yayınlayan Osman Nedim Tuna (1990), Sümerce ve Türkçe arasındaki ilişkiler konusunda yaptığı araştırmaların sonucunda Sümerce ve Türkçe arasında 168 ortak kelime tespit etmiştir. Bu kelimeler akrabalıktan ya da kelime alışverişiinden kaynaklanmış olabilir.

Türklerin ana yurdunun neresi olduğu konusu da tartışmalıdır. Fakat genel kabul, Altay dağları çevresi, Baykal gölü çevresi ya da Karadeniz ile Hazar arasındaki bozkırların Türklerin ana yurdu olduğu şeklindedir. Türklerin çok erken devirlerde yaşamaya başladıkları atlı konar-göçer hayat tarzı, ana yurt konusundaki belirsizliğin temel nedenidir.

Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi MS 687-692 yıllarına tarihlenen Çoyr yazıtıdır. Fakat Türk yazı dilinin yaşı konusundaki çalışmalarıyla tanınan dil bilimci Doğan Aksan (2004), Köktürk Yazıtları'nda bulunan eşanlamlıları, çok anlamlıları ve ileri öğeleri dikkate alarak Türk yazı dilinin yaşının çok eskilere gitmesi gerektiğini belirtir.

Türkçenin tarihi dönemleri

Türkçenin yine çok erken devirlerde Eski Doğu Türkçesi ve Eski Batı Türkçesi diye adlandırılan iki kola ayrıldığı genel kabul gören bir durumdur. Bir dilin konuşurları, bölünüp farklı coğrafyalarda yaşamaya başladığında dillerinde zamanla çoğalıp fark edilir duruma gelen değişiklikler görülür. Zaman geçtikçe artan bu değişiklikler, kolların başka başka dillerle ilişki içinde olmasıyla daha da artar.

Türkçenin yazıyla izlenemeyen karanlık dönemlerin adlandırılmasında bilim adamları arasında birtakım farklılıklar görülmektedir.

Hun dönemi: Hun devletinin kurucuları ve hâkim unsuru Türklerdi. Hunların dili ile ilgili veriler Çin kaynaklarında kayıtlıdır. Çin kaynaklarında tespit edilen ve Hunlara ait olan bazı kelimeler şunlardır: TENGRİ, KUT, İL, TÖRÜ, YABGU, ORDU, SÜ, BÖRÜ, TEMİR, KURAL (SİLAH), KAPAGÇI (BEKÇİ), BİTİGÇİ (YAZAR) VB.

Eski Türkçe dönemi: Türkçenin MS 5.-10. yüzyılları Eski Türkçe Dönemi olarak adlandırılabilir. Eski Türkçe Dönemi, kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri Köktürklerden kalmadır. Bunların en hacimlileri Köl Tigin (732), Bilge Tonyukuk (725-726) ve Bilge Kağan (735) yazıtlarıdır. Bu yazıtlar, 1893'te Danimarkalı bilgin V. Thomsen tarafından okunmuş, ilk yayın ise Alman asıllı Rus türkolog W. Radloff tarafından yapılmıştır.

Uygurlar daha çok kağıtlara yazılmış edebî ürünler bırakmışlardır. Ancak Köktürklerdeki geleneğe uygun olarak Ötüken Uygur Kağanlığı Dönemi'nden kalma taşlara yazılmış pek çok yazıt da vardır.

Güneye göçüp küçük devletçikler kuran ve tam olarak yerleşik hayata geçen Uygurlar, bozkır hayatlarına ait pek çok gelenekten uzaklaştılar. Orhun yazısını bırakıp dillerini çeşitli alfabelerle yazıya geçirdiler. Ayrıca aralarında Maniheizm, Budizm, Nasturilik, Brahmanizm vb. dinleri kabul edenler oldu. Bu dinlerin etkisiyle dinî bir edebiyat gelişti ve Çince, Tibetçe vb. komşu dillerden pek çok eser Uygurcaya tercüme edildi. Ağırıklı olarak tercümeyle dayalı ve dinî bir edebiyat olan Uygur edebiyatında hayatın farklı alanlarına dair metinler de vardır. Uygurlardan günümüze yalnızca düz yazı metinler değil, şiirler de kalmıştır.

Orta Türkçe dönemi: Türklerin Satuk Buğra Han zamanında İslamiyeti benimsemelerinden sonra hem din değişikliğinden, hem de dilin iç bünyesindeki bazı değişmelerden dolayı Eski Türkçe döneminin kapandığı, Orta Türkçe döneminin başladığı kabul edilir. X. yüzyıldan başladığı kabul edilen bu dönem

de kendi içerisinde Karahanlı ve Harezmi Türkçesi olmak üzere ikiye ayrılır.

Karahanlı Türkçesinden günümüze kalan eserler KUTADGU BİLİĞ, DÎVÂNÜ LÜĞÂTİ'T-TÜRK, ATEBETÜ'L-HAKÂYİK, DÎVÂN-I HİKMET VE KUR'AN TERCÜMESİ' dir.

Harezmi Dönemi'nden kalan eserler ise MUKADDİMETÜ'LEDEB, MUÎNÜ'L- MÜRÎD, HÜSREV Ü ŞİRİN, MUHABBETNÂME, NEHCÜ'L-FERÂDİS vb. eserlerdir.

Türkçe on ikinci yüzyıl sonlarına kadar tek yazı diline sahipken bu tarihten sonra birbirinden oldukça uzak coğrafyalarda üç ayrı yazı dili hâlinde gelişmeye başlamıştır. Bu yazı dilleri KUZEY (KIPÇAK) TÜRKÇESİ, DOĞU (ÇAĞATAY) TÜRKÇESİ VE BATI (ESKİ OĞUZ YA DA ESKİ ANADOLU) TÜRKÇESİDİR.

Kuzey Türkçesi: Kıpçak Türklerinin yazı dilidir ve Altınordu döneminde oluşan edebî dilin devamıdır. Asıl Kıpçak sahasında yani Karadeniz'in kuzeyinde bu lehçeyle oluşturulan en önemli eser Avrupalılar tarafından yazılmış olan CODEX CUMANİCUS 'tur. Kuzey Türkçesinin asıl eserleri Mısır'da Kölemenler zamanında yazılmıştır. Mısır ve Suriye'de başta sözlük ve gramerler olmak üzere pek çok Türkçe eser yazılmıştır.

Ayrıca Karadeniz'in kuzeyi ile Kafkaslar bölgesinde Kuzey Türkçesiyle Ermeni harfli dinî bir edebiyat oluşmuştur. Bu edebiyatın diline bazı bilginler Ermeni Kıpçakçası, bazı bilginler ise Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi der.

Doğu (Çağatay) Türkçesi: Müşterek Türkistan Türkçesi olarak da anılan Çağatay Türkçesi; esas dil malzemesi bakımından Uygur, Karahanlı çizgisinin devamıdır; ancak bu yazı dillerinde fazla görülmeyen Arapça ve Farsça unsurlar, İslam dininin yaygınlaşıp iyice yerleşmesi dolayısıyla Çağatay Türkçesinde çokça görülür.

On dördüncü yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar devam eden Çağatay Edebiyatı; Klasik Öncesi Devir, Klasik Devir (Nevayî Devri) ve Klasik Sonrası Devir olmak üzere üçe ayrılarak incelenir. Klasik öncesi devir Lütî ve Sekkaki; Klasik devir ise Ali Şîr Nevayî, Hüseyin Baykara, Babür ile temsil edilir.

Batı (Eski Oğuz) Türkçesi: Büyük Selçuklu Devleti'nin Anadolu'yu fethetmesi, bu bölgeye büyük çoğunluğunu Oğuzların oluşturduğu Türk kitlelerinin göç edip yerleşmesine yol açtı. On üçüncü yüzyılda Cengiz Han'ın önünden kaçan Türklerin de Anadolu'ya yerleşmesiyle bölge büyük ölçüde Türkleşmiş oldu. Aynı yüzyılda Oğuz Türkçesi edebî dil olarak kullanılmaya başlandı.

Batı Türkçesinin ilk dönemine Eski Oğuz Türkçesi ya da Eski Anadolu Türkçesi denir. Bu dönem on ikinci

yüzyıl sonlarında başlar ve 15. yüzyıl sonlarında tamamlanır. Eski Oğuz Türkçesi yalnızca Anadolu'da değil, Azerbaycan, Irak ve Suriye'de de kullanılmıştır. Bu dönemde eser veren bazı isimler şunlardır: Mevlana'nın oğlu SULTAN VELED, YUNUS EMRE, ALİ, ŞEYYAD HAMZA, GÜLŞEHRÎ, AŞIK PAŞA, AHMET FAKÎH, HOCA MESUT vb.

TÜRKÇENİN YAZIMINDA KULLANILAN ALFABELER

Tarihte Türkler kadar dillerini farklı alfabelerle yazmış millet azdır. Türkçenin pek çok farklı alfabelerle yazılması Türk milletinin yaşadığı hayat tarzıyla doğrudan ilgilidir. Bütün tarih boyunca din, kültür ve medeniyet çevresi değişiklikleri, alfabe değişikliklerinin başlıca nedeni olmuştur. Tarihi tecrübe özellikle din ile alfabenin birbiriyle çok ilişkili olduğunu gösterir.

Türklerin tarihte ve bugün kullandıkları alfabeleri kısa kısa şöyle tanımlayabiliriz:

Köktürk alfabesi: Türkçenin bilinen en eski alfabesidir. Köktürk yazısı, Uygur Kağanlığı ve Kırgız Kağanlığı dönemlerinde de kullanılmıştır. Bu yazı çoğunlukla taşlar üzerine kazınmıştır. Fakat başka malzemelere ve Irk Bitig adlı eser gibi kağıda yazılmış metinler de bulunmaktadır.

Bu yazının kökeniyle ilgili farklı görüşler vardır. Köktürk yazısının İskandinavlıların ve Germanlerin kullandığı Runik yazıdan, Grek yazısından, Küçük Asya'daki Yunan yazı sisteminden, Arami, Pehlevi ya da Soğd alfabesinden, İskandinav ile Arami yazısının karışımından, Arami yazısı ve Türk damgalarının karışımından, Türk damgalarından ya da Sogut ve Pehlevi yazısı etkileriyle beraber Türk damgalarından doğmuş olabileceği düşünülmektedir.

Mani Alfabesi: Uygur kağanı Böğü'nün, 762'de Mani dinini kabul etmesinden sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu alfabeyle yazılmış metinler Doğu Türkistan'da Turfan civarında bulunmuştur. Mani alfabesiyle yazılmış Türkçe metinler, genellikle dini içeriklidir ve fazla değildir.

Soğut alfabesi: Bu alfabe, Türklere VIII. yüzyılda gelmiş ve kısa zamanda birtakım değişikliklerle Uygur alfabesi olmuştur. Türkçenin seslerini yazıya geçirmek bakımından çok yetersiz olan bu yazı Türkler tarafından ticari amaçla kullanılmıştır. Birinci Köktürk Kağanlığı zamanında VI. yüzyılda dikilmiş olan Bugut yazıtının dili de Soğutçadır.

Uygur alfabesi: Uygurların Soğutlarla geliştirdikleri siyasî ve ticari ilişkiler sonucunda Budizm'e ve Maniheizm'e yönelmeleri yazının da değiştirilmesi sonucunu doğurdu ve Soğut yazı sistemi geliştirilerek Uygur alfabesi oluşturuldu.

Bu alfabe Hitaylar, Moğollar, Mançular, Kalmuklar, Buryatlar gibi halkların yanısıra XI.-XV. yüzyıllarda Çağatay, Altınordu ve Kıpçak sahalarında, VIII-XVII. yüzyıllarda ise Doğu Türkistan, Harezm, Altın Ordu bölgelerinden İstanbul'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada kullanıldı.

Brahmi alfabesi: Daha çok Budist Uygurlar tarafından kullanılan ve Budizm'le ilgili eserler yazılan Brahmi alfabesi Hindistan kökenli bir yazı sistemidir. Din dolayısıyla kullanılan alfabelerdendir.

Tibet yazısı: Uygur kağanlığı döneminde Tibetlilerle ilişkilerin arttığının bir göstergesi olarak Tibet yazısı Uygurlar arasında kullanılmaya başlanmıştır. Bu yazı da Brahmi yazısı gibi çok kullanılmamıştır.

Süryani alfabesi: Hristiyan misyonerler Türkler arasına ikinci yüzyılda girmişler ve bu dinin Nasturi mezhebi VII. yüzyılda Türkler arasında yayılmaya başlamıştır. Bu dönemden kalma Süryani harfli Türkçe metinler bulunmaktadır.

İbrani alfabesi: Köktürk Devleti'nin en batı ucundaki bir Türk boyu olan Hazarlar kendi devletlerini kurduktan sonra Köktürk alfabesi yanında İbrani alfabesini de kullanmıştır. Ancak Hazarlardan günümüze bu alfabe ile yazılmış belge kalmamıştır. Bu yazının dokuzuncu yüzyılda Musevilğin Karay mezhebine giren Hazar Türklerinin kağanlık sülalesince kullanıldığı sanılmaktadır. XVI. yüzyıldan beri İbrani alfabesini kullanan Karaylar, bugün bu alfabeyi yalnızca dinî metinlerinde ve ibadet amaçlı kullanmaktadır.

Ermeni alfabesi: Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi metinleri, özellikle Kafkaslar'da ve Karadeniz'in kuzeyinde karşımıza çıkar. Dar bir alanda din dolayısıyla ve kısa bir zaman diliminde kullanılan alfabelerdendir.

Grek alfabesi: Bu alfabe, Anadolu'da Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlı Karamanlı Türkler tarafından XVIII-XX. yüzyıllar arasında kullanılmıştır. Bu alfabeyle çok sayıda eser verilmiştir. Lozan antlaşmasıyla bu alfabenin kullanımı sona ermiştir.

Arap alfabesi: Öncelikle Karluklar, Karahanlılar, İdil Bulgarları ve Oğuzlar arasında yayılan İslamiyet, Türklerin Arap alfabesini benimsemesi beraberinde getirmiştir. Arap alfabesi Türkler arasında İslamiyet'in kabul edilmesinden XIX. yüzyıla kadar geleneksel şekliyle kullanılmaya devam etmiştir. XIX. yüzyıldan başlayarak bu alfabenin Türkçenin yazımında yetersiz olduğu anlaşılmaya ve yazılmaya başlanmıştır. Arap alfabesi Türkçenin yazımında dünyanın çeşitli ülkelerinde, özellikle İslam coğrafyasında bugün de yaygın olarak kullanılan alfabelerden biridir.

Kiril alfabesi: İlk olarak Türk dil ailesinin bir üyesi olan Çuvaşçanın hemen ardından Yakut, Altay ve Şor Türkçesinin yazımı için uygulanmıştır.

1926'da yapılan Bakü Türkoloji Kongresi'nde bütün Türklerin, Latin alfabesini kullanması yolunda bir karar alınmış ve Çuvaşlar dışında kalan bütün Türk toplulukları bu kararı uygulamışlardır. Daha sonra Moskova'nın aldığı karar üzerine pek çok Türk halkı tekrar Kiril alfabesine geçmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsız olan Türk Cumhuriyetlerinden bir kısmı yeniden Latin alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Bugün Rusya federasyonu içerisinde yaşayan bütün Türk halklarıyla Kazakistan ve Kırgızistan Kiril alfabesini kullanmaya devam etmektedirler.

Latin alfabesi: Latin alfabesinin Grek alfabesinden doğduğu kabul edilmektedir. Bu alfabe, Türkçenin yazılmasında çeşitli coğrafyalarda XIV. yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Türklerin kendi dillerini bu alfabeye yazmalarına ise XX. yüzyıl başlarından itibaren rastlanır. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1 Kasım 1928'de çıkarılan bir kanunla Latin alfabesine geçilmiştir.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Oğuz Türkçesi, ana dilden ayrılıp kendi şartlarında gelişmiş ve Türkçenin bir lehçesini oluşturmuştur. Daha sonra Oğuz Türkçesinin TÜRKİYE TÜRKÇESİ, AZERBAIJAN TÜRKÇESİ, TÜRKMEN TÜRKÇESİ VE GAGAUZ TÜRKÇESİ gibi kolları ortaya çıkmıştır. 1040 yılında Dandanakan savaşını kazanan Oğuzlar, Selçuklular zamanında Anadolu'yu Türkleştirmişlerdir. Anadolu'nun Türkleşmesi, Anadolu Selçukluları ve Beylikler zamanında tamamlanmıştır. Selçuklulardan günümüze kalan Türkçe eser yoktur. Ancak Beylikler devri, Oğuz Türkçesinin yazı dili olduğu ve pek çok eser bıraktığı dönemdir. Ancak XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Oğuz Türkçesi temeline dayalı bir yazı dili oluşmuş ve bu yazı dili kesintisiz devam ederek bugünkü yazı dilimizi doğurmuştur. Oğuz lehçesini esas alarak Anadolu'da gelişen Türk yazı dilini birtakım tarihî dönemlere ayırmak gerekmektedir. Bunlar; XV. yüzyıl sonlarına kadar ESKİ OĞUZ TÜRKÇESİ, XX. yüzyıl başlarına kadar OSMANLI TÜRKÇESİ ve bu tarihten sonrası da ÇAĞDAŞ TÜRKİYE TÜRKÇESİ olarak adlandırılabilir. OSMANLI TÜRKÇESİNİN başlangıcı XVI. yüzyıla dayanır. XIX. yüzyılda yayınlanan Tanzimat Fermanı, Osmanlı toplumu için pek çok konuda dönüm noktası olarak kabul edilir.

Çağdaş Türkiye Türkçesi

1911'de Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in başlattığı Yeni Lisan hareketi Osmanlı Türkçesinin sonunu getirir. Ömer Seyfettin, Genç Kalemler dergisinde yazdığı

yazılarda İstanbul halkının konuşma diline dayanan yalın bir dil teklif eder ve önceleri çok büyük tepkilerle karşılaşan bu görüşler, zamanla pek çok edebiyat, bilim ve fikir adamı tarafından benimsenip kullanılmaya başlanır. Özellikle Ziya Gökalp'in de katılımıyla "Yeni Lisan" hareketi çok güçlenir. Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Aka Gündüz, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Yahya Kemal, Mehmet Akif gibi şair ve yazarlar eserlerini yalın bir dille yazar. Şu anda Türkiye'de Türkçeyle her gün yüzlerce kitap, gazete ve dergi yayınlanmakta ayrıca yine yüzlerce radyo ve televizyon Türkçe programlar yayınlamaktadır. Bu yönüyle bakıldığında da Türkçe önemli bir basın-yayın dilidir. Devlet ve toplum hayatı Türkçeyle yürümektedir.

Türk dili çalışmaları

Türkçe, Anadolu'da yazı dili olduktan sonra da zaman zaman ihmal edilmiş ve aydınların ilgisizliğine maruz kalmıştır. Bu ilgisizlik yer yer bazı şair ve yazarlar tarafından da kınanmıştır. Bu kınama ve tepkinin ilk örneğini 14. yüzyılın önemli şairlerinden biri olan Kırşehirli Aşık Paşa'da görürüz.

Aşık Paşa'dan sonra yaşayan 14. yüzyılın bir başka şairi Hoca Mesut, pek çok kişinin artık Türkçeye yöneldiğinden söz etmektedir. Bunun nedeni Anadolu beylerinin Türkçeye gösterdikleri ilgidir.

15. yüzyılda da nispeten sade bir yazı dili sürdürülmüştür.

16. yüzyılda TÜRK-İ BASİT (Sade Türkçe) hareketi başlatılır. Ancak güçlü sanatçılar bu akıma sahip çıkmadığı için çok etkili olamaz ve dil gittikçe Arapça ve Farsça kelime ve kurallarla dolarak ağırlaşır.

17. yüzyılda iyice ağırlaşan dil, 18. yüzyılın büyük şairlerinin yazdıkları daha yalın eserler sayesinde yeniden sadeleşmeye başlamıştır. Tanzimat devrinde de sadeleşme ihtiyacı çok hissedilmiş ve bunda gazete ve dergilerin katkısı büyük olmuştur. Tanzimatçılarından sonra birer edebî akım olarak ortaya çıkan Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati akımlarının mensupları, Tanzimatçıların başlattığı dili "anlaşılır kılma" çalışmalarına katılmayıp tam aksi bir yol izlemişler.

20. yüzyıl başlarında Osmanlı coğrafyasında Türkçe sözlükler yazılmaya başlanması, özellikle Şemsettin Sami'nin çalışmaları oldukça önemlidir. Dil bilgisiyle ilgili eserleri de olan Şemsettin Sami'nin en büyük eseri, Türkçenin de bugüne kadar hazırlanmış en iyi sözlüklerinden biri olan KAMUS-I TÜRKÎ' dir. İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra sade Türkçe taraftarları Türk Derneğini kurdular ve görüşlerini yayınladıkları bir de dergi çıkardılar. Daha sonra Selanik'te bir grup aydın GENÇ KALEMLER dergisini çıkardı ve millî bir edebiyatın ancak millî bir dille

doğup geliştireceğini iddia eden görüşler ortaya konuldu. Bu grubun önemli isimleri Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp idi. Başlangıçta çok büyük tepkilerle karşılanan bu YENİ LİSAN HAREKETİ zamanla, benimsendi ve önceleri karşı çıkan pek çok aydın, şair ve yazar bu hareketin içinde yer aldı. Bu harekette yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak ve Arapça ve Farsça kelimeleri ve gramer kurallarını kullanmadan milli bir dil ve edebiyat oluşturmak esastır.

Osmanlı Devleti'nde Türk Ocağı'nın kurulması, TÜRK YURDU, HALKA DOĞRU VE TÜRK SÖZÜ, YENİ MECMUA dergilerinin yayımlanması, sade Türkçe ve millî edebiyat akımının güçlenmesinde büyük bir görev yapmıştır.

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başları dünyada Türklük Bilimi araştırmalarının altın çağıdır. Dünyanın önemli bilim merkezlerinde pek çok bilim adamı Türklük Biliminin çeşitli alanlarında çalışmışlar ve pek çok eser ortaya koymuşlardır. Dünya'da yapılan bu çalışmalar, Türklere ve Türkçeye çok şey kazandırmış, ayrıca Türkler de kendi dilleri ve medeniyet eserleriyle ilgili pek çok araştırma ve inceleme yapmışlardır.

YAZI DEVRİMİ

Arap alfabesi Türkçenin yazımında en geniş coğrafyada ve en uzun süre kullanılan yazı sistemi olduğu, ayrıca din ile de ilişkilendirildiği için değiştirilmesi kolay olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde Latin alfabesine geçme düşüncesi, ilk olarak 1868'de dile getirilmiştir. 1927'de Latin harflerinin kabul edilmesi kararını almış ve 10 Haziran 1928'de Dil Encümeni adıyla bir komisyon kurulmuştur.

Komisyonun uzun süren çalışmaları sonucunda hazırlanan Türk-Latin alfabesi 29 harfli olarak kabul edilir ve bu alfabenin tanıtılması için ülkenin pek çok vilayetine geziler yapılır. Uzun süre devam eden reform tartışmalarından sonra, 1 Kasım 1928 tarihinde Latin harflerine dayanan Türk Alfabesi kabul edilir. Kanuna göre, 1929 yılı başından itibaren devlet ile yapılacak bütün yazışmalar ve basılacak her türlü malzeme Yeni Türk Alfabesi ile olacaktır. Bütün yurtta Millet mektepleri açılır ve yeni alfabe herkese öğretilmeye çalışılır.

ATATÜRK VE TÜRK DİLİ

Milletler geçmişte ve bugün var olup gelecekte de yaşamaya devam edebilecekse ancak dilleriyle var olmuşlar ve dilleriyle de yaşayacaklardır. Bu nedenle her milletin kendi dilini koruması büyük önem taşımaktadır.

Tarihte Türkçe ile ilgili ilk uyarı Bilge Kağan'dan gelmiştir. Bu uyarılar tarihin farklı dönemlerinde başka

bazı aydın ve devlet adamları tarafından da yapılmıştır.

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Avrupa ve Rusya'daki Türklük bilimi çalışmaları, son dönem Osmanlı aydınlarını da etkilemiştir. KUTADGU BİLİĞ 'in bulunması, Orhun Yazıtları'nın bulunup okunması, DİVÂNÜ LÜGATİ'T-TÜRK' ün bulunması Türk aydınlarında bir heyecan ve güven duygusu oluşturmuştur.

Necip Asım'ın, Şemsettin Sami'nin, Ziya Gökalp ve arkadaşlarının çabaları, Mehmet Emin Yurdakul'un sade Türkçe şiirleri, Süleyman Nazif 'in ateşli nesirleri dönemin gençlerinin ve Mustafa Kemal'in düşünce dünyasının oluşmasında çok etkili olmuştur.

20. yüzyılın başlarında yalnız Osmanlı coğrafyasında değil, farklı Türk ülkelerindeki aydınların da dil ile ilgili çalışmaları, Osmanlı Türk aydınları üzerinde etkili olmuştur. Özellikle Kırım'da Gaspıralı İsmail Bey'in 'Dilde, fikirde, işte birlik' sloganıyla yayınladığı Tercüman Gazetesi, hemen bütün Türk aydınlarını etkilemiştir. Atatürk'ün dil ve kültür konularında attığı adımların arkasında bu etkinliklerin oluşturduğu birikim vardır.

Cumhuriyet'in ilan edilmesinin hemen ardından 1924 yılında Türkiye Enstitüsü kurulmuş; 1926 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Birinci Türkoloji Kurultayı toplanmıştır. Bu toplantıda alınan Latin asıllı alfabe kabul edilmesi tavsiyesine uyulmuş ve 1 Kasım 1928'de Türkiye bu alfabeyi benimsemiştir.

1931 yılında Türk Tarih Kurumu kurulmuş ve 1932 Temmuz'unda ilk tarih kongresi toplanmıştır.

12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Bu kurumun ilk faaliyeti olarak 26 Eylül 1932'de Dolmabahçe Sarayı'nda büyük bir dil kurultayı toplanmış ve dille ilgili politikalar bu kurultayda belirlenmiştir.

Türk Dil Kurumu'nun 17 Ekim 1932'de bir bildiriyle öztürkçe hareketi başlamış ve Türkçedeki yabancı unsurlar yerine öztürkçe sözler koymak için derleme, tarama ve anket çalışmaları başlatılmıştır. Derleme çalışmalarıyla yazı dilinde olmayan sözler derlenip bunlardan bir kısmı yazı diline dâhil edildi ve aynı şey tarama çalışmalarıyla yazma eserlerde yapıldı ve Derleme ve Tarama sözlükleri hazırlandı.

1936 yılına kadar süren özleştirme çalışmalarıyla Türkçeye pek çok yeni kelime kazandırıldığı gibi teklif edilen pek çok kelime de dilde kendine yer bulamayıp unutuldu. 1936'da özleştirme çalışmalarının hızı kesildi ancak terimlerin Türkçeleştirilme çabaları devam etti. Ortaöğretimde kullanılan geometri terimlerini bizzat Atatürk Türkçeleştirerek dilimize kazandırdı. 1935 yılında Güneş-Dil Teorisi ortaya atıldı. Artık halkın bildiği, manasını anladığı

kelimelerin yabancı dilden geliyor sanılarak feda edilmesi zarureti bu kuramla ortadan kalktı ve dil kendi doğal gelişme seyrine dönmüş oldu.

ÜNİTE 3: SES BİLGİSİ

GİRİŞ

Konuşma seslerini özellikleri, türleri, sözcüklerdeki sıralanışları, görevleri ve uğradıkları değişimler açısından araştıran, sınıflandıran ve herhangi bir kurama dayalı olmayan, genellikle fiziksel yönleri ağır basan dil bilgisi dalına SES BİLGİSİ denir. Bu ünite de Türkçedeki sesler ve yazıdaki karşılığı olan harfler ele alınmaktadır.

SES BİLGİSİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Konuşma sesi

Ses, doğal veya doğal olmayan bir varlık tarafından yani anatomik, mekanik vb. yollarla ortaya çıkan fiziksel enerjinin havada oluşturduğu titreşimlerin kulak kepçesi tarafından toplanması, dış kulaktan iç kulağa, oradan karmaşık süreçlerle beyne iletilmesi ve beyinde yorumlanmasıyla ortaya çıkan fiziksel dalgalardır. Konuşmaya yarayan seslere konuşma sesleri denir.

Konuşma sesleri, ses yolu adı verilen akciğerlerden başlayıp burunda ve dudaklarda sona eren bir düzenek tarafından üretilir. İnsanın kafatasında iki büyük boşluk vardır. Bu boşluktan üstte olan BURUN BOŞLUĞU, altta olan ağız boşluğudur. Ağız boşluğunda AĞIZ SESLERİ, geniz boşluğunda GENİZ SESLERİ oluşur.

Harf

Seslerin yazıdaki karşılığına harf; bir dildeki sesleri karşılayan işaretlerin belirli bir sırada meydana getirdiği harfler topluluğuna ise alfabe denir. 1928 yılında Harf Devrimi ile kabul edilen ve 1929'da resmen uygulanmaya başlayan yeni Türk alfabesinde, Latin alfabesinin temel harfleri alınmış, ayrıca bu temel harflerde bazı değişiklikler gerçekleştirilerek yeni harfler yapılmıştır.

Türk alfabesi, ses-yazı karşılıklığı ilkesini esas alır. Sesler (ünlüler ve ünsüzler), kısaca, iki sözcüğü ayırt eden en küçük birim; yazı (harfler) ise yazım sistemindeki en küçük birimdir. Türk alfabesinde yer alan harflerin her biri genel olarak tek ses değerini gösterir.

Dil ile ilgili bilimsel çalışmalarda kullanılmak üzere, 1928'de yasayla kabul edilen ölçünlü Türk alfabesinden ayrı, bu alfabedeki harflerin ayırıcı işaretlerle genişletilmiş bir gayriresmî çeviri yazı alfabesi vardır.

TÜRKÇEDEKİ SESLER

Konuşma sesleri ünlüler ve ünsüzler olmak üzere ikiye ayrılır.

Ünlüler

Oluşumları sırasında belirli bir engele takılmadan, zorluğa uğramadan çıkan seslere ÜNLÜ adı verilir. Türkçede sekiz ünlü vardır: a, e, ı, i, o, ö, u, ü. Dünya dillerindeki toplam farklı ünlü sayısı ise 200 civarındadır.

Ünlülerin sınıflandırılması

Ünlüler oluştuğu yere, dilin veya çenenin yüksekliğine, dudakların durumuna göre biçimlenir. Ünlülerin sınıflandırılmasında esas olan boğumlanmayla ilgili belli başlı ölçütler şu şekildedir: Artlık/Önlük, Darlık/Genişlik, Düzlük/Yuvarlaklık, Uzunluk/Kısalık.

Artlık/Önlük: Ağız boşluğunun ön ve art bölümleriyle ilgili karşıtlık; /a/-/e/, /ı/-/i/, /o/-/ö/, /u/-/ü/ ayrımlarını belirler. Dilin ön tarafının tümsekleşmesiyle ağzın arka bölgesinde ART ÜNLÜLER /a, ı, o, u/, dilin arka tarafının tümsekleşmesiyle ağız boşluğunun ön tarafında ön ünlüler /e, i, ö, ü/ oluşur.

Düzlük/Yuvarlaklık: Dudakların düzleştiği ya da yuvarlaklaştığı düz/yuvarlak karşıtlığı a/-/o/, /ı/-/u/, /e/-/ö/, /i/-/ü/ ayrımlarını belirler. Dudakların yuvarlaklaşması durumunda yuvarlak ünlüler /o, u, ö, ü/, düzleşmesi durumunda ise DÜZ ÜNLÜLER /a, e, ı, i/ oluşur.

Darlık/Genişlik: Alt çenenin üst çeneye yaklaştığı veya üst çeneden uzaklaşmasına bağlı dar/geniş karşıtlığı ise a/-/ı/, /e/-/i/, /ö/-/ü/, /o/-/u/ ayrımlarını belirler. Alt çene ve üst çenenin birbirinden uzaklaşmasıyla, ağız boşluğu genişler, dolayısıyla GENİŞ ÜNLÜLER /a, e, o, ö/; alt çene ile üst çenenin birbirine yaklaşmasıyla ağız boşluğu daralır ve dar ünlüler /ı, i, u, ü/ oluşur.

Tarihî bakımdan, Türkçenin ünlü dökümü ile ilgili Türkçe kökenli sözlerde simetrik 8 temel kısa ünlü varlığı kabul edilir. Türkçenin simetrik ünlü yapısını bozan kapalı e, Türk dil biliminin önemli sorunlarından biridir.

Türkçenin ölçünlü yazım sistemine göre 8 ünlüye sahip olduğu kabul edilmekle birlikte, bu sayı, ses bilimsel bakımdan başka dillerden kopyalanan uzun ünlüler ve yine kopya ön a ünlüsü ile birlikte en az 12'ye çıkmaktadır.

Türkçedeki uzun ünlülü sözcükler Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce vd. dillerden kopyalanmıştır. Türkçe kökenli sözlerde birincil uzun ünlü yoktur. Bilimsel yazında ÖN A olarak bilinen ünlü de Arapça kökenli sözcüklerde yer alır.

Türkçede ünlüler komşu ünlü ve ünsüzlerin etkisi vb. nedenlerle kalınlaşabilir, incebilir, daralabilir,

düzleşebilir, yuvarlaklaşabilir, genişleyebilir veya kısalabilir, uzayabilir.

Ünsüzler

Ünsüzler, oluşumları sırasında bir engele takılarak sedalarını sürtünme ya da çarpmadan alan seslerdir. Ölçünlü Türkçede harf olarak gösterilen ünsüzlerin sayısı 21'dir. Ancak ölçünlü konuşma dilindeki ünsüz seslerin sayısı daha fazladır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, t, v, y, z. Alfabe harf olarak yer alan j bir iki yansıma ve ödünçlemede, ñ ise kimi ünsüzlerin komşuluğunda /n/nin bir alt ses birimi olarak bulunur.

Ünsüzlerin Sınıflandırılması

Türkçenin ünsüzleri oluşum/boğumlanma yerlerine (çıkaklarına) göre; ötümlü/ötümsüz (titreşimli/titreşimsiz) olmalarına göre; sürekli/sürekli olmalarına göre; ağız/geniz ünsüzü olmalarına göre dört grupta sınıflandırılır.

Oluşum yerlerine göre ünsüzler: Çift dudak ünsüzleri /b, p, m/; diş-dudak ünsüzleri /f, v/; diş ünsüzleri /d, n, s, t, z/; üst ön dişlerin hemen üstünde diş eti ile ön damağın birleştiği yerde oluşan /c, ç, j, ş/; ön damak ünsüzleri /g, k, l, r/; arka damak ünsüzleri /g, ʔ, l, ğ/; gırtlak ünsüzü /h/ olarak sınıflandırılabilir.

Titreşimli/titreşimsiz olmalarına göre

ünsüzler: Ciğerden gelen hava akımının ses tellerine çarpmasıyla oluşan sesler titreşimli ünsüzlerdir. Ciğerden gelen hava akımının ses tellerini titreştirmemesi durumunda da titreşimsiz ünsüzler oluşur. Türkçede /b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, ñ, r, v, y, z/ ünsüzleri titreşimli; /ç, f, h, ʔ, k, p, s, ş, t/ ünsüzleri titreşimsizdir.

Sürekli/sürekli olmalarına göre

ünsüzler: Çıkaklarında oluşurken hava akımının kesintili olduğu ünsüzlere sürekli ünsüzler, hava akımının sızdığı ünsüzlere ise sürekli ünsüzler adı verilir. Türkçede /b, c, ç, d, g, ğ, ʔ, k, p, t/ ünsüzleri sürekli; /f, ğ, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, y, z/ ünsüzleri sürekli değildir.

Ağız/geniz ünsüzü olmalarına göre

ünsüzler: Akciğerden pompalanan ve ses yolunda ham ses hâline gelen hava akımı ağız boşluğuna yönlendirilirse ağız ünsüzleri, burun boşluğuna yönlendirilirse geniz ünsüzleri oluşur. /m, n, ñ / geniz ünsüzleri, diğer bütün ünsüzler ağız ünsüzleridir.

TÜRKÇENİN SES ÖZELLİKLERİ

Herhangi bir dilde, sözcükleri oluşturan seslerin bir araya gelme koşulları aşağı yukarı bellidir. Türkçenin ses özellikleri alt başlıklar halinde şöyle sıralanabilir:

Türkçe kökenli sözcüklerde bulunmayan ünsüzler

- Türkçenin ses özelliklerinden biri, Türkçe kökenli sözcüklerde yansımalar dışında /j/ sesi bulunmamasıdır.
- Türkçede istisnai birkaç sözcüğün dışında /c, f, ğ, h, j, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, v, z/ ünsüzleri söz başında bulunmaz. Birkaç istisna dışında, bu ünsüzlerle başlayan sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe kökenli sözcüklerde bulunan /c, f, ğ, h, v/ ikincil ünsüzlerdir.
- Türkçede sözcük sonunda /b, c, d, g, ğ/ bulunmaz.

Ses uyumları

Türkçe kökenli sözlerde ünlüler arasında, ünsüzler arasında ve ünlülerle ünsüzler arasında olmak üzere üç ana ses uyumu vardır. Türkçenin ünlüleriyle ilgili vurgulanması gereken konuların başında artlıkönlük(kalınlık/ıncelik) ve dudak uyumu (düzlükyuvarlaklık uyumu) gelir.

Artlık-önlük uyumu: Türkçe kökenli sözlerde kök hecedeki ünlünün niteliğinin sonraki hecelerdeki ünlünün art ya da ön olmasını belirlemesi durumudur.

Ünsüz-ünlü uyumu: Türkçe kökenli sözcüklerde ön damak ünsüzleri /g, k/ ve ön avurt ünsüzü /l/'nin art ünlülerle; art damak ve art avurt ünsüzleri /g, l/'nin ön ünlülerle aynı hecede veya yan yana bulunamamasıdır.

Dudak uyumu: Türkçe kökenli sözcüklerde düz ünlülerden sonra ancak düz ünlülerin, yuvarlak ünlülerden sonra dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin bulunmasıdır.

Ünsüz uyumu: Ötümsüz ünsüzlerle biten sözcüklere, ötümlü ünsüzlerle başlayan ek geldiğinde, ekin ünsüzünün, ötümsüz karşılığı varsa, ötümsüzleşmesidir.

Ünlülerle ilgili diğer ses özellikleri

- KOLON, KONTÖR vb. birinci heceden sonra o/ö ünlüleri bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe kökenli sözlerde YAD, YARIN vb. istisnai birkaç sözcüğün dışında birincil uzun ünlü bulunmaz.
- Türkçede aynı ya da farklı hecelerde iki ünlü yan yana gelemmez. İki ünlünün yan yana bulunduğu KOORDİNASYON, MOZAIK , vb. sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe sözcüklerde ikiz ve üçüz ünlüler yoktur. Türkçenin ünlüleri yalın ünlülerdir.

Ünsüzlerle ilgili diğer ses özellikleri

- Türkçe kökenli sözcüklerde söz başı hariç, iki hatta üç ünsüz yan yana gelebilir. Ancak sözcük veya heceler TÜRK, ALT, ÖLÇ, ÜST vb. belirli

ünsüz çiftleri ile sona erebilir. ALTI, ALDI, ELLER, GİTMİŞ VB. örneklerdeki gibi farklı hecelerde iki ünsüz yana bulunabilir. T^Ü RKÇ E, A LTT A, Ö LÇT Ü, Ü STT EN örneklerinde olduğu gibi ikisi hecenin sonunda, üçüncüsü sonraki hecenin başında olmak üzere üç ünsüz yan yana gelebilir.

- Türkçede sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunmaz. SFENKS vb. örnekler yabancı kökenlidir.
- KREDİ vb. örneklerde söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe sözcüklerde -P yalnızca tek heceli sözlerin sonunda veya ALIP, KOŞUP vb. zarf fiil ekinin sonunda bulunabilir.
- Sözcük ya da hece sonunda belirli ünsüz çiftleri bulunabilir. Söz ya da hece sonunda bulunan ünsüz çiftlerinin tamamında ilk ünsüz akıcı /l, n, r/ ünsüzlerinden biri veya /s/ dir.
- Türkçede ANNE, ELLİ vb. birkaç istisna dışında sözcük kökünde ikiz ünsüz/uzun ünsüz yoktur.

Yardımcı sesler

Doğrudan ek veya eklerin bir parçası olmamakla birlikte eklenme sırasında ortaya çıkan seslere yardımcı sesler denir. Yardımcı seslerin bağlama ünlüleri ve bağlama ünsüzleri olmak üzere iki türü vardır.

BAĞLAMA ÜNLÜSÜ, ünsüzle biten bir sözcüğe, ünsüzle başlayan bir ekin gelmesi durumunda araya giren ünlüdür.

BAĞLAMA ÜNSÜZÜ, sözcüğün ünlü ile bitmesi, ekin ünsüzle başlaması durumunda araya giren ünsüzdür. Türkçenin hece yapısı Hece, fiziksel veya motor tanıma göre ciğerlerden gelen havanın göğüs kaslarının kasılmasıyla bir seferde çıkardığı ses ya da seslerdir. Heceler birbirlerinden hece sınırı ile ayrılır. Hece sınırı iki hecenin arasındadır.

Türkçenin hece yapısı

Hece, fiziksel veya motor tanıma göre ciğerlerden gelen havanın göğüs kaslarının kasılmasıyla bir seferde çıkardığı ses ya da seslerdir. Heceler birbirlerinden hece sınırı ile ayrılır. Hece sınırı iki hecenin arasındadır.

Ünlü ile biten hecelere açık hece, ünsüz ile veya uzun ünlü ile biten hecelere ise kapalı hece adı verilir.

Hecelerin yapısı V (ünlü) ve C (ünsüz) işaretleriyle gösterilir.

Türkçede altı çeşit hece, bir hecede ise en çok dört ses vardır. Türkçede ünlü; ÜNSÜZ+ÜNLÜ;

ÜNLÜ+ÜNSÜZ; ÜNSÜZ+ÜNLÜ+ÜNSÜZ; ÜNLÜ+ÜNSÜZ+ÜNLÜ;

ÜNSÜZ+ÜNLÜ+ÜNSÜZ+ÜNSÜZ olmak üzere 6 hece türü vardır.

Türkçedeki alıntı sözcüklerin hece yapısı ise bunlardan farklı olabilir.

Hecelerin sıralanışında genel kural şudur: Sözcükte, her ünlü kendisinden önce gelen ünsüzü ve kendisinden sonra gelen tek veya düzenli iki ünsüzü kurduğu hecenin içine alır. Sözcükler birleşirken kapalı heceyle biten sözcüğün sonundaki ünsüz, birleştiği sözcüğün ilk hecesindeki ünlüyle yeni bir hece kurar.

SES OLAYLARI

Dilin canlılık ilkesi gereğince sözcüklerde ve eklerde meydana gelen ses değişikliklerinin tümüne genel olarak ses olayları adı verilebilir. Bir dilin sesleri farklı nedenlerle değişebilir. Bunun için seslerin belirli özellikleriyle diğer sesleri etkilemesi, en az çaba ilkesi, en çok çaba ilkesi, ilişkide bulunulan dillerin etkisi, yazım vb. pek çok etken vardır.

Seslerin özellikleri ve işlevleri: Ünlülerin ve ünsüzlerin belirli özellikleri vardır. Örneğin oluşum yeri çift-dudak olan ötümlü, sürekli geniz ünsüzü M , komşuluğundaki ünlüyü yuvarlaklaştırabilir; ancak doğası gereği asla düzleştirmez.

Tarihsel süreç: Örneğin git- ünlü ile başlayan bir ek alıp t ünsüzü, iki ünlü arasında kaldığı zaman Gİ-D-ER, Gİ-D-İYOR, Gİ-D-ECEK sözcüklerinde gördüğü gibi ötümlüleşerek D ünsüzüne gelişir. Bunun nedeni tarihseldir.

En az çaba yasası: Ötümsüz (titreşimsiz) ünsüzlerin söyleniş, ötümlü ünsüzlerden daha çok enerji gerektirir. Bu nedenle Türkçenin ses sistemine yabancı kökenli FİLM, FİKR, ŞÜKR vb. örneklerde enerjiden tasarruf için ünsüz çiftleri aralarında bir ünlü türetilerek Türkçe hece sistemine uygun *FİLİM, FİKİR, ŞÜKÜR, vb. şekillerde telaffuz edilir.

Nedensiz ön damaksıllaşmalar: Türkçede elma, anne vb. kimi sözcükler bilinen herhangi bir seslik neden bulunmamasına karşın, tarihsel gelişim süreci içinde ön damaksıllaşmışlardır.

c, ç, ş, y/ ünsüzlerinin ön damaksıllaştırıcı

etkisi: Bu ünsüzler özellikle kendilerinden sonra gelen ünlüleri ön damaksıllaştırabilirler. Ör. *YANA > *YENE > YİNE.

/y/'nin daraltıcı etkisi: /y/ ünsüzü, yanındaki ünlüleri nitelik bakımından değiştirme eğilimindedir.

Örn. GELMEYOR > GELMİYOR.

/b, m, p, f, w, v/ ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı

etkisi: Dudak ünsüzleri yanlarındaki ünlüleri yuvarlaklaştırabilir.

Dar orta hece ünlüsünün düşmesi: Türkçede orta açık hecede kalan dar ÜNLÜLER ALIN > ALNI, BURUN > BURNU DÜŞME eğilimindedir.

Zayıf ı ünlüsünün ön damaksillaşması: Türkçede uzunluk ve vurgu bakımından en zayıfı olan /ı/ ünlüsü BIT > BİT; INAN- > İNAN- vb. örneklerdeki gibi ön damaksillaşarak i ünlüsüne gelişme veya orta hecede düşme eğilimindedir.

Telafi uzunluğu: Sözcükteki seslerden birinin çeşitli nedenlerle düşmesi durumunda, sözcükteki bu kaybı telafi edecek bir gelişme meydana gelmesidir.

Seslerin birbirlerini etkilemesi: Ünlülerin sözcüğün hecelerindeki sıralanışı artlık-önlük uyumu, dudak uyumu gibi belirli kurallara bağlıdır. Her ünlü, istisnalar dışında, kendisinden sonra gelen ünlüyü belirler. Ünsüzler de birbirlerini özellikle ötümsüzlük-ötümlülük bakımından etkiler.

Yazımın etkisi: Türk yazımı (imla) esas olarak söyleyişe dayalı, yani söylendiği gibi yazılma ilkesine dayanmakla birlikte, bazı durumlarda yazım kılavuzu ve sözlüklerdeki biçim söyleyişi etkilemektedir. Örneğin, dağ, yağ sözcükleri söyleyişte son sesteki ğ düşmesiyle /da/, /ya/ biçimine gelişirken resmî ortamlardaki söyleyişlerde yazımdaki /dağ/, /yağ/ söylenişi esas alınır.

Başka dillerin etkisi: Doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkide bulunan diller birbirlerinin ses sistemine özgü bir sesi kopyalayabilir. Örn. C, F, H, J, V vd. sesleri Türkçe ses birimi dökümüne Arapça ve Farsça aracılığıyla girmiştir.

Ünlülerle ilgili ses olayları

Ünlü düşmesi: Sözcüğü oluşturan ünlülerden birinin çeşitli seslik nedenlerle kaybolmasıdır. Bu ses olayı söz başında, söz içinde ya da söz sonunda görülür. Örn. ISICAK > SICAK; YALINIZ > YALNIZ; GÜVEYİ > GÜVEY.

Ünlü daralması: Benzeşme, daraltıcı ünsüzlerin etkisi vb. seslik nedenlerle geniş ünlülerin dar ünlü hâline gelmesidir. Örn. YOKARI > YUKARI; YÖRÜ- > YÜRÜ-.

Ünlü türemesi: Sözcüğün özgün biçiminde bulunmayan bir ünlünün sonradan çeşitli seslik nedenlerle ortaya çıkmasıdır. Ünlü türemesi vb. genellikle söz içi durumda görülür. Örn. AZCIK > AZICIK.

Ünlü genişlemesi: Ağız boşluğunun durumuna göre, dar ünlülerin geniş ünlü hâline gelmesidir. Örn. IGAÇ > AĞAÇ; BUZ- > BOZ-.

Ön damaksillaşma: Sözcükteki art ünlülerin, benzeşme, /c, ç, j, ş, y/ ünsüzlerinin etkisi vb. nedenlerle ön ünlülere dönüşmesidir. Örn. BIÇ- > BİÇ-; YANI > YENİ.

Art damaksillaşma: Sözcükteki ön ünlünün benzeşme, uzun ünlülerin kısalması vb. çeşitli seslik nedenlerle art ünlüye dönüşmesidir. Örn. TENRİ > TANRI; İSİĞ > ISI.

Ünlü yuvarlaklaşması: Düz ünlülerin genellikle /B, F, P, V/ ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi sonucunda yuvarlak ünlülere dönüşmesidir. Örn. DİVÂR > DUVAR.

Ünlü düzleşmesi: Sözcüklerdeki yuvarlak ünlülerin, düz ünlülere dönüşmesidir. Örn. B ü T- > B i T- , ü Ç ü N > İÇİN .

Ünlü birleşmesi: Ünlüyle biten bir sözcüğün, ünlü ile başlayan bir ek alması ya da sözcük ile birleşmesi durumunda, ilk sözcüğün sonundaki veya ikinci sözcüğün başındaki ünlülerden birinin düşmesidir. Örn. KAHVE ALTI > KAHVALTI.

Ünlü benzeşmesi: Bir hecedeki ünlülerin diğer hece veya hecelerdeki ünlüleri kendisine benzetmesidir. Örn. O+BİR > ÖBÜR.

Ünlü kısalması: Sözcüklerdeki uzun ünlülerin kısa ünlüye dönüşmesidir. Örn. FAR. TAC > TÜRK. TAÇ

Ünsüzlerle ilgili ses olayları

Ünsüz düşmesi: Sözcüğü oluşturan ünsüzlerden birinin herhangi bir seslik nedenle veya nedensiz olarak kaybolmasıdır. Örn. BOL- > OL-, KAPIG > KAPI.

Ünsüz türemesi: Sözcüğün özgün biçiminde bulunmayan bir ünsüzün sonradan çeşitli seslik nedenlerle ortaya çıkmasıdır. Örn. ur- > vur-, öyük > höyük.

Göçüşme: Sözcük içindeki iki sesin söyleyişte yer değiştirmesidir. Örn. KİRPİK > KİPRİK, YANLIŞ > YANLIŞ.

Ötümlüleşme: Sözcükteki ötümsüz ünsüzlerin ötümlü ünsüzlere gelişmesidir. Örn. KEL- > GEL-, TİŞ > DİŞ.

Ötümsüzleşme: Sözcükteki ötümlü ünsüzlerin ötümsüz ünsüzlere gelişmesidir. Örn. BARMAK > PARMAK.

Ünsüz benzeşmesi: Bir sözcükteki ünsüzlerin; oluşum noktası, nitelik ve/veya nicelik bakımından bir başka sese benzemesidir. Benzeşmeler sözcük içinde geriye doğru olursa buna gerileyici benzeşme denir. Örn. penbe > pembe. Benzeşmeler sözcük içinde ileriye doğru olursa buna ilerleyici benzeşme denir. Örn. TESBİT > TESPİT.

Ünsüz aykırılışması: Bir parçanın, sistemli biçimde, aynı özelliği taşıyan komşu parçanın özelliğinden kaçınması sürecidir. Örn. tepme > tekme.

Ünsüz ikizleşmesi: Sözcük kökündeki herhangi bir sesin, çeşitli nedenlerle yan yana iki kez yer almasıdır. İkizleşme uzun ünlünün kısalması, vurgu gibi seslik

nedenlerle ortaya çıkabilir. Örn. a n a > a nn e, elig '50' > e ll i.

Ünsüz tekleşmesi: Özgün söylenişlerinde veya yazılışlarında ikiz ünsüz bulunan sözcüklerin söyleyişte veya yazımda ünsüzlerden birinin düşmesidir. Örn. EDEBÎYYAT > EDEBÎYAT.

Süreklileşme: Süreksiz ünsüzlerin, akıcı ya da sızıcı sürekli ünsüzlere dönüşmesidir. Örn. ÖPKE > ÖFKE .

Süreksizleşme: Süreksizleşme sürekli ünsüzlerin süreksiz ünsüzlere dönüşmesidir. Örn. JİP > CİP.

Eklenmelerdeki benzeşme: Sözcükler başka sözcüklerle ya da ekler sözcüklerle birleşirken genellikle yazıda gösterilmeyen kimi benzeşmeler ortaya çıkabilir. Örn. BİNBAŞI > BİMBAŞI; ONLAR > ONNAR.

Hece düşmesi: Sözcükte birbirinin ardından yer alan ve birbirine benzeyen veya birbiriyle özdeş olan hecelerden birinin ses ve hece tekrarlarını önlemek, vurgusuzluk vb. nedenlerle düşmesidir. Örn. DİRİLİK > DİRLİK; OYUNA- > OYNA-.

PARÇALAR ÜSTÜ SES BİRİMLERİ

Dil ses bakımından ünlüler, ünsüzler ve hecelerden yani parçalar ile bu parçalara yüklenen bir tür müzik sayılabilecek vurgu, durak, tonlama gibi parçalar üstü ses birimi adı verilen öğelerden oluşur. Bütün bu öğeler anlam ve iletiyi etkiler. Bu öğelerdeki değişiklikler sözcüğün, cümlelerin anlamını veya yine sözcüğün sözlük türünü değiştirebilir.

Vurgu

Herhangi bir sözcenin parçasının diğer parçalara göre daha baskılı ve güçlü biçimde söylenmesidir.

Böylelikle daha baskılı söylenen parçaya önem verilmiş olur. Ses bilgisinde sözcük vurgusu ve cümle vurgusu olmak üzere iki ana vurgu türü vardır. Ayrıca öbek vurgusu, berkitme vurgusu ve ahenk vurgusundan da söz edilebilir.

Türkçe genel olarak vurgusu sonda bulunan bir dildir. Sözcüklere yapım eki eklendikçe vurgu sona kayar.

Tonlama

Tonlama konuşma sırasında sesin perdesinin değişmesiyle oluşan melodik perdeleme ve dalgalanmadır. Bu melodik dalgalanma, konuşmacının sinirli mi, sakın mi, nazik mi, şaşırmış mı vb. o an içinde bulunduğu psikolojik durum hakkında bize bilgi verir. Ton yükselebilir, düşebilir, sabit kalabilir.

Durak

Konuşma esnasında cümleler veya sözcükler arasında verilen kısa aralıklardır. Durağın asıl işlevi konuşmada anlamın ve uyumun daha açık hâle getirilmesi ve yüksek bilgi içeren içeriğin veya düşük olasılığın ifade edilmesidir.

ÜNİTE 4: BİÇİM BİLGİSİ

GİRİŞ

Her dilin kendine özgü bir yapı ve işleyiş biçimi vardır. Dille ilgili yapılan çalışmalarda dilin yapı taşlarını oluşturan sözcükler en çok üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Batı' da morfoloji olarak adlandırılan bu çalışma alanı Türkçede biçim bilim, biçim bilgisi, kelime bilgisi, şekil bilgisi, yapı bilgisi, sözcük bilim gibi farklı terimlerle adlandırılmaktadır. Bu üniteye biçim bilgisi ile ilgili temel kavramlar, Türkçedeki sözcüklerin çekimi, türeyişi, sınıflandırılması konuları ele alınmaktadır.

BİÇİM BİLGİSİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Kök

Kökler, kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara ayrılamayan, sözlüksel anlam taşıyan ve bir sözcük türüne ait olan biçim birimlerdir. Bir sözcük en az bir kök biçim birimden oluşur. Bu tür sözcüklere yapısına göre basit sözcük veya basit gövde adı verilir. Bugün kök gibi görünen birçok sözcük aslında tarihi dönemlerde en az iki bağımsız biçim birimden oluşmuş olabilir.

Gövde

Gövdeler, biri bağımsız biçim birim olmak üzere, en az iki biçim birimden oluşan yani bir veya daha fazla ek alan kök biçim birimlerdir. Bu tür sözcükler yapısına göre türemiş sözcükler olarak da bilinir.

Taban

Tabanlar, eklerin, yani bağımlı biçim birimlerin eklendiği yalın sözcükler, yani bağımsız biçim birimlerdir. Tabanlar kök veya türemiş sözcük olabilir.

Ek

Ekler, herhangi bir sözcük türüne dâhil olmayan, yani eylem, ad, sıfat, zarf vb. sözcük türlerinden birine girmeyen bağımlı biçim birimlerdir. Ekler kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara bölünemez. Ekler biçim bakımından ön ekler, iç ekler, son ekler olmak üzere üçe; işlev bakımından yapım ve çekim ekleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Eklenme

Eklenme, sözcüğün yapım eki veya çekim eki almasıdır. Eklemeli bir dil olan Türkçede eklenme, son eklenme şeklinde gerçekleşir.

Türkçenin ekleri

Türkçenin ekleri yapım ve çekim ekleri olarak iki temel başlıkta değerlendirilebilir. Yapım ekleri Yapım/türetim ekleri yeni sözcükler yapma görevi bulunan eklerdir. Yeni sözcükler yapılırken sözcük türü değişebilir. Yapım ekleri dil bilimsel bilgi ve sözlüksel bilgi taşırlar. Ekleri yeni sözcükler türetebilme yeteneği bakımından türetim yapabilen ekler ve türetim yapamayan ekler olarak ikiye ayırabiliriz. Türetim yapabilen ekler sıklıkları az da olsa

yeni sözcükler yapabilen eklerdir. Türetim yapamayan ekler ise dil bilgisel işlevi bulunmayan eklerdir.

Türkiye Türkçesinde kullanılan yapım ekleri şunlardır: Addan ad yapma ekleri: Addan ad yapma ekleri ad kök ya da gövdelerinden köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan eklerdir. Türkçede -Aç, -Ak, -gAn, -msİ, -sİz, -tAy vb. pek çok addan ad yapma eki bulunmaktadır.

Addan eylem yapma ekleri: Addan eylem yapma ekleri, ad tabanlarından köken anlamıyla bağlantılı yeni eylem gövdeleri yapan eklerdir. Türkçede -A-, -DA-, -msA-, -lAnvb. pek çok addan eylem yapma eki bulunmaktadır.

Eylemden ad yapma ekleri: Eylemden ad yapma ekleri, eylem kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir. Türkçede -Aç, -gA, -mUr, -sAl, -ntİ, vb. pek çok eylemden ad yapma eki bulunmaktadır.

Eylemden eylem yapma ekleri: Eylemden eylem yapma eklerini, eylem tabanlarına gelerek yeni eylemler yapan özel söz dizimsel işlevleri bulunan yapılar olarak tanımlayabiliriz. Bu eklerin çatı adı verilen özel görünüşleri vardır. Çatı ekleri cümle içinde yüklem özne veya nesne ile ilişkisini belirler. Çatılar, öznenin ve nesnenin durumuna göre dönüşlü (-n-, -l-), edilgen (-n-, -l-), işteş (-(İ)ş-), ettirgen (-Ar-, -(İ)r-, -Dİr-, -t-, -zİr-) çatılar olarak sınıflandırılabilir. Bunlar dışında sıklık (-AlA-, -İştİr-, -klA-), kuvvetlendirme (a, -ı-, -k-, -y-), olumsuzluk (-mA-) çatılarından söz etmek mümkündür.

Çekim ekleri

Çekim ekleri, eylem ya da ad soylu sözcüklere gelerek bağlı oldukları sözcük öbeklerine göre, sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, kişi, sayı vb. geçici ilişkiler kuran, görevsel bağımlı biçim birimleridir. Çekim ekleri, sözlüksel biçim birimlerinde ad durumlarını, bazı dillerde cinsiyet; eylemlerde çatı, kip, görünüş, kişi vb. gramatikal işlevleri işaretler. Çekim ekleri kendi aralarında ad çekim ekleri ve eylem çekim ekleri olmak üzere ikiye ayrılır:

Ad çekim ekleri

Ad ya da ad soylu sözcüklere ad çekim eklerinin, yani durum, iyelik, çoğul, soru ve aitlik eklerinin eklenmesine ad çekimi adı verilir.

Durum ekleri: Hâl ekleri olarak da bilinen durum ekleri, cümle içindeki adları diğer sözcüklere değişik anlam ilişkileri çerçevesinde bağlayan biçim birimlerdir. Durum ekleri iki adı birbirine bağlayan ilgi durumu dışında, genellikle adlarla cümlelerin asıl ögesi olan yüklem arasında ilişki kurar. Türkçede yalın (eksizdir), yükleme (-İ, -U), ilgi (-İn, -nİn), yaklaşma (-A), bulunma (-DA) ve uzaklaşma (-DAn) olmak üzere

altı durum ekinin bulunduğu kabul edilir. Bunların dışında farklı kaynaklarda -CA ile yapılan eşitlik, -IA ve -(X)n ile yapılan araç durumları da durum eki olarak kabul edilmektedir.

İyelik ekleri: İyelik ekleri, adın belirttiği nesne ya da kavramın, altı kişiden (ben, sen, o; biz, siz, onlar) birine ait olduğunu gösterir. İyelik eki almış sözcükler, isim tamlamalarında tamlanan ögeyi oluştururlar. İyelik ekleri çokluk eklerinden sonra, durum eklerinden önce gelir. Türkçede birinci tekil kişi iyelik eki (-(İ)m), ikinci tekil kişi iyelik eki (-(İ)n), üçüncü tekil kişi iyelik eki (-(s)İ), birinci çoğul kişi iyelik eki (-(İ)mİz), ikinci çoğul kişi iyelik eki (-(İ)nİz), üçüncü çoğul kişi iyelik eki (-lAr-I) şeklindedir.

Çoğul eki: Çoğul ekleri, sayıca bir'den fazla varlığı, kavramı ifade eden eklerdir. Türkçede çoğul eki -lAr şeklindedir.

Soru eki: Soru eki eklendiği ada veya ad cümlesine genellikle soru anlamı katan, yazımda ayrı gösterilen, söyleyişte ise ünlü uyumuna giren sözcük ile ek arasında bir dil bilgisel biçimdir. Türkçede soru eki mİ, mU şeklindedir.

Aitlik eki: Aitlik eki adlardan zamir ve sıfat türünde adlar yapan, bağlılık, içinde bulunma, aitlik anlamları taşıyan bir ektir. Türkçede soru eki -ki şeklindedir.

Ek eylemler: Ek eylemler, ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını, eylem cümlelerinde ise birleşik çekimleri sağlayan eklerdir. Ad soylu sözcüklerin eylem olarak çekiminde birinci ve ikinci kişilerde i-, üçüncü kişinin çekiminde ise -Dİr bildirme eki kullanılır. Ek eylemin olumsuz biçimi değil ile yapılır. Ek eylemin geniş/şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şart çekimleri bulunmaktadır.

Eylem çekim ekleri

Eylem çekimi, cümle ve cümlelerin yüklemine oluşturmak üzere eylemlerin zaman, kişi vb. çekim eklerini almalarıdır. Türkçede eylem, cümlede temel olarak ZAMAN ile TARZ, GÖRÜNÜŞ, ÇATI ve KİP kategorilerine göre çekime girer. Eylemde zaman, cümle içinde yüklem bildirdiği eylemin ilgili olduğu zaman kesitidir. Kip, eylemlerin zaman, kişi ve anlam özelliklerine göre eklerle biçimlenen dil bilgisi kategorisidir. Türkçede kipler esas olarak ikiye ayrılır: Haber (bildirme) kipleri ve TASARLAMA (İSTEK) KİPLERİ. Haber kipleri geniş zaman, şimdiki zaman, (belirli) görülen geçmiş zaman, (belirsiz) duyulan geçmiş zaman ve gelecek zaman; tasarlama kipleri dilek/şart, istek, gereklilik ve emir kiplerinden oluşur. Tarz ise zamanda hareket noktasını konuşanın, konuştuğu andan bir başka zamana aktarmasıyla ortaya çıkar. Tarz, yükleme eklenen i- eyleminin geçmiş zamanlarda ve şart

kipinde çekimlenmesiyle oluşur. Türkçede dört tarz vardır: Bildirme, öykü, rivayet, şart.

Kişi (şahıs) ekleri: Kişi ekleri, yüklem belirtiği işle doğrudan bağlantılı olan kişiyi gösterir. Türkçede dört tip kişi eki vardır. Bu ekleri kitabımızın 104. sayfasında yer alan 4.4. no'lu tabloda detaylı olarak görebilirsiniz.

Eylemsiler

Geleneksel bir terim olarak söz ya da cümle içinde eylemleri adlaştırdıklarından dolayı ad, adı niteledikleri için sıfat, iki cümleyi bağladığı için bağlaç işlevinde bulunabilen ve yan cümle kurabilen sözcük ya da sözcük öbeklerine eylemsi adı verilir.

Türkçede anlam ve görevlerine göre, zarf fiiller (ulaçlar), sıfat fiiller (ortaçlar) ve isim fiiller (eylem adı, mastar) olmak üzere üç çeşit eylemsi vardır.

Sıfat-fiil: Sıfat fiiller, eylemlerden geçici sıfat yapmak üzere türetilen ve genellikle kişiye bağlı olmaksızın çekimlenen eylemsilerdir. Zaman kavramının ön planda olduğu sıfat fiiller geçmiş (-Dik, -mİş), geniş (-An, -mAz, -r/-Ar) ve gelecek zaman sıfat fiilleri (-AcAk) olmak üzere üç türde değerlendirilebilir.

Zarf fiil: Zarf fiiller eylemlerden geçici olarak türetilen zarf işlevindeki sözcüklerdir. Zarf fiiller zarf ve eylem özelliklerini birlikte gösterebilir. Zarf fiiller tarz ve bağ anlamı taşıyanlar ve zaman anlamı taşıyanlar olmak üzere iki türde değerlendirilebilir. Bu ekleri kitabımızın 105. sayfasında yer alan 4.6. no'lu tabloda detaylı olarak görebilirsiniz.

İsim fiil: İsim fiiler, eylemlerin herhangi bir zamana, sayıya ya da kişiye bağlı olmayan ve sözlüklerde madde başı olarak yer alan biçimleridir. Bütün eylemlere gelebilen isim fiiller eylem değil, addır. Türkçedeki isim fiil ekleri -mA, -mAk ve -İş'tir.

Soru eki: SORU EKİ, eklendiği sözcük, sözcük öbeğine ya da cümleye soru anlamı veren mİ/mU biçim birimidir.

Yeterlik eki: Yeterlik eki, eklendiği eyleme yeterlik, tahmin veya soru cümlelerinde eylemin gösterdiği hareketi gerçekleştirme için izin anlamı katar. Diğer eylem çekim ekleri yeterlik ekinden sonra gelir. Türkçede yeterlik eylemlerinin olumlu ve olumsuz biçimleri ayrı biçim birimlerle yapılır. Türkçede olumlu yeterlik fiili -(y)A + -bil-; olumsuz yeterlik fiili -(y)A + -mA şeklindedir.

SÖZCÜK YAPIMI

Sözcük yapımı, türemiş karmaşık sözcüklerin yapısının yani sözcüğü oluşturan sözcükten daha küçük biçim bilgisel öğelerin diziliş, bir araya geliş biçimlerinin bir tür sözcük sentaksının (söz dizimi) araştırılmasıdır. Sözcük yapımı ile ilgili başlıca yollar şunlardır:

Birleştirme: İki veya daha fazla sözcüğün bir araya gelerek ad veya eylem türünde yeni bir kavramı ifade edecek sözcük oluşturmaktır. Örn. KARATAVUK.

Türetme: Türetme, herhangi bir tabana eklenen yapım (türetme, türetim) ekleri aracılığıyla anlam ve/veya tür bakımından farklı yeni sözcüklerin yapımıdır.

Kalıplaşma: Çekim ekleri hatta cümleler kimi zaman kendi işlevlerinin ve görevlerinin dışında, yeni anlamlar kazanabilir; buna KALIPLAŞMA adı verilir.

Örnekseme: Örnekseme, özellikle ses ve biçim bakımından yabancı sözcükleri model alarak yerli biçim birimlerle sözcük üretilmesidir.

Kırpma: Kimi zaman, bir sözcüğün ilk hecesi ya da bir bölümü ile anlam kaybı olmadan aynı kavram ifade edilebilir. Kırpma, çok heceli bir sözcüğün bir veya daha fazla hecesini kaldırarak yeni sözcük oluşturma yoludur.

Karma: İki sözcüğün hecelerini ya da parçalarını, genellikle ilk bileşenin birinci, ikinci bileşenin ikinci parçasını bir araya getirerek yeni sözcük oluşturma yoludur.

Kısaltma: Kısaltma, sözcüklerin ilk harflerinin tamamının veya bir bölümünün bir araya getirilmesi ile oluşturulur. Sözcüklerin baş harflerinin bir araya getirilmesiyle oluşan kısaltmaların bir bölümü, bir süre sonra dilin söz varlığına sözcük olarak katılabilir.

Kasıtlı yaratma: Kasıtlı yaratma; birleştirme, türetme vb. herhangi bir biçim bilgisel öğeden ve/veya kuraldan yararlanmaksızın, yeni bir sözcüğün oluşturulmasıdır.

Ters türetme: Ters türetme, türemiş veya türemiş olduğu varsayılan bir sözcükten bir biçim birimin veya biçim birim olduğu algılanan ve daha önceden dilde bulunmayan (ya da unutulmuş) bir yapının yeni bir sözcük olarak yaratılmasıdır.

Derleme: Derleme, yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve ağızların söz varlığında bulunan sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasıdır. Türk Dil Devrimi ile halk ağızlarından yapılan derlemelerde dilimize pek çok sözcük kazandırılmıştır.

Tarama: Tarama, yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve genellikle yerlerini yabancı kökenli sözcüklerin aldığı, tarihsel kaynaklardaki sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasıdır.

Genelleşme: Başlangıçta kişi adı, marka adı vb. özel ad olan sözcüklerin genelleşerek belirli bir türün genel adı hâline gelmesidir.

Kopyalama: Yukarıdaki yolların dışında, dilin söz varlığını geliştirmenin bir başka yolu da kopyalamadır. Bütün diller şu ya da bu ölçüde başka dillerden kopyalama yapmışlardır. Ödünçlemenin yönü; zaman, dilin aracı olduğu kültür ve uygarlığın siyasî, askerî, ekonomik vb. durumuna göre değişebilmektedir.

Kopyalamalar kaynak dilden ya doğrudan ya da aracı diller aracılığıyla yapılmaktadır.

SÖZCÜK TÜRLERİ

Anlam bakımından sözcük türleri

Sözcükler söz dizimine girdiği zaman sözlükteki anlamlarından az çok farklı, kendi aralarındaki yapısal ilişkiye uygun anlamlar kazanırlar. Sözcüklerin anlamlar bakımından türleri şöyle sıralanabilir:

Temel anlam: Bir sözcüğün başlangıçta yansıttığı, ilk ve asıl kavrama temel anlam adı verilir. Yan anlam (ikincil anlam): Sözcüğün, temel anlamla ilişkili edindiği bir başka anlam, yansıttığı yeni bir kavramdır.

Mecaz anlam: MECAZLAR (METAFOR) , bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda, başka bir sözcüğün yerine kullanılan sözlerdir.

Soyut anlam: Somut anlamın aksine, belirli bir nesneye ait olmayan, o nesneyi çağrıştırmayan, geleneksel tanımıyla beş duyu organı ile algılanmayan, yalnızca zihinde var olan anlamdır.

Terimler: Çeşitli bilim, sanat ve meslek alanlarında kullanılan özel anlamlı sözcüklerdir.

Argo: Hırsızlar, kabadayılar gibi yasadışı veya düşük sosyoekonomik statü gruplarının anlaşma ve iletişim aracı olarak kullandığı özel sözcük ve deyimlerdir. Ancak argo diğer toplumsal katmanlar tarafından da kullanılabilen bir alt dildir. Kadın argosu ve asker argosu vb.

Aktarma: Sözcüğün dile getirdiği kavramla, bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğün anlamını o kavrama aktarma olayıdır.

Çok anlamlı: Aynı sözcüğün birbiriyle ilgili farklı kavramları ifade etmesidir.

Eş ve yakın anlamlı: Farklı sözcüklerin aynı kavramı ya da eylemi yansıtmasıdır. Eş anlamlılıkta sözcükler anlamca birbirine yakın olmasına karşın, dilde salt eş anlamlılık söz konusu olamaz.

Karşıt anlamlı: Anlam bakımından birbirine karşıt sözcüklerdir. Karşıt anlamlı sözcükler gece ve gündüz gibi birbirlerini tamamlayıcı olabilir.

Çağırıştırma anlamı: Herhangi bir sözcüğün akla getirdiği diğer bir anlam veya sözcüktür.

Yerileştirme (halk etimolojisi): Halkın, anlamını bilmediği ya da unuttuğu bir sözcüğü ses ve anlam bakımından kendi dilinin sözcüklerinden birine benzetmesidir.

Tür ve görev bakımından sözcük türleri

Türkçede sözcükler geleneksel olarak AD, SIFAT, ZARF, ZAMİR, EDAT, BAĞLAÇ, ÜNLEM VE EYLEM olmak üzere sekiz türde toplanmaktadır. ADLAR, SIFATLAR, ZAMİRLER, ZARFLAR VE ÜNLEMLER ad soylu sözcüklerdir, ad

çekim ekleri alabilirler. Kimi araştırmacılar son çekim edatlarını, bağlaçları ve ünlemleri edat başlığı altında toplamaktadır ancak ünlemlerin ad çekim eklerini alabilmeleri bakımından adlarla da ilgisi vardır.

Adlar: Adlar, canlı, cansız bütün varlık ve kavramları karşılayan sözcüklerdir. Eylemlerle birlikte dilin söz varlığının en önemli türü kabul edilen adlar tek sözcükten ya da birden çok sözcükten meydana gelen bir öbek olabilir.

Sıfatlar: Adları çeşitli yönlerden niteleyen veya belirten sözcüklerdir. Sıfatları varlık ve kavramların niteliklerini gösteren niteleme sıfatları; varlık ve kavramları İŞARET SAYI, SORU, BELİRSİZLİK bakımından niteleyen BELİRTME sıfatları olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Sıfatlarda karşılaştırma DAHA ve EN zarflarıyla; sıfatların bir alt derecesi ise eşitlik durumu eki -CA ile yapılır.

Zarflar: eylemlerin, sıfatların ya da başka zarfların önüne gelerek onları YER, ZAMAN, DURUM, ÖLÇÜ ve SORU bakımından niteleyen, açıklayan sözcüklerdir. Zarflar, ad soyundan gelen genel anlamlı sözcüklerin anlamlarını daraltır, sınırlar ve yüklemle doğrudan ilişkilidir.

Zarflar ZAMAN, YER VE YÖN, NİTELEME VE TARZ/ DURUM , azlıkçokluk/ölçü, SORU bakımlarından sınıflandırılır. Kalıplaşmış, yapım eki niteliği kazanmış özel durumlar dışında, zarfların ad çekim ekleri almadığı görülür.

Zamirler: Zamirler, geleneksel dil bilgisinde bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklerdir. Aitlik eki -ki bulunan seninki vb. yapılar da cümlede zamir işlevi kazanabilir.

Zamirler; ŞAHIS ZAMİRLERİ, İŞARET ZAMİRLERİ, BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ, SORU ZAMİRLERİ olmak üzere dörde ayrılır.

Edatlar: Kendilerinden önceki ad soylu sözcüklere YALIN, YAKLAŞMA, UZAKLAŞMA, İLGİ vb. ad durum ekleriyle bağlanarak cümle ögesi olabilen veya diğer sözcük ve sözcük öbekleriyle ilişki kuran, anlamdan çok görev yönü ağırlıkta olan çekimsiz sözcüklerdir.

Bağlaçlar: Bağlaçlar sözcükleri veya cümle ögelerini birbirine bağlayan çekimsiz sözcüklerdir.

Bağlaçlar SIRALAMA, DENKLEŞTİRME, KARŞILAŞTIRMA ifade edebilir.

Ünlemler: Diğer sözcük ya da sözcük öbekleriyle doğrudan söz dizimsel ilişkisi bulunmayan ve çekime girmeyen 'aşırı ve ani' DUYGU, SESLENME, SORMA, GÖSTERME , CEVAP VB. ifade eden veya doğa seslerini taklit eden sözcüklerdir.

Eylemler: Eylemleri kısaca cümlede yüklem görevinde bulunabilen sözcükler olarak tanımlayabiliriz.

Geleneksel tanımıyla eylemler yapma, olma vb. bildiren sözcüklerdir. Daha ayrıntılı bir tanımla, EYLEMLER cümle içinde sayı, görünüm, kişi, kip, çatı kavramlarını taşıyabilen sözcüklerdir. Eylemler nesne alıp almamalarına göre geçişli ve geçişsiz olarak ikiye ayrılır. Nesne alanlara geçişli eylem, almayanlara geçişsiz eylem adı verilir. Örneğin BUL-, İÇ eylemleri geçişli, GÜL-, UYU- eylemleri ise nesne alamayan geçişsiz eylemlerdir.

ÜNİTE 5: CÜMLE BİLGİSİ

SÖZCÜK ÖBEKLERİ

Sözcük öbekleri, birden çok sözcüğün cümle içinde tek işlevle kullanılacak şekilde bir araya getirilmesinden oluşur. Sözcük öbekleri, belirli kurallar içinde yan yana dizilen yargısız dil birimleridir (Demir-Yılmaz, 2009; Karahan, 2006).

Yeryüzünde konuşulan bütün dillerin kendilerine özgü yapı özellikleri ve mantıkları vardır. Bir dili diğer dillerden ayıran en temel özelliklerden biri de cümledeki sözcüklerin sıralanış düzenindeki farklılıklardır. Bir dildeki sözcüklerin ve sözcük öbeklerinin, cümle içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini ele alıp inceleyen bilim dalına cümle bilgisi ya da söz dizimi denir. Dillerde, iletişimi sağlamak için sadece sözcükler yeterli olmayabilir. Kavramlara ait ayrıntıları ifade etmek için birden çok sözcükten oluşan öbeklere gereksinim duyulabilir. Unutulmamalıdır ki, gereksiz ve aynı anlama gelen söz ya da sözcük öbekleri anlatımı bozabilir. Sözcük öbekleri herhangi bir yargı bildirmezler ancak yine de anlamlı bir bütünlük gösterirler.

Sözcük öbeklerinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Sözcük öbekleri iki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.
- Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir. Bu kurallılık çerçevesinde, yardımcı öge olan sözcük önce, asıl öge olan sözcük sonra gelerek öbeği oluştururlar.
- İkidenden fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir.
- Sözcük öbekleri, eklenme açısından tek bir sözcük gibi işlem görür ve çekim ekleri öbeğin son ögesine getirilir.
- Sözcük öbekleri cümlede anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve niteleme görevlerini yerine getirirler. Herhangi bir ayrıntının belirtilmesi sözcük öbekleriyle mümkündür ve cümlelerin öğeleri de bu tür öbeklerle daha ayrıntılı hâle getirilebilir.

- Sözcük öbekleri, cümlede tek bir öge gibi işlev görürler.

Sözcük Öbeklerinin Gruplandırılması

- Tamlayan ve tamlanan ilişkileri bulunan sözcük öbekleri
- Tamlayan ve tamlanan ilişkisine uymayan sözcük öbekleri olarak iki genel grup sözcük öbeklerini oluşturur.

Tamlayan ve Tamlanan İlişkisine Uyan Sözcük Öbekleri

- Ad Tamlamaları
- Sıfat Tamlamaları
- Aitlik Öbeği
- Ünlem Öbeği

Tamlayan ve tamlanan sözcük öbeklerinden önde gelen sözcük bir sonrakini tanımlar niteliktedir. En çok bilinen sözcük öbekleri ad ve sıfat tamlamalarıdır. Ad tamlamaları; İyelik ekli bir adın (tamlayan), iyeliğin belirttiği başka bir adla (tamlanan) aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileriyle bağlandığı sözcük öbeğidir (Karahan, 2006). Ad tamlamaları

- belirtili
- belirtisiz
- takısız

olmak üzere üç gruba ayrılır.

Sıfat tamlamaları ise, adı nitelemek ve/ya belirtmek amacıyla oluşan sözcük öbeğidir. Sıfat tamlamasının oluşumunda birden fazla sıfat bir adı niteleyebilir ya da belirtebilir. Tamlayan (sıfat) da tamlanan (ad) da bir sözcük öbeği olabilir. Sıfat tamlamaları cümlede ad, sıfat ve zarf görevlerinde bulunabilir.

Aitlik Öbeği Aitlik eki "-ki" ile oluşturulan sözcük öbeğidir. Cümlede zamir (bizimki gidiyor) ya da sıfat (bahçedeki kadın) görevindedir.

Ünlem Öbeği ise, bir adın ek almadan oluşturduğu sözcük öbeğidir.

Tamlayan ve Tamlanan İlişkisine Uymayan Sözcük Öbekleri

Bu tür sözcük öbeklerinde, Tamlayan ve tamlanan ilişkisine uyan sözcük öbeklerinde bulunan, tamlayanın tamlanandan önce gelme kuralı bulunmaz. Fakat tamlayan ve tamlanan ilişkileri bulunan sözcük öbeklerinde bulunan, sözcük öbeklerinin cümle içinde beraber hareket etme özelliği bulunur. Bu tür sözcük öbekleri şunlardır:

- Ünvan Öbeği
- Edat Öbeği
- Bağlama Öbeği
- Sayı Öbeği
- Tekrar Öbeği (İkilemeler)
- Birleşik Sözcükler
- Birleşik Eylem Öbeği

- +Adla yapılan birleşik eylemler
- Eylemle yapılan birleşik eylemler
- İsim-Fiil Öbeği
- Sıfat-Fiil Öbeği
- Zarf-Fiil Öbeği
- Kısaltma Öbekleri

CÜMLENİN ÖGELERİ

Cümleler, sözcüklerin rast gele bir araya gelmesiyle değil, değişik işlevlerdeki parçaların, kurallara uygun olarak birleşmesinden oluşur. Cümlenin parçaları; özne, yüklem, nesne, yer tamlayıcısı, zarf tamlayıcısı olarak adlandırılır. Cümlede, cümle dışı ögeler olarak adlandırılan başka sözcükler de yer alabilir. Bunlar cümlenin ögesi sayılmazlar. Cümlenin ögeleri;

- Cümlenin Temel Ögeleri
- Cümlenin Tamamlayıcı Ögeleri

başlıkları altında daha ayrıntılı olarak incelenebilir.

Cümlenin Temel Ögeleri

Yeryüzündeki bütün dillerde cümlenin temel ögeleri yüklem ve öznedir (Eker, 2006).

- Yüklem

Cümlenin yargı taşıyan en temel ögesi durumundaki yüklemi Gencan (1979) cümlede iş, oluş, kılış, düşünce, duygu, imge, yargı anlatan sözcük olarak tanımlamaktadır.

- Özne

Cümlede yüklemle birlikte temel ögeler grubunda değerlendirilen diğer önemli öge de öznedir. Özne, cümlede yüklem bildirdiği iş, oluş ve durumu üstlenen ve yapanı (eylem cümlesinde) veya olanı (ad cümlesinde) karşılayan ögedir (Karahana, 2006).

Özne Yüklem Uyumu

Bir cümlede özne ile yüklem tekillik – çoğulluk yönünden uyumlu olması gerekir. Bu uyumu yakalayamayan cümlelerin anlatımında eksiklik ya da bozukluk olur.

Cümlenin Tamamlayıcı Ögeleri

- Nesne (Düz Tümleç)
- Nesne Tamamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)
- Zarf Tümleci (Belirteç Tümleci)
- Cümle Dışı Ögeler

Nesne (Düz Tümleç) Öznenin yaptığı işten doğrudan etkilenen ve geçişli eylemi tamlayan sözcüklere nesne denir. Cümlede temel ögelerden sonra en önemli ögedir. Bir cümlede hem belirtisiz nesne hem de belirtili nesne olmaz. Nesne, cümlede belirli ya da belirsiz bir varlığı işaret etmesi bakımından iki türlü değerlendirilebilir:

- Belirtili nesne
- Belirtisiz nesne

BELİRTİLİ NESNE: Belirli bir varlığı karşılayan ve yüklem durum eki (-ı, -i, -u, -ü) alan nesneler belirtili nesne olarak adlandırılır.

BELİRTİSİZ NESNE: Bir türü karşılayan ve yüklem hali eki almayan nesneler ise belirtisiz nesne olarak adlandırılır.

Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)

Cümlede, yüklem bildirdiği hareket, iş veya oluşun yerini ve yönünü bildiren; yaklaşma(-A), bulunma (-dA), uzaklaşma (-dAn) durumu eklerinden birini alan ögedir (Atabay, 1981, Karahan, 2006, Özkan, 2013).

1. Konuya bağlı olarak bir cümlede birden fazla yer tamlayıcısı olabilir. Bu tamlayıcılar aynı durum ekini taşımak zorunda değildir.
2. Cümlede yer tamlayıcısı bir sözcük olabileceği gibi bir sözcük öbeği de olabilir.
3. Sıralı ya da bağlı cümlelerde yer tamlayıcısı ortak olabilir
4. Bir cümlede yer tamlayıcısı açıklayıcısı ile birlikte yer alabilir.

Zarf Tümleci (Belirteç Tümleci)

Zarf tümleci, cümlenin anlamını zaman, sebep, tarz, yön, ölçü, şart vb. yönlerden tamamlayan ve sınırlayan ögelerdir (Karahana, 2006; Özkan, 2013). Zarf tümleci özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Adlar yön eki (-rA / -Arİ), vasıta eki (-lA / -n) ve eşitlik eki (-cA / -çA) olarak cümlede zarf görevini üstlenirler.
2. Eylemler "-p -İp, -ArAk, -A, -IncA, -mAdAn, -mAksızIn, -dİkçA, -AlI, -ken, -dİğİnda" zarf eylem eklerini olarak cümlede zarf görevinde kullanılır.
3. Cümlede sözcük öbeklerinden bağlama öbeği, kısaltma öbeği, tekrar öbeği, ad ve sıfat tamlamaları, zarf-fiil öbeği, edat öbeği zarf görevinde olabilir.
4. Bir cümlede aynı veya ayrı türden birden fazla zarf olabilir.
5. Bazen bir zarf ögesi diğerinin açıklayıcısı durumundadır.
6. Sıralı ve bağlı cümlelerde ortak zarf olabilir.

Cümle Dışı Ögeler

Cümlede yer alan ögelerin her birinin kendine özgü bir işlevi ve görevi vardır. Bu ögeler, cümle içinde yüklemle bağına göre farklı görevler üstlenirler.

1. Ünlemler, ünlem öbeği, bağlama öbeği, hitap sözcükleri cümle dışı ögeler olarak değerlendirilir. Bu ögeler genellikle cümlelerin başlarında, sonlarında ve cümleler arasında bulunurlar.
2. Arasözler ve açıklama cümleleri, cümle ögeleri ve cümleler arasında bağlantı kurulmasını sağlarlar.

CÜMLE TÜRLERİ

Cümleler yapı, anlam, yüklem türü ve öğelerinin dizilişine göre farklı biçimlerde sınıflandırılabilir.

Yapısına Göre Cümleler

Cümlenin tanımındaki en önemli ölçüt yargı bildirmesidir.

Yargı da çekimli eylemle doğrudan bağlantılıdır.

- Basit Cümle
- Birleşik Cümle
- Sıralı Cümle
- Bağlı Cümle

BASİT CÜMLE: Kuruluşunda bağımsız olarak tek yargı bulunan ve tek yükleme sahip olan cümlelere basit cümle denir.

BİRLEŞİK CÜMLE: İçinde esas yargının bulunduğu bir temel cümle ile onu anlam ve görev bakımından tamamlayan bir veya birden fazla yan cümleden oluşan cümlelere birleşik cümle denir (Özkan, 2013).

Birleşik cümleler kendi içinde iki gruba ayrılır: a.

- **SARTLI BİRLEŞİK CÜMLELER:** Temel cümleye şart ifadesine dayalı bir yan cümle ile bağlanmış cümlelerdir.
- **İÇ İÇE BİRLEŞİK CÜMLE:** Bir cümlenin, bir görevle başka bir cümlenin içinde yer almasıyla oluşan birleşik cümleye iç içe birleşik cümle adı verilir.
 - ki'li Birleşik Cümle: Bir temel cümle ile temel cümleye ki bağlacı ile bağlanan bir yan cümleden oluşan birleşik cümledir.
- **SIRALI CÜMLE:** Yapıca ve/ya anlamca birbirine bağlı ancak tek başlarına kullanıldıklarında kendi içinde anlam bütünlüğü bulunan cümlelerden oluşan birleşik cümle türüdür (Eker, 2006). d.
- **BAĞLI CÜMLE:** Bağlama edatlarıyla (bağlaç) birbirine bağlanmış ve aralarında anlamca ilişki bulunan sıralı cümlelere bağlı cümle denir (Eker, 2006).

Yüklem Türüne Göre Cümleler

Türkçede söz varlığı adlar ve eylemler olarak iki temel grupta toplanır. Türkçe söz diziminde de yüklem, bu iki Emir Cümlesi Yapılması istenen ya da istenmeyen eylemleri ifade eden ve genellikle yüklemi emir kipiyle oluşturulan cümlelere emir cümlesi denir (Eker, 2006). türden biri ile oluşur.

- Eylem Cümlesi
- Ad Cümlesi

EYLEM CÜMLESİ: Yüklemi çekimli bir eylem ya da birleşik eylem olan cümlelere eylem cümlesi denir (Eker, 2006; Özkan, 2013).

AD CÜMLESİ: Yüklemi ad, ad soylu sözcük ya da söz sözcük öbeği olan bağımsız yargılı anlatıma ad cümlesi denir.

Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Türkçede söz diziminin en temel kuralı yüklem sonda olmasıdır. Ancak yüklem çeşitli nedenlerle cümle içinde farklı yerlerde kullanılabilir.

- Kurallı (Düz) Cümle
- Devrik Cümle

KURALLI (DÜZ) CÜMLE: Türkçenin söz dizimi kurallarına uygun olarak yüklem sonda olduğu cümlelere kurallı cümle denir.

DEVRIK CÜMLE: Yüklemi cümlenin sonunda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir. Bu tür cümlelerde yüklem sonda olmayışının nedeni farklı olabilir.

Anlamlarına Göre Cümleler

Her cümle, yüklem taşıdığı anlama göre farklı biçimlerde bulunur.

- Olumlu Cümle
- Olumsuz Cümle
- Soru Cümlesi
- Ünlem Cümlesi
- Emir Cümlesi

OLUMLU CÜMLE: Yüklemi olumsuzluk ifadesi taşımayan; işin, oluşun, hareketin, düşüncenin gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildiren cümleye olumlu cümle denir (Eker, 2006; Karahan, 2006, Karabulut, 2009; Özkan, 2013).

OLUMSUZ CÜMLE: Yüklemi olumsuz yargı bildiren, yani yargının gerçekleşmediğini bildiren, eylem cümlesiye olumsuzluk eki (-mA, -mAz); ad cümlesiye "değil ve yok" sözcüklerinden biri ile kurulan cümleye olumsuz cümle denir (Eker, 2006, Karahan, 2006, Özkan, 2013).

SORU CÜMLESİ: Herhangi bir konuda bilgi edinmek, haber almak ya da bir düşünceyi onaylatmak gibi amaçlarla kurulmuş cümlelere soru cümlesi denir (Eker, 2006; Karahan, 2006; Karabulut, 2009).

ÜNLEM CÜMLESİ: Sevinme, korku, şaşma, kızma, acıma, heyecan, coşku gibi duyguların ifade edildiği ya da seslenme, çağırma ya da bağırma anlamı taşıyan cümlelere ünlem cümlesi denir.

EMİR CÜMLESİ: Yapılması istenen ya da istenmeyen eylemleri ifade eden ve genellikle yüklemi emir kipiyle oluşturulan cümlelere emir cümlesi denir (Eker, 2006).

ÜNİTE 6: TÜRKÇENİN SÖZ VARLIĞI

GİRİŞ

Türkçe Geçmiş çok eski zamanlara dayanan, pek çok dil ve medeniyetle ilişkide bulunmuş, bu medeniyetlerden sözcükler almış, bu dillere sözcükler vermiş, dallanıp budaklanmış, lehçelere ayrılmış,

değişik coğrafyalarda binlerce eser vermiş çok zengin bir dildir.

TÜRKÇENİN ANLATIM GÜCÜ

Bir dilin zenginliği ne sözcük sayısı, ne o dili konuşan insanların çokluğuyla ne de geniş coğrafyalarda konuşulmasıyla ölçülür. Bir dilin zenginliği, o dilin çeşitli kavramları, durumları, duyguları anlatabilme gücüyle ölçülür. Duygu, düşünce ve kavramları dile getirebilmek için sözcük sayısının çok olması önemli olmakla birlikte, bundan daha önemlisi o dilin sözcük türetme ve soyutlama gücüdür.

Dil, insan deneyimlerini ve birikimlerini kuşaktan kuşağa aktararak insanın tarihi bir varlık haline gelmesini, ayrıca plan ve programlar yapıp onları geleceğe aktarmasıyla da geleceği kurgulayan bir varlık olmasını sağlar. Dilin imkânlarını ve inceliklerini etkin bir şekilde kullananlar o dilin sanatçısı olurlar. Yani şiir, roman, hikaye gibi dile ve yazmaya dayalı sanat ürünlerinin iyi ve akıcı olması büyük ölçüde yazarın dili kullanımına bağlıdır. Dil kullanımı, cümlelerin düzgün kurulması, yazım ve noktalamaya dikkat edilmesi değil, dilin anlam inceliklerine dikkat edilerek, duygu ve düşüncelerin muhatap kişi ya da kitleyi etkisi altına alacak biçimde ve dil kurallarına uygun olarak ifade edilmesidir.

TÜRKÇENİN SÖZ VARLIĞI

Deyimler: İki veya daha fazla sözcükten oluşan anlatımı daha etkili hale getirmek için kullanılan sözcüklerin daha çok mecazi anlam kazandığı ve toplumun geneli tarafından benimsenen söz öbekleridir. Deyimler anlam ögesi olarak değerlendirildiğinde, içerisindeki sözcükler tek tek değil bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

DEYİMLER

Deyimler ve Atasözleri Arasındaki Farklar

Deyimler yargı bildirmezler. Deyimler bir durumu ya da olayı tasvir etmek için açıklamak için anlatımı etkili hale getirmek için kullanılır. Atasözleri ise yargı bildirirler. Atasözleri yaşanmış birtakım olaylardan sonra gelecek kuşakların ders almasını sağlayan ders veren öğüt veren yol gösteren kalıplaşmış söz öbekleridir. Deyimler ise ders vermezler yol göstermezler. Deyimler bir durumu ya da kavramı etkili bir şekilde anlatmak amacıyla kullanılır.

Deyimler ve Birleşik Sözler Arasındaki Farklar

Deyimler birleşik sözcüklerle de karıştırılmamalıdır. Deyimi oluşturan sözcükler bitişik yazılmazken birleşik sözcüklerin birçoğu bitişik yazılmaktadır. Birleşik sözcüğü oluşturan iki sözcük arasına hiçbir ek girmezken deyim oluşturan sözcükler arasına ekler girebilir. Anlam bakımından da bakıldığında deyimler

derin anlama sahipken birleşik sözcüklerde böyle bir şey yoktur.

Türkçe Deyimler

Türkçe köklü ve zengin bir dildir. Deyimlerin oluşması biraz da zamana bağlıdır. Bir dilin köklü bir tarihe sahip olması, bir anlamda deyim varlığının da zengin olması demektir. Türkçenin ilk yazılı kaynakları olan Orhun Yazıtlarında anlatımın güçlülüğü dikkat çeker ve bu güçlü anlatımı sağlayanların başında da kullanılan deyimler gelir. Sonuç olarak, deyimler gerçek anlamından az çok farklı anlamlar taşıyabilen, en az iki sözcükten kurulmuş, etkileyici bir anlatıma sahip, söyleyeni belli olmayan anonim söz öbekleridir.

Atasözleri

Dillerin söz varlığının önemli bir unsuru olan atasözleri, toplumların bilge yönlerini, kazandıkları deneyimleri, dünyaya bakışlarını, anlatım yeteneklerini yansıtan ve çok uzun süre düşünce dünyasında yaşamaya devam edebilen bir tür kalıplaşmış sözlerdir. Uzun zaman hiç değişmeden yaşayan atasözleri olduğu gibi, zamana ve coğrafyaya göre değişebilen, bazen de tamamıyla unutulmuş olabilmektedir. Atasözü kavramının Türk dünyasında atalar sözü, eskiler sözü, makal, nakıl gibi çeşitleri adları vardır.

Atasözlerinin Konuları

Bir atasözünün oluşup yaygınlaşması için öncelikle olaylardan ders çıkarabilmeyi becerebilen bir kişinin etrafında olup bitenleri iyi gözlemlemesi, durumu kısa, keskin, bir şekilde ifade edebilmesi ve bunun toplumun büyük bir kesimi tarafından beğenilmesi gerekir. Atasözüne konu teşkil edebilecek olayın konunun geniş kesimleri ilgilendirecek bir niteliğe sahip olması gerekir. Atasözlerinin ders verici özelliği en temel özelliğidir. atasözleri kesin yargı bildirirler ve deyimler gibi kalıplaşmış sözlerdir.

Atasözleri bir ulusun hayatını geleneklerini hayatını adetlerini kuşaktan kuşağa taşır. Türk atasözlerinin konularından kısaca bahsedecek olursak yiğitlik, mertlik, sabır, konukseverlik, aile, çocuk gibi konular alır. At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır. Yuvayı dişi kuş yapar. Aman dileyene kılıç kalkmaz....

ATASÖZLERİNİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Atasözlerinde dil ve üslup da çok önemlidir. Atasözlerinde dil kısa etkili keskindir. Az sözcükle çok şey anlatma atasözlerinin en belirgin özelliğidir. Kalıplaşmış hiçbir sözcüğü değiştirilemeyen söz öbekleridir.

İKİLEME

İkilemenin Genel Özellikleri

İkileme, anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı

sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirine andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır. Türkçenin bir zenginliği ve Türk beyninin yaşatma gücünün ürünleri olan ikilemeler, Türk düşüncesindeki anlam zenginliğinin ve kavram inceliklerini ortaya koymak üzere türlü şekillerde birbiriyle ilgili sözcüklerin yan yana getirilmesi ve bu yan yana getirilen sözcüklerde yeni bir anlatım önceliği sergilenmesiyle oluşturulur. Bir dilin kollarından birinin bir ülke ya da bölge içerisinde küçük ses farklılıklarıyla birbirinden ayrılan kollarına ağız denir. Zaman zaman şive sözcüğünün de ağız terimi yerine kullanıldığı görülür.

Sözcük Yapısı Bakımından İkilemeler

Türkçede hemen hemen her tür sözcükten ikileme yapılabilir. "Hanyayı Konyayı, sen sen, hay hay, olur olmaz, gibi.

Yapı ve Kuruluş Bakımından İkilemeler

Kuruluş bakımından ikilemeleri inceleyecek olacak olursak; yansıma kaynaklı olanlar: Fırıl fırıl dönmek, fokur fokur kaynamak, harıl harıl çalışmak. Eksiz olanlar: top top kumaş, deste deste kumaş. Çeşitli ekler alarak kurulanlar: baş başa, üst üste, oradan buradan konuşmak. Fiil kök ve gövdelerinden eklerle ya da yalın olarak ikilemeler: salına salına (yürümek), Dönüp dönüp (bakmak)

ALINTI SÖZLER

Diller zaman içerisinde başka dillerle çeşitli biçimlerde ilişkiye girerler ve bu ilişkiler sonucunda birbirlerinden sözcükler alıp sözcükler verirler. Bugün yeryüzünde yalnızca kendi sözlerine dayanan hiçbir kültür ve medeniyet dili yoktur. Bu etkileşimler büyük devletlerin çeşitli milletleri tek çatı altında toplamasıyla ve yönetime sahip kitlenin dilinin etkili olmasıyla, din vasıtasıyla, teknolojik gelişmeler vasıtasıyla gibi sebeplerle olabilmektedir. Türkçenin ilk metinleri olan Orhun yazıtlarında sadece birkaç yabancı sözcüğe rastlanır bunlarda sengün(general), kunçuy(prenses), işgiti(kumaş) gibi sözcüklerdir. Trük yazı dilinin eski Türkçe devresinin ikinci döneminin oluşturan Uygur yazı dilinde yabancı sözcüklerin arttığı gözlemlenir bu daha çok dini metinlerdedir. Uygurlar Budizm, Maniheizm, Brahmanizm gibi dinlere girmişlerdir ve bu dinlerle birlikte yabancı sözcükler Türkçeye girmiştir. Karahanlı devleti döneminde ise Türklerin İslamiyet'e girmesiyle birlikte Arapça Farsça sözcükler Türkçeye girmeye başlamıştır.

Anadolu Selçuklu ve beylikler dönemindeyse Türkçe daha sade bir yapıdadır.

Tanzimat dönemdiyse Türkçe, Farsça ve Fransızcanın etkisinde altındadır. Aydınlarımızın batıya yönelmesi

Fransız edebiyatına ilgi duymasıyla ilgilidir. Daha sonraki zamanlarda ise Fransızcanın yerini İngilizce almıştır. Bunda ABD'nin siyasi ve ekonomik etkisi büyüktür.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, Cumhuriyetin kurucu kadrosu Türkçe ile ilgilide bir mücadele veriş Türkçeyi Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtarmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise Türkçe batı kaynaklı bir istilayla yüz yüze kalmıştır.

Pek çok dünya dilini etkilemiş olan Türkçe sadece Arapça ve İngilizce karşısında gerilemiştir. Bunun nedeni de din, teknoloji ve modaya olan özentidir.

AĞIZ ÖĞELERİ

Bir dili konuşan insan ya da toplulukların zaman içerisinde farklı devletlerin egemenliği altına girmesi farklı coğrafyalarda uzun süre yaşaması dilde birtakım ses ve biçim farklılıkları ortaya çıkmasına neden olur ve böylece de lehçeler, şiveler ağızlar oluşur. Bir dilin kollarından birinin yani bir lehçenin bir ülke ya da bölge içerisinde küçük ses farklılıklarıyla birbirinden ayrılmasına "ağız" denir. Zaman zaman da şive sözcüğünün ağız yerine kullanıldığı görülür. Yukarıda da bahsedildiği gibi ağızlar, zamana ve coğrafyaya bağlı olarak tarih, boy farklılıkları, komşu dil ve kültürler gibi unsurların etkisiyle ve dilin kendi bünyesinden kaynaklanan ses değişimlerinin sonucu ortaya çıkar.

Argo

Argo; toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların daha çok toplum dışı olarak algılanan ve damgalanmış grupların, toplumun diğer kesimlerinden ayrılmak veya gizlenmek içgüdüleriyle kendilerine sözcük ve deyimlerle oluşturdukları konuşma sistemidir. Genle dilin sözcüklerine bazı özel anlamlar vermekle birtakım sözcükler katmakla oluşan argo bir çeşit özel dildir. Argo bir gruba ait değildir. Toplumdaki herkes argo kullanabilir. Fakat bazı sosyal grupların kendine has argoları da vardır. Örneğin öğrenci argosu, balıkçı argosu, vb.

Argolar oluşturulurken birtakım kurallar belirlenmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir: örtülü sözler kullanma, eski sözlerden ve ağız unsurlarından yararlanma, genel dildeki sözcüklerin biçimini bozma, önüne veya arkasına eklemeler yapma, iç düzenin değiştirme, hayvanları veya eşyaları konuşturma gibi. Tabut için "İmanın kayığı" ya da "Dört kolları" ifadelerinin kullanılması gibi.

İlişki SÖZLERİ

İlişki sözleri yüzyıllarca geriye giden bir medeniyetin yansımaları, bir toplumun kültür hayatının adeta özünü içinde barındıran, insan ilişkilerindeki nezaket ve inceliğin düzeyini gösteren, kalıplaşmış,

kullanıldıklarında insanlar arasında bir sıcaklık oluşturan sözlerdir.

İlişki sözleri, toplumun kültürel özelliklerini ortaya koymakta, gelenek ve göreneklerine dair ipuçları vermektedir.

Birini yolcu ederken "Güle güle" çocuğu olana "Allah analı babalı büyütsün" düğün yapana "Allah bir yastıkta kocatsın" gibi incelik nezaket içeren sözler ilişki sözlerinin örnekleridir.

TÜRKÇENİN TÜRETME GÜCÜ

Hiçbir dilin kök durumundaki sözcükleri evrendeki ve insan zihnindeki sonsuz denebilecek kavramları karşılayacak düzeyde değildir. İnsanoğlu durağan bir hayat yaşamadığı için ve evrende devamlı yeni gelişmeler ve icatlar olduğu için diller de yeni sözcüklere gerek duymaktadır. Dillerde yeni sözcük oluştururken türetme yoluna gitmiştir. Eklemeli dillerin geliştirdiği yolların en başta geleni, sözcük köküne yapım ekleri getirerek, yeni durum, varlık ve kavramları karşılamaya çalışmaktır. Türkçe de eklemeli dillerden sondan eklemeli bir dildir. Türkçede "yazmak" eyleminden yeni kelimeler türetmek istendiğinde yazı, yazıcı, yazar, yazgı gibi.

Aynı sözcüğe farklı anlamlar yükleme de yeni kavramları karşılamada bir yöntemdir. Bu yüzden sözlükler bir sözcüğü birden fazla anlamını sıralarlar.

TÜRKÇENİN YAPISI VE İŞLETME BİÇİMİ

Yukarda da bahsedildiği gibi Türkçe sondan eklemeli bir dildir. Türkçede yeni kelimeler sözcük köklerine yapım ekleri getirilerek oluşturulur ve kök genelde anlamını yitirmez ve yeni oluşturulan sözcük kökle anlam ilişkisi içinde yer alır. Bazı durumlarda da kök ile yeni oluşturulan sözcüğün anlamı hissedilmeyecek derecede zayıflayabilir. Bunun nedeni sözcüğün dildeki kullanım süresinin uzunluğudur. Bazen de sözcüğün kullanımı kökü kullanımdan kalkmış ancak o kökten türeyen sözcükler kullanılabilir. Öğrenmek sözcüğünün kökü düşünmek anlamına gelen "ög" kelimesi olduğu gibi.

Türkçe yeni sözcük türetmede yapım ekleri bakımından son derece zengin bir dildir.

ÜNİTE 7: DİLLER ARASI ETKİLEŞİM VE TÜRKÇE

Yeryüzündeki bütün diller, tarihin başlangıcından itibaren birbiriyle etkileşim içinde bulunmuştur. Dil içinde yer alan söz varlıkları, toplumların geçmişteki birbirleriyle olan iletişimlerini, kültürlerini ve inançlarını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkçenin yazımı içinde birçok abece kullanılmıştır.

DİLLERİN ZENGİNLİK ALANLARI

Dünyadaki bütün diller, belirli yöntemlerle sonsuz sayıda sözcük, kavram, terim ve deyim üretebilecek

bir potansiyele sahip olması nedeniyle dilleri nitелеmek amacıyla kullanılan gelişmiş, gelişmemiş, zengin gibi tanımlar bilimsel bir yaklaşımdan ziyade öznel bir tutumu yansıtır. Dillerin yazı diline sahip olup olmaması gibi değerlendirme ölçütleri dilin işlenmişlik derecesini göstermesi bakımından diller arasında bir karşılaştırma yapma olanağı sağlar. Bunun yanında her dilin farklı özelliklerini o dilin zenginliği olarak görmek gerekir. Her dil kendi yapısal özelliğine göre sınırsız sayıda sözcük üretebilir. Türkçe dilinin yapı bakımından eklemeli bir dil olmasının yanında yapım eklerinin işlevsel ve çok sayıda olması dilin yeni sözcük ve terim üretmesinde kolaylık sağlar. Türkçede yer alan büyük ünlü uyumu, küçük ünlü uyumu gibi ses uyumlarının güçlü oluşu Türkçenin diğer bir özelliğidir. Bu özellikler Türk dilinin genel özelliklerinden bir kaçıdır. Bunların yanında Türkçenin iç zenginliği ve güçlü yanları aşağıdaki gibi gruplanabilir:

1. Tarihsel derinlik
2. Coğrafi yaygınlık
3. Söz varlığı ve anlatım gücü
4. Atasözleri ve anlatım gücü
5. Akralılık adlarında çeşitlilik
6. İlişki ve nezaket sözleri

Tarihsel derinlik: Türk yazı dili, VIII. Yüzyılın ilk yarısında dikilen Orhon Yazıtları ile başlar. Bu yazıtlar yeni bir dilden farklı olarak kurallı bir dilbilgisine, mecaz anlamlara ve oluşması için yüzyıllar gereken deyim, atasözü gibi söz kalıplarına sahiptir. Birçok olumsuzluk ya da kültür ilişkileri sonucu Türkçe giderek zenginleşmiş ve gelişmiştir.

Coğrafi yaygınlık: Geçmişte yaşanan göçler ve fetihler Türkçeyi Avrupa'nın batısından Asya'nın doğusuna kadar yayılmasını sağlamış ve İngilizce gibi geniş bir coğrafyada konuşulur hale gelmiştir.

Söz varlığı ve anlatım gücü: Bir dildeki sözcüklerin tümü o dilin söz varlığını oluşturur. Türkçenin geniş bir coğrafyada farklı kültürlerle olan etkileşimi nedeniyle Türkçe çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir. Türkçenin bu söz varlığını yayınlama çalışmalarını yürüten Türk Dil Kurumunun internet ortamında sunduğu Büyük Türkçe Sözlük'te yaklaşık olarak 572.000 söz varlığı bulunmaktadır. Söz varlığı konuşulduğu toplumun sözcüklerini, deyimlerini ve atasözlerini kapsayarak o toplumun kültürünü yansıtır. Türkçe dilinde var olan anlatım zenginliği soyut kavramları zengin bir biçimde somutlaştırarak dilde çok anlamlılığını sağlar.

Atasözleri ve anlatım gücü: Atasözleri ve deyimler yüzyıllarca tekrarlanarak ortaya çıkarlar ve bulunduğu dilin yaşını gösteren söz varlığı öğeleridir. Türkçede bulunan toplam atasözü sayısı yaklaşık olarak 4500

tanedir ve bu atasözlerinin çoğu küçük ses farklılıkları dışında değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Yüzlerde yıl boyunca yapılan gözlem ve deneyimler sonucunda günümüze ulaşan atasözleri insan ilişkilerinden sağlık durumlarına kadar birçok alanda öğütler vererek söz varlığını zenginleştirirler. Bunun yanında atasözleri ifadesinde güçlük çekilen duygu ve düşünceleri açık bir şekilde ortaya koyabilirler.

Akraba adlarında çeşitlilik: Toplum yaşamındaki varlıklar ve konular ne kadar o toplumda yaşayanlar için önemliyse bunlarla ilişkili olan söz varlığı da o kadar geniş olmaktadır. Birçok dilde akraba isimleri belirli birkaç sözcük ile temsil edilirken Türkçe de en yakın akrabada en uzak akrabaya kadar konuşanın cinsiyetini ve medeni durumunu da belli edecek şekilde geniş bir söz varlığıyla temsil edilmektedir.

İlişki ve nezaket sözleri: Türk kültürünün söz varlığına yansıyan ilişki sözleri Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koyar. Pek çok dilde bulunan günaydın afiyet olsun gibi sınırlı sayıdaki ilişki sözünün Türkçede oldukça fazla olması kültürümüzde insan ilişkilerinin önemini göstermektedir. Türk dilinin sözü edilen bu zenginlik alanlarının bilinmesi dile verdiğimiz değeri ve önemi arttırmasını sağlamaktadır.

DÜNYA DİLLERİNİN TÜRK DİLİNE ETKİSİ

İnsanoğlunun var oluşundan itibaren toplumlar ve kültürler arasındaki ilişkiler dillerin birbirini etkilemesini sağlamıştır. Bu etkileşim kimi zaman sadece sözcük alışverişiyle sağlanırken kimi zaman da dil bilgisi öğelerinin bulaşması sonucu sağlanmıştır. Genel olarak uygarlıkta, bilimde ve kültürde üretken olan toplumlar verici dil sahibi olmuş ve diğer dillerin söz varlığına sözcükler aktarmıştır.

Çok eski bir tarihe sahip olan ve geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türkçe birçok dille etkileşim içinde bulunmuştur.

Eski Türkçe döneminde Orhan Yazıtları'nda Sankritçe, Soğdca, Hintçe ve Tibetçe gibi birkaç dilden alınan az sayıda sözcük bu etkileşimi başlatmıştır. Budizm, Maniheizm gibi çeşitli inançları benimseyen Uygurların söz varlığında ise çeşitli dillerden alıntılarla yabancı sözlerini oranı ve kullanım sıklığı Göktürkçeye göre artış göstermiştir. Türklerin İslamiye geçmesiyle birlikte Arapça ve Farsça sözcükler Türk yazı dillerinde görülmeye başlanır.

Türkiye Türkçesinin ilk dönemi olan Eski Anadolu Türkçesinde Arapça ve Farsça alıntılar belirli bir düzeyde kalmış, 13-15. Yüzyıllar arasında ise %20 oranında Türkçeye etkide bulunmuşlardır. 16. Yüzyıldan itibaren edebi eserlerin söz varlığında Arapça ve Farsça alıntılarda artış gözlenir. Giderek

artan bu alıntılar, halk dilinden kopuk bir yüksek zümre dilinin doğuşuna yol açmıştır.

Diller arasındaki etkileşim genel olarak dil bilgisi öğeleri ve kurallarından daha çok söz varlığını kapsarken Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılan 16. Yüzyıldan 20. Yüzyılın başlarına kadar olan Türkçe döneminde dil bilgisi öğeleri ve kuralları Türkçenin yapısına etki etmeye başlamıştır. Bu dönemde dil öğeleri ve kuralları şu şekillerde etkilenmiştir:

1. Alıntı sözcükler Türkçe çokluk eki yerine Arapça ve Farsçadaki çokluk biçimiyle kullanılmış
2. Türkçedeki sayı sıfatının yerine Arapça ve Farsçadan gelen ikili çoklu biçimi alıntılanmış
3. Türkçedeki tamlamalar Arapça ve Farsçadan gelen tamlama kurallarıyla kullanılmış
4. Arapçadan gelen sözcükler Türkçede bulunmamasına rağmen cinsiyetleriyle kullanılmış, Türkçede ön ek bulunmamasına karşın bu dillerden gelen ön ek ve edatlar alıntılanmış
5. Yan cümle ve asıl cümlenin Türkçedeki diziliş sırasına uygun olmayan ki'li birleşik cümleler yaygınlaşmıştır

Arap kaynaklı alfabe kullanımı Arapça ve Farsça sözcüklerinin yazıda bütün kurallarıyla birlikte kullanılması sonucunu doğurmasına rağmen bu sözcüklerin söylenişinin Türkçeleşmesi önlenememiştir. Arapçanın Türkçe üzerindeki etkisinin göstergesinden biri de yeni kavramlar için sözcük ya da terim üretmek için Arapçanın söz varlığı ve kurallarından yararlanılmış olmasıdır. Örneğin Farsça nazuk sözcüğü Arapça çekim kuralına göre türetilerek nezaket sözcüğünü ortaya çıkarmıştır ve günümüz Türkçesinde kullanılmaktadır.

Batı dillerinin Türkçeye etkisi ise Tanzimat Fermanı ile birlikte başlayan Batı'ya yönelişle başlamıştır. Özellikle Fransa ile olan ilişkilerin artması bu dilden Türkçeye geçen alıntıların artmasına neden olmuştur. Bu dilden geçen sözcükler İngilizcede olduğu gibi Türkçenin ses yapısına uydurularak kullanılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anglosakson kültürün egemenliğinin artmasıyla pek çok dil gibi Türkçede İngilizceden olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Özellikle İngilizce alıntıların Türkçede olduğu gibi kullanılması yerine Türkçe karşılıklarının kullanılması Türkçenin yabancı dillerden daha az etkilenmesine katkıda bulunacaktır.

Bütün bunların yanında her yabancı sözcük olumsuz bir etkilenme değildir. Dilin öz kaynaklarıyla karşılanmayan ve ilk kez ortaya çıkan kavramlar ve ürünlere ait bilgi alıntıları, dillerin kazancı ve zenginliği olarak görülmektedir. Türkçeye geçen

bütün sözcükler geldikleri ülkelerle olan ilişki derecemizi de ortaya çıkarmaktadır.

Türk Dilinin Dünya Dillerine Etkisi

Türkler bilim, kültür ve uygarlık olarak üretken oldukları dönemlerde ilişkide bulundukları toplumların dillerine sözcükler vermişlerdir. Başta yoğurt olmak üzere bütün dünya dillerindeki toplam verintilerimiz otuz binin üzerindedir. Türkçeden en çok sözcük Sırpçaya geçmiştir. Günümüzde yedi bine yakın sözcük Sırpçada kullanılmaktadır. Bulgarca dilinden yirmi iki söz Türkçeye geçmesine karşın Bulgarcada yaklaşık altı yüz Türkçe alıntı vardır. Arnavutçadan bir alıntı söze karşılık, Türkçeden birkaç yüz alıntı belirlenmiştir. Macarca on beş alıntı varken Türkçeden bine yakın sözcük bu dile geçmiştir. Rumenceden alıntılardığımız sözcük yokken verintimiz bine yakındır. Rusçadan Türkiye Türkçesine otuz dokuz söz geçmişken Rusçanın Türkçeden aldığı sözcükler bin beş yüzün üzerindedir. Günümüz Türkçesinde bin üç yetmiş beş alıntı varken Farsçada iki bine yakın Türkçe söz kullanılmıştır. Türkçe Sözlük'te beş yüz on üç İngilizce alıntı varken İngilizcedeki Türkçe alıntı sayısı dört yüzün üzerindedir. Fransızcadan ise beş bin beş yüz üzerinde alıntı dilimize geçmişken dilimizden Fransızcaya yüze yakın sözcük geçmiştir. Son zamanlarda dünya dillerine verdiğimiz sözcüklerin döner ve dolmuş olması verintilerin niteliği konusunda önemli örneklerdir.

Türk Dilinin Yayılma Alanları

Değişik coğrafyalarda birçok devlet kuran Türk soylu halklar Kuzey Buz Denizi kıyılarında Hindistan'ın kuzeyine, Kuzey Batı Avrupa'nın Atlas Okyanusu kıyılarında Çin'in içlerine kadar geniş bir alanda dillerini yaymışlardır. Türk dilinin yayılma alanlarını belirlemek için Türkiye Türkçesiyle birlikte Azerbaycan, Türkmen, Gagavuz gibi birçok yazı dili, lehçe ve ağızlarını değerlendirmek gerekir. Bu yazı dilleri dışında yazı dili olamamış, ya da yazı diliyen sonradan konuşma dili olarak dönüşmüş dillerde bu yayılma alanlarının kapsamında ele almak gerekir. Türk dili konuşurlarının sayısı tam olarak tespit edilememesine karşın yaklaşık iki yüz yirmi milyon Türk dili konuşuru olduğu tahmin edilmektedir. Türk yazı dilleri içinde en fazla konuşur sayısı Türkiye Türkçesidir. Özellikle Türkiye dışında Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar 'da edebiyat ve yayın alanlarında yaygınlık kazanmasının en büyük nedeni Osmanlı Devleti'nde Türkçenin resmi dil olmasıdır. Osmanlı Devleti'nin dağılmasından sonra Türkiye dışında Türkçe konuşurların azalmasına rağmen elli yıl önce Avrupa, Arabistan, Kuzey Afrika ve Amerika kıtalarındaki ülkelere çalışma amacıyla giden

vatandaşlarımız sayesinde Türkiye Türkçesi yaygınlık kazanmıştır. Bunların yanında radyo ve televizyon, yurtdışında ve ağ ortamında yapılan yayınlar, yurtdışında açılan öğretim kurumları Türk dilini geniş bir coğrafyaya taşımıştır. Yabancı dil olarak birçok ülkede Türkçe kurslarının açılması dilimizin yayılmasına katkıda bulunmuştur.

ÜNİTE 8: TÜRKÇENİN GENEL SORUNLARI

GİRİŞ

Yeryüzünün en eski ve en geniş coğrafya parçasında konuşulan Türkçe, gelişmiş zengin bir kültür, bilim ve sanat dilidir. 1980'lerin ortalarında UNESCO, hazırladığı bir raporda Türkçenin konuşucu bakımından dünyanın besinci büyük dil olduğunu açıklamıştı. Hiç kuskusuz, bu raporu hazırlayanlar Türk dilinin bütün kollarını, yani dil ve lehçelerini, bir bütün olarak kabul ederek bu sonuca ulaşmışlardı. Kesin nüfus sayımı sonuçlarına dayanmasa da Türk dilinin çeşitli kollarını konuşan 200 milyonu aşkın insan bulunduğu sanılmaktadır. Yaklaşık 12 milyon km²'lik bir alanda, Türk dilinin birbirine uzak veya yakın lehçeleri konuşulmakta, yazı dili olarak kullanılmaktadır.

SORUN DİLDE Mİ KONUŞURLARDA MI?

Türkçede bazı sözcüklerin yanlış söylenmesi ve yazılması, bazı sözcüklere yanlış anlamlar yüklenmesi; konuşma dilinde ve yazı dilinde cümledeki öğeler arasındaki uyumsuzlukların yol açtığı anlatım bozukluklarının yanı sıra olur olmaz her yerde yabancı kökenli sözcüklere yer verilmesi, is yerlerinde, ürünlerde yabancı adlar kullanılması genellikle dilin bir sorunu olarak algılanmaktadır. Türkçe gerek ses yapısı ve ses uyumları gerek biçim özellikleri ve sözcük türetme yeteneği gerek söz varlığı ve anlatım gücü ile yeryüzündeki birçok dil gibi kendi kendisine yeten özelliklere ve iç zenginliğine sahiptir. Dilin asıl sorunu, gerekli özeni göstermeyen konuşurlardır. Kültürler arasındaki sınırların ortadan kalkması, kitle iletişim araçlarının uydular aracılığıyla dünyanın her yerini kapsama alanlarına alması, sanal ortamda sınırsız erişim dünyadaki pek çok ülkeyi, kurumu, düşünceyi etkilediği gibi dilleri de etkilemiştir. Geçmişte bir yabancı sözcüğün bir dile yerleşmesi yıllar, yüzyıllar alırken bugün artık bir yabancı sözcük birkaç dakika içinde kullanım alanı kazanmakta, kitle iletişim araçları ve basın yayın organları sayesinde de birkaç gün içinde dile yerleşmektedir. Türkiye'de dil etkileşimi yalnızca sözcük alımıyla sınırlı kalmamaktadır. Dil ile birlikte yaşam tarzları, ticari hayat, beslenme alışkanlıkları da etkilenmektedir. Dilde yaşanan bu etkilenme, buzulun suyun üzerinde

kalan kısmı gibidir. Asıl büyük etkilenme hayatın diğer alanlarında kendisini göstermektedir.

TÜRKÇENİN KULLANIMINDA YAŞANAN SORUNLAR

Türkçenin kullanımında yaşanan sorunların başında Türkçeye karşı kayıtsızlık ve duyarsızlık, toplumda Türkçe bilincinin gereğince yaygınlaşmamış olması gelmektedir. Kültür etkilenmesini ve bunun sonucunda yabancı dillerden etkilenme olumsuzluğunu geçmişte de yaşamış olan Türkçe, Arap ve Fars kültürü ile etkileşim sonucunda Arapça ve Farsçanın etkisinde kalmıştı. Bununla birlikte Türkçe geçen dönemler içerisinde yaşadığı gelişmelerle bugünkü ulaştığı noktaya gelmiştir.

a. Kitle İletişim Araçlarında Türkçenin Kullanımı
Radyo ve televizyon yayımlarının yaygınlaşması, dinleme ve izleme oranlarının yükselmesi Türkçe açısından olumlu ve yararlı bir gelişme olması gerekirken yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Söyleyiş bozuklukları, cümle düşüklükleri, yanlış sözcük kullanma, Türkçenin söz varlığında bulunmayan yabancı sözcüklere yer verme, kaba dil ve argo gibi olumsuzluklar radyo ve televizyon yayınlarında sınırsızca yapıncı bu yanlışlar toplumun, özellikle de genç kuşakların diline yerleşmiştir. Yayımcılığın kısır bir söz varlığıyla yapılması ise bir başka sorundur. Yayımcı kuruluşların Türkçe konusunda duyarlı davranması, sunucu ve muhabir seçiminde Türkçeyi kurallı ve etkili bir biçimde kullanma ölçütünün gözetilmesi, zaman zaman yayımcılara yönelik olarak hizmet içi eğitim kursları düzenlenmesi, her yayımcı kuruluşun öz denetimini sağlaması sorunun çözümüne yönelik önlemlerdir.

b. Sosyal Medyada Türkçenin Kullanımı
Haberlerin, görüşlerin, düşüncelerin yayıldığı; ses ve görüntü dosyalarının paylaşıldığı ortam sosyal medya olarak adlandırılmaktadır. Ses dosyaları ile konuşmalar, müzik parçaları; görüntü dosyaları ile de filmler, çeşitli çekimler, haberler kısa sürede paylaşılmaktadır. Sosyal medya, Türkçenin kullanımı açısından yeni ve yaygın bir ortam olarak öne çıkmaktadır. Sanal söyleşide iki kişi arasında kalan yazışma, sosyal medyada paylaşımın yüzlerce, binlerce kişiye ulaşmaktadır. Bu da sosyal medyanın dilin kullanılması açısından özen gösterilmesi gereken yeni ve önemli bir iletişim ortamı olduğunu göstermektedir. Gündelik dilde, öğretim hayatında, kitle iletişim araçlarında ve sosyal medyada Türkçenin kullanımında gözlenen olumsuzlukları gidermek açısından dil bilgisinin yazım, söyleyiş, söz dizimi gibi çeşitli konularının kavranılmasının yanı sıra sıkça yapılan dil yanlışlarına dikkat çekilmesi yararlı olacaktır.

c. Söyleyiş Bozuklukları

Türkçenin yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi de yazılan bir dil olduğu söylenir sıkça. Oysa bu, yanlış bir bilgidir. Her dilde olduğu gibi Türkçede de yazılışla söyleyiş arasında ayrılıklar, değişiklikler bulunabilir. Bu durum yazı dilinin daha durağan, konuşma dilinin ise gelişmeye ve değişmeye açık olması sonucunda oluşmaktadır. Bir sözcüğün ölçünlü söylenişi genel kabul görmüş, yaygınlaşmış biçimdir. Yerel söyleyiş özelliği_ olarak nitelenebilecek türden kullanımların ölçünlü Türkçede yer almaması gerekir.

d. Yazım Yanlışları

Sözlü anlatımdaki ifadelerin yazıya geçirilmesi sırasında sözcüklerin, özel adların, deyimlerin, hazır söz kalıplarının, eklerin yazımında belirlenmiş kurallara uyulmazsa bir süre sonra dilin ortak iletişim aracı olma niteliği sarsılabilir. Ülkemizde yazım kurallarını belirleme ve yazım kılavuzu hazırlama görevi yasa ile Türk Dil Kurumuna verilmiştir.

e. Konuşmada ve Yazıda Kısır Söz Varlığı

Büyük Türkçe Sözlükte söz, deyim, terim ve ad olmak üzere toplam 616.767 söz varlığı bulunmaktadır. Bir dilin işlenmişliğini ortaya koyan en önemli gösterge söz varlığıdır. Türkçenin söz varlığında binlerce sözcük, deyim, atasözü bulunmasına karşılık konuşmada özellikle de yazıda az sayıdaki belirli sözcüklerin kullanılması bir başka sorundur. Sınırlı sayıdaki sözcüklerle düşünceler, duygular, yaşananlar gereği gibi anlatılamamakta, bu dil sorunu giderek insanlar arasında iletişimsizliğe, yanlış anlamalara ve tartışmalara yol açmaktadır. Sorun, yalnızca birkaç sözcüğün yitip gitmesi değil söz varlığımızdaki zenginliklerin, kültür değerlerinin de yok olmasıdır. Sözlük kullanma alışkanlığımızın yeterince yaygınlaşmamış olması da bir başka sorundur.

f. Yabancı Sözcüklerin Yoğunluğu

İngilizceden etkilenmenin gittikçe artması sonucunda hem sözcük sayısında bir artış hem de sözcüklerin özgün biçimleriyle geçişleri yaygınlaşmaya başladı. Bu etki Türkçenin seslerinin, yazım biçimlerinin, yapısal özelliklerinin, söz dizimi niteliğinin değişmesine, bozulmasına yol açmaktadır. Dilimizin söz varlığında karşılığı bulunsu da yabancı kaynaklı sözleri kullanmak bir özentî hâlini aldı. Yabancı sözlere bulunan karşılıkları, yazarlarımız, sanatçılarımız, sunucularımız benimser ve kullanırsa bu sözler toplumda hızla yaygınlaşır. Toplumun benimsediği bir söz, artık dilin malı olmuş demektir.

g. Yabancı Dille Öğretim

Türkiye’de İngilizce öğrenmenin yanı sıra İngilizce ile öğretim yapılması yanlış bir yola girilmesine yol açmıştır. Yabancı dili yabancı dil dersinde öğretmek yerine alan derslerinin, hatta yükseköğretimde meslek

derslerinin İngilizce verilmesi, Türkçenin bilim ve öğretim dili olarak gelişmesinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Yabancı dille öğretim yerine mükemmel bir biçimde yabancı dil öğretimi yapılmalı, bölümlerde hazırlık sınıfının yanı sıra lisans öğretim süresince mesleki yabancı dil dersi okutulmalı, öğretim dili ise elbette Türkçe olmalıdır.

h. Bilim Terimleri

Bilim eserlerinin yazılabildiği, çevrilebildiği, yeni terimlerin türetilbildiği ve her aşamada öğretimin yapılabildiği dil, bilim dilidir. Son yıllarda kimi bilim dallarında İngilizce, Fransızca hatta Latince terimlerin kullanılır olması Türkçenin bilim dili olarak gelişmesinin önünde bir engel oluşturduğu gibi genel dile geçme eğilimindeki terimlerle de Türkçenin söz varlığının görüntüsünün bozulmasına yol açılmaktadır.

ı. İş Yaşamında Türkçe

Toplumun hemen her kesimince bir sorun olarak algılanan iş yeri adında yabancılaşma aslında buzulun suyun üstünde kalan kısmıdır. Bu etkilenme yalnızca sözcük girişiyle sınırlı kalmamakta Türkçenin söz dizimi özelliklerini de zorlamaktadır. Ürün adlarında yabancı sözcüklerin tercih edilmesi, kullanım kılavuzlarında Türkçeye yer verilmemesi, alışveriş merkezlerinde yalnızca yabancı müzik çalınması vb. olumsuzluklar dil sorunu olmanın da ötesine geçmekte kültür, ekonomi ve tüketici sorununa dönüşmektedir.

SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ

Toplumda Türkçe bilincinin yaygınlaştırılması ve dilin öneminin kavratılması gerekmektedir. Eğitim sistemimiz Türkçeyi sevdirecek, benimsetecek nitelikte yeniden düzenlenmelidir. Radyo ve televizyon kuruluşları, basın yayın organları; toplumda Türkçe bilincinin geliştirilmesi, doğru ve güzel Türkçenin yaygınlaştırılması konusunda etkin olabilirler.

ARA SINAVDA NELER GELİR?

1.Soru

Aşağıda "kültür" sözcüğü ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) Kültür tektir, gruplara ayrılmaz.
- b) Maddi ve manevi değerler kültürle ilişkili değildir.
- c) Kültür, sonraki nesillere aktarılamaz.
- d) Kültür, toplum ve kurumlardan bağımsızdır.
- e) Kültür kavramı çok çeşitli anlamlarla tanımlanabilir.

Yanıt Açıklaması:

Kültür kavramı çok çeşitli anlamlarla tanımlanabilir. Örneğin Türk Dil Kurumunun yayımladığı Türkçe sözlükte altı ayrı anlamda tanımlanmıştır. Bunlardan ilki ve en kapsamlı olanı, "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde

yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" biçimindedir.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi resmi dilin tanımıdır?

- a) Bir ülkede herkes tarafından tercih edilen dildir.
- b) Bir ülke de herkesin kullanmak zorunda olduğu dildir.
- c) Bir ülkenin tamamında veya bir bölgesinde yönetim dili olarak kullanılan ve yasal statüsü bulunan dildir.
- d) Bir ülkede azınlıkların kullandığı dildir.
- e) Bir ülkede belli bir zümrenin kullandığı dildir.

Yanıt Açıklaması: Resmî Dil Resmî dil, bir ülkenin

tamamında veya bir bölgesinde yönetim dili olarak kullanılan ve yasal statüsü bulunan dildir. Örneğin devlet dili İspanyolca bütün İspanya'da geçerli resmî dildir. Baskça ve Katalanca ise konuşuldukları özerk bölgelerde İspanyolcanın ardından ikinci resmî dillerdir. Kimi ülkelerin anayasalarında ülkenin resmî dili/dilleri bildirilmişken ABD, İsveç, Almanya vb. kimi ülkelerde ise böyle bir kayıt yoktur. ABD'de İngilizce, İsveç'te İsveççe ve Almanya'da Almanca fiilen resmî dillerdir. Arapça, Çince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça Birleşmiş Milletler örgütünün resmî dilleridir. İngilizce ve Fransızca, BM sekretaryasının çalışma dilleridir. Bir delege bu resmî dillerden herhangi biriyle konuşma yapabilir ve konuşma diğer resmî dillere eşzamanlı olarak çevrilir.

3.Soru

İlk İtalyanca yazılı belge ne zaman oluşturulmuştur?

- a) MS 712
- b) MS 8. yüzyıl
- c) 843 yılı
- d) 17. yüzyıl
- e) MS 1057

Yanıt Açıklaması:

İlk İtalyanca belge 17. yüzyılda oluşmuştur.

4.Soru

Yüklemin bildirdiği eylemin özneye döndüğünü, eylemin özne tarafından kendi kendine yapıldığını gösteren çatı ekleri aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- a) Dönüşlü çatı
- b) Edilgen çatı
- c) İşteş çatı
- d) Ettirgen çatı
- e) Kuvvetlendirme çatısı

Yanıt Açıklaması:

Dönüşlü çatı: Yıkandım, küreklere asıldık örneklerindeki gibi, yüklem bildirdiği eylemin özneye döndüğünü, eylemin özne tarafından kendi kendine yapıldığını gösteren çatıdır. Doğru cevap A'dır.

5.Soru

Türkçede kaç tip kişi eki vardır?

- a) İki
- b) Üç
- c) Dört

TÜRK DİLİ 1

- d) Beş
- e) Altı

Yanıt Açıklaması:

Kişi ekleri, yüklem belirtiği işle doğrudan bağlantılı olan kişiyi gösterir. Türkçede dört tip kişi eki vardır.

6.Soru

Sözcükte birbirinin ardından yer alan ve birbirine benzeyen veya birbiriyle özdeş olan hecelerden birinin ses ve hece tekrarlarını önlemek, vurgusuzluk vb. nedenlerle düşmesine ne ad verilir?

- a) Hece Düşmesi
- b) Ünlü Düşmesi
- c) Ünlü Daralması
- d) Ünsüz Daralması
- e) Tonlama

Yanıt Açıklaması:

Hece düşmesi, sözcükte birbirinin ardından yer alan ve birbirine benzeyen veya birbiriyle özdeş olan hecelerden birinin ses ve hece tekrarlarını önlemek, vurgusuzluk vb. nedenlerle düşmesidir.

başlayayım > *başlayım

dirilik > dirlik

ilerile- > ilerle

oyuna- > oyna- vb.

Doğru cevap A'dır.

7.Soru

Türkçe kökenli sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

- I. Birinci heceden sonra o/ö ünlüleri bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.
- II. Türkçe kökenli sözlerde istisnai birkaç sözcüğün dışında birincil uzun ünlü bulunmaz.
- III. Aynı ya da farklı hecelerde iki ünlü yan yana gelemez.
- IV. İkiz ve üçüz ünlü yoktur.

- a) Yalnız II
- b) I ve II
- c) I, II ve IV
- d) I, III
- e) I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Soru kökünde verilenlerin hepsi doğru olduğu için doğru cevap E şıkkıdır.

8.Soru

Türk devlet anlayışını ve Türk'ün dünya ile ilişkisini, insanlar arası ilişkileri, Türk'ün tabiat algısını, bilgi karşısındaki tavrını bizlere aktaran eser aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Kutadgu Bilig
- b) Atebetü'l-Hakâyık
- c) Dîvân-ı Hikmet
- d) Kur'an Tercümesi
- e) Dîvânü Lügâti't-Türk

Yanıt Açıklaması:

Bugün elimizde biri Mısır'da, biri Taşkent'te, diğeri de Viyana'da olan üç yazma nüshası bulunan Kutadgu Bilig;

Türk devlet anlayışını ve Türk'ün dünya ile ilişkisini, insanlar arası ilişkileri, Türk'ün tabiat algısını, bilgi karşısındaki tavrını bizlere aktaran bir eserdir. 1069 yılında

Yusuf Has Hâcip tarafından yazılmış ve 6645 beyitten oluşmaktadır.

Doğru yanıt A

9.Soru

Türkçe hangi dil ailesinde yer almaktadır?

- a) Hami-Sami Dilleri
- b) Altay Dilleri
- c) Çin – Tibet Dilleri
- d) Avrupa Dilleri
- e) Kafkas Dilleri

Yanıt Açıklaması:

Türkçe, Altay dillerinin yazı dili sayısı bakımından en kalabalık dilidir.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kutsal dillerden değildir?

- a) Klasik İbranice
- b) Sanskritçe
- c) Prakrit
- d) Arapça
- e) Çince

Yanıt Açıklaması:

Dil bilimsel bakımdan dillere kutsallık atfedilmez, ancak kimi dinlerin öğretilerinin vaaz edildiği diller o dinlerin inanırları tarafından kutsal olarak kabul edilir. Örneğin Yahudilik için Klasik İbranice, Hinduizm için Sanskrit, Budizm için Prakrit (Pali), İslam dünyası için Klasik Arapça kutsal dillerdir.

11.Soru

Biri bağımsız biçim birim olmak üzere, en az iki biçim birimden oluşan yani bir veya daha fazla ek alan kök biçim birimler nasıl adlandırılır?

- a) Kök
- b) Gövde
- c) Taban
- d) Ek
- e) Eklenme

Yanıt Açıklaması:

Gövdeler, biri bağımsız biçim birim olmak üzere, en az iki biçim birimden oluşan yani bir veya daha fazla ek alan kök biçim birimlerdir.

12.Soru

Aşağıdaki kuramlardan hangisi dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır?

- a) Çok Köken Kuramı
- b) Ding-Dong Kuramı
- c) Tek Köken Kuramı
- d) Sapir-Whorf Hipotezi Kuramı
- e) Bağdaştırma Kuramı

Yanıt Açıklaması:

Dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biri de Whorf Hipotezi ya da Sapir-Whorf Hipotezi olarak bilinen kuramdır. Bu kurama göre dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır.

13.Soru

Boğumlanmaları sırasında diğer ünsüzlerin aksine, herhangi bir engelle karşılaşmayan ve herhangi bir

TÜRK DİLİ 1

noktada temas gerçekleşmeyen ünsüzlere ünlülere yakınlığı nedeniyle ünlümsü adı verilir. Aşağıdakilerden hangisinde ünlümsülerden birine yer verilmiştir?

- a) y
- b) b
- c) d
- d) z
- e) f

Yanıt Açıklaması:

Boğumlanmaları sırasında diğer ünsüzlerin aksine, herhangi bir engelle karşılaşmayan ve herhangi bir noktada temas gerçekleşmeyen ğ, y, v gibi 'ünsüz'lere ünlülere yakınlığı nedeniyle ünlümsü adı verilir.

14.Soru

Aşağıdaki dillerden hangisi Türkçenin öge dizilişi ile farklıdır?

- a) Farsça
- b) Hintçe
- c) Japonca
- d) Arapça
- e) Latince

Yanıt Açıklaması:

Arapçanın öge dizilişi ÖYN(özne-yüklem-nesne) biçimindedir. Doğru cevap D'dir.

15.Soru

Ünsüzlerin ses özellikleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yanyana gelebilir.
- b) Sözcük kökünde üç ünsüz bulunabilir.
- c) Yazılıştaki söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler Türkçe kökenlidir.
- d) Sözcük yada hece sonunda tüm ünsüz çiftleri bulunabilir.
- e) Sözcüklerin kökünde iki ünsüz/uzun ünsüz bulunabilir.

Yanıt Açıklaması: Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir. 'Türkçede iki sessizin yan yana gelemeyeceği' kanısı oldukça yaygındır oysa Türkçede iki hatta üç ünsüz yan yana gelebilir. Bu nedenle doğru yanıt A şıkkıdır.

16.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde ünlü düşmesi vardır?

- a) Kıvrım
- b) Fırsat
- c) Ağacı
- d) Sarışın
- e) Azıcık

Yanıt Açıklaması:

kıvrır-ı-m > kıvrım sözcüğünde "-ı" sesi düşmüştür. Doğru cevap A'dır.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kültürü oluşturan öğelere örnek verilemez?

- a) Yeni gelinin evine girmeden önce evinin önünde küp kırılması

- b) Konuşması geciken çocuklara kanaryanın içtiği sudan içirilmesi
- c) Bebeğin kırkının çıkarılması
- d) Kurşun döktürülmesi
- e) Evden dışarı çıkarken ayakkabı giyilmesi

18.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisinde addan eylem yapan bir ek vardır?

- a) açık
- b) oynamak
- c) kışın
- d) karanlık
- e) ulusal

Yanıt Açıklaması:

oynamak

19.Soru

Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi hangisidir?

- a) Tonyukuk Yazıtı
- b) Orhun Yazıtı
- c) Çöyr Yazıtı
- d) Kültigin Yazıtı
- e) Göktürk Yazıtları

Yanıt Açıklaması: Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi MS 687-692 Çöyr Yazıtıdır.

20.Soru

Dilin türleriyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Yazı dili edebi dil olarak da nitelendirilir.
- b) Argo, belirli mesleki ve toplumsal gruplara özgü özel bir dil de olabilir.
- c) Devlet dili, yönetimde ve kamu alanında yasal ve zorunlu olarak kullanılan dildir.
- d) Birey anadili aracılığıyla toplumun bir parçası olur.
- e) Anadili, aynı zamanda devletin de resmi dili olan bir dildir

21.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi bir art ünlü ile başlar?

- a) Elbise
- b) İnce
- c) Önlük
- d) Işık
- e) Üzüm

Yanıt Açıklaması:

Ünlülerin sınıflandırılmasında esas olan boğumlanmayla ilgili belli başlı ölçütler şu şekildedir: Artlık/Önlük, Darlık/Genişlik, Düzlük/Yuvarlaklık, Uzunluk/Kısalık. • Artlık/Önlük: Ağız boşluğunun ön ve art bölümleriyle ilgili karşıtlık; /a/-/e/, /ı/- /i/, /o/-/ö/, /u/-/ü/ ayrımlarını belirler. Dilin ön tarafının tümsekleşmesiyle ağzın arka bölgesinde art ünlüler /a, ı, o, u/, dilin arka tarafının tümsekleşmesiyle ağız boşluğunun ön tarafında ön ünlüler /e, i, ö, ü/ oluşur.

22.Soru

I. Söyleyiş ses bilgisi II. Akustik ses bilgisi III. İşitsel ses bilgisi Konuşma seslerinin üretimi ve algılanmasını hangi aşamalarda değerlendirebiliriz?

TÜRK DİLİ 1

- a) Sadece I
- b) I ve II
- c) Sadece III
- d) I, II ve III
- e) II ve III

Yanıt Açıklaması:

Konuşma seslerinin üretimin ve algılanmasını şu üç aşamada değerlendirebiliriz:

- Söyleyiş ses bilgisi: Konuşurlar sesleri nasıl üretir?
- Akustik ses bilgisi: Sesler havada nasıl yol alır?
- İşitsel ses bilgisi: Dinleyenler sesleri nasıl algılar?

23.Soru

Aşağıdakilerden hangisi "kök"ün tanımıdır?

- a) Kökler, kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara ayrılamayan, sözlüksel anlam taşıyan ve bir sözcük türüne ait olan biçimlerdir.
- b) Kök, Parçalanmış sözcükler topluluğuna kök denir.
- c) Sözlüksel anlam taşımayan kelimelere denir.
- d) Küçük anlamlı kelimelere denir.
- e) Bir sözcük türüne ait biçimler topluluğudur.

24.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Kuzeybatı Kıpçak Türkçesine ait bir yazı dilidir?

- a) Tatarca
- b) Azerice
- c) Özbekçe
- d) Uygurca
- e) Gagavuzca

25.Soru

Türkçe, köken bakımından, hangi dil ailesine girmektedir?

- a) Ural-Altay
- b) Bambu
- c) Hint-Avrupa
- d) Hami-Sami
- e) Çin-Tibet

Yanıt Açıklaması:

Köken bakımından Türkçe Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensuptur.

26.Soru

I. sınıf

II. öğrenci

III. gel

IV. biz

Yukarıdakilerden hangisi bağımsız biçim birimlere örnektir?

- a) I ve III
- b) II ve III
- c) Sadece IV
- d) I,II ve III
- e) III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Tek başlarına kullanılabilen biçim birimlerdir. Bağımlı biçim birimler (ek) ise tek başlarına kullanılamayan biçim birimlerdir.

27.Soru

Diş-dudak ünsüzleri nerede oluşur?

- a) Alt ve üst dudakların birbirine temas ettiği noktada
- b) Üst dişler ile alt dudağın birbirine temas ettiği noktada
- c) Üst ön dişlerin arkasında
- d) Üst ön dişlerin hemen üstünde diş eti ile ön damağın birleştiği yerde
- e) Gırtlakta

Yanıt Açıklaması:

Oluşum yerlerine göre ünsüzler: Oluşum noktası, ünsüzün boğumlandığı, hava akımının engele takıldığı yerdir. • Alt ve üst dudakların birbirine temas ettiği noktada çift dudak ünsüzleri /b, p, m/ ünsüzleri oluşur. • Üst dişler ile alt dudağın birbirine temas ettiği noktada ise diş-dudak ünsüzleri /f, v/ oluşur. • Üst ön dişlerin arkasında diş ünsüzleri /d, n, s, t, z/ ünsüzleri oluşur. • Üst ön dişlerin hemen üstünde diş eti ile ön damağın birleştiği yerde /c, ç, j, ş/ ünsüzleri oluşur. • Ön damak ünsüzleri /g, k, l, r/ ön damakta, arka damak ünsüzleri /ğ, ? , l, ğ/ ise art damakta oluşur. • Gırtlakta oluşan tek ünsüz, /h/dir.

28.Soru

'Fosilleşme' olarak tanımlanan durum aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Tarihî süreçlerdeki değişikliklere odaklanan yöneme denir.
- b) Yalnızca belirli bir döneme odaklanan yöneme denir.
- c) Tarihî dönemlerdeki kimi biçim birimlerin dil bilgisel işlevlerini yitirerek bugüne ulaşmasıdır.
- d) Tarihî dönemlerdeki kimi biçim birimler dil bilgisel işlevlerini yitirerek bugüne ulaşmıştır. Bu tür biçim birimlere verilen addır.
- e) Türetim, bir ekle yeni sözcük yapımı iken çekim, daha çok bir sözcüğün farklı biçimlerini ifade eder.

Yanıt Açıklaması:

Tarihî dönemlerdeki kimi biçim birimlerin dil bilgisel işlevlerini yitirerek bugüne ulaşmasına fosilleşme denir.

29.Soru

Aşağıdaki kelimelerin hepsi yapım eki almıştır. Bu kelimelerden hangisinin aldığı yapım eki ile kök bağlantısı yanlış verilmiştir ?

- a) Başak
- b) Bilgin
- c) Demeç
- d) Yanaş
- e) Değnek

Yanıt Açıklaması:

Değnek addan eylem yapma eki değil, eylemden ad yapma eki almıştır.

30.Soru

Aşağıda belirlenen sözcüklerin hangisinde, eylemden ad türeten bir ek kullanılmıştır?

- a) Küçük çocuğun yanakları çok tombuldu.
- b) Bu tohumlar sulak araziye dikilmeli.
- c) Tuttuğumuz balığın kılıcığını temizleyelim.
- d) Kasabanın bataklığı çok tehlikeli.
- e) Yaz tatili eğlenceli günlerle geçti.

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması:

Amaç 2

31.Soru

Türkçe sözcüklerin sözcük ya da hece sonlarında belirli ünsüz çiftleri bulunur Buna göre aşağıdakilerden hangisi Türkçe bir sözcük değildir?

- a) sevinç
- b) aşk
- c) alp
- d) ilk
- e) ant

32.Soru

"Kolektif bilinç"le ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Durkheim'a göre, bir toplumda "ortak" olanların temsilidir.
- b) Yaşanan olaylar karşısında, benzer davranış modelleri geliştirilmesine neden olur.
- c) İnsanların birbirlerini daha iyi anlayıp daha kolay iletişim kurmalarını sağlar.
- d) Toplumun ortak aklını oluşturduğu da söylenebilir.
- e) İlk olarak ünlü sosyolog Ziya Gökalp tarafından ortaya atılmıştır.

33.Soru

'Sınav' kelimesi yapım ekleri bakımından hangi türe girmektedir?

- a) Addan Ad Yapma Ekleri
- b) Addan Eylem Yapma Ekleri
- c) Eylemden Ad Yapma Ekleri
- d) Eylemden Eylem Yapma Ekleri
- e) İşlek Ekler

Yanıt Açıklaması:

Eylemden ad yapma ekleri, eylem kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir.

34.Soru

Bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklere ne isim verilmektedir?

- a) Bağlaçlar
- b) Eylemler
- c) Edatlar
- d) Zamirler
- e) Ünlemler

Yanıt Açıklaması: Bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklere zamir denilmektedir. Sorunun doğru yanıtı D seçeneğidir.

35.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde, vurgunun değişmesi sözcüğün anlamını değiştirir?

- a) Serin
- b) Deniz
- c) Çiçek
- d) Güzel
- e) Beyaz

Yanıt Açıklaması:

Amaç 5

36.Soru

I. Kutadgu Bilig'in bulunmasıIII. Orhun Yazıtları'nın bulunup okunmasıIII. Divânü Lügati't-Türk'ün bulunmasıIV. Kırım'da Gaspıralı İsmail Bey'in yayınladığı Tercüman Gazetesi Atatürk'ün Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra dil ve kültür konularında attığı adımların arkasında yukarıdakilerin hangileri etkili olmuştur?

- a) Yalnız I
- b) Yalnız IV
- c) I ve II
- d) II ve IV
- e) I, II, III ve IV

37.Soru

'Konuşma' dört aşamalı bir süreç olan sesin hangi aşamasına karşılık gelmektedir?

- a) Ses bilgisi
- b) Üretim
- c) İletim
- d) Algılama
- e) Değerlendirme

Yanıt Açıklaması: Ses; üretim, iletim, algılama ve değerlendirmeden ibaret dört ana aşamalı bir sürecin ürünüdür. Üretim, sesin konuşma özelliğine karşılık gelmektedir. Bu nedenle doğru yanıt 'B' şıkkıdır.

38.Soru

Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Etnik ve sosyoekonomik nedenlerle dil farklılaşabilir.
- b) Ana dili öğrenimi birey bir yaşında iken başlar.
- c) İçinde bulunulan psikolojik durum dilin farklı kullanılmasında rol oynayabilir.
- d) Dil sisteminin işleyişi yalnızca kendi yasalarına bağlıdır.
- e) Dil, ulusal ve toplumsal bir kurumdur.

Yanıt Açıklaması:

Etnik ve sosyoekonomik nedenlerle dil farklılaşabilir. İçinde bulunulan psikolojik durum dilin farklı kullanılmasında rol oynayabilir. Dil sisteminin işleyişi yalnızca kendi yasalarına bağlıdır. Dil, ulusal ve toplumsal bir kurumdur. Ancak ana dili, öğrenilen değil; edinilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir sistemdir.

39.Soru

Herhangi bir tabana eklenen yapım ekleri aracılığıyla anlam ve/veya tür bakımından farklı yeni sözcüklerin yapımına ne ad verilir?

- a) birleştirme
- b) türetme
- c) kalıplaşma
- d) örnekseme
- e) kırpma

Yanıt Açıklaması:

türetme

40.Soru

Türkçenin söylendiği gibi yazılması özelliğine ne isim verilmektedir?

- a) Alfabe
- b) Çeviri yazı alfabesi
- c) Akustik ses bilgisi
- d) İşitsel ses bilgisi

TÜRK DİLİ 1

e) Sesçil

Yanıt Açıklaması: Türk alfabesi sesçildir, yani söylendiği ile yazılışı aynı olma ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu nedenle doğru yanıt E şıkkıdır.

Soru 41

"Dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir." Görüşünü savunan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Kültürlerarası iletişim
- b) Toplumsal bağlam
- c) Durumsal dil türü
- d) Bağdaştırma kuramı
- e) Sapir-Whorf hipotezi

Yanıt Açıklaması:

Dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biri de Whorf Hipotezi ya da Sapir-Whorf Hipotezi olarak bilinen kuramdır. Bu kurama göre dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir.

42.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ünsüzlerle ilgili ses özelliklerinden biri değildir?

- a) Sözcük kökünde ikiz ünsüz/uzun ünsüz yoktur
- b) Çok heceli sözcüklerin sonunda -p bulunmaz
- c) Yazılışta söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler yabancı kökenlidir
- d) Türkçede iki ünsüz ve üç ünsüz yan yana gelemez
- e) Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunmaz

Yanıt Açıklaması:

Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir.

Doğru cevap D'dir.

43.Soru

"Herkes kendi çocuğunu haklı buluyordu; bu yüzden çocuklar bu kadar şımarıktı." cümlesinde italik sözcüğün türü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) sıfat
- b) zarf
- c) zamir
- d) edat
- e) bağlaç

Yanıt Açıklaması:

Zamirler, geleneksel dil bilgisinde bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklerdir. Zamirler; şahıs zamirleri (ben, sen, o vd.), işaret zamirleri (bu, şu, o; bunlar, şunlar, onlar), belirsizlik zamirleri (bazısı, birçoğu, birkaçı, diğeri, herkes, öbürü vb.), soru zamirleri (kim, ne, hangi, kaç, kaçınız vb.) olmak üzere dörde ayrılır.

44.Soru

Aşağıdakilerden hangisi sesin aşamalarından biri değildir?

- a) Üretim
- b) İletim
- c) Algılama

d) Değerlendirme

e) Cevap verme

Yanıt Açıklaması: Ses dört aşamadan meydana gelir.

Bunlar; üretim, iletim, algılama ve değerlendirmedir. Bu nedenle doğru cevap E şıkkıdır.

45.Soru

I. Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir.

II. Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunabilir.

III. Sözcük ya da hece sonunda belirli ünsüz çiftleri bulunabilir.

Türkçenin ünsüzlerle ilgili ses özellikleri göz önünde bulundurduğunda yukarıda verilen bilgilerden hangisi veya hangileri doğrudur?

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) I ve III
- d) II ve III
- e) I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir:

Türkçe, altı vb.

Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunamaz; bu sözcükler yabancı kökenlidir: kontr, sfenks vb.

Sözcük ya da hece sonunda belirli ünsüz çiftleri bulunabilir. -lç, lk, -st gibi belirli ünsüz çiftleri sonda bulunabilir: , ölç-, ilk, üst vb.

Doğru cevap C'dir.

46.Soru

Türkçe, hangi dil ailesine ait kabul edilir?

- a) Ural-Alтай
- b) Hint-Avrupa
- c) Hami-Sami
- d) Çin-Tibet
- e) Bantu

Yanıt Açıklaması:

Türkçe, Ural-Alтай dil ailesine mensuptur.

47.Soru

Aşağıdaki eserlerden hangisi Edip Ahmet Yükneki tarafından yazılmıştır?

- a) Atebetü'l-Hakâyık
- b) Dîvânü Lügâti't-Türk
- c) Kutadgu Bilig
- d) Dîvân-ı Hikmet
- e) Kur'an Tercümesi

Yanıt Açıklaması:

Karahanlı Dönemi'nden günümüze sayı olarak çok olmamakla birlikte Türk dil ve kültür tarihi açısından son derece önemli eserler kalmıştır. Bunlar; 1069 yılında Yusuf Has Hâcîp tarafından yazılmış 6645 beyitten oluşan Kutadgu Bilig; Kâşgarlı Mahmut tarafından 1072 yılında başlanıp 1077 yılında tamamlanmış, 7000'den fazla Türkçe kelimenin Arapça karşılığı verilmekle kalınmayıp şiirlerle, atasözleri ve deyimlerle örneklendirilerek zenginleştirilmiş, Türk kültürünün hazinesi olarak

TÜRK DİLİ 1

değerlendirilen Dîvânü Lügâti't-Türk; Edip Ahmet Yünekî tarafından yazılan Atebetü'l-Hakâyık; Ahmet Yesevî'nin şiirlerinin toplanmasıyla oluşturulan Dîvân-ı Hikmet ve kim tarafından yazıldığı tam olarak bilinmeyen Kur'an Tercümesi gibi eserlerdir.

48.Soru

Aşağıdaki kelimelerden hangisi ünsüz düşmesine örnek gösterilebilir?

- a) Anne
- b) Ufacık
- c) Höyük
- d) Yarıšta
- e) Diyalog

Yanıt Açıklaması:

"öyük> höyük" ve "dialog>diyalog" ünsüz türemesine, "yarışta" ünsüz benzeşmesine, "ana>anne" ise ünsüz ikizleşmesine örnektir "ufakçık> ufacık" ise ünsüz düşmesine uğrar. Doğru cevap B'dir.

49.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde 'göz' sözcüğü yan anlamıyla kullanılmıştır?

- a) Anahtarları masanın gözüne koydum.
- b) Televizyon izlemekten gözlerim ağrıdı.
- c) Göz alıcı bir güzelliği vardı.
- d) Yıllardır gözümde tütüyorsun, özledim.
- e) Hasta olunca gözü kararıyordu.

Yanıt Açıklaması:

Yan anlam (ikincil anlam): Sözcüğün, temel anlamla ilişkili edindiği bir başka anlam, yansıttığı yeni bir kavramdır. 'göz' sözcüğü B ve E seçeneklerinde gerçek, C ve D seçeneklerinde mecaz anlamıyla kullanılmıştır. A seçeneğindeki 'göz' çekmece anlamında kullanılmıştır ve bir yan anlam örneğidir. Doğru cevap A'dır.

50.Soru

Yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve ağızların söz varlığında bulunan sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasına ne ad verilir?

- a) Kırpma
- b) Kısaltma
- c) Ters türetme
- d) Tarama
- e) Derleme

Yanıt Açıklaması:

Yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve ağızların söz varlığında bulunan sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasına derleme denir. Doğru cevap E'dir.

51.Soru

Altay dağları çevresi, Baykal gölü çevresi ya da Karadeniz ile Hazar arasındaki bozkırların Türklerin ana yurdu olduğuna ilişkin görüşler vardır. Ancak bu görüşler herkesçe kabul edilmemektedir.

Aşağıdakilerden hangisi ana yurt konusundaki bu belirsizliğin temel nedenidir?

- a) Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi
- b) Türk dilinin yaşının tam olarak belirlenememesi

- c) Türklerin atlı konar-göçer hayat tarzı
- d) Sümerce ve Türkçe arasındaki benzerlikler
- e) Türk yazı dilinin tarihinin çok eski olması

Yanıt Açıklaması:

Tarihin bilinmeyen zamanlarında atı ehlileştiren ve demiri işlemeyi öğrenen Türkler, bu iki tekniği kullanarak komşularına üstünlük sağlamışlar ve yönetici ve aynı zamanda da "medeniyet kurucu" kavim konumuna yükselmişlerdir. İnsanlığın ortak medeniyetine de büyük katkısı olan bu durum, Türklerin çok erken çağlarda geniş ve farklı coğrafyalara dağılmalarına, dolayısıyla da değişik halklarla kaynaşmalarına yol açmıştır. Türklerin çok erken devirlerde yaşamaya başladıkları bu hareketli, bir başka deyişle atlı konar-göçer hayat tarzı, ana yurt konusundaki belirsizliğin temel nedenidir. Doğru cevap C seçeneğidir.

52.Soru

Bir kelimenin bir parçasının diğerlerine göre daha baskılı ve güçlü söylenmesi aşağıda verilen hangi kavramı tanımlar?

- a) Vurgu
- b) Durak
- c) Tonlama
- d) Göçüşme
- e) Ötümsüzleşme

Yanıt Açıklaması:

Vurgu, bir kelimenin belli bir bölümün diğerlerine göre daha baskın şekilde söylenmesidir. Doğru cevap A'dır.

53.Soru

Tarihin tam olarak bilinmeyen dönemlerinde ortak bir ana/ata dilden gelişen yani genetik olarak akraba dillerin oluşturduğu kaç dil bulunmaktadır?

- a) 3
- b) 4
- c) 5
- d) 6
- e) 7

Yanıt Açıklaması:

Tarihin tam olarak bilinmeyen dönemlerinde ortak bir ana/ata dilden gelişen yani genetik olarak akraba dillerin oluşturduğu belli başlı 7 dil vardır.

Afroasya (Hami-Sami dilleri)

Altay dilleri

Avustronezya (Malay-Polinezya) dilleri

Çin-Tibet dilleri

Hint-Avrupa dilleri

Ural dilleri

Kafkas dilleri

54.Soru

I. Betimleyici dil bilgisi

II. Kuralcı dil bilgisi

III. Ölçünlü dil

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri farklılıklar olmakla beraber bireylerin dil üzerinde belli bir bilgisinin olduğunu ancak temel kuralların değişmediğini düşünür ve yaklaşıma göre dil bilgisi bir araçtır?

- a) I ve II
- b) I ve III

TÜRK DİLİ 1

- c) Yalnız I
- d) II ve III
- e) I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Betimleyici dil bilgisi, farklılıklar olmakla beraber bireylerin dil üzerinde belli bir bilgisinin olduğunu ancak temel kuralların değişmediğini düşünür ve yaklaşıma göre dil bilgisi bir araçtır. Doğru cevap C'dir.

55.Soru

Kültürü oluşturan öğelere ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenebilir?

- a) Yalnızca manevi kültür unsurlarıdır.
- b) Aynı kültür unsurları tüm coğrafyalarda aynı değeri taşır.
- c) Yalnızca maddi kültür unsurlarıdır.
- d) Soyut kültür unsurlarının aktarımında dil önemlidir.
- e) Manevi kültür unsurları gözle görülür, somut olan unsurlardır.

Yanıt Açıklaması:

Kültürü oluşturan öğeler, genel anlamda maddi ve manevi veya somut ve somut olmayan biçiminde sınıflandırılabilir. Maddi kültür unsurları mimari, el sanatları, geleneksel kıyafetler, araç gereçler gibi elle tutulur, gözle görülür, somut olan unsurlardır. Manevi kültür unsurları ise inançlar, dünya görüşleri, ahlak anlayışı, davranış kalıpları, ilişki örüntüleri vb. toplumsal hayatı çevreleyen öğreti ve değerlerdir. Somut olmayan, manevi kültür unsurlarının aktarımında dil, önemli bir rol üstlenir.

56.Soru

Aşağıdakilerden hangisi söz dizimi bakımından özne-nesne-yüklem (ÖNY) sıralamasını takip eden diller grubundadır?

- a) Farsça
- b) Fransızca
- c) İngilizce
- d) İspanyolca
- e) Mandarin

Yanıt Açıklaması:

Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Mandarin ÖYN(özne-yüklem-nesne) grubunda yer alır. Farsça ise ÖNY (özne-nesne-yüklem) grubuna aittir. Doğru yanıt A seçeneğidir.

57.Soru

Dilin temeli, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır, Dilde nedensizlik ilkesi esastır, İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur, Dilin üretim yetisi sınırsızdır, Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir. Noktalı yere aşağıdaki kelimelerden hangisi gelmelidir?

- a) Sistemdir
- b) Harftir
- c) İnsandır
- d) Hayvandır
- e) Sestir

Yanıt Açıklaması:

Dil, bir sistemdir, Dilin temeli sestir, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır, Dilde nedensizlik ilkesi esastır, İlkel

dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur, Dilin üretim yetisi sınırsızdır, Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir.

58.Soru

Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir bütün olması dilin hangi özelliği kapsamına girer?

Dilin temeli sestir, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır

- a) Dilde nedensizlik ilkesi esastır
- b) İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur
- c) Dilin üretim yetisi sınırsızdır
- d) Dil bir sistemdir

Yanıt Açıklaması:

Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir bütün olması dilin bir sistem olması özelliği kapsamına girer. Doğru cevap E'dir.

59.Soru

Resmî dilden farklı olarak ulusüstü, uluslararası kuruluşların kendi birimleri arasındaki iletişimde yazılı ve sözlü olarak yaygın biçimde kullandığı dile ne ad verilmektedir?

- a) Yerli azınlık dil
- b) Yapay dil
- c) İzole dil
- d) Ana dil
- e) Çalışma dili

Yanıt Açıklaması:

Resmî dilden farklı olarak ulusüstü, uluslararası kuruluşların kendi birimleri arasındaki iletişimde yazılı ve sözlü olarak yaygın biçimde kullandığı dile çalışma dili adı verilmektedir. Doğru cevap E'dir.

60.Soru

Sözcük içindeki iki sesin yer değiştirmesine ne ad verilir?

- a) Ünlü Düşmesi
- b) Göçüşme
- c) Ünlü Daralması
- d) Ünsüz Düşmesi
- e) Yapım Eki

Yanıt Açıklaması:

Göçüşme, sözcük içindeki iki sesin yer değiştirmesidir. Genellikle /l, p, r/ ünsüzlerinin ikisinin birlikte bulunduğu sözcüklerde görülür. Söz içinde birbirini izleyen sesler arasındaki yer değiştirmeye yakın yer değiştirme; birbirinden uzakta kalan seslerin yer değiştirmesine ise, uzak yer değiştirme adı verilir. Göçüşme ölçünlü dilde çok seyrek rastlanan bir ses olayıdır. Ancak sözlü dilde ve özellikle Azerice'nin etki alanına giren ağızlarda nispeten yaygındır. Doğru cevap B'dir.

FİNALDE NELER GELEBİLİR?

1.Soru

TÜRK DİLİ 1

Aşağıdakilerden hangisi cümlelerin temel öğelerinden biridir?

- a) Özne
- b) Dolaylı tümleş
- c) Zarf tümleci
- d) Belirtili nesne
- e) Belirtisiz nesne

Yanıt Açıklaması: Yeryüzündeki bütün dillerde cümlelerin temel öğeleri yüklem ve öznedir (Eker, 2006). Doğru cevap A şıkkıdır.

2.Soru

Bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanmaya ne denir?

- a) Mecaz
- b) Kavram
- c) Soyutlama
- d) Deyim
- e) Atasözü

Yanıt Açıklaması:

Mecaz, bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metaforudur. Doğru cevap A'dır.

3.Soru

"Zahide Hanım ne zaman toplantıya gidecekler?" cümlesi aşağıda verilen cümle-yüklem özelliklerinden hangisi ile ilgilidir?

- a) Bir cümlede özne tekil ise yüklem de tekil olur.
- b) Birinci tekil kişi böbürlenmek ya da alçakgönüllülük göstermek amacıyla kullanıldığında özne de yüklem de birinci çoğul olur.
- c) İkinci tekil kişi saygı ve nezaket bildirmek için kullanıldığında özne de yüklem de ikinci çoğul olabilir.
- d) Üçüncü tekil kişi anlatıma saygı katmak için kullanıldığında özne tekil olduğu hâlde yüklem üçüncü çoğul olabilir.
- e) Organ, bitki, hayvan, zaman adları ile cansız varlıkların çoğulları özne olduklarında yüklem tekil olur.

Yanıt Açıklaması:

Üçüncü tekil kişi anlatıma saygı katmak için kullanıldığında özne tekil olduğu hâlde yüklem üçüncü çoğul olabilir.

Zahide Hanım ne zaman toplantıya gidecekler

Özne-tekil yüklem-çoğul

4.Soru

"Sorularınızı sunum sonuna saklayın." cümlesi hangi anlam özelliğine sahiptir?

- a) Emir
- b) Soru
- c) Ünlem
- d) Olumsuz
- e) Devrik

Yanıt Açıklaması:

Cümlede bir emir kipi bulunmaktadır ve yapılması istenen bir eylem ifade edilmektedir.

5.Soru

"akşamki, okuldaki, seninki"

Tamlayan tamlanan sözcük öbeklerinden hangisine örnektir?

- a) Belirtili ad tamlaması
- b) Belirtisiz ad tamlaması
- c) Sıfat tamlaması
- d) Aitlik öbeği
- e) Ünlem öbeği

Yanıt Açıklaması:

Tamlayan tamlanan sözcük öbeklerinde önce gelen öge, kendinden sonra gelen ögeyi farklı yönlerden belirtir ya da niteler. Bu örnekler aitlik eki "-ki" ile oluşturulan sözcük öbeğidir. Doğru cevap D seçeneğidir.

6.Soru

Türkçenin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü için toplumda öncelikli olarak görev alması gereken kurumlar aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- a) Türk Tarih Kurumu – Türk Dil Kurumu
- b) Türkçe Sevenler Derneği – Yabancı Diller Geliştirme Kuruluşları
- c) Yüksek Öğretim Kurulu – Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
- d) Eğitim ve Öğretim Kurumları – Türk Dil Kurumu
- e) Türk Tarih Kurulu – Milli Eğitim Bakanlığı

Yanıt Açıklaması:

Türkçenin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü için öncelikle toplumda Türkçe bilincinin yaygınlaştırılması ve dilin öneminin kavratılması gerekmektedir. Eğitim sistemimiz Türkçeyi sevdirecek, benimsetecek nitelikte yeniden düzenlenmelidir. Radyo ve televizyon kuruluşları, basın yayın organları; toplumda Türkçe bilincinin geliştirilmesi, doğru ve güzel Türkçenin yaygınlaştırılması konusunda etkin olabilirler. Doğru yanıt D'dir.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde "-k" eki eylemden ad yapmak için kullanılmıştır?

- a) Balak
- b) Kabuk
- c) Birik
- d) Gözük
- e) Delik

Yanıt Açıklaması: Eylemden ad yapma ekleri, eylem kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir. "Balak" ve "kabuk" sözcüklerinde kullanılan "-k" eki addan ad yaparken; "birik" ve "gözük" sözcüklerinde ise addan eylem yapma eki olarak kullanılmıştır. E seçeneğindeki "delik" sözcüğünde ise eylem olan "del" sözcüğü "-k" yapım eki alarak ada dönüşmüştür.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi atasözleriyle ilgili doğru bir ifade değildir?

- a) Kalıplaşmış sözlerdir.
- b) Konularını daha çok yiğitlik, mertlik, ağırbaşlılık, konukseverlik gibi kavramlardan alır.
- c) Ders verici olma niteliğine sahiptir.
- d) Sürekli tekrarlanır.
- e) Kesin yargı bildirir.

Sayfa 36

- Kalıplaşmış sözlerdir.
- Konularını daha çok yiğitlik, mertlik, ağırbaşlılık, konukseverlik gibi kavramlardan alır.
- Ders verici olma niteliğine sahiptir.
- Sürekli tekrarlanır.
- Kesin yargı bildirir.

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması: Bilginin ne anlama geldiğini kavramış olduğu için anlama düzeyinde bir sorudur. Doğru cevap B seçeneğidir.

9.Soru

13-15. yüzyıllar arasındaki bu dönem eserlerinde yabancı sözlerden etkilenenin ortalama yüzde kaçtır?

- a) %10
- b) %20
- c) %30
- d) %40
- e) %50

Yanıt Açıklaması:

Bugün yabancı karşılıklarının yaygınlaştığı birçok kavramın Türkçelerinin yaşadığını gördüğümüz 13-15. yüzyıllar arasındaki bu dönem eserlerinde yabancı sözlerden etkilenenin ortalama %20 olduğu belirlenmiştir.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ikilemeye örnek oluşturmaz?

- a) Evet hayır
- b) Ecir sabır
- c) Dur otur
- d) Rica minnet
- e) Haraç mezat

Yanıt Açıklaması: Bilginin ne anlama geldiğini kavramak için anlama düzeyinde bir sorudur. Doğru cevap A seçeneğidir.

11.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur? Sezdirmeden alıp gitmiş masanın üzerindeki defterimi. Zaten bu sorunun yanıtında daha önceden verildi.

Yahya Kemal'in şiirin de eskiye özlem güçlüdür.

İnsanın her şeyini vereceği aşk böylemi olmalı.

Bu yazısına sık sık atıf ta yapmıştım.

12.Soru

Yüklemi cümlelerin sonunda bulunmayan cümlelere ne ad verilir?

- a) Bağlı cümle
- b) Eylem cümlesi
- c) Ad cümlesi
- d) Kurallı cümle
- e) Devrik cümle

Yanıt Açıklaması:

Yüklemi cümlelerin sonunda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir. Doğru cevap E'dir.

13.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ses olaylarından "ötümlüleşme" vardır?

- a) Gönüm bu topraktan ayrı değildir.
- b) Dinledim kuşların teranesini.
- c) Sevmedim dünyada şanı şöreti.
- d) Bütün zenginlerden daha zenginim.
- e) Sevgi yürekten yüreğe konar.

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi atasözlerine bir örnektir?

- a) Açık kapı bırakmak
- b) Ağzında bakla ıslanmamak
- c) Baş ütölemek

d) Dış kapının dış mandalı

e) Aç ne yemez, tok ne demez

Yanıt Açıklaması:

E seçeneği dışındaki örnekler deyimlerden oluşmaktadır.

Doğru cevap E'dir.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ilişki ve nezaket sözlerindendir?

- a) Bir çiçekle bahar gelmez.
- b) Hayrını gör.
- c) Sona kalan dona kalır.
- d) Bala bal demekle ağız tatlı olmaz.
- e) Yerin kulağı var

Yanıt Açıklaması:

A, C, D, E şıkları atasözlerinden ibaret olup B şıklı bir ilişki ve nezaket sözü içermektedir. Hayatın her anında yaşanan olaylar için Türkçede ayrı ayrı ilişki sözleri bulunmaktadır: Tıraş olana, yıkanana sıhhatler olsun, bir işle uğraşana kolay gelsin, evle-nenlere bir yastıkta kocayın, çocuğu olana Allah analı babalı büyütsün, Allah dört gözden ayırmasın, çocuğa ad konulduğunda adıyla yaşasın, yolcusunu uğurlayana Allah kavuştur-sun, beklediği kişi geldiğinde veya uzun süredir beklenen bir iş gerçekleştiğinde gözün ay-dın, bir bardak su verene su gibi aziz ol, su verenlerin bol olsun, hastalığından söz ederken karşındakinin sağlıklı olmasını dilemek için üzerinize afiyet vb. Bunlar gibi, Hayrını gör de yeni alınan bir şey için güle güle kullan anlamında kullanılan bir sözdür. Doğru cevap B' dir.

16.Soru

"Okulun duvarını bir hayırsever vatandaş yaptıracak." cümlesinde özne hangisidir?

- a) Okulun
- b) Okulun duvarını
- c) hayırsever
- d) hayırsever vatandaş
- e) bir hayırsever vatandaş

Yanıt Açıklaması:

Cümlelerin öznesi: "bir hayırsever vatandaş"

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde yüklem birden çok sözcükten oluşmaktadır?

- a) Lise arkadaşımla yıllar sonra karşılaşmıştık.
- b) Yaşadıklarını anlatırken çok soğukkanlıydı.
- c) Konu, babasının sık görülen sinirlenmesiydi.
- d) Söyleyeceklerini beklemeden uzaklaştım.
- e) Olanları anlatırken sesim biraz yükselmişti.

Yanıt Açıklaması:

1. Yüklem tek sözcükten oluşabildiği gibi birden çok sözcükten (sözcük öbeği) de oluşabilir.

Konu, babasının sık görülen sinirlenmesiydi. yüklem Cümlelerin yüklemi "babasının nadir görülen sinirlenmesiydi" ek-eylem ile çekimlenmiş belirtili ad tamlaması yapısında bir sözcük öbeğidir.

18.Soru

Kardeşim ve teyzem yarın İstanbul'a gidecekler.

Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı.

Yukarıdaki cümlelerde örneği görülen sözcük öbeği türü aşağıdakilerden hangisidir?

TÜRK DİLİ 1

- a) Sayı öbeği
- b) Tekrar öbeği
- c) Ünvan öbeği
- d) Bağlama Öbeği
- e) Edat öbeği

Yanıt Açıklaması:

Bağlama Öbeği

En az iki eş ögenin bağlaç ile bağlanmasıyla oluşan sözcük öbeğidir. Eğer bağlanan ikiden fazla öge varsa bağlaç son iki öge arasına girer. Bağlama öbeği, cümlede ad, sıfat ve zarf görevinde bulunabilirler.

Örnek: Kardeşim ve teyzem yarın İstanbul'a gidecekler.

Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı.

Ne para ne şöhret mutlu etmişti.

Zengin mi fakir mi belli değildi.

19.Soru

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin başındaki ünsüzlerin benzeşmesiyle ön seste benzerlik sağlanır. Verilen bilgiye göre, aşağıdaki cümlelerden hangisinde ikileme yoktur?

- a) Dışarıdan tak tuk sesler geliyor.
- b) Yemeği ağzını şapırdatmadan ye lütfen!
- c) Hızla çarpınca ön cam tuz buz oldu.
- d) Akşamları eve yorgun argın geliyordu.
- e) Dün sabaha karşı şakır şakır yağmur yağdı.

Yanıt Açıklaması: B şıkında "şapırdatmak" kelimesi ikileme olarak kullanılmamıştır. Diğer şıklarda ise ikileme örnekleri vardır bu sebeple doğru cevap B şıkkıdır.

20.Soru

Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde 'kök' biriminin herhangi bir özelliğinden bahsedilmektedir?

- a) Anlam taşımazlar
- b) Kendisinden sonra ek almazlar
- c) Kendisinden önce ek almazlar
- d) Soyutlardır
- e) Sözcük türüne aittirler

Yanıt Açıklaması:

Kökler, kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara ayrılamayan, sözlüksel anlam taşıyan ve bir sözcük türüne ait olan biçim birimlerdir.

21.Soru

Aşağıdakilerden hangisi yansıma kaynaklı ikilemelere örnektir?

- a) Paldır küldür
- b) Harıl harıl
- c) Pisi pisine
- d) Günlük güneşlik
- e) Bitmez tükenmez

Yanıt Açıklaması:

Harıl harıl, yansıma kaynaklı bir ikilemedir.

22.Soru

Birden çok sözcüğün cümle içinde tek işlevle kullanılacak şekilde bir araya getirilerek belirli kurallar içinde yan yana dizilmesinden oluşan yargısız dil birimleri aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Sözcük Öbeği
- b) Tümce
- c) Bileşik Tümce
- d) Basit Tümce

e) Dolaylı Tümleç

Yanıt Açıklaması:

Birden çok sözcüğün cümle içinde tek işlevle kullanılacak şekilde bir araya getirilerek belirli kurallar içinde yan yana dizilmesinden oluşan yargısız dil birimleri sözcük öbekleridir.

23.Soru

'Yabancı bir dili öğrenen insanların, yeni öğrendikleri dili ne kadar iyi konuşabilseler de kültürel farklılıklara dayalı engeller yaşadıkları ve iletişimde kültürel kaynaklı yanlış anlamaların gerçekleşebildiği belirtilmektedir' ifadesi aşağıdakilerden hangisi ile ilişkilidir?

- a) Kültürlerin bazı kavramların konuşulmasına izin vermemesi
- b) Dilin düşünceyi, toplumsal davranışları ve davranış örüntülerini belirlemesi
- c) Farklı kültürlerden gelen insanların dil davranışları ve vücut dillerinde farklılıklar olması
- d) Soyut ve somut kültür öğelerinin nesilden nesile aktarılması
- e) Dilin kültürün varlığını ve devamlılığını sağlaması

Yanıt Açıklaması: Kültür ve dil arasındaki etkileşimin diğer boyutu ise kültürlerin diller ve dil davranışları üzerinde belirleyici bir rolünün bulunduğu yönündedir.

'Kültürlerarası iletişim' konusunu ele alan dil bilim çalışmalarında, yabancı bir dili öğrenen insanların, yeni öğrendikleri dili ne kadar iyi konuşabilseler de kültürel farklılıklara dayalı bariyerlere takılabildikleri, iletişimde kültürel kaynaklı yanlış anlamaların gerçekleşebildiği belirtilir (Hall, 1974). Farklı kültürlerden gelen insanların dil davranışları, vücut dilleri, jest ve mimikleri bile farklı olabilmektedir. Toplumlar arasında iletişimin arka planını oluşturan örtük kültürel değerler, bir dilin gramerini ve kelimelerini öğrenmekten çok daha farklı bir öğrenme süreci olan kültürel öğrenmeyle fark edilebilmektedir. Bu nedenle sorunun doğru yanıtı 'C' şıkkıdır.

24.Soru

Aşağıdaki içerisinde gönül sözcüğü geçen ifadelerden hangisi deyimdir?

- a) gönül çekmek
- b) gönül yolcusu
- c) gönül bakıcısı
- d) gönül koymak
- e) gönlü gitmek

Yanıt Açıklaması:

Seçenekteki "gönül koymak" darılmak, gücenmek anlamına gelen bir deyimdir. Gönül kelimesi diğer seçeneklerde deyim içerisinde kullanılmamıştır.

25.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biridir?

- a) Whorf Hipotezi
- b) Etkileşim kuramı
- c) Yansıma kuramı
- d) Tek köken kuramı
- e) Ünlem kuramı

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biri Whorf Hipotezi olarak bilinen kuramdır. Bu kurama göre dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir. Doğru cevap A'dır.

26.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Hint-Avrupa dilleri arasında yer almaz?

- a) Germen dilleri
- b) Kelt dilleri
- c) İrani diller
- d) Slav dilleri
- e) Çin dilleri

Yanıt Açıklaması:

Diğer dört seçenekte verilen diller Hint-Avrupa dilleri arasında iken, Çin dilleri Çin-Tibet dillerinden biridir.

Doğru cevap E'dir.

27.Soru

"Bulunan bütün bu çözümler sadece tıbbın ve kimyanın zaferi değildir." cümlesinde yüklem hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- a) değildir
- b) zaferi değildir
- c) kimyanın zaferi değildir
- d) tıbbın ve kimyanın zaferi değildir
- e) bugünkü tıbbın ve kimyanın zaferi değildir

Yanıt Açıklaması:

"bugünkü tıbbın ve kimyanın zaferi değildir" verilen cümlelerin yüklemidir.

28.Soru

Haberlerin, görüşlerin, düşüncelerin yayıldığı; ses ve görüntü dosyalarının paylaşıldığı ortama ne ad verilir?

- a) Doğal medya
- b) Sosyal medya
- c) Sosyal alan
- d) Tartışma platformu
- e) İnternet kafe

Yanıt Açıklaması:

Ağ ortamında geliştirilen uygulamalar günümüzde yeni bir iletişim biçimi olan toplumsal iletişim ortamını doğurmuştur. Haberlerin, görüşlerin, düşüncelerin yayıldığı; ses ve görüntü dosyalarının paylaşıldığı bu yeni ortam sosyal medya olarak adlandırılmaktadır. Doğru cevap B'dir.

29.Soru

Aşağıdakilerden hangisi hakkında bir toplumun söz varlığı öğelerine bakılarak bilgi edinilemez?

- a) Hangi toplumlar ile ilişkili olduğu
- b) Kültürel alanlar
- c) Nüfus artış oranları
- d) İnanç sistemleri
- e) Dilin yaşadığı değişimler

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumun geçmişte hangi toplumlarla ilişki içerisine girdiği, hangi kültür alanları içerisinde kaldığı, hangi inançları benimsediği söz varlığı öğelerinden anlaşılabılır.

Özellikle söz varlığı, dillerin yaşadığı değişimleri, etkileşimleri göstermektedir. Ancak toplumun nüfus artış oranı bunlardan biri değildir. Doğru cevap C'dir.

30.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde, belirlenen sözcüklere gelen ekler doğru ayrılmıştır?

- a) Babaannemden kalan el-mas-lar-ı-mız-ı yeni gelinimize taktık.
- b) Köye giderken yolda gördüğümüz gel-in-cik tarlaları, kıpkırmızıydı.
- c) Geçen yılki tatilimizi, Kel-e-bek-ler Vadisi'nde geçirdik.
- d) Dün geceki kavgada, yandaki evde oturan adamı su-ç-la-dı-lar.
- e) Konser, öylesine gürültülüydü ki kulak-lar-ı-mız-ın zarı patladı.

Yanıt Açıklaması:

Amaç 1

31.Soru

Osmanlı Türkçesi olarak adlandırdığımız Türkçenin 16.yy'dan 20.yy'ın başlarına kadar olan dönemde, hangi yabancı dillerin dil bilgisi kuralları ve öğeleri dilimizin yapısına etki etmeye başlamıştır ?

- a) Latince-Arapça
- b) Farsça-Hintçe
- c) İngilizce-Fransızca
- d) Arapça-Hintçe
- e) Farsça-Arapça

Yanıt Açıklaması:

Osmanlı Türkçesi olarak adlandırdığımız Türkçenin 16.yy'dan 20.yy'ın başlarına kadar olan dönemde, Farsça ve Arapça dil bilgisi kuralları ve öğeleri dilimizin yapısına etki etmeye başlamıştır.

32.Soru

İkilemeler, dil çalışmalarında kapsamlı olarak ele alınan, tek sözcük gibi anlam ifade edecek biçimde kullanılan dil birliklerindendir. Alanda farklı isimlerle de anılırlar.

Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biridir?

- a) Yineleme öbeği
- b) İkilemeli deyim
- c) İkilemeli ad
- d) Yinelenen ad
- e) İkiz ad

Yanıt Açıklaması:

İkilemeler, dil çalışmalarında kapsamlı olarak ele alınan, tek sözcük gibi anlam ifade edecek biçimde kullanılan dil birliklerindendir. Alanda tekrar öbeği, bağlam öbeği, ikilemeli ad, yinelemeli ad, ikiz kelime, kelime koşması gibi farklı terimlerle anılırlar. Doğru yanıt C'dir.

33.Soru

Birinci dil, asıl dil olarak nitelendirilen dil türü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Ana dil
- b) Ölçünlü dil
- c) Devlet dili
- d) Resmi dil
- e) Ana dili

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Ana dili insanın ve genellikle annesi bebeklik döneminden birlikte olduğu dil topluluğunun üyeleriyle etkileşim aracılığıyla edindiği dildir. Birinci dil, asıl dil olarak da nitelendirilir.

34.Soru

1069'da yazılan, esas olarak Türkçeden Arapçaya bir sözlük olan, Türk kültürü ile ilgili bilgiler de veren, eser aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Atebetü'l-Hakâyık
- b) Dîvân-ı Hikmet
- c) Mukaddimetü'l-Edeb
- d) Muînü'l-Mürîd
- e) Kutadgu Bilig

Yanıt Açıklaması:

Yusuf Has Hacıp tarafından yazılan, Türk devlet anlayışını ve Türk'ün dünya ile ilişkisini, insanlararası ilişkileri, Türk'ün tabiat algısını, bilgi karşısındaki tavrını bizlere aktaran, Kutadgu-Bilig esas olarak Türkçeden Arapçaya bir sözlüktür.

35.Soru

İngilizcenin etkilediği dillerden biri olan Türkçenin kullanım alanlarıyla ilgili aşağıda verilen ikilemelerden hangisi yanlıştır?

- a) Catering-Bilişim
- b) Bestseller-Müzik
- c) Printer-Bilişim
- d) Ambiyans-Gündelik Hayat
- e) Emergency-Sağlık Bilimleri

Yanıt Açıklaması: Bilginin ne anlama geldiğini kavradığı için anlama düzeyinde bir sorudur.

36.Soru

İkilemelerin kuruluşunda en fazla görev alan sözcük türü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) fiiller
- b) özel isimler
- c) cins isimler
- d) zamirler
- e) ünlemler

Yanıt Açıklaması:

Cins adlarından pek çok ikileme kurulmaktadır: öbek öbek, sıra sıra, dizi dizi, dağ taş, yol yolak vb.

37.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kültürel öğelerden biri değildir?

- a) İleri teknoloji
- b) Dil
- c) Edebiyat
- d) Halk Dansları
- e) Sanat

38.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Afroasya dil ailesinde yer alan dillerden biri değildir?

- a) Sami dilleri
- b) Çad dilleri
- c) Kuşî dilleri
- d) Tunguz dilleri
- e) Omo dilleri

Yanıt Açıklaması:

Tunguz dilleri köken bakımından Türkçenin de yer aldığı Altay dilleri grubuna girer. Oysa Sami, Çad, Kuşî ve Omo dilleri Afroasya dilleri arasında yer almaktadır.

39.Soru

Bir sözcüğün temel anlamla ilişkili olarak edindiği bir başka anlama/kavrama ne isim verilmektedir?

- a) Temel anlam
- b) Yan anlam
- c) Mecaz anlam
- d) Terim
- e) Karşıt anlam

Yanıt Açıklaması: Bir sözcüğün temel anlamla ilişkili olarak edindiği bir başka anlama/kavrama yan anlam denilmektedir. Doğru yanıt B seçeneğidir.

40.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ikilemelerin genel özellikleri arasında sayılmaz?

- a) Ses benzerliklerinden kaynaklanan ses uygunluğu ve güzelliği vardır
- b) İkilemeyi oluşturan sözcüklerin çoğunda, ön seste veya son seste ses benzerlikleri vardır
- c) Bazen ses benzerliğine bağlı ritim son seste oluşturulur
- d) Uzun süre yan yana kullanılarak kalıplaşmış, donuklaşmış sözlerdir
- e) İkileme içerisindeki sözcükler tek başına kullanılacak bir anlam yüküne sahiptir

Yanıt Açıklaması:

İkileme içerisindeki sözcüklerin bir kısmı tek başına kullanılacak bir anlam yüküne de sahip değildir. İkilemeyi kuran sözcükler arasında, bunların birlikte kullanılmasını gerektiren bir ilgi vardır ve dil konuşurları bu ilginin farkındadırlar. Doğru cevap E'dir.

41.Soru

Türkçe yapı bakımından nasıl bir dildir?

- a) Çekimli
- b) Kaynaştıran
- c) Eklemeli
- d) Yalınlayan
- e) Bükünlü

Yanıt Açıklaması:

Dünya dillerinin yapı bakımından başlıca bitişken (eklemeli diller), bükünlü (çekimli) diller, yalınlayan diller olmak üzere üçe ayrılır. Türkçe, yapı bakımından sondan eklemeli bir dildir.

42.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ölçünlü dilin doğru tanımıdır?

- a) Devlet yönetimi, eğitim, ekonomi vb. bütün alanlarda kullanılan, yasal, kurumsal, toplumsal desteği, edebî geleneği, ortak yazım sistemi, genel kabul gören sözlüğü, yazım kılavuzu, ortak söyleyiş sistemi vb. bulunan dildir.

TÜRK DİLİ 1

- b) Bir dil topluluğunda söyleyiş, yazım ve söz varlığı vb. belirli alanlarda ortak ve resmî kabulün sağlanmasıdır.
- c) Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir bütündür.
- d) Dilin kurallarının tanımına göre dilin kullanılmasını savunan yaklaşımdır. Bu yaklaşımda dil bilgisi bir amaçtır.
- e) Bir dil ailesi içinde yer alan ancak coğrafi bakımdan ailenin diğer üyelerine komşu ya da yakın olmayan ya da eldeki dil bilimsel verilere göre herhangi bir dil ailesi içinde yer almayan veya aynı dil ailesi içinde yakın akraba bulunmayan dildir.

Yanıt Açıklaması: Cevap: Ölçünlü dil (standart/ölçünlü değişke): Devlet yönetimi, eğitim, ekonomi vb. bütün alanlarda kullanılan, yasal, kurumsal, toplumsal desteği, edebî geleneği, ortak yazım sistemi, genel kabul gören sözlüğü, yazım kılavuzu, ortak söyleyiş sistemi vb. bulunan dil veya değişke.

43.Soru

Karamanoğlu Mehmet Bey'in "Şimden gerü divanda, dergahta, bargahta, çarşıda ve bazarda Türkçe'den başka dil konuşulmaya" şeklinde ferman çıkarmış olmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yabancı düşmanlığı
- b) Yabancı dil bilmiyor olması
- c) Türkçe konuşan nüfusun azalıyor olması
- d) Türkçe karşı yaşanan duyarsızlığın artması
- e) Türkçe'nin dönemin bilim dili olması

Yanıt Açıklaması:

İlgili ferman Türkçe'ye karşı meydana gelen duyarsızlaşmaya son vermek amacıyla çıkarılmıştır.

44.Soru

Hangi cümlede belirtili nesne yoktur?

- a) Şehir dışına çıkmak bu insanları olumlu şekilde etkileyecektir.
- b) Mor dövmelerle işlendi göğsümüze karlı dağların şanlı bayrağı.
- c) Sayısız kitabın bulunduğu bu kütüphaneyi geçen yüzyılın başlarında Avrupalı bilim adamları ziyaret etmişler.
- d) Burada yoldan denize kadar inen büyük kayalar üstünde oturup, akşam saatlerini geçirmeyi severdi.
- e) Yazar en güzel şiirlerini deniz kıyısındaki küçük evde mehtaplı gecelerde yazdığını söylüyor.

Yanıt Açıklaması:

A- bu insanları = Belirtili nesne

C- Sayısız kitabın bulunduğu bu kütüphaneyi = Belirtili nesne

D- Burada yoldan denize kadar inen büyük kayalar üstünde oturup, akşam saatlerini geçirmeyi = Belirtili nesne

E- en güzel şiirlerini deniz kıyısındaki küçük evde mehtaplı gecelerde yazdığını = Belirtili nesne

B şıkında belirtili nesne yoktur

45.Soru

Aşağıdakilerden hangisi terimin tanımıdır?

- a) Sanat alanında bir konuyla ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcük
- b) Bilim, sanat, spor ve meslek dallarına ait kullanılan özel sözcük
- c) Günlük konuşma diline ait kullanılan sözcük
- d) Mecaz, yan ve deyim anlamları olan günlük konuşma diline ait kullanılan sözcük
- e) Bilim, sanat, spor, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcük

Yanıt Açıklaması: Soru kitaptaki metni aynen sorduğu için hatırlama düzeyindedir

46.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde, atasözlerinin yapı ve anlam özelliği birlikte verilmiştir?

- a) Az sözcükle çok şey anlatır.
- b) Kesin bir yargı belirtmez.
- c) Nesilden nesle aktarılır.
- d) Yaşanılan bir olaydan sonra yaratılmıştır.
- e) Sözcüklerin sıralanışı kulağa hoş gelir.

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap A şıkkı . Az sözcükle çok şey anlatma bir atasözünün yapı ve anlam özelliklerinden biridir.

47.Soru

Bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yazım
- b) İmla
- c) Terim
- d) Söz varlığı
- e) Söyleyiş

Yanıt Açıklaması:

Söyleyiş; telaffuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimidir. Doğru cevap E'dir.

48.Soru

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi mertlik ile ilgilidir?

- a) Yuvayı dışı kuş yapar.
- b) Aman diyene kılıç kalkmaz.
- c) Çocuğun yediği helal, giydiği haram.
- d) Baban varken dost tanı, atın varken yol tanı.
- e) Gelmek misafirin, gitmek ev sahibinin elinde.

Yanıt Açıklaması:

'Aman diyene kılıç kalkmaz' atasözü mertlik ile ilgilidir.

Doğru cevap B'dir.

49.Soru

Aşağıdakilerden hangisi İngilizcenin dünya dili olmasını sağlayan özelliklerdendir?

- a) İngilizce, güç anlaşılan bir dildir.
- b) İngiltere'nin coğrafi konumu, dilin yaygınlaşmasını sağlar.
- c) İngiltere, dünya pazarlarında kendini kabul ettirmiştir.
- d) İngilizce, diğer dillerden çok etkilenmemiştir.
- e) İngilizce, en köklü dillerden biridir.

Yanıt Açıklaması: İngiltere yıllardır dilini yaygınlaştırarak, gittikleri yerde sömürgeler oluşturarak, dünya pazarında gücünü artırma çabasında olmuş ve İngilizceyi tüm dünyada kullanılan bir dil haline getirmeyi başarmıştır. Diğer şıklarda belirtilen ifadeler İngilizcenin yaygınlaşmasına ilişkin doğru bilgiler sunmamaktadır; bu nedenle doğru cevap C şıkkıdır.

50.Soru

Dillerin zaman içerisinde başka dillerle çeşitli biçimlerde ilişkiye girmeleri ve bu ilişkiler sonucunda birbirlerinden sözcükler almalarına ne ad verilir?

- a) kelime koşması
- b) ikiz kelime
- c) ödünçleme
- d) iç alıntılar
- e) ilişki sözleri

Yanıt Açıklaması:

Kelime koşması ve ikiz kelime: anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması anlamına gelen ikilemeler demektir.

Ödünçleme: alıntı sözler başka bir dilden gelen sözcüklere denir.

İç alıntılar: Ağızlar, zaman zaman ölçünlü dile sözcükler verir. Bir dilin kendi ağız ve lehçelerinden yaptığı bu tür alıntılara "iç alıntılar" denir.

İlişki sözleri: insanların günlük ilişkilerinde çeşitli amaç ve niyetlerle iletişim kurmak için kullandığı sözcüklerdir.

Doğru yanıt C

51.Soru

Aşağıdakilerden hangisi özne ile ilgili yanlış bir ifadedir?

- a) Aynı yüklemle bağlanmış birden fazla kişi veya varlık özne olabilir. Bunlar birbirlerinden virgül veya bağlaçla ayrılır ve tek bir öge (özne) olarak kabul edilir.
- b) Özne, yüklemle açıklayıcısı ile birlikte de bağlanabilir.
- c) Özne bir sözcük olabileceği gibi bir sözcük öbeğinden de oluşabilir.
- d) Geçişli iken edilgen çatıya sokulan eylemlerle kurulan cümlelerde nesne bulunmalıdır.
- e) Yüklemin gereklilik kipinin teklik 3. kişisi olan bazı cümleler de özne almazlar.

Yanıt Açıklaması:

6. Geçişli iken edilgen çatıya sokulan eylemlerle kurulan cümlelerde nesne bulunmaz. Cümlelerin asıl nesnesi olan öge, özne görünüşündedir; ama cümlelerin asıl öznesi değil sözde öznesidir. Sözde özne, cümlede işi yapan öge değil yapılan işten etkilenendir. Örnek: Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol. (Yahya Kemal) özne Cümlelerin öznesi sallanmamaya konu olan "ne mendil ne de bir kol" yapılandan etkilenen edilgen bir öznedir.

52.Soru

Çok yüksek bir anlatım gücüne sahip olan Orhun Yazıtları'nda günümüzde kullanılan deyimlerin kökleri de bulunmaktadır. Bu durum aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- a) Türkçenin köklü yapısı
- b) Yazılı kaynakların önemi
- c) Türkçenin zenginliği
- d) Tarihi eserlerin varlığı
- e) Türkçenin soyutlama gücü

Yanıt Açıklaması:

Deyim oluşması, biraz da zamanla ilgili bir durumdur. Türkçe, bugünkü bilgilerimizle ilk yazılı metinler olarak adlandırdığımız Orhun Yazıtları'nda çok yüksek bir anlatım gücüne sahiptir. Bu güçlü anlatımı oluşturan sebeplerden biri de deyim kullanımıdır. Doğru yanıt B'dir.

53.Soru

İlk ögesi yaklaşma (yönelme) durum eki taşıyan kısaltma öbeği aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İlgi öbeği
- b) Belirtme öbeği
- c) Yaklaşma öbeği
- d) Bulunma öbeği
- e) Ayrılma öbeği

Yanıt Açıklaması:

Yaklaşma öbeği: İlk ögesi yaklaşma (yönelme) durum eki taşıyan kısaltma öbeğidir. Can-a yakın, dil-e kolay, kişi(y)-e özel vb.

54.Soru

Aşağıdakilerden hangisi hem kitle iletişim araçlarında hem de sosyal medyada Türkçe'nin kullanımı ile ilgili yaşanan ortak bir sorundur?

- a) Ünlü harfleri yazmadan ünsüzlerle yazışma
- b) Büyük harfle ilgili kurallarda aykırılık
- c) Söyleyiş bozuklukları
- d) Sözcüklerin yazımında özensizlik
- e) Kısa mesajlardaki karakter sınırlaması

Yanıt Açıklaması: Ünlü harfleri yazmadan ünsüzlerle yazışma, büyük harfle ilgili kurallarda aykırılık, sözcüklerin yazımında özensizlik ve kısa mesajlardaki karakter sınırlaması sosyal medyada yaşanan sorunlardandır. Söyleyiş bozuklukları ise hem sosyal medyada hem de kitle iletişim araçlarında Türkçe'nin kullanımına yönelik yaşanan sorunlardan biridir. Doğru yanıt C'dir.

55.Soru

Türk yazı dili aşağıdakilerden hangisi ile başlar?

TÜRK DİLİ 1

- a) Divan-ü Lügati't Türk
- b) Orhon yazıtları
- c) Atabetü'l Hakayık
- d) Kutadgu Bilig
- e) Uygur Yazıtları

Yanıt Açıklaması:

Türk yazı dili, İkinci Göktürk Kağanlığı Dönemi'nde VIII. yüzyılın ilk yarısında dikilen Orhon Yazıtları ile başlar.

56.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde ünlü daralması vardır?

- a) seviyor
- b) ağlıyor
- c) koşuyor
- d) gülüyor
- e) bakıyor

57.Soru

Aşağıda verilenlerden hangisi sözcük öbeklerinin özelliklerinden biri değildir?

- a) Sözcük öbekleri iki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.
- b) Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir.
- c) Sözcük öbekleri yargı bildirirler.
- d) İki den fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir.
- e) Sözcük öbeklerinde çekim ekleri öbeğin son ögesine getirilir.

Yanıt Açıklaması:

Sözcük öbekleri herhangi bir yargı bildirmezler ancak yine de anlamlı bir bütünlük gösterirler.

Sözcük öbekleri iki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.

Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir. Bu kurallılık çerçevesinde, yardımcı öge olan sözcük önce, asıl öge olan sözcük sonra gelerek öbeği oluştururlar.

İki den fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir.

Sözcük öbekleri, eklenme açısından tek bir sözcük gibi işlem görür ve çekim ekleri öbeğin son ögesine getirilir.

Sözcük öbekleri cümlede anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve niteleme görevlerini yerine getirirler.

Herhangi bir ayrıntının belirtilmesi sözcük öbekleriyle mümkündür ve cümlenin ögeleri de bu tür öbeklerle daha ayrıntılı hâle getirilebilir.

Sözcük öbekleri, cümlede tek bir öge gibi işlev görürler.

58.Soru

Aşağıda verilen atasözlerinden hangisi yapı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- a) Ağaç yaş iken eğilir
- b) Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar
- c) Ne doğarsan aşına, o çıkar kaşığına
- d) Aman diyene kılıç kalkmaz
- e) Yuvarı diş kuş yapar

Yanıt Açıklaması:

Hemen hemen tamamı tek cümleden oluşan atasözleri genellikle iki kısımdan oluşur ve ikinci kısım birinci kısımda ifade edilen fikri ve anlamı kuvvetlendirir. Pek çok atasözünün yapısına dikkat edildiğinde genellikle ortadan ikiye bölünmüş bir cümleyle karşılaşılır. Şu atasözleri bu durumu gösterir niteliktedir: "Ağırkale altın kale, hafiflik başa bela", "Sabreden derviş, muradına ermiş", "Aç ne yemez, tok ne demez", "Eken bilmez, biçen bilir", "Ne doğarsan aşına, o çıkar kaşığına" vb. Doğru cevap C'dir.

59.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçe'nin anlatma gücünü oluşturan hususlardan biri değildir?

- a) Mecazlı anlatım
- b) Sözcükler
- c) Deyimler
- d) Harfler
- e) Atasözleri

Yanıt Açıklaması:

Bir dilin anlatma gücünü oluşturan önde gelen hususlar mecazlı anlatım, sözcükler, deyimler ve atasözleridir.

Doğru cevap D seçeneğidir.

60.Soru

Türkçede kaç adet atasözü bulunmaktadır?

- a) 1.500
- b) 2.500
- c) 3.500
- d) 4.500
- e) 5.000

Yanıt Açıklaması:

Türkçede toplam 4.500 adet atasözü bulunmaktadır.

1) Ülkemizde yazım kurallarını belirleme ve yazım kılavuzu hazırlama görevi yasa ile aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) Türk Dil Kurumu
- B) Kültür Bakanlığı
- C) Radyo Televizyon Üst Kurulu
- D) Milli Eğitim Bakanlığı
- E) Basın İlan Kurumu

2) Aşağıdakilerden hangisi diller arası etkileşimle ilgilidir ?

- A) Anadilde yasmak
- B) Anadilde konuşmak
- C) Kendi dilinde sınavlara girmek
- D) Anadilde sözcük ezberlemek
- E) Diller arası sözcük alışverişi

3) “Onu dün akşam sahil yolunda koşarken gördüm.” cümlesinde altı çizili bölüm cümleinin hangi ögesidir ?

- A) Cümle dışı öge
- B) Dolaylı tümleç
- C) Zarf tümleci
- D) Nesne
- E) Özne

4) “Üniversiteye beş yıl önce Muğla’dan gelmişti.” cümlesinde altı çizili bölüm cümleinin hangi ögesidir ?

- A) Özne
- B) Cümle dışı öge
- C) Zarf tümleci
- D) Nesne
- E) Dolaylı tümleç

5) Bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dilbilgisi terimi.....

- A) imla
- B) söyleyiş
- C) yazım
- D) ezgi
- E) tonlama

6) Türk yazı dillerinden biri olan Halaçça hangi ülke sınırları içerisinde konuşulmaktadır ?

- A) Batı Trakya
- B) Afghanistan
- C) Ukrayna
- D) İran
- E) Moldova

7) Bir dildeki söz varlığını oluşturan temel öge aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Deyimlerin sayısı
- B) Atasözlerinin sayısı
- C) Anlatım gücü
- D) Mecazi anlatımlar
- E) Sözcüklerin bütünü

8) Konuşma seslerini özellikleri, türleri, sözcüklerdeki sıralanışları, görevleri ve uğradıkları değişmeler açısından araştıran, sınıflandıran ve herhangi bir kurama dayalı olmayan, genellikle fiziksel yönleri ağır basan dil bilgisi dalına denir.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Ses olayı
- B) Söz dizimi
- C) Ses uyumu
- D) Ses bilgisi
- E) Cümle bilgisi

9) X

- I. Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin Ural koluna mensup kabul edilir.
- II. Türkçenin ilk yazılı belgesi M.S. 687-692 yıllarına tarihlenen Çoyr yazıdır.
- III. Türkçenin ilk yazılı izlerine SÜmerlerden kalan tabletlerde rastlanır.
- IV. Türkçenin bilinmeyen zamanlarda Kuzey ve Doğu Türkçesi olarak iki kola ayrıldığı benimsenir.
- V. Türklerin en az M.Ö. 2500'lerde Türkiye'nin kuzey bölgesinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkçenin yeri ve yaşı ile ilgili yukarıdaki bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) I – III
- B) I – V
- C) II – III
- D) II – IV**
- E) IV -V

10) Lehçe ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır ?

- A) Ağız teriminin yerine de kullanılabilir.**
- B) Sözlü geleneklerine dayalı diyalektler, ölçünleştirme işlemlerine tabi olmadıklarından daha doğaldır.
- C) Köken ve tarihsel gelişim bakımından ölçünlü diyalektler kadar eski olabilir.
- D) Lehçelerde, ses, şekil ve kelime ayrılıkları çok azdır.
- E) Eski Yunanca ortak dil kelimesinden gelişmiştir.

11)

- I. MS 5. – 10. Yüzyıllarda varlığını sürdürmüştür.
- II. Uygur dönemi bu dönem içinde yer alır.
- III. Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri bu döneme aittir.
- IV. Göç Destanı, bu döneme ait en bilinen eserlerdendir.

Yukarıda özellikleri verilen Türkçenin tarihi dönemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuzey Türkçesi Dönemi
- B) Orta Türkçe Dönemi
- C) Yeni Türkçe Dönemi
- D) Çağatay Türkçesi Dönemi
- E) Eski Türkçe Dönemi**

12) Türk Dil Kurumu'nun kuruluş tarihi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir ?

- A) 12 Temmuz 1932**
- B) 11 Aralık 1936
- C) 7 Kasım 1935
- D) 10 Mart 1933
- E) 24 Aralık 1934

13)

- I. Ünlü harfler sayıca daha azdır.
- II. 29 harften oluşmaktadır.
- III. Bir ayırıcı işaret bulunmaktadır.
- IV. Ünsüz harfler “ a “ ünlüsü ile okunur.
- V. Sadece j harfi kelime başında bulunmaz.

Türk alfabe sistemi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur ?

- A) I – II**
- B) I – V
- C) II – III
- D) III – IV
- E) IV – V

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...

SINCE 2020

14) Aşağıdakilerden hangisi fiil kök ve gövdelerinden kurulu ikilemeye örnektir?

- A) dereden tepeden konuşmak
- B) uslu uslu oturmak
- C) dilden dile dolaşmak
- D) için için yanmak
- E) dönüp dönüp bakmak

15) “ İçtenlik onun yazılarının en temel özelliği idi.”

Cümlesindeki yapım eki alan sözcükler aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru verilmiştir?

- A) İçtenlik - yazılarının
- B) Onun – temel
- C) Temel - yazılarının
- D) İçtenlik – öz
- E) İçinde - özelliği idi

16) Aşağıdaki ilişki sözlerinden hangisi iki kişi sohbet ederken üçüncü bir kişinin iyiliğinden söz edilecekse kullanılır?

- A) Hızır yoldaşın olsun.
- B) Uğurunuz açık olsun.
- C) Sizden iyi olmasın.
- D) Uğurlar olsun.
- E) Aydınlık içinde kalasın.

17) “ Bu kuram kaynağını ilkel insanlara dayandırmaktadır. Onlara göre dilin temeli, insanın ilkel coşkularının bilinçsiz anlatımlarıdır. Yani dil; insanların sevince, üzülmeye, yorulma, rahatlama, korkma, şaşırma vb. gibi durumlarda istem dışı çıkardıkları seslerden oluşmuştur.”

Dilin doğuşunu yukarıdaki gibi açıklayan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Etkileşim kuramı
- B) Ding dong kuramı
- C) Ünlem kuramı
- D) Yansıma kuramı
- E) Güneş dil kuramı

18) Tazminat Fermanı ile birlikte Batı'ya yöneliş, Türkçenin söz varlığında hangi dilin etkisini başlatmıştır?

- A) Arapça
- B) Çince
- C) Farsça
- D) İngilizce
- E) Fransızca

19) Aşağıdakilerden hangisi Türkçe deyimlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Gerçek anlamından az çok farklı bir anlam taşımaktadır.
- B) Çekici ve etkileyici bir anlatıma sahip kalıplaşmış sözlerdir.
- C) En az iki sözcükten kurulmuştur.
- D) Türkçedeki deyimlerin büyük bir kısmı yargı bildirir.
- E) Anonim ürünlerdir.

20) Aşağıdakilerden hangisi Sarı Uygur Türkçesinin konuşulduğu ülkedir?

- A) Moldova
- B) Türkiye
- C) Almanya
- D) Moğolistan
- E) Çin

21) Aşağıdaki cümlelerden hangisinde soru anlamı zamirle sağlanmıştır?

- A) Sen bu kitapların hangisini okudun?
- B) Seni, ne zaman almaya gelelim?
- C) Son sınavdaki sorular çok mu zordu?
- D) Kerem'in niçin gittiğini biliyor musun?
- E) Çocuklar parayı nerede harcamışlar?

22) (I) Türkçedeki ünlüler de ünsüzler de, kendinden önce ve sonraki ünlü ve ünsüzlerden nitelik ve nicelik bakımından etkilinirler. (II) Türkçede en temel ünlü ses olarak /a/ kabul edilir. (III) Türkçede en zayıf ünlü /ı/ ünlüsüdür. (IV) Türkçe kökenli sözlerde birincil uzun ünlü çoktur. (V) Ağızlarda, yörelere göre değişen çok sayıda ünlü vardır.

Türkçedeki ünlülerle ilgili numaralanmış ifadelerden hangisinde bilgi yanlıştır ?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

23) “ Çiziktirmek” sözcüğünün kökü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) çiz
- B) çizi
- C) çizik
- D) çiziktir
- E) çiziktirme

24) “ evcil, tatsız, başkan, gözde, yöntem, yüzey, önem” örneklerinde bulunan yapım ekleri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Addan ad yapma ekleri
- B) Eylemden eylem yapma ekleri
- C) Ad çekim ekleri
- D) Eylemden ad yapma ekleri
- E) Addan eylem yapma ekleri

25) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk’ün Türkçe’ye kazandırdığı geometri terimlerinden biri değildir?

- A) Üçgen
- B) Teğet
- C) Yüzey
- D) Algoritma
- E) Düşey çizgi

26) Aşağıdakilerin hangisi Oğuz Türkçesi grubunda yer almaz?

- A) Gagauzca
- B) Azerice
- C) Tatarca
- D) Türkiye Türkçesi
- E) Türkmence

27) Kendi doğrularına sınıksı bir insandı babam.

Aşağıdakilerden hangisi yüklemnin yerine ve türüne göre yukarıdaki cümleyle özdeştir?

- A) Birden, bir ışık sağdan, bir ışık soldan çıkar.
- B) Sanki onu attı su Nuh’un kurtuluş teknesine.
- C) Lanetlenir mi bana şahit olur diye zaman?
- D) Mecnun’u alıp götürdü bu bunaltıcı hortum.
- E) Bir yıldırım çarptı doğa.

28) “ Bir lokma bile yemeden sofradan kalkıp gitti.” cümlesinde altı çizili bölüm cümlelerin hangi ögesidir?

- A) Özne
- B) Zarf tümleci
- C) Nesne
- D) Cümle dışı öge
- E) Dolaylı tümleç

29) Atasözleriyle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Atasözlerinde bazı sözcükler değiştirilebilir.
- B) Atasözlerinde gereksiz görülecek bir sözlüğe rastlanmaz.
- C) Atasözleri genellikle bir ya da iki cümledir.
- D) Atasözlerinde kısalık belirgin bir kuraldır.
- E) Atasözleri ağızdan ağıza nakledilmekten dolayı kalıplaşır.

30) Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde diş ünsüzleri birlikte ve doğru verilmiştir?

- A) f,v
- B) c,ç,j,ş
- C) b,p,m
- D) h
- E) d,n,s,t,z

31) Aşağıdakilerden hangisi Anadolu'da yaşayan Rumlardan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür?

- A) bando
- B) efendi
- C) damacana
- D) antika
- E) madalya

32) Aşağıdakilerden hangisi ikilemelerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Türkçe sözcüklerden yapılan ikilemelerin çoğu özel adlarla kurulur.
- B) Fil kök ve gövdelerinden de birtakım eklerle ikilemeler oluşturulabilir.
- C) Anlam inceliğini sağlamada ikilemeler etkili olabilir.
- D) İkilemeler kullanılırken uyaklı yapılar ortaya çıkabilir.
- E) İkilemeler söylenen sözün kabul edilirlilik derecesini yükseltebilir.

33)

- I. Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri Eski Türkçe döneminden kalmalıdır.
- II. Orta Türkçe Dönemi, kaynaklarda Köktürk-Uygur Dönemi olarak da adlandırılır.
- III. Türkçe çok erken devirlerde Eski Doğu Türkçesi ve Eski Batı Türkçesi olarak ikiye ayrılır.
- IV. Türkçenin ilk dönemi olarak Hun Dönemi kabul edilmektedir.
- V. Kutadgu Bilig, Karahanlı döneminin en önemli eserlerindendir.

Türkçenin tarihi dönemleriyle ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri yanlıştır?

- A) I – II
- B) II – III
- C) II – V
- D) III – IV
- E) IV – V

34) kirpik > kiprik / tiş > diş örneklerinde görülen ses olayları sırasıyla hangi seçenekte doğru verilmiştir ?

- A) Ötümlüleşme – süreksizleşme
- B) Benzeşme – göçüşme
- C) Ötümsüzleşme – benzeşme
- D) Süreklileşme – göçüşme
- E) Göçüşme – ötümlüleşme

35)

- I. Kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.
- II. Dönemin sonlarında Türkçe, üç ayrı yazı dili halinde gelişmeye başlamıştır.
- III. Bu dönem edebiyatında Çin kültürü etkili olmuştur.
- IV. İslam dilinin Türkler arasında hakim duruma gelmesi dili de etkilemiştir.
- V. Bu dönem X. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür.

Orta Türkçe Dönemi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur ?

- A) I – II
- B) II – III
- C) II – IV
- D) III – IV
- E) III – V

36) Türkçenin en çok sözcük verdiği dil aşağıdakilerden hangisidir ?

A) Sırpça

B) Arnavutça

C) Romence

D) Rusça

E) Macarca

37) “ Türkçe, dile getirilmesi en güç olan, ayrıntı sayılabilecek kavramları son derece canlı imgelerle anlatan, söz fırçasıyla insan zihninde canlı resimler çizebilen güçlü bir dildir.”

Yukarıda verilen bu cümle Türkçenin hangi özelliğini vurgulamaktadır?

A) Türk dilinin tarihi zenginliği

B) Türk dilinin coğrafi yaygınlığını

C) Anlatım gücünün fazla olmasını

D) Somut kelimelerin zenginliği

E) Soyut kemlerin zenginliği

38) “ atmak “ sözcüğündeki ünlünün özellikleri aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) Yuvarlak, art ve dar ünlüdür.

B) Art, düz ve geniş ünlüdür.

C) Art, dar ve geniş ünlüdür.

D) Yuvarlak, ön ve dar ünlüdür.

E) Ön, düz ve dar ünlüdür.

39) “ Babanın sanatı oğula mirastır.”

Atasözünde kaç tane bağımlı biçim birim vardır ?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

E) 5

40) Aşağıdakilerden hangisi dilleri etkileyen bir etmen değildir?

A) Yabancı adlar verilen yerleşim birimlerinde yaşamak

B) Kültürler arasındaki sınırların ortadan kalkması

C) İletişim araçlarının gelişmesi

D) Sanal ortamdaki sınırsız erişim imkanı

E) Kite iletişim araçlarını uydular aracılığıyla dünyanın her yerini kapsama alanlarına alması

41) “Dillerin kendilerine ait kök sözcük sayıları da zaten son derece sınırlıdır. Diller bu durumdan kurtulmak, varlık ve oluşları ifade edebilmek için kendi yapılarına göre yeni yollar geliştirmişlerdir. Eklemeli dillerin geliştirdiği yolların en başta geleni, sözcük köküne değişik yapım ekleri getirerek yeni durum, varlık ve kavramları karşılamaya çalışmaktır.”

Yukarıdaki açıklama dilin hangi özelliği ile ilgilidir ?

A) Ekleme

B) Türetme

C) Birleştirme

D) Alıntılama

E) İlişkilendirme

42) İnsanın kendisi, ailesi, yakınları, içinde yaşadığı toplum, milleti, dindaşları ya da bütün insanlık için inandığı

Tanrı'dan yardım istemesi, sağlık, mutluluk, refah ve huzur arzusunu bildirmek üzere yaratıcısına hitap etmesi, seslenmesine ne ad verilir?

A) Alkış

B) Şive

C) Kargış

D) İlişki sözleri

E) Ağız

43) İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

44) Dilin doğuşunu insanın duygularını ifade etmesiyle ilişkilendiren kuram aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

45) Dilin kökenini insanların çalışırken yaptıkları iş birliği aracılığıyla açıklayan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

46) Dilin doğuşunu insanın güneş karşısındaki duygularını dile getirdiği a/ağ seslerine bağlayan kuram aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

47) “ Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.”

Cümlesinde altı çizili bölüm cümlenin hangi ögesidir?

- A) Nesne
- B) Dolaylı Tümleç
- C) Cümle dışı öge
- D) Zarf tümleci
- E) Özne

48) “ Ah sen yokken biz burada ne günler geçirdik! “ cümlesi aşağıdaki cümle türlerinden hangisine örnektir?

- A) Devrik cümle
- B) Emir cümlesi
- C) Olumsuz cümle
- D) Ünlem cümlesi
- E) Soru cümlesi

49) X

- I. Atebetü'l-Hakayık
- II. Mukaddimetü'l-Edeb
- III. Muhakemetü'l-Lügateyn
- IV. Divanü Lügati't-Türk
- V. Nehcü'l-Feradis

Yukarıdakilerden hangileri Karahanlı Türkçesi dönemimde yazılmış eserlerdir?

- A) III – V
- B) II – III
- C) I – II
- D) I – IV
- E) III – IV

50) Aşağıdakilerden hangisi argonon genel ilkelerinden biri değildir ?

- A) Eski sözlüklerden ve ağız unsurlarından yararlanma
- B) Yabancı kökenli sözcükler kullanma
- C) Örtülü sözler kullanma
- D) Hayvanları ve eşyaları konuşurma
- E) Genel dildeki sözcükleri biçimine uygun kullanma

51) “ yasaklayıcılık “sözcüğünün tabanı aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) yasaklayıcı
- B) yas
- C) yasakla
- D) yasak
- E) yasa

52) Aşağıdakilerden hangisi Türkçe’den dünya dillerine geçen sözcüklerden biri değildir?

- A) Dolma
- B) Sarma
- C) Lamba
- D) Ocak
- E) Kazan

53) Toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların, daha çok toplum dışı olarak algılanan ve damgalanmış grupların, toplumun diğer kesimlerinden ayrılmak veya gizlenmek içgüdüsüyle kendilerine sözcük ve deyimlerle oluşturdukları konuşma sistemine ne ad verilir ?

- A) kültür dili
- B) resmi dili
- C) alıntı
- D) argo
- E) edebi dil

54) Dinleyici üzerinde baskı oluşturmamak ve istenilen işi yapıp yapmamak konusundaki özgürlük alanını daha geniş tutmak amacıyla gerçekleştirilen stratejileri içine alan, konuşur ve dinleyici arasındaki toplumsal mesafenin fazla olduğu durumlarda kullanılan dil ve toplum bağlamındaki dil stratejisine ne ad verilir ?

- A) Negatif nezaket
- B) Bağdaştırma
- C) Örtük nezaket
- D) Pozitif nezaket
- E) Kolektif nezaket

55) “ Kazandığını öğrenince sevinçten havalara uçtu.”

Cümlesinde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Yaklaşma durumu eki
- B) Zarf fiil eki
- C) Addan eylem yapma eki
- D) Çokluk eki
- E) Eylemden ad yapma eki

56) Aşağıdaki ikilemelerden hangisi diğerlerinden farklı bir yolla oluşturulmuştur?

- A) Ayan beyan
- B) Hay hay
- C) Ecir sabır
- D) Rica minnet
- E) Hal hatır

57) “ Stres sizi yönetmesin, sizin stresi yönetin.” Cümlesi aşağıdaki cümle türlerinden hangisine örnektir?

- A) Ünlem cümlesi
- B) Soru cümlesi
- C) Olumsuz cümle
- D) Emir cümlesi
- E) Devrik cümle

58) Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin iç zenginlikleri arasında yer almaz?

- A) İlişki ve nezaket sözlerinin yoğunluğu
- B) Diğer dilleri etkileme gücü
- C) Söz varlığının genişliği
- D) Coğrafi yaygınlığı
- E) Tarihsel derinliği

59)

- I. Bir bakıma aynı dilin çatısı altındaki değişkenlerin ortak dilidir.
- II. Genel olarak yazılı dil, edebi dil vb. şekilde de adlandırılan üst dildir.
- III. Resmi ortamlarda kullanılan dildir.
- IV. Genellikle örgün ve kitle iletişim araçları aracılığıyla bir tür yardımcı dil olarak edinilir.

Yukarıda özellikleri verilen dil türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yapay dil
- B) Bölgesel dil
- C) Ölçünlü dil
- D) Diyalekt
- E) Jargon

60) Aşağıdakilerden hangisi bir yazım kılavuzunda bulunmaz?

- A) kısaltmaların yazımı
- B) özel adların yazımı
- C) sözlerin anlamı
- D) sözlerin yazımı
- E) yazım kuralları

61) Ova sözcüğü ile doğadaki ova arasında bir ilişki yoktur. Bu durumun bütün dillerde aynı olması dilin aşağıdaki özelliklerden hangisi ile ilişkilidir ?

- A) İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur.
- B) Dil, toplumsal katmanlara göre değişir.
- C) Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir.
- D) Dil bir sistemdir.
- E) Dilde nedensizlik ilkesi esastır.

62) “ mozail, reel, koordinasyon “ gibi sözcüklerin Türkçe olmaması aşağıdaki ses özelliklerinden hangisi ile açıklanabilir?

- A) Türkçede birincil uzun ünlü yoktur.
- B) Türkçede birincil heceden sonra o/ö ünlüler bulunmaz.
- C) Türkçede ikiz ve üçüz ünlü yoktur.
- D) Türkçede aynı anda farklı hecelerde iki ünlü yan yana gelmez.
- E) Türkçede artık-önlük uyumu vardır.

63) Grek alfabesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur ?

- A) İlk ismami eserler bu alfabe ile yazılmıştır.
- B) Bu alfabe ile yazılan çok sayıda metin vardır.
- C) Hindistan kökenli bir yazı sistemidir.
- D) Türkler tarafından çok benimsenmemiştir.
- E) Daha çok Budist Uygurlar tarafından kullanılmıştır.

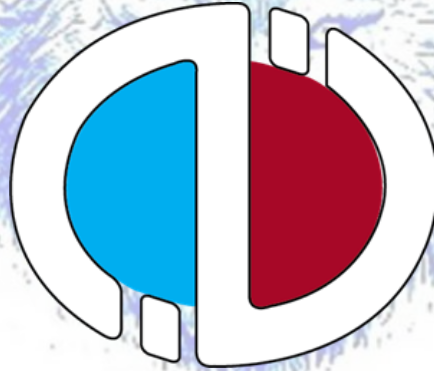
TÜR201U TÜRK DİLİ I

YENİLENEN
SİSTEME
GÖRE!

**ARA SINAVDA NELER
GELDİ?**

**FİNALLERDE NELER
GELDİ?**

**HANGİ SORULAR
GELEBİLİR?**

KİTAPPDFONLINE

SPONSOR

“DERS GEÇMENİN EN KOLAY YOLU”

SPONSOR

ARA SINAVDA NELER GELDİ? NELER GELEBİLİR?

1.Soru

Ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını, eylem cümlelerinde ise birleşik çekimler sağlayan eklerle ne ad verilir?

A
Durum ekleri

B
İyelik ekleri

C
Soru ekleri

D
Çoğul ekleri

E
Ek eylemler

Yanıt Açıklaması: Yönlendirilen sayfada açıkça belirtilmiştir.

2.Soru

Seçeneklerde verilen ad durum eklerinin işlevi ve örneği eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A
Bulunma durumu-evde

B
Yaklaşma/yönelme durumu-eve

C
Araç durumu-evin

D
Eşitlik durumu-evce

E
Yalın durum-ev

Yanıt Açıklaması:

Verilen örnekte araç durumu-evle olmalıdır. Doğru cevap C'dir.

3.Soru

Herhangi bir tabana eklenen yapım ekler aracılığıyla anlam ve/veya tür bakımından farklı yeni sözcüklerin yapımına ne denir?

A
Birleştirme

B
Türetme

C
Kalıplaşma

D
Örnekseme

E
Kırpma

Yanıt Açıklaması: Yönlendirilen sayfada açıkça belirtilmiştir.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bağımsız biçim birime örnek olarak verilebilir?

A
Uyuyor

B
Bahçede

C
Kızlar

D
Ağaçtan

E
Okul

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap E şıkkıdır

5.Soru

Bir dilin lehçe, ağız vb. sözlü ve yazılı farklı biçimleri ile karma dillerin ve sözel olmayan dillerin tamamını veya herhangi birini ifade eden terim aşağıdakilerden hangisidir?

A
Söz Dizimi

B
Değişke

C
Semantik

D
Gösterge

E
Ölçün

Yanıt Açıklaması:

Değişke terimi, bir dilin lehçe, ağız vb. sözlü ve yazılı farklı biçimleri ile karma dillerin ve sözel olmayan dillerin tamamını veya herhangi birini ifade etmektedir. Doğru yanıt B seçeneğidir.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ünsüzlerle ilgili ses olaylarından göçüşmeye örnek olarak gösterilebilir ?

A
oltur>otur

B
öyük>höyük

C
lanet>nalet

D
kapı>gapi

E
barmak>parmak

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması:

Göçüşme, sözcük içindeki iki sesin yer değiştirmesidir. Genellikle /l, p, r/ ünsüzlerinin ikisinin birlikte bulunduğu sözcüklerde görülür. Söz içinde birbirini izleyen sesler arasındaki yer değiştirmeye yakın yer değiştirme; birbirinden uzakta kalan seslerin yer değiştirmesine ise, uzak yer değiştirme adı verilir

7.Soru

Kremlin sözcüğünün Rusya Federasyonu yönetiminin yerine kullanılması anlam bakımından sözcük türlerinden hangisine bir örnektir?

- A
Aktarma
- B
Mecaz anlam
- C
Yan anlam
- D
Çağırıştırma anlamı
- E
Yerlileştirme

Yanıt Açıklaması:

Aktarma: Sözcüğün dile getirdiği kavramla, bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğün anlamını o kavrama aktarma olayıdır. Kremlin sözcüğünün Rusya Federasyonu yönetiminin yerine kullanılması gibi. Doğru cevap A'dır.

8.Soru

Aşağıda verilen seçeneklerdeki kelimelerin hangisinde eklenme olduğunda ünlü daralması görülmektedir?

- A
Yiyor
- B
Büyük
- C
Güvercin
- D
Yukarı
- E
Yürü

Yanıt Açıklaması:

yokarı > yukarı
gövercin > güvercin
büyük > büyük
yörü > yürü iken eklenme sırasında görülen daralma; ye-yor > yiyor şeklindedir.

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisi uzaklaşma belirten bir edat içerir?

- A
güneş gibi
- B
çocuklar ile

- C
yarından itibaren
- D
sınava ilişkin
- E
ona rağmen

Yanıt Açıklaması:

Edatlar

Kendilerinden önceki ad soylu sözcüklere yalın (başka, gibi, içre, ile, üzere), yaklaşma (doğru, göre, kadar, ilişkin, karşı, rağmen), uzaklaşma (başka, beri, bu yana, dolayı, itibaren, önce, sonra), ilgi (gibi, için, ile, kadar) vb. ad durum ekleriyle bağlanarak cümle ögesi olabilen veya diğer sözcük ve sözcük öbekleriyle ilişki kuran, anlamdan çok görev yönü ağırlıkta olan çekimsiz sözcüklerdir: kum gibi, cihan içre; akşama doğru, konuya ilişkin; senin gibi, onun kadar; dünden itibaren, sabahtan beri vb.

10.Soru

Konuşma sırasında sesin perdesinin değişmesiyle oluşan melodik perdeleme ve dalgalanma aşağıdakilerden hangisinin açıklamasıdır?

- A
Tonlama
- B
Vurgu
- C
Durak
- D
Benzeşme
- E
Daralma

Yanıt Açıklaması:

Tonlama konuşma sırasında sesin perdesinin değişmesiyle oluşan melodik perdeleme ve dalgalanmadır.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisi maddi kültürü oluşturan öğeler arasında yer almaz?

- A
Mimari
- B
El sanatları
- C
Geleneksel kıyafetler
- D
Araç-gereçler
- E
Davranış kalıpları

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Maddi kültür unsurları mimarî, el sanatları, geleneksel kıyafetler, araç-gereçler gibi elle tutulur, gözle görülür, somut olan unsurlardır. Davranış kalıpları ise manevi kültür unsurlarındandır. Doğru cevap E'dir.

12.Soru

"Oturmadınız mı?" cümlesinde bulunan çekim ekleri aşağıdakilerden hangisinde sırasıyla doğru verilmiştir?

- A Geçmiş zaman-3. çoğul kişi-olumsuzluk
- B Geçmiş zaman-1. çoğul kişi-soru
- C Geniş zaman-2. çoğul kişi-soru
- D Olumsuzluk-geçmiş zaman-2. çoğul kişi-soru
- E Olumsuzluk-3. çoğul kişi-geçmiş zaman-soru

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap d şıkkıdır

13.Soru

"Kızılderililer dilleri yerine İngilizce konuşmaya başladıkça gelişeceklerdir." diyen biri dille ilgili aşağıdaki bilimsel değerlendirmelerin hangisine aykırı bir söylemde bulunmuş olur?

- A Dilde nedensizlik ilkesi esastır.
- B Dil bir sistemdir.
- C Dilin üretim yetisi sınırsızdır.
- D Dil, toplumsal katmanlara göre değişmez.
- E İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur.

Yanıt Açıklaması:

Bilimsel açıdan ilkel veya gelişmiş dil diye bir ayırmadan bahsedemeyiz. Kızılderililerin gelişmemesinin sebebi dil olmadığı gibi, Amerikalıların da gelişmişliğinin sebebi İngilizce değildir. Bu nedenle dil gibi gelişmişliği kronolojik olarak ele alınamayan yapılar üzerinden hiyerarşik değerlendirmeler yapmak bilimsel olmayacaktır.

14.Soru

- I. Ötümlü
 - II. Diş
 - III. Ağız
 - IV. Sürekli
 - V. Geniz
- Yukarıdaki ifadelerden hangisi "n" ünsüzü ile ilgili olarak doğrudur?

- A I, II

- B III, IV
- C II, III, IV
- D I, II, IV, V
- E II, III, IV, V

Yanıt Açıklaması:

"n" ünsüzü "ötümlü, diş, sürekli, geniz" şeklinde özelliklere sahiptir.

15.Soru

I.MalaycaII.ArapçaIII.KazakçaIV.İspanyolcaV.PortekizceYukarıdakilerden hangileri Latin dillerindendir?

- A I - II
- B I - III - IV
- C IV - V
- D I - IV - V
- E II - V

Yanıt Açıklaması: Fransızca, İtalyanca, İspanyolca,

Portekizce, Romence, İspanya'da konuşulan Katalanca yaşayan belli başlı Latin dilleridir.

16.Soru

Kiril alfabesini kullanan ilk Türk soylu halk aşağıdakilerden hangisidir?

- A Altaylar
- B Çuvaşlar
- C Teleütler
- D Yakutlar
- E Şorlar

Yanıt Açıklaması:

Kiril alfabesini kullanan ilk Türk soylu halk Çuvaşlardır. Doğru cevap B'dir.

17.Soru

Hinduizm için kutsal dil olarak kabul edilen dil hangisidir?

- A Sanskrit
- B Prakrit
- C

TÜRK DİLİ 1

İbranice

D

Arapça

E

İngilizce

Yanıt Açıklaması:

Yahudilik için Klasik İbranice, Hinduizm için Sanskrit, Budizm için Prakrit (Pali), İslam dünyası için Klasik Arapça kutsal dillerdir. Doğru cevap A'dır.

18.Soru

Biçim birimlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A

Daha küçük birimlere ayrılamayan ses ve yapı yönünden anlamlı en küçük öğelerdir

B

Tek başlarına kullanılabilen biçim birimler bağımsız biçim birimlerdir.

C

Bağımlı biçim birimler (ek) ise tek başlarına kullanılamayan biçim birimlerdir.

D

Bağımlı biçim birimler de görevlerini bağımsız biçim birimler gibi tek başlarına yerine getirebilirler.

E

Bağımsız biçim birimler kök olarak da adlandırılır.

Yanıt Açıklaması:

Bağımlı biçim birimler (ek) ise tek başlarına kullanılamayan biçim birimlerdir.

Bağımlı biçim birimler görevlerini yerine getirebilmeleri için bağımsız biçim birimlerine ihtiyaç duyarlar. Örneğin, "kızlar eve gitti." cümlesinde "kız, ev, git" bağımsız biçim birimlerken sözcüklere eklenen "-lar, -e, -ti" ekleri bağımlı biçim birimlerdir.

19.Soru

Aşağıda verilen kelimeler ve açıklamaları eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A

Temel anlam: Bir sözcüğün başlangıçta yansıttığı, ilk ve asıl kavrama temel anlam adı verilir.

B

Çağrıştırma anlamı: Herhangi bir sözcüğün akla getirdiği diğer bir anlam veya sözcüktür.

C

Somut anlam: Somut anlamın aksine, belirli bir nesneye ait olmayan, o nesneyi çağrıştırmayan, geleneksel tanımıyla beş duyu organı ile algılanmayan, yalnızca zihinde var olan anlamdır.

D

Aktarma: Sözcüğün dile getirdiği kavramla, bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğün anlamını o kavrama aktarma olayıdır.

E

Argo: Hırsızlar, kabadayılar gibi yasadışı veya düşük sosyoekonomik statü gruplarının anlaşma ve iletişim aracı olarak kullandığı özel sözcük ve deyimlerdir.

Yanıt Açıklaması:

Soyut anlam: Somut anlamın aksine, belirli bir nesneye ait olmayan, o nesneyi çağrıştırmayan, geleneksel tanımıyla beş duyu organı ile algılanmayan, yalnızca zihinde var olan anlamdır. Doğru cevap C'dir.

20.Soru

Aşağıdaki kurumlardan hangisinin kısaltması yanlış verilmiştir?

A

TEV (Türk Eğitim Vakfı)

B

TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı)

C

İTÜ (İstanbul Teknik Üniversitesi)

D

ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

E

ANÜ (Anadolu Üniversitesi)

1.Soru

Batı' da morfoloji olarak adlandırılan çalışma alanı Türkçe'de aşağıdakilerden hangisi ile adlandırılmaz?

A

Bilimsel biçim

B

Kelime bilgisi

C

Sözcük Bilim

D

Şekil bilgisi

E

Yapı bilgisi

Yanıt Açıklaması:

Batı' da morfoloji olarak adlandırılan bu çalışma alanı Türkçede biçim bilim, biçim bilgisi, kelime bilgisi, şekil bilgisi, yapı bilgisi, sözcük bilim gibi farklı terimlerle adlandırılmaktadır.

2.Soru

Biçim bilimsel olarak diller kaç gruba ayrılır?

A

3

B

4

C

5

D

TÜRK DİLİ 1

6
E
7

Yanıt Açıklaması:

Biçim bilgisel olarak diller başlıca bitişken (eklemeli), bükünlü (çekimli), yalınlayan diller olmak üzere 3'e ayrılır.

Doğru cevap A'dır.

3.Soru

Aşağıdakilerden hangisi konuşulduğu ülke bakımından en yaygın olan dildir?

- A İngilizce
- B Çince
- C Türkçe
- D İspanyolca
- E Portekizce

Yanıt Açıklaması:

İngilizce 112; Çince 31; Türkçe 36; İspanyolca 44; Portekizce 37 farklı ülkede konuşulmaktadır. Buna göre dünyada en yaygın olarak konuşulan dil 112 ülke ile İngilizcedir. Doğru cevap A'dır.

4.Soru

Sümerce ile Türkçe arasındaki ilişkilerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi hangisi yanlıştır?

- A Sümerce ve Türkçedeki ortak kelimeler akrabalıktan ya da kelime alışverişinden kaynaklanmış olabilir.
- B Türklerin en az MÖ 3500'lerde Türkiye'nin doğu bölgesinde bulunduğu tespit edilmiştir.
- C Türk dilinin 5500 yıl önce bağımsız ve iki kollu bir dil olarak varlığı ispatlanmıştır.
- D Bugün, yaşayan dünya dilleri arasında, en eski yazılı belgelere sahip olan dil, Türk dilidir.

E

Türkçe Sümerceden çok daha eski dönemlere ulaşan bir dildir.

5.Soru

I. Çince II. Almanca III. Arapça IV. İspanyolca V. Rusça Yukarıdaki dillerden hangileri BM Resmi Dillerindendir?

- A Yalnız II
- B Yalnız V

- C I ve V
- D I, II ve IV

E

I, III, IV ve V

6.Soru

I. TatarII. KırgızIII. BaşkurtIV. KazakV. Harezmi TürkçesiYukarıdakilerden hangileri Kuzey (Kıpçak) Türkçesinin günümüzdeki devamı olarak kabul edilen lehçeleri arasında yer alır?

- A Yalnız I
- B Yalnız III
- C I ve II
- D I, II ve III

E

I,II,III ve IV

7.Soru

Ses yolunun başlangıcında hangi organ yer alır?

- A dudak
- B dil
- C dişler
- D akciğerler
- E diyafram

Yanıt Açıklaması:

akciğerler

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi maddi kültür öğelerinden biri değildir?

- A El sanatları
- B Geleneksel kıyafetler
- C Mimari sanatlar

D

Atasözleri

E

Geleneksel yemekler

9.Soru

Türkçenin en eski izleriyle Sümerlerden kalan tabletlerde karşılaşılır. İzler, MÖ 6500'li yıllara kadar gider.Osman

TÜRK DİLİ 1

Nedim Tuna, 1990 yılında hem Sümerce ile Türkçe hem de Sümerler ile Türkler arasındaki ilişkiler konusunda çalışmalar yürütmüştür. Aşağıdakilerden hangisi, O. N. Tuna'nın öne sürdüğü çıkarımlardan biridir?

- A
Sümerce ile Türkçe arasındaki akrabalık ilişkisi sözcük alışverişini yavaşlatmıştır.
- B
Türkler en az MÖ 3500'lerde Türkiye'nin kuzey bölgesinde yaşamışlardır.

**C
Türkçenin geçmişi, zamanımızdan 5500 yıl öncesine kadar gider.**

D
Yaşayan Dünya dilleri arasında en eski yazılı belgeler Sümercedir.

E
Sümerce ile Türkçe arasındaki ortak sözcük sayısı 50'dir.

10.Soru
Orta Türkçe Dönemi ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A
10. yüzyılda başladığı kabul edilen bir dönemdir.
- B
Eski Türkçe Döneminden Orta Türkçe Dönemine geçişin en temel sebeplerinden biri İslamın Türkler tarafından kabulüdür.
- C
Dönemde yazılan eserlerin çoğu duygusal aşk mesnevileridir.
- D
Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakayık, Divanü Lügati't-Türk gibi eserler bu dönemde yazılmıştır.
- E
Karahanlı-Harezmi dönemi olarak bilinir.

Yanıt Açıklaması: C şıkkındaki bilginin doğrusu dini ve edebi mesneviler olmalıdır. Bu nedenle doğru cevap C şıkkıdır.

11.Soru
Türk Dil Kurumu hangi tarihte kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır?

- A
17 Ekim 193
- B
12 Temmuz 1932
- C
1 Kasım 1928
- D
17 Eylül 1929
- E
12 Haziran 1930

Yanıt Açıklaması: 12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır.

12.Soru
Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde "öpke > öfke" örneğindeki benzer ses olayı vardır?

- A
vicdan
- B
dirlik
- C
evrak
- D
bey
- E
tezgah

Yanıt Açıklaması:

Süreklileşme, süreksiz ünsüzlerin, akıcı ya da sızıcı süreklili ünsüzlere dönüşmesidir: beg- > beğ > bey (-g-, -ğ- > -y-)

13.Soru
Aşağıdakilerden hangisi Anadolu Türkçesinin coğrafi ölçütlere göre ayrılmış ağızlarından biri **değildir**?

- A
Batı Anadolu
- B
Orta Anadolu
- C
Ege
- D
Karadeniz
- E
Akdeniz

Yanıt Açıklaması:

Türkiye Türkçesinin coğrafi bakımdan Anadolu Türkçesi ve Rumeli Türkçesi olarak ikiye ayrılması gelenekselleşmiştir. Anadolu Türkçesi yine coğrafi ölçütlere göre, Batı Anadolu, Orta Anadolu, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu ağızları olmak üzere dörde ayrılır. Doğru cevap E'dir.

14.Soru
Ses tellerinde ham ses haline gelen hava akımının ikinci durağı neresidir?

- A
Gırtlak
- B
Küçük dil
- C
Ağız boşluğu
- D
Geniz boşluğu
- E
Yutak

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Ses tellerinde ham ses haline gelen hava akımının ikinci durağı gırtlaktır. Gırtlaklı geçen ham ses, küçük dil tarafından ağız boşluğuna veya geniz boşluğuna veya her ikisine birden gönderilir.

15.Soru

Aşağıdaki ünsüzler ile ilgili ses olayı-örnek eşleştirmelerinden hangisi **yanlıştır**?

A

Göçüşme: bulgur > burgul

B

Ötümlüleşme: tegül > değil

C

Ünsüz benzeşmesi: beş > beşte

D

Ötümsüzleşme: beg > beğ > bey

E

Ünsüz ikizleşmesi: ana > anne

Yanıt Açıklaması:

Beg > beğ > bey değişimi ötümsüzleşme değil, süreklileşmedir. Süreksiz ünsüzün, akıcı ya da sızıcı sürekli ünsüze dönüşmesi söz konusudur.

16.Soru

Hangisi "Yeni Lisan Hareketi"nin temel prensiplerinden biri değildir?

A

Yabancı kelimeleri Türkçedeki söylenişıyla yazmak

B

Öteki Türk lehçelerinden kelime almak

C

Yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak

D

Dilimizdeki Arapça ve Farsça gramer kurallarını kullanmamak

E

Tamlamaları, Türkçe kurallara göre yapmak

Yanıt Açıklaması:

Yeni Lisan hareketinin temel prensipleri şöyle sıralanabilir

1. Yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak, mümkün olduğu kadar İstanbul halkının konuştuğu gibi yazmak.

2. Dilimizdeki Arapça ve Farsça gramer kurallarını kullanmamak.

3. Tamlamaları, Türkçe kurallara göre yapmak.

4. Yabancı kelimeleri Türkçedeki söylenişıyla yazmak, bilim terimlerinde Arapça kelimelerden yararlanmak.

5. Öteki Türk lehçelerinden kelime almamak.

6. Bu kurallardan hareket ederek millî bir dil ve millî bir edebiyat meydana getirmek

17.Soru

I. İkisi de dudak ünsüzüdür.

II. /b/ ağız sesidir.

III. /m/ geniz sesidir.

IV. /b/ titreşimsiz bir ünsüzdür.

Yukarıda /b/ ve /m/ sesleri ile ilgili verilen ifadelerden hangisi doğrudur?

A

Yalnız I

B

I, III

C

II, IV

D

I, II, III

E

II, III, IV

Yanıt Açıklaması:

/b/ ve /m/ seslerinin ikisi de dudak ünsüzüdür, /b/ ağız sesidir. /m/ geniz sesidir. Ancak /b/ ve /m/ seslerinin ikisi de titreşimlidir.

18.Soru

I. Dil bir sistemdir. II. Dilin temeli sestir. III. Dilde nedensizlik ilkesi esastır. IV. İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur. Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri dilin niteliğini ifade eder?

A

I ve II

B

I ve III

C

II ve III

D

I, II ve III

E

I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Dil bir sistemdir. Dilin temeli sestir. Dilde nedensizlik ilkesi esastır. İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur. bu özelliklerin tamamı dilin niteliğini ifade eder. Dolayısıyla doğru cevap e şıkkıdır.

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçe kökenli kelimelerde bulunan ikincil ünsüzlerden biridir?

A

n

B

f

C

k

D

l

E

r

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması:

f, Türkçe kelimelerde bulunan ikincil ünsüzlerden biridir.
Doğru cevap B'dir.

20.Soru

Türkçe kökenli sözcüklerle ilgili yazılanlardan hangisi/hangileri doğrudur?

I. Türkçe kökenli sözlerde /j/ bulunmaz.

II. Söz başında /c, f, ğ, h, j, l, m, n, ñ, p, r, ş, v, z/ ünsüzleri bulunmaz.

III. Sözcük sonunda /b, c, d, g, g/ ünsüzleri bulunmaz.

A

Yalnız I

B

Yalnız II

C

Yalnız III

D

I ve III

E

I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Tüm seçenekler doğru olduğu için doğru şık E şıkkıdır.

1.Soru

Ses tellerinin titreşmesi ile meydana gelen olay aşağıdakilerden hangisidir?

A

Uzun ünlüler oluşur.

B

Kısa ünlüler oluşur.

C

Ünsüzler oluşur.

D

Ham ses ötümlü hâle gelir

E

Ham ses ötümsüz hâle gelir

Yanıt Açıklaması:

Ham sesin ötümlü hale gelmesi ses tellerinin titreşmesi ile meydana gelen olaydır.

2.Soru

Aşağıdaki tümcelerin hangisinde 'ayak' sözcüğü farklı bir anlam türünde kullanılmıştır?

A

Ayaklarıma kara sular indi.

B

Ayaklarını yıka da öyle yat.

C

Ayağında mantar çıkmış.

D

Bana ayak yapma!

E

Ayakları çok pis kokuyor.

Yanıt Açıklaması:

'Bana ayak yapma!' tümcesinde ayak sözcüğü mecaz anlamda kullanılmıştır. Diğer seçeneklerde ise temel anlamda kullanılmıştır. Doğru cevap D'dir.

3.Soru

" Bu bekleyiş beni çok yordu." cümlesindeki 'bekleyiş' sözcüğüne ilişkin aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

1. Yeterlik eki kullanılmıştır. 2. İsim fiil kullanılmıştır. 3. Sıfat fiil kullanılmıştır. 4. Soru eki kullanılmıştır. 5. İşteşlik eki kullanılmıştır.

A

Yalnız 1

B

1 ve 2

C

2, 3, 4

D

3 ve 4

E

Yalnız 5

Yanıt Açıklaması: İlkeden yola çıkarak genele varma mantığında olduğu için analiz düzeyinde bir sorudur.

4.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde ünlü daralması vardır?

A

Gelecek.

B

Düştü.

C

Ağlıyor.

D

Küsmüş

E

Kısaldı.

Yanıt Açıklaması:

Ağla-yor › ağlıyor ünlü daralmasına bir örnektir. Doğru cevap C'dir.

5.Soru

Türkçe kökenli sözlerde kaç tane ana ses uyumu vardır?

A

2

B

3

C

4

D

5

E

TÜRK DİLİ 1

6

Yanıt Açıklaması:

Türkçe kökenli sözlerde ünlüler arasında, ünsüzler arasında ve ünlülerle ünsüzler arasında olmak üzere üç ana ses uyumu vardır. Bu nedenle doğru cevap B şıkkıdır.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçe kökenli sözcüklerde bulunan ikincil ünsüzlerdir?

A

b, p, t

B

d, f, k

C

c, f, ğ

D

g, l, m

E

n, r, y

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap C şıkkıdır

7.Soru

İlk yapay dil, Volapük (Dünya Dili), Johann Martin Schleyer tarafından hangi yıl oluşturulmuştur?

A

1860

B

1870

C

1880

D

1890

E

1900

Yanıt Açıklaması:

Genellikle Latince, Grekçe ortak ve yaygın sözcüklerle ve basitleştirilmiş dil bilgisi kurallarıyla öğrenme kolaylığı, yaygın ana dillere yakınlık, işlevsellik vb. sağlamak üzere, ilk yapay dil, Volapük (Dünya Dili), 1880 yılında Johann Martin Schleyer tarafından oluşturulmuştur. Doğru cevap C'dir.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde ünlü daralması vardır?

A

güvercin

B

azıcık

C

sıcak

D

devrim

E

yeni

Yanıt Açıklaması:

Daralma; benzeşme, daraltıcı ünsüzlerin etkisi vb. seslik nedenlerle geniş ünlülerin dar ünlü hâline gelmesidir.

9.Soru

I. Kuzey Türklüğünün hakim unsuru olan Kıpçak Türklüğünün yazı dilidir. II. Altınordu Dönemi'nde oluşan edebi dilin devamıdır. III. Bu lehçeyle oluşturulan en önemli eser Avrupalılar tarafından yazılmış olan Codex Cumanicus'tur. IV. Kuzey Türkçesinin asıl eserleri Mısır'da Kölemenler zamanında yazılmıştır. Kuzey Türkçesi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A

I, III, IV

B

I, II, III, IV

C

II, III, IV

D

II, IV

E

I, II, IV

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap B şıkkıdır

10.Soru

Doğal veya doğal olmayan bir varlık tarafından yani anatomik, mekanik vb. yollarla ortaya çıkan fiziksel enerjinin havada oluşturduğu titreşimlerin kulak kepçesi tarafından toplanması, dış kulaktan iç kulağa, oradan karmaşık süreçlerle beyne iletilmesi ve beyinde yorumlanmasıyla ortaya çıkan fiziksel dalgalara ne ad verilir?

A

Ses

B

Kelime

C

Söz

D

Eylem

E

Yapım Eki

Yanıt Açıklaması:

Ses, doğal veya doğal olmayan bir varlık tarafından yani anatomik, mekanik vb. yollarla ortaya çıkan fiziksel enerjinin havada oluşturduğu titreşimlerin kulak kepçesi tarafından toplanması, dış kulaktan iç kulağa, oradan karmaşık süreçlerle beyne iletilmesi ve beyinde yorumlanmasıyla ortaya çıkan fiziksel dalgalardır. Doğru cevap A'dır.

11.Soru

TÜRK DİLİ 1

İslam dünyası için klasik Arapça, aşağıdaki sınıflamalardan hangisinin içine girmektedir?

- A
Kutsal diller
- B
İzole diller
- C
Özel dil
- D
Yerel dil
- E
Azınlık dili

Yanıt Açıklaması: İslam dünyası için klasik Arapça kutsal dil olarak ele alınmaktadır.

12.Soru

Ait olduğu Ural-Altay dil ailesi düşünüldüğünde Türkçe aşağıdaki dillerden hangisi ile akraba değildir?

- A
Mançu- Tunguzca
- B
Korece
- C
Japonca
- D
Farsca
- E
Fince

Yanıt Açıklaması:

Hâlen tartışmalı olmakla birlikte Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensup kabul edilir. Bu kabul; Türkçenin öncelikle Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japonca gibi Altay dilleri ile daha sonra da Macarca, Fince vb. Ural dilleriyle akraba olduğu anlamına gelmektedir.

13.Soru

Sümercede ve Türkçede kaç ortak kelime vardır?

- A
146
- B
148
- C
158
- D
160
- E
168

Yanıt Açıklaması:

168 ortak kelime vardır.

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dil ve kültür arasındaki ilişki için söylenemez?

- A
Dil ve kültür arasında, birbirini yaratma, birbirinin varlığına ve devingenliğine kaynak ve ortam oluşturma yönünde organik bir ilişki bulunur.
- B
Dil ve kültür geleneksel bilginin kaynağıdır.
- C
Kültürlerin diller ve dil davranışları üzerinde belirleyici bir rolü bulunmaktadır.
- D
Dil ve kültür arasında bu iki unsurun iç dinamiklerle birbirine Bağlı olmasından kaynaklanan çok yönlü bir ilişki vardır.
- E
Dil aynı zamanda toplumların kültürel hafızası sayılmaktadır.

Yanıt Açıklaması: Dil ve kültürün geleneksel bilgi kaynağı olduğu söylenemez. Ancak diğer şıklarda dil ve kültür arasında bir ilişkiden bahsedilmektedir.

15.Soru

Aşağıdaki ünlüler ile ilgili ses olayı-örnek eşleştirmelerinden hangisi **yanlıştır**?

- A
Ünlü düşmesi: keşif > keşfi
- B
Ünlü türemesi: dar > daracak
- C
Ünlü daralması: git > gidiyor
- D
Ünlü birleşmesi: kahve altı > kahvaltı
- E
Ünlü düzleşmesi: kapu > kapı

Yanıt Açıklaması:

“Gidiyor” sözcüğünde ünlü daralması yoktur. Eğer özle > özlüyor, ağla > ağlıyor, iste > istiyor vs. şeklinde olsaydı ünlü daralması olurdu.

16.Soru

Türkçedeki ‘erkek kardeş’ anlamındaki birader sözcüğünün Boşnakça brati, Farsça berader ve İngilizce brother sözcükleriyle sesçe yakın ve anlamca aynı olmasının nedenini aşağıdaki kurallardan hangisi ile açıklayabiliriz?

- A
Gösterge
- B
Değişke
- C
Kod değiştirme
- D
Ödünçleme
- E

TÜRK DİLİ 1

Ölçünleştirme

Yanıt Açıklaması:

Türkçedeki 'erkek kardeş' anlamındaki birader sözcüğünün Boşnakça brati, Farsça berader ve İngilizce brother sözcükleriyle sesçe yakın ve anlamca aynı olmasının nedeni de Türkçenin bu sözcüğü Boşnakça ve İngilizce ile birlikte Hint Avrupa dilleri ailesinde yer alan Farsçadan kopyalamasıdır. Buna ödünçleme denir.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ses bilgisinin tanımıdır?

A

Dilin ses dizgesinin bütününün adıdır.

B

Üretim, iletim, algılama ve değerlendirmeden oluşan bir süreçtir.

C

Sese dayalı etkinliklere imkan sağlayan bir araçtır.

D

Konuşma seslerini, özelliklerini, türleri, sözcüklerdeki sıralanışları, görevleri ve uğradıkları değişmeler açısından araştıran, sınıflandıran ve herhangi bir kurama dayalı olmayan, genellikle fiziksel yönleri ağır basan dil bilgisi dalına verilen addır.

E

Dilin vurgu ve tonlama dizgelerini ele alan konuşma seslerine verilen addır.

18.Soru

Kutadgu Bilig kaç yılında yazılmıştır?

A

575

B

785

C

940

D

1069

E

1213

Yanıt Açıklaması:

Kutadgu Bilig 1069 yılında yazılmıştır.

19.Soru

"Çeşitli bilim, sanat ve meslek alanlarında kullanılan özel anlamlı sözcüklerdir."

Sözcüklerin anlam bakımından türleri düşünüldüğünde yukarıda verilen tanım hangi seçeneği karşılamaktadır?

A

Yan anlam

B

Argo

C

Terim

D

Aktarma

E

Mecaz anlam

Yanıt Açıklaması:

Terimler, çeşitli bilim, sanat ve meslek alanlarında kullanılan özel anlamlı sözcüklerdir. Yazı dilinin kimi sözcükleri bilim, sanat, spor vb. alanlarda özel anlamlar kazanır ve terim olarak kullanılır.

20.Soru

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde Türkçenin akraba olduğu diller eksiksiz ve yanlışsız olarak verilmiştir?

A

Moğolca, Korece, Macarca

B

Korece, Macarca, Fince

C

Korece, Macarca, Fince, Mançu-Tunguzca

D

Macarca, Fince, Mançu-Tunguzca

E

Moğolca, Korece, Macarca, Fince, Mançu-Tunguzca

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap E şıkkıdır.

1.Soru

Geçit, gelinlik, geliştiril- sözcükleri aşağıdakilerden hangisine örnektir?

A

Gövde

B

Ek

C

Eklenme

D

Taban

E

Kök

Yanıt Açıklaması:

Gövdeler, biri bağımsız biçim birim olmak üzere, en az iki biçim birimden oluşan yani bir veya daha fazla ek alan kök biçim birimlerdir. Örneğin; geçit, gelinlik, geliştiril- sözcükleri geç-(i)-t, gel-(i)-n-lik, gel-(i)-ş-tir-(i)-l- biçim birimlerinden oluşan gövdelerdir.

2.Soru

Yeni Lisan hareketini başlatan şahsiyetler aşağıdakilerin hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

A

Şinasi-Namık Kemal

B

Sadri Maksudi Arsal-Yusuf Akçura

C

Ali Canip-Ömer Seyfettin

TÜRK DİLİ 1

D

Ziya Paşa-Abdülhak Hamit

E

Ziya Gökalp-Fuat Köprülü

3.Soru

Eklerin, yani bağımlı biçim birimlerin eklendiği yalın sözcükler, yani bağımsız biçim birimler olan kök veya türemiş sözcük olabilen kelimelere ne ad verilir?

A

Gövde

B

Yapım eki

C

Çekim eki

D

Taban

E

Kök

Yanıt Açıklaması:

Taban

4.Soru

Kiril alfabesini kullanan ilk Türk soylu halk aşağıdakilerden hangisidir?

A

Şorlar

B

Teleütler

C

Yakutlar

D

Çuvaşlar

E

Altaylar

Yanıt Açıklaması:

Kiril alfabesi asimilasyon politikalarının bir aracı olarak kullanılmış ve alfabeleri Kirilleştirilen ilk Türk soylu halk Çuvaşlar olmuştur.

5.Soru

İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren kuram aşağıdakilerden hangisidir?

A

Yansıma kuramı

B

Etkileşim kuramı

C

Ünlem kuramı

D

Ding-dong kuramı

E

Güneş dil kuramı

Yanıt Açıklaması:

İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren kuram yansıma kuramıdır. Doğru cevap A'dır.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dil bilgisi ile ilgili temel kavramlar arasında yer almaz?

A

Kök

B

Gövde

C

Taban

D

Ek

E

Şive

Yanıt Açıklaması:

Şive Türkçenin temel dil bilgisi kavramları içerisinde yer almaz. Doğru cevap E'dir.

7.Soru

1069 yılında Yusuf Has Ha^cip tarafından yazılmış 6645 beyitten oluşan Karahan Türkçesi dönemi eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A

Divanü Lügati't-Türk

B

Atebetü'l-Haka^yık

C

Kutadgu Bilig

D

Divan-ı Hikmet

E

Kur'an Tercümesi

Yanıt Açıklaması:

Karahanlı Dönemi'nden günümüze sayı olarak çok olmamakla birlikte Türk dil ve kül- tür tarihi açısından son derece önemli eserler kalmıştır. Bunlar; 1069 yılında Yusuf Has Hacip tarafından yazılmış 6645 beyitten oluşan Kutadgu Bilig; Kaşgarlı Mahmut tarafın- dan 1072 yılında başlanıp 1077 yılında tamamlanmış, 7000'den fazla Türkçe kelimenin Arapça karşılığı verilmekle kalınmayıp şiirlerle, atasözleri ve deyimlerle örneklendirilerek zenginleştirilmiş, Türk kültürünün hazinesi olarak değerlendirilen Divanü Lügati't-Türk; Edip Ahmet Yükeki tarafından yazılan Atebetü'l-Hakayık; Ahmet Yesevi'nin şiirlerinin toplanmasıyla oluşturulan Divan-ı Hikmet ve kim tarafından yazıldığı tam olarak bilin- meyen Kur'an Tercümesi gibi eserlerdir. Doğru cevap C'dir.

8.Soru

TÜRK DİLİ 1

Aşağıdakilerden hangisi addan ad yapma eklerinden değildir?

- A
-aç
- B
-ar
- C
-arl
- D
-ay
- E
-at

Yanıt Açıklaması:

-Ar: başar-, ever-, onar-, suvar-.

9.Soru

Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde kişi ile iyelik eki alan sözcük doğru eşleştirilmiştir?

- A
Arabam-İkinci tekil kişi
- B
Eviniz-Üçüncü tekil kişi
- C
Tatilin-İkinci çoğul kişi
- D
Parası-Birinci tekil kişi
- E
Yurdumuz-Birinci çoğul kişi

Yanıt Açıklaması:

Doğru kişi ve iyelik eki eşleşmesi aşağıdaki gibidir.

- Arabam-Birinci tekil kişi
- Eviniz-İkinci çoğul kişi
- Tatilin-İkinci tekil kişi
- Parası-Üçüncü tekil kişi
- Yurdumuz-Birinci çoğul kişi

10.Soru

Aşağıda verilen dillerden hangisi tarihsel sıralama yapıldığında en eskidir?

- A
Japonca
- B
İngilizce
- C
Türk dili
- D
İtalyanca
- E
Macarca

Yanıt Açıklaması:

Tarihi bilinen ilk belgeyi Çoyr yazıtı olarak kabul edip diğer bazı dillerin ilk belgeleriyle karşılaştırdığımızda şöyle bir durumla karşılaşırız:

Türk dili : MS 687- 692, Çoyr yazıtı.

Japonca : MS 712, Nihon Şoki.

İngilizce : En eski belgesi MS 8. yüzyıla aittir.

Fransızca-Almanca : En eski belgeleri, 843 yılında iki kardeş arasında bir antlaşmadır.

İtalyanca : 17. yüzyılda oluşmuştur.

Macarca : Tihanyi Vakıfnamesi MS 1057.

11.Soru

Aşağıda verilen seçeneklerin hangisinde düz ve geniş ünlü sesler doğru olarak verilmiştir?

- A
a ve i
- B
e ve i
- C
a ve e
- D
e ve o
- E
a ve o

Yanıt Açıklaması:

Düz ünlüler; a, e, ı, i ; geniş ünlüler; a, e, o, ö sesleridir. Hem düz hem geniş olan ünlüler ise "a ve e"dir.

12.Soru

I. İskandinav Run sistemiyle Arami sisteminin karışımıdır.

II. Sami yazısının etkileri görülmektedir. III. Azeri

damgalarının karışımından çıkmıştır. IV. Grek yazısıyla ilişkilidir. Aşağıdakilerden hangisi Köktürk yazısının kökeni konusunda ileri sürülen görüşleri kapsamaktadır?

- A
I, II, III
- B
I, II, IV
- C
II, III, IV
- D
I, III, IV
- E
I, III, III, IV

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap B şıkkıdır

13.Soru

Tarihî dönemlerde "tenri" biçimindeki sözcüğün günümüz Türkçesinde "tanrı" biçiminde kullanılması hangi ses olayına işaret etmektedir?

- A
Ünlü Yuvarlaklaşması
- B
Ünlü Düzleşmesi

TÜRK DİLİ 1

C Art Damaksıllaşma	semt
D Ötümlüleşme	E gülünç
E Göçüşme	Yanıt Açıklaması: Türkçede sözcük sonunda bulunabilecek ünsüz çiftleri şöyledir: -LÇ, -LK, -LP, -L?, -LT, -NÇ, -NK, -NT, -RÇ, -RK, -RP, -RS, -RT, -ST. Gülün- nç sözcüğü bu kurala uyar. Ebeveyn, nüans, semt, şevk sözcükleri ise yabancı dillerden kopyalanan sözcüklerle söz sonunda bulunabilen ünsüz çiftleri barındırır. Doğru cevap E'dir.
Yanıt Açıklaması: Art damaksıllaşma, sözcükteki ön ünlünün benzeşme, uzun ünlülerin kısalması vb. çeşitli seslik nedenlerle art ünlüye dönüşmesidir. Doğru cevap C'dir.	17.Soru Aşağıdakilerden hangisi Eski Oğuz Türkçesinin özelliklerinden biridir?
14.Soru Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi hangi tarihte kurulmuştur?	A Eserlerde farsça kelimelere ağırlık verilmesi
A 1925	B Edebiyatta milliliğin ön planda tutulması
B 1935	C İdarecilerin dili olarak da adlandırılması
C 1938	D Eserlerde Arapça kelimelere ağırlık verilmesi
D 1940	E Eserlerde yalın bir dil kullanılması
E 1944	Yanıt Açıklaması: Eski Oğuz Türkçesinin ilk zamanlarında özellikle Anadolu Selçuklularının başkenti olan Konya ve yakın çevrelerinde yoğun bir edebî faaliyet görülür. Daha sonra çeşitli beyliklerin başkentlerinde benzer bir durum, sonunda da Osmanlı'nın kültür merkezi hâline getirdiği yerlerde aynı şey görülür. Bu dönemde yazılan eserlerin son derece yalın bir dile sahip oldukları, yabancı kelimelere çok rağbet edilmediği ayrıca yabancı dillerden pek çok eserin de Türkçeye çevrildiği dikkat çeker. Doğru cevap E seçeneğidir.
Yanıt Açıklaması: Doğru cevap B şıkkıdır.	18.Soru "Yaz tatilinde okulun tüm duvarları boyandı." cümlesinin çatısı aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?
15.Soru Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde, Hint-Avrupa dil ailesine ait oldukları halde "yalnız dil" özelliği gösteren diller bir arada verilmiştir?	A İşteş çatı
A Ermenice-Almanca-İngilizce	B Edilgen çatı
B Yunanca-Fransızca-İspanyolca	C Dönüşlü çatı
C Macarca-İngilizce-Ermenice	D Ettirgen çatı
D Arnavutça-Yunanca-Ermenice	E Olumsuzluk çatısı
E İtalyanca-Almanca-Yunanca	Yanıt Açıklaması: Cümlelerin dil bilgisel (sözde) öznesinin yüklem bildirdiği eylemden etkilendiğini veya eylemin hedefi olduğunu gösteren çatı türü edilgen çatıdır. : Edilgen çatı -I- eki ile kurulur. Ünlülerle veya -I- ünsüzü ile biten eylemlerde ise
16.Soru Türkçede sözcük sonunda bir arada bulunabilecek belirli ünsüz çiftleri göz önünde bulundurulduğunda aşağıdakilerden hangisi yabancı dillerden kopyalanan sözcüklerle söz sonunda bulunabilen ünsüz çiftleri barındıran sözcükler dışında kalır?	
A şevk	
B nüans	
C ebeveyn	
D	

TÜRK DİLİ 1

edilgen çatılar -n- eki ile kurulur: boya- >boyan-, bil- > bilin- vb.

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi sözcüklerin anlam bakımından türlerinden biri değildir?

- A
Temel anlam
- B
Yan anlam
- C
Mecaz anlam
- D
Soyut anlam

E
Dış anlam

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bilimsel bakımdan dilin özelliklerinden birisidir?

- A
Her dilin bütün toplumlara cevap verebilecek yeterlidir.
- B
Dil ilkel ve gelişmiş olmak üzere ikiye ayrılır.
- C
Dilde esas olan nedenler ilkesidir.
- D
Dilin üretim yetisinde sınırlılıklar vardır.
- E
Dilin temeli sestir, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır.

Yanıt Açıklaması:

Bilimsel Bakımdan Dilin Özellikleri:

Dil, bir sistemdir,
Dilin temeli sestir, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır,
Dilde nedensizlik ilkesi esastır,
İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur,
Dilin üretim yetisi sınırsızdır,
Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir,
Dil, toplumsal katmanlara göre değişir.

1.Soru

Dil bilgisi kitaplarında ortografik (ölçünleştirilmiş yazım sistemi) yaklaşımla Türkçede kaç ünlü, kaç ünsüz vardır?

- A
Sekiz Ünlü Yirmi bir Ünsüz
- B
Sekiz Ünlü Yirmi Dokuz Ünsüz
- C
Dokuz Ünlü Yirmi Ünsüz
- D
Yirmi Ünlü Dokuz Ünsüz

E
Yirmi Bir Ünlü Sekiz Ünsüz

Yanıt Açıklaması:

Okullardaki dil bilgisi kitaplarında ortografik (ölçünleştirilmiş yazım sistemi) yaklaşımla "Türkçede sekiz ünlü, yirmi bir ünsüz vardır."

2.Soru

Sözcüklerin ilk harflerinin tamamının veya bir bölümünün bir araya getirilmesi ile oluşturulmasına ne ad verilir?

- A
Karma
- B
Kasıtlı yaratma
- C
Tarama
- D
Kısaltma
- E
Ters türetme

Yanıt Açıklaması:

Sözcüklerin ilk harflerinin tamamının veya bir bölümünün bir araya getirilmesi

ile oluşturulmasına kısaltma denir. Doğru cevap D'dir.

3.Soru

Eylem ya da ad soylu sözcüklere gelerek bağlı oldukları sözcük öbeklerine göre, sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, kişi, sayı vb. geçici ilişkiler kuran, görevsel bağımlı biçim birimlerine ne ad verilir?

- A
Yapım Ekleri
- B
Çekim Ekleri
- C
Bağlaçlar
- D
Dizinler
- E
Eylemsiler

Yanıt Açıklaması:

Çekim ekleri, eylem ya da ad soylu sözcüklere gelerek bağlı oldukları sözcük öbeklerine göre, sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, kişi, sayı vb. geçici ilişkiler kuran, görevsel bağımlı biçim birimleridir. Çekim ekleri, sözlüksel biçim birimlerinde ad durumlarını, bazı dillerde cinsiyet; eylemlerde çatı, kip, görünüş, kişi vb. gramatikal işlevleri işaretler. Türkçe bir eklemeli dil olduğundan ad ve eylemlerin çekimi, ekler aracılığıyla gerçekleştirilir. Doğru cevap B'dir.

4.Soru

26 Eylül 1932'de toplanmış olan büyük Türk dil kurultayı nerede yapılmıştır?

TÜRK DİLİ 1

A
Çırağan Sarayı

B
Beylerbeyi Sarayı

C
Türkiye Büyük Millet Meclisi

D
Dolmabahçe Sarayı

E
Pembe Köşk

Yanıt Açıklaması: Ünitede İlgili Bölüme Bakılacak...

5.Soru

Dilin nitelikleriyle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A
Dil, sınırsız üretim gücüne sahip bir mekanizmadır.

B
Dil, nedensizlik ilkesine dayalı bir işaretler sistemidir.

C
Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan gelişmiş bir araçtır.

D
Dil, toplumsal katmanlara göre farklılaşır.

E
Dil, değişime uğramadan nesilden nesile aktarılır.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi, özellikle ses ve biçim bakımından yabancı sözcükleri model alarak yerli biçim birimlerle sözcük üretilmesini ifade etmektedir?

A
Türetme

B
Kalıplaşma

C
Örneksime

D
Karma

E
Kasıtlı yaratma

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap c şıkkıdır

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Oğuz Türkçesi döneminde eser vermemiştir?

A
Sultan Veled

B
Yunus Emre

C
Aşık Paşa

D
Gülşehri

E
Ahmet Yesevi

8.Soru

Herhangi bir sözcük türüne da^hil olmayan, yani eylem, ad (isim), sıfat, zarf vb. sözcük türlerinden birine girmeyen bağımlı biçim birimlerine '_____' denilmektedir. Verilen boşluğa gelmesi gereken uygun ifade aşağıdaki şıkların hangisindedir?

A
Gövde

B
Taban

C
Ek

D
Kök

E
Birim

Yanıt Açıklaması:

Ekler, herhangi bir sözcük türüne da^hil olmayan, yani eylem, ad (isim), sıfat, zarf vb. sözcük türlerinden birine girmeyen bağımlı biçim birimlerdir

9.Soru

I. Çince II. Malayca III. İtalyanca IV. Bulgarca
Yukarıdakilerden hangileri aynı dil ailesinde yer alır?

A
I ve II

B
II ve III

C
I ve III

D
II ve IV

E
III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Hem İtalyanca hem de Bulgarca, Avrupa dilleri arasında yer alır.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bir dilin lehçe, ağız vb. sözlü ve yazılı farklı biçimleri ile karma dillerin ve sözel olmayan dillerin tamamını veya herhangi birini ifade eder?

A
Gönderge

B
Gösterge

C
Değişke

TÜRK DİLİ 1

D
Kod değiştirme

E
Dil edinimi

Yanıt Açıklaması:

Değişke, bir dilin lehçe, ağız vb. sözlü ve yazılı farklı biçimleri ile karma dillerin ve sözel olmayan dillerin tamamını veya herhangi birini ifade etmektedir.

11.Soru

İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren dil kuramı aşağıdakilerden hangisidir?

A
Ünlem kuramı

B
Yansıma kuramı

C
Güneş dil kuramı

D
Etkileşim kuramı

E
Ding-dong kuramı

Yanıt Açıklaması:

İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren dil kuramı yansıma kuramıdır.

Yansıma, doğadaki seslerin taklit yoluyla dile aktarılmasıdır. Vızıl vızıl, şırıl şırıl, hav hav, tak tak...

Bunlardan zamanla isimler ve fiiller türetilmiştir: şırıltı, şırıldamak, miyavlamak...

12.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Çağatay Edebiyatı'nın dönemlerinden biridir?

A
Klasik devir

B
Uygur devri

C
Köktürk dönemi

D
Harezmi dönemi

E
Karahanlı dönemi

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap A şıkkıdır

13.Soru

Çeşitli bilim, sanat ve meslek alanlarında kullanılan özel anlamlı sözcüklerdir. Yazının dilinin kimi sözcükler bilim, sanat, spor, vb. alanlarda özel anlamlar kazanır bu olaya ne ad verilir?

A
Terim anlamı

B
Gerçek Anlamı

C
İş Anlamı

D
Kültürel Anlamı

E
Aktarma Anlamı

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi, dilin özelliklerindendir?

A
Dil, zihinsel bir organdır.

B
Dil, canlılar arasında anlaşmayı sağlar.

C
Dil, sınırsız anlamın sınırlı kullanımudur.

D
Dil, yazılı anlaşmalar sistemidir.

E
Dil, içgüdüsel iletişim sistemidir.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisi, ses bilgisi konusuna ilişkin geçerli bir bilgi değildir?

A
Tarihi, eski Hint geleneğine dayanır.

B
Bir dilin, ses dizgesinin genel adıdır.

C
İlk çalışmalar, Sanskritçe kitaplar üzerinedir.

D
Dil bilgisinin, fiziksel yönünü ele alır.

E
Net bir kuram çerçevesinde incelenir.

16.Soru

Akciğerlerden gelen havayı, gırtlaktan sonra geniz ve ağız boşluğuna aşağıdakilerden hangisi yönlendirir?

A
Yumuşak damak

B
Yutak

C
Kalkan kıkırdak

D
Ses yarığı

E
Küçük dil

Yanıt Açıklaması: Ses tellerinde ham ses hâline gelen hava akımının ikinci durağı gırtlaktır. Gırtlığı geçen ham ses, küçük dil tarafından ağız boşluğuna veya geniz boşluğuna

TÜRK DİLİ 1

veya her ikisine birden gönderilir. Bu nedenle doğru yanıt E şıkkıdır.

17.Soru

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi Türkçe kökenli sözcüklerde bulunmayan ünsüzlere girer?

- A
sıra
- B
kolej
- C
sandalye
- D
yatak
- E
dolap

Yanıt Açıklaması:

Yansımlar dışında içinde j sesi bulunan bütün sözcükler yabancı kökenlidir. Bu sebepten ötürü B şıkkındaki kolej kelimesi Türkçe kökenli bir sözcük değildir. Bu yüzden doğru cevap B şıkkıdır.

18.Soru

“Eylem ya da ad soylu sözcüklere gelerek bağlı oldukları sözcük öbeklerine göre, sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, kişi, sayı vb. geçici ilişkiler kuran, görevsel bağımlı biçim birimleri” aşağıda verilen eklerden hangisidir?

- A
Çekim ekleri
- B
Addan eylem ekleri
- C
Eylemden eylem yapma ekleri
- D
Addan ad yapma ekleri
- E
Eylemden ad yapma ekleri

Yanıt Açıklaması:

Çekim ekleri, eylem ya da ad soylu sözcüklere gelerek bağlı oldukları sözcük öbeklerine göre, sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, kişi, sayı vb. geçici ilişkiler kuran, görevsel bağımlı biçim birimleridir”. Çekim ekleri, sözlüksel biçim birimlerinde ad durumlarını, bazı dillerde cinsiyet; eylemlerde çatı, kip görünüş, kişi vb. gramatikal işlevleri işaretlerler. Doğru cevap A’dır.

19.Soru

Eylemden eylem yapma eklerinden olan çatılardan nesneye yönelik olan aşağıdakilerden hangisidir?

- A
etken
- B
ettirgen

- C
işteş
- D
dönüşlü
- E
edilgen

Yanıt Açıklaması:

Çatıları, öznenin ve nesnenin durumuna göre dönüşlü, edilgen, işteş, ettirgen çatılar olarak daha ayrıntılı bir şekilde sınıflandırabiliriz. Dönüşlü, edilgen, işteş çatılar özneye, ettirgen çatılar ise nesneye yöneliktir.

20.Soru

Türk ve Altay kültüründe kutsal mezar anlamına gelen kelime aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Tengri
- B
Kurgan
- C
Adak
- D
Yazıt
- E
Kitabe

Yanıt Açıklaması:

Kurgan, Türk ve Altay kültüründe kutsal mezar anlamındadır. Esik kurganı MO” 5. yüzyıla ait olup Kazakistan’dadır.

1.Soru

Takma dişlerini kaybeden nineniz hangi sesi çıkarmakta zorlanır?

- A
/b/
- B
/p/
- C
/k/
- D
/f/
- E
/m/

Yanıt Açıklaması:

/b/, /p/, /m/ için oluşum yeri dudaklar, /k/ için ön damaktır. Bir diş-dudak ünsüzü olan /f/ sesini çıkarmak içinse dişlere ihtiyaç vardır. Doğru cevap D’ dir.

2.Soru

Dil edinim aygıtı terimi aşağıdakilerden hangi dilbilimci kullanmıştır?

- A

TÜRK DİLİ 1

Aristo

B

W. von Humboldt

C

Eflatun

D

Sapir

E

Chomsky

Yanıt Açıklaması:

Dil edinim aygıtı: Chomsky'ye göre, dil bilimcilerin yüzyıllarca süren sistemli çalışmalarının sonucunda bile ulaşamadıkları dil bilgisi kurallarını yeni doğmuş ve zihnî gelişimini bile henüz tamamlamamış bir çocuğun birkaç sene zarfında edinmesi, ancak doğuştan gelen, dile özgün kurallarla donatılmış içgüdüsel bir sistem, dil edinim aygıtı sayesinde gerçekleşmektedir.

3.Soru

W. Von Humboldt'un dil ile ilgili 'Dil, sınırlı anlamın sınırsız kullanımıdır' tanımı, dilin özelliklerinden hangisi ile ilişkilidir?

A

Her dilin, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebiliyor olması

B

Anadilin öğrenilen değil, edinilen bir sistem olması

C

Dilin üretim gücünün sınırsız olması

D

Dilin öncelikle sözlü anlatım aracı olması

E

Dilde nedensizlik ilkesinin esas olması

Yanıt Açıklaması: W. Von Humboldt dili tanımlarken verilmek istenen mesajın bir çok farklı şekilde ifade edilebileceğini vurgulamıştır. Sınırlı sayıda sese sahip olan dil, sözcük dağarcığı ve farklı anlatım biçimleri ile sınırsız bir zenginliğe sahiptir. Bir konu bir çok farklı şekilde ifade edilebilir. Sorudaki diğer şıklar dilin farklı özelliklerini ifade etmektedir. Bu nedenle sorunun doğru yanıtı 'C' şıkkıdır.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin yazımında kullanılan alfabelerden biri değildir?

A

Soğut Alfabeti

B

Grek Alfabeti

C

Uygur Alfabeti

D

Çin Alfabeti

E

Latin Alfabeti

5.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi addan eylem yapan bir ek almıştır?

A

dişçi

B

eğil

C

gezgin

D

yemek

E

sula

Yanıt Açıklaması:

'sula' sözcüğü, 'su' kökünden gelmektedir. Yani kökü bir addır. Sulama ise bir eylemdir. Doğru cevap E'dir.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dar yuvarlak bir ünlüdür?

A

a

B

i

C

o

D

u

E

ö

Yanıt Açıklaması:

u, dar yuvarlak bir ünlüdür. Doğru cevap D'dir.

7.Soru

1 Kasım 1928 tarihinde Türk Dili açısından hangi gelişme yaşanmıştır?

A

Orhun Anıtlarının bulunması

B

Latin Alfabetine dayanan Türk Alfabesinin kabulü

C

İlk Türkoloji kongresinin yapılması

D

Divânü Lügati't-Türk'ün bulunması

E

Türkiyat Enstitüsünün kurulması

Yanıt Açıklaması:

1 Kasım 1928 tarihinde Latin harflerine dayanan Türk Alfabesi kabul edilmiştir.

8.Soru

Aşağıdaki ünsüzlerden hangisi kendisinden sonra gelen ünlüyü ön damaksıllaştırabilir?

TÜRK DİLİ 1

A
Ç
B
m
C
t
D
p
E
I

Yanıt Açıklaması:

ç, kendisinden sonra gelen ünlüyü ön damaksıllaştırabilir.
Doğru cevap A'dır.

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Köktürk yazısının kökeni konusunda uzmanların görüşlerinden değildir?

A
İskandinavlıların ve Gerenlerin kullandığı Runik yazıdan doğmuştur.

B
İskandinav Run sistemiyle Arami sisteminin karışımıdır.

**C
Çağatay Türkçesinin özelliklerini yansıtmaktadır.**

D
Küçük Asya'daki Yunan yazı sistemiyle ilişkisi vardır.

E
Sogut ve Pehlevi yazısı etkileriyle beraber Türk damgalarından kaynaklanmıştır.

10.Soru

1069 yılında Yusuf Has Hâcip tarafından yazılmış 6645 beyitten oluşan eser aşağıdakilerden hangisidir?

A
Dîvânü Lügâtî't-Türk

B
Atebetü'l-Hakâyık

C
Kutadgu Bilig

D
Kur'an Tercümesi

E
Dîvân-ı Hikmet

Yanıt Açıklaması:

Kutadgu Bilig

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde ünlü birleşmesi yoktur?

A
Nasıl

B
Nere

C

Cumartesi

D

Fasıl

E

Kahvaltı

Yanıt Açıklaması:

Fasıl sözcüğünde ünlü birleşmesi yoktur. Doğru cevap D'dir.

12.Soru

Bugün elimizde biri Mısır'da, biri Taşkent'te, diğeri de Viyana'da olan üç yazma nüshası bulunan eser aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

A

Divanü Lügati't Türk

B

Atabetü'l Hakayık

C

Seyahatname

D

Muhabetname

E

Kutadgu Bilig

Yanıt Açıklaması:

Bugün elimizde biri Mısır'da, biri Taşkent'te, diğeri de Viyana'da olan üç yazma nüshası bulunan eser Kutadgu Bilig'dir. Doğru cevap E'dir.

13.Soru

Konuşurların eş zamanlı olarak bir dilden diğer dile veya bir dil değişkesinden diğer dil değişkesine geçmesine toplum dil biliminde ne ad verilir?

A

Gösterge

B

Kod değiştirme

C

Değişke

D

Dil edinme

E

Kopyalama

Yanıt Açıklaması: Konuşurların eş zamanlı olarak bir dilden diğer dile veya bir dil değişkesinden diğer dil değişkesine geçmesine toplum dil biliminde Kod değiştirme adı verilir.

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi 'Konuşurlar sesleri nasıl üretir?' sorusuna yanıt arayan alandır?

A

Söyleyiş ses bilgisi

B

Kullanım ses bilgisi

TÜRK DİLİ 1

C
Üretim ses bilgisi
D
Akustik ses bilgisi
E
İşitsel ses bilgisi

Yanıt Açıklaması:

Söyleyiş ses bilgisi 'Konuşurlar sesleri nasıl üretir?' sorusuna yanıt arayan alandır.

15.Soru

"kadın giyimi > kadın giyim" belirtisiz ad tamlamasında tamlanan ekinin düşmesi hangi ses olayıyla açıklanabilir?

A
Tarihsel süreç
B
Ön damaksıllaşmalar
C
/y/nin daraltıcı etkisi
D
Telafi uzunluğu
E
En az çaba ilkesi

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap E şıkkıdır

16.Soru

"Dillerin sınıflandırmasında farklı sınıflandırmalar yapılmakla birlikte en temel yöntemler ve sınıflandırmadır."

Verilen cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangilerinin getirilmeleri uygun olur?

A
biçim bilgisel / söz dizimsel
B
söz dizimsel / köken
C
biçim bilgisel / yapı bakımından
D
köken / yapı bakımından
E
yapı bakımından / söz dizimsel

Yanıt Açıklaması:

Dillerin sayısı, yaşları, farklılıkları ve yakınlıkları gibi hususlarının araştırılması için sınıflandırmaya ihtiyaçları vardır. Sınıflandırma ölçütleri tarihsel gelişimi veya dilleri arasındaki ilişkilere dayanır. Dillerin sınıflandırılmasından farklı sınıflandırmalar yapılmakla birlikte en temel yöntemler köken sınıflandırması ve yapı bakımından sınıflandırmalardır.

17.Soru

Türk Dillerinin sınıflandırması ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A

Türk dilleri iki gruba ayrılarak sınıflandırılır.

B

Türk dillerinin sınıflandırması ekonomik ve coğrafi bakımdan yapılmaktadır.

C

Türk dilleri sadece Ural ve Altay dilleri arasında bir ilişki söz konusudur.

D

Çuvaşça, Ogur/Bulgar grubu Türkçenin sınıflandırması içinde yer alan dillerdendir.

E

Türk dillerinin daha çok Avrupa coğrafyasına yayıldığı görülmektedir.

Yanıt Açıklaması:

Türk Yazı Dillerinin ve Lehçelerinin Sınıflandırılması

Avrasya coğrafyasına yayılan Türk dillerinin sınıflandırılması ile ilgili genetik, coğrafi, etnik, tipolojik birçok ölçüt ve sınıflandırma girişi vardır. Johanson ve Csato (2006) coğrafi, genetik ve tipolojik ölçütleri esas alarak yaptığı sınıflandırmada Türk dillerini altı gruba ayırır. 5. grupta Çuvaşça, Ogur/Bulgar grubu yer almaktadır. Bu grup ilk Türkçe döneminde Türk dillerinden ayrılan Çuvaşça bu grubun tek yazı dilidir.

18.Soru

Terminoloji; bir bilim, bir sanat, bir meslek ya da bir teknik dalına özgü sözcüklerin tümüdür. Terminoloji sözcüğünün anlamı, dilin aşağıdaki özelliklerinden hangisi ile ilişkilidir?

A

Dilin üretim yetisi sınırsızdır.

B

Dil, toplumsal katmanlara göre değişir.

C

Dil, toplumsal ve ulusal bir kurumdur.

D

Diller arasında benzerlikler ve ortaklıklar olabilir.

E

Dilde nedensizlik ilkesi esastır.

Yanıt Açıklaması: Bir sanat veya meslekte kullanılan

sözcükler, o alanda çalışan meslektaşların etkili iletişim kurmasını sağlamaktadır. Farklı meslek gruplarında farklı terminolojiler kullanılmaktadır. Bu özellik dilin toplumsal katmanlara göre değişmesi özelliği ile örtüşmektedir. Bu nedenle sorunun doğru yanıtı 'B' şıkkıdır.

19.Soru

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde karma yoluyla oluşturulmuş bir sözcük bulunmaktadır?

A

Düzenli egzersizle üç ayda beş kilo verdim.

B

Birikimlerimiz her geçen gün artıyor.

C

Ne zamandır yemediğini fark edince, öğlen yemeği için imambayıldı sipariş etti.

TÜRK DİLİ 1

D
TBMM, bu ayın başlarında bütçe çalışmalarına başladı.

E
Şirketimizin arge harcamaları geçen yıla oranla yüzde 80 arttı.

Yanıt Açıklaması:

Karma, iki sözcüğün hecelerini ya da parçalarını, genellikle ilk bileşenin birinci, ikinci bileşenin ikinci parçasını bir araya getirerek yeni sözcük oluşturma yoludur. arge (< araştırma + geliştirme), ordonat (< ordu + donatım), eltel (< el + telefonu) vb. Doğru yanıt E seçeneğidir.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisindeki sözcüklerin tamamı eylemden ad yapım eklerine örnektir?

A
eklenme, demeç, gelir, solak

B
sevgi, binek, tanıdık, basamak

C
gözde, incelmek, yüksünme, sonra

D
kışla, uçarı, türeme, evcil

E
sevecen, azımsamak, yoldaş, akşamleyin

Yanıt Açıklaması:

Eylemden ad yapma ekleri, eylem kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir. Bu eklerden bir bölümü çok yaygın biçimde tüm eylem köklerine gelebilirken, yayvan ve kaypak örneklerinde olduğu gibi, bir bölümü de yalnızca bir ya da birkaç sözcükte görülür.

"sev-gi, bin-ek, tanı-dık, bas-amak" sözcüklerinde görüldüğü gibi kökler eylemdir. Doğru cevap B'dir.

1.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi kasıtlı yaratmaya örnektir?

A
Arge

B
Bayan

C
Okul

D
Santim

E
Futbol

Yanıt Açıklaması:

Bayan kasıtlı yaratmaya örnektir. Doğru cevap B'dir.

2.Soru

Ünsüzlerle ilgili ses özelliklerinden hangisi doğrudur?

A
Türkçede iki ünsüz yan yana gelemez.

B
Türkçede üç ünsüz yan yana gelemez.

C
Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunabilir.

D
Yazılıştaki söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.

E
Sözcük kökünde uzun ünsüz olabilir.

Yanıt Açıklaması:

Yazılıştaki söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler yabancı kökenlidir: Yabancı kökenli sözcüklerde söz başında bulunan ünsüz çiftlerinin arasında kredi /kiredi/, trafik /tırak/ vb. söyleyişte dar ünlü türer. Ancak yazımda kopyalandıkları dilde yazılışın etkisiyle söyleyişteki dar ünlüler gösterilmez.

3.Soru

Köktürk ve Uygur dönemleri adıyla ikiye ayrılan Türkçenin MS 5. – 10. yüzyılları arasında geçirdiği dönem aşağıdakilerden hangisidir?

A
Hun Türkçesi

B
Kuzey Türkçesi

C
Eski Türkçe Dönemi

D
Çağatay Türkçesi

E
Orta Türkçe Dönemi

4.Soru

Aşağıdaki dönemlerin hangisinde Türkçe bağımsız bir dil haline gelerek İlk Türkçe adını almıştır?

A
Avrupa Hun İmparatorluğu Dönemi

B
Büyük Hun İmparatorluğu Dönemi

C
Göktürk Dönemi

D
Ana Altayca Dönemi

E
Uygur Dönemi

Yanıt Açıklaması:

Türkçenin, binlerce yıl önce Moğolca ile tek bir dil olduğu varsayılan döneme 'Ana Altayca Dönemi' adı verilir. Türkçe İlk Türkçe adı verilen süreçte, yani Büyük Hun İmparatorluğu döneminde bağımsız bir dil hâline gelmiş, Avrupa Hun İmparatorluğu döneminde ise Ana Türkçe adı verilen süreç başlamıştır. Yazılı ilk olgunlaşmış Türkçe

TÜRK DİLİ 1

belgelerin bulunduğu Göktürk ve Uygur dönemlerine de 'Eski Türkçe Dönemi' adı verilir.

5.Soru

Kesinlik kazanmamakla birlikte Türkçe'nin, Ural-Altay dil ailesinin Altay kolundan geldiği görüşünden hareketle, aşağıdakilerden hangisi, Türkçe ile aynı dil ailesindendir?

A

İtalyanca

B

İspanyolca

C

Japonca

D

Fransızca

E

Almanca

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi coğrafi açıdan "izole dil" olarak ifade edilebilir?

A

Prakrit

B

Klasik İbranice

C

Sanskrit

D

Klasik Arapça

E

Sümerce

Yanıt Açıklaması:

İzole dil, bir dil ailesi içinde yer alan ancak coğrafi bakımdan ailenin diğer üyelerine komşu ya da yakın olmayan ya da eldeki dil bilimsel verilere göre herhangi bir dil ailesi içinde yer almayan veya aynı dil ailesi içinde yakın akraba bulunmayan dildir. Örneğin, tarihî Mezopotamya dillerinden Sümerce, Orta Asya'daki tarihî Hint-Avrupa dili Toharca; Doğu Sibirya'da Gilyak, modern İberik yarımadasında Baskça coğrafi bakımdan izole dillerdir. Akrabası bulunmayan Baskça, dil bilimsel bakımdan da izoledir. Hint-Avrupa dilleri oldukları hâlde, bu aile içinde yakın akrabaları bulunmayan Arnavutça ve Yunanca da akrabalık ilişkileri bakımından izole dillerdir.

7.Soru

Sümerce ve Türkçede 168 ortak sözcük bulunması aşağıdaki bilgilerden hangisine ulaşmamıza yardımcı olmaktadır?

A

Sümerler pek çok yazılı belge bırakmıştır.

B

Türkçe, yaşayan diller arasında en eski yazılı belgelere sahip olan dildir.

C

Türkler çok erken çağlarda geniş ve farklı coğrafyalara dağılmıştır.

D

Sümercenin bugün yaşayan birtakım dillerle ilişkisi vardır.

E

Türkçe, bilinmeyen zamanlarda Doğu ve Batı Türkçesi olarak adlandırılmıştır.

Yanıt Açıklaması: Kendinden sonraki bütün medeniyetleri etkileyen Sümerler kültürün taşıyıcısı olan yazıyı kullanmışlardır. Konuyla ilgili önemli bir çalışma yayınlayan Osman Nedim Tuna'nın (1990), Sümerce ve Türkçe ile Sümerler ve Türkler arasındaki ilişkiler konusunda yaptığı araştırmalarının sonuçlarına göre, Sümerce ve Türkçede 168 ortak kelime vardır ve bu kelimelerin akrabalıktan ya da kelime alış-verişinden kaynaklanmış olabileceği belirtilmektedir. Sümerlerden günümüze kalan yazılı tabletler bulunduğu göre, yaşayan dünya dilleri arasında en eski yazılı belgelere sahip olan dilin, Türk Dili olduğu söylenebilir. Bu nedenle doğru yanıt B şıkkıdır.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Altay dillerinin özelliklerinden biri değildir?

A

Türk dillerinin Moğolca ve Mançu-Tunguz dilleri ile akraba olması

B

Adlarda cinsiyet ayrımının olmaması

C

Ünlü uyumunun olması

D

Cümledeki öğelerin özne-nesne-fiil dizilişinde olması

E

Yapı bakımından yüksek düzeyde önden eklemelilik özelliği göstermesi

9.Soru

Atatürk Türk dilinin araştırılması amacıyla Dil ve Tarih-Cografya Fakültesini kaç yılında kurdu muştur?

A

1935

B

1923

C

1938

D

1927

E

1921

10.Soru

Atatürk'ün Türkçeleştirerek Türk diline kazandırdığı terim kitabı aşağıdakilerden hangisidir?

A

TÜRK DİLİ 1

Geometri

B
Matematik

C
Tarih

D
Kimya

E
Fizik

11.Soru

İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren kuram hangisidir?

A
Güneş-Dil Kuramı

B
Ünlem Kuramı

C
Yansıma Kuramı

D
Etkileşim Kuramı

E
Ding-Dong Kuramı

Yanıt Açıklaması:

İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren yansıma kuramı; dilin doğuşunu insanın duygularını ifade etmesiyle ilişkilendiren ünlem kuramı; dilin kökenini insanların çalışırken yaptıkları iş birliği aracılığıyla açıklayan etkileşim kuramı; dilin doğuşunu insanın güneş karşısındaki duygularını dile getirdiği a/ağ seslerine bağlayan Güneş dil kuramı vb. kuramlar dillerin kökenini açıklamaya çalışan kuramlardan bazılarıdır.

12.Soru

Dilin tanımını içeren aşağıdaki ifadelerden hangisi seçenekte yer alan araştırmacıya ait değildir?

A
Dil, sınırlı anlamın sınırsız kullanımıdır. (W. Von Humboldt)

B
Dil, zihnin birikimlerinin temsilidir. (D. Aksan)

C
Dil, kendi düşüncelerini sesin yardımıyla, özne ve yüklem aracılığıyla anlaşılır duruma getirmektir. (Eflatun)

D
Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları sesli işaretler sistemidir. (T. Banguoğlu)

E
Dil, yalnızca insana özgü olan, ülkelerin, duyguların ve arzuların isteyerek üretilen simgeler yoluyla aktarılmasını sağlayan içgüdüsel olmayan iletişim yöntemidir. (E. Sapir)

Yanıt Açıklaması:

" Dil, zihnin birikimlerinin temsilidir" ifadesi Aristo'ya aittir. Doğan Aksan dili şöyle tanımlar: "Dil; düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden

ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir sistemdir."

13.Soru

"'Dil nedir?' sorusunun tek bir cevabı yoktur ancak iletilmek istenen duygu ve düşünceler, verilmek istenen konuşurun beyni tarafından yönetilen bir dizi zihnî, anatomik, fizyolojik işlemlerle fiziksel niceliklere dönüştürülen ses dalgalarına aktarılır. Söz dizimsel boyutta ileti taşıyan ses dalgaları dinleyicinin kulağı tarafından algılanarak elektrokimyasal yollarla ilgili merkezine aktarılır ve bu merkezde çözümlenerek anlamlandırılır."

Yukarıda boşluk bırakılan yere, sırayla aşağıdaki kelimelerden hangileri gelebilir?

A
Mesaj - Korteks

B
Mesaj - Betimleme

C
Korteks - Betimleme

D
Betimleme- Korteks

E
İnanışlar - korteks

Yanıt Açıklaması:

'Dil nedir?' sorusunun tek bir cevabı yoktur ancak iletilmek istenen duygu ve düşünceler, verilmek istenen iletiler (mesaj) konuşurun beyni tarafından yönetilen bir dizi zihnî, anatomik, fizyolojik işlemlerle fiziksel niceliklere dönüştürülen ses dalgalarına aktarılır. Söz dizimsel boyutta ileti taşıyan ses dalgaları dinleyicinin kulağı tarafından algılanarak elektrokimyasal yollarla beyin kabuğunun (korteks) ilgili merkezine aktarılır ve bu merkezde çözümlenerek anlamlandırılır. Bu nedenle doğru cevap A'dır.

14.Soru

Aşağıdaki yazı sistemlerinden hangisi Türkçe'nin sesleri yazıya geçirebilme özelliği bakımından diğerlerine göre daha yeterlidir?

A
Anlaşılır duruma getirmektir. (Eflatun)
Latin Alfabesi

B
Köktürk Alfabesi

C
Arap Alfabesi

D
Kiril Alfabesi

E
Uygur Alfabesi

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Köktürk Alfabesi yazı sistemi, Türkçenin seslerini yazıya geçirebilme özelliği bakımından bugün kullandığımız Latin kökenli alfabe bir yana tarih boyunca kullandığımız bütün alfabelerden daha yeterlidir. Doğru cevap B'dir.

15.Soru

1. Ses bilgisi, sesle ilgili olarak aşağıda sıralanan konulardan hangisine öncelik verir?

- A
Bir dilin ses dizgesini oluşturan sesbirimleri belirleme
- B
Parçalar üstü ses birimlerinin işlevlerini betimleme
- C
Ses incelemelerini bir dil kuramına dayandırma
- D
Sesleri fiziksel özelliklerine göre inceleyerek sınıflandırma
- E
Sesler ile harfler arasındaki ilişkileri düzenleme

Yanıt Açıklaması: "Konuşma seslerini özellikleri, türleri, sözcüklerdeki sıralanışları, görevleri ve uğradıkları değişimler açısından araştıran, sınıflandıran ve herhangi bir kurama dayalı olmayan, genellikle fiziksel yönleri ağır basan dil bilgisi dalına ses bilgisi denir. "

16.Soru

Bir dilin lehçe, ağız vb. sözlü ve yazılı farklı biçimleri ile karma dillerin ve sözel olmayan dillerin tamamını veya herhangi birini ifade eden terim aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Gösterilen
- B
Betimleyici
- C
Diyalekt
- D
Değişke
- E
Gösterge

Yanıt Açıklaması:

Değişke (Dil değişkesi, varyant), bir dilin lehçe, ağız vb. sözlü ve yazılı farklı biçimleri ile karma dillerin ve sözel olmayan dillerin tamamını veya herhangi birini ifade etmektedir. Doğru cevap D'dir.

17.Soru

Aşağıdaki kelimelerden hangisinde ikinci çoğul kişi iyelik eki vardır?

- A
evin
- B
eviniz
- C
evden

- D
evin
- E
evce

Yanıt Açıklaması:

"iniz" ikinci çoğul kişi iyelik ekidir. Diğer kelimelerdeki ekler ad durum ekidir. Doğru cevap B'dir.

18.Soru

Aşağıdakilerden hangisi manevi kültürel değerlerimizdendir?

- A
İstiklal Marşı
- B
TCDD Ankara garı
- C
Milli Kütüphane Binası
- D
Paşabahçe cam fabrikası
- E
Arçelik A.Ş.

Yanıt Açıklaması: Manevi kültür unsurlarının aktarımında dil, önemli bir rol üstlenir. Bu bağlamda bağımsızlığımızın ifadesi olarak İstiklal Marşı Türk milleti için en değerli manevi unsurlardan biri olmuştur. Diğer seçenekler maddi kültür öğeleri olarak kabul edilmektedir.

19.Soru

Dil ediniminde bilinçaltındaki bir dil edinim aygıtından söz eden bilim adamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A
W. von Humboldt
- B
N. Chomsky
- C
B. F. Skinner
- D
J. Piaget
- E
L. Vygotsky

Yanıt Açıklaması: Dil ediniminde bilinçaltındaki bir dil edinim aygıtından söz eden bilim adamı Noam Chomsky'dir.

20.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ses olaylarından "ünlü düşmesi" vardır?

- A
Dinledim kuşların teranesini.
- B
Onu gün geçtikçe daha iyi anlıyorum.
- C

TÜRK DİLİ 1

Sevgi yürekten yüreğe konar.

D

Bütün zenginlerden daha zenginim.

E

Gönlüm bu topraktan ayrı değildir.

1.Soru

Akciğerlerden diyaframın ve göğüs kaslarının itmesiyle pompalanan havanın konuşma sesinin oluşumunda izlediği ilk iki durak aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla ve doğru olarak verilmiştir?

A

Ses Telleri-Gırtlak

B

Geniz Boşluğu-Gırtlak

C

Ses Telleri-Geniz Boşluğu

D

Gırtlak-Alt Dudak

E

Gırtlak-Üst Dudak

2.Soru

Aşağıdaki alfabe/yazı sistemlerinden hangisi Uygur Kağanlığı döneminde sınırlı sayıda metinde kullanılmış ve Türkçenin ses sistemine uygun olmadığı için kısa zamanda terk edilmiştir?

A

Latin alfabesi

B

Süryani alfabesi

C

İbrani alfabesi

D

Estrangelo yazısı

E

Tibet yazısı

Yanıt Açıklaması: Türkçenin ses sistemine çok uygun olmayan Tibet yazı sistemi, Uygurlar döneminde Tibet'le olan ilişkilerin attığı zamanlarda çok sınırlı sayıda metnin yazılmasında kullanılmış ve kısa zamanda da terk edilmiştir. Bu nedenle doğru yanıt E'dir.

3.Soru

Latin alfabesinin kaynağının, aşağıdaki alfabelerden hangisi olduğu kabul edilmektedir?

A

Mani alfabesi

B

Soğut alfabesi

C

İbrani alfabesi

D

Grek alfabesi

E

Süryani alfabesi

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap D seçeneğidir

4.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisine gelen sıfat fiil ekiyle sözcük farklı bir anlam taşımaktadır?

A

ağlayan adam

B

gülen çocuk

C

bakar kör

D

tanıdık kişi

E

tükenmez kalem

Yanıt Açıklaması:

Sıfat fiil: Sıfat fiiller, eylemlerden geçici sıfat yapmak üzere türetilen ve genellikle kişiye bağlı olmaksızın çekimlenen eylemsilerdir. Sıfat fiiller, eylem ve sıfatların özelliklerini birlikte gösterir. Zaman kavramının ön planda olduğu sıfat fiiller, Tablo

4.5'te de görüldüğü gibi geçmiş, geniş ve gelecek zaman sıfat fiilleri olmak üzere üç türde değerlendirilebilir.

Geçmiş zaman anlamı taşıyanlar -Dık

-miş

tanıdık (adam)

bilmiş (çocuk)

Geniş zaman anlamı taşıyanlar

-An

-mAz

-r, -Ar

ağlayan (nar), gülen (ayva)

tükenmez (kalem)

oynar (başlık), bakar (kör)

Gelecek zaman anlamı taşıyanlar -AcAk olacak (kan),

yakacak (odun)

doğru yanıt D

5.Soru

Bir dil topluluğunda söyleyiş, yazım ve söz varlığı vb. belirli alanlarda ortak ve resmî kabulün sağlanması olan Ölçünleştirme sözcüğünün diğer anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A

Betimleyici

B

Kuralcı

C

Kopyalama

D

Gösterge

TÜRK DİLİ 1

E
Standartlaştırma

Yanıt Açıklaması:

Ölçünleştirme (standartlaştırma): Bir dil topluluğunda söyleyiş, yazım ve söz varlığı vb. belirli alanlarda ortak ve resmî kabulün sağlanmasıdır. Doğru cevap E'dir.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Fransızca kökenli "standartlaştırma" sözcüğünün öz Türkçe karşılığıdır?

A
Ölçünleştirme

B
Betimleme

C
Kurallaştırma

D
Sistematikleştirme

E
İşlevselleştirme

Yanıt Açıklaması:

Ölçünleştirme (standartlaştırma): Bir dil topluluğunda söyleyiş, yazım ve söz varlığı vb. belirli alanlarda ortak ve resmî kabulün sağlanmasıdır. Ölçünlü ve ölçün, Fransızca kökenli 'standart' sözcüğünün öz Türkçe karşılıklarıdır.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Whorf Hipotezi ya da Sapir-Whorf hipotezini doğru şekilde açıklar?

A
Dilin sadece düşüncüleri ifade etmek için bir araç olduğunu açıklar.

B
Dil özellikleri gereği farklı kültürlerdeki insanların aynı şekilde düşünmesini sağlayan bir araçtır.

C
Dil, kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi açıklar.

D
Dilin yapısı sadece o dili konuşanları değil diğer toplulukları da etkiler.

E
bu kuram temel olarak dil ve ekonomik şartlar arasındaki ilişkiyi mikro düzeyde inceler.

Yanıt Açıklaması:

Bu kurama göre dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir (Wardhaugh,1998). Whorf'a göre dil, sadece düşüncelerin ifade edildiği bir araç değil, aynı zamanda düşünceyi şekillendiren, bireylerin zihinsel aktivitelerini yönlendiren bir program veya rehberdir. Düşünmek, rasyonel bir

eylem olsa da o dilin gramerinden bağımsız değildir. Dil, gerçekliği süzen bir filtre oluşturarak toplumların kendilerini saran dünyayı algılama biçimini ve dünya görüşünü belirlemektedir. Bu nedenle, farklı dilleri konuşan insanların dünyayı algılama biçimleri, değer yargıları ve kültürel davranışları da farklıdır (Wardhaugh, 1998).

8.Soru

8. ile 12. yüzyıllar arasında Doğu Türkistan, Harezmi, Altın Ordu bölgelerinden İstanbul'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada kullanılan; toplam 18 harf içeren; Türkçenin yazımı için son derece yetersiz bulunsu da uzun bir süre büyük bir kültür birikimini taşıdığı için önem verilen alfabe aşağıdakilerden hangisidir?

A
Uygur alfabesi

B
Kiril alfabesi

C
Brahmi alfabesi

D
Mani alfabesi

E
Soğut alfabesi

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisi türetim yapabilen eklere örnek olarak gösterilebilir?

A
El-diven

B
Kara-nlık

C
Gün-düz

D
Gece-lik

E
Od-un

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap d şıkkıdır

10.Soru

I. Oluştukları yere, dilin veya çenenin yüksekliğine, dudakların durumuna göre biçimlenir.

II. /a, ı, o, u/ art ünlülerdir.

III. /o, ö, u, ü/ geniş ünlülerdir.

IV. /ı, i, u, ü/ dar ünlülerdir.

Yukarıda ünlüler ile ilgili verilen ifadelerden hangisi doğrudur?

A
Yalnız II

B
Yalnız III

C
I, IV

TÜRK DİLİ 1

D

II, III

E

I, II, IV

Yanıt Açıklaması:

Ünlüler; oluştukları yere, dilin veya çenenin yüksekliğine, dudakların durumuna göre biçimlenir. /a, ı, o, u/ art ünlülerdir. /a, e, ı, i/ düz ünlülerdir. Ancak geniş ünlüler /a, e, o, ö/ şeklindedir.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde addan ad yapma eki kullanılmıştır?

A

Görev

B

Bulmaca

C

Güncel

D

Öğretmen

E

Bilge

Yanıt Açıklaması: Addan ad yapma ekleri ad kök ya da gövdelerinden köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan eklerdir. Doğru cevap c şıkkıdır.

12.Soru

Aşağıdakilerden hangisi 'kalıplaşma'ya örnektir?

A

imge

B

imambayıldı

C

santim

D

uygar

E

bayılmak

Yanıt Açıklaması:

Çekim ekleri hatta cümleler kimi zaman kendi işlevlerinin ve görevlerinin dışında, yeni anlamlar kazanabilir; buna kalıplaşma adı verilir: imambayıldı (< imam + bayıldı).

13.Soru

Aşağıdaki yüklemlerin hangisinde eylemden eylem türetilmiştir?

A

Düğünden sonra masalar toplandı.

B

Bu işi ancak Ahmet çözer.

C

Ayşe'ye alınan benim elbisemin aynısıydı.

D

Dedem ailede en çok sevilen kişidir.

E

Tatile birlikte çıkmaya karar verdik.

Yanıt Açıklaması:

Bilgiyi kullanarak yeni probleme uygulama mantığında olduğu için uygulama düzeyinde bir sorudur.

14.Soru

Eski Türkçe Dönemi ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

A

Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.

B

MS. 7-12. yüzyıllar arasını kapsar.

C

Döneme ait yazıtlar 1993 yılında Danimarkalı V. Thomsen tarafından

D

Döneme ait yazıtlarla ilgili ilk yayın Rus asıllı Alman türkolog W. Radlof'a aittir.

E

O dönemde yazılan ilk aşk şiiri Aprinçur Tigin'e ait olan "Aşk" şiiridir.

Yanıt Açıklaması: B, C, D, E şıklarındaki bilgiler doğru bilgilerin tahrif edilmiş halleridir. Bu nedenle doğru şık A'dır.

15.Soru

Türkçe kökenli sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Türkçede üç ünsüz yan yana gelemmez.

II. Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunmaz.

III. Yazılışta söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.

IV. Çok heceli sözcüklerin sonunda -p bulunmaz

A

Yalnız II

B

I ve II

C

II ve IV

D

II, III ve IV

E

I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir. Diğer belirtilenlerin hepsi doğru olduğu için doğru cevap D şıkkıdır.

16.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi kalıplaşma yoluyla oluşmuştur?

TÜRK DİLİ 1

A
imge
B
uydu
C
tümce
D
uygar
E
motel

Yanıt Açıklaması:

Kalıplaşma

Çekim ekleri hatta cümleler kimi zaman kendi işlevlerinin ve görevlerinin dışında, yeni anlamlar kazanabilir; buna kalıplaşma adı verilir: birden (< bir-den), çıktı (< çık-tı), gecekondur (< gece kondu), imambayıldı (< imam + bayıldı), tanıdık (< tanı-dık), toptan (< top-tan), Türkçe (< Türk-çe), uydu (< uy-du), yakacak (< yak-acak), yazar (< yaz-ar), yüzde (< yüz-de). Bu örneklerde ad ve eylem çekim ekleri, sözcük grupları hatta cümleler kalıplaşarak yeni sözcükler oluşturmuşlardır.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Yeni Lisan hareketinin temel prensiplerinden biri değildir?

A
Yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak
B
Arapça kökenli bilim terimlerinin yerine Türkçelerini üretmek
C
Tamlamaları, Türkçe kurallara göre yapmak
D
Yabancı kelimeleri Türkçedeki söylenişle yazmak
E
Diğer Türk lehçelerinden kelime almamak

Yanıt Açıklaması:

Yeni Lisan hareketinin temel prensipleri şunlardır: 1. Yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak, mümkün olduğu kadar İstanbul halkının konuştuğu gibi yazmak. 2. Dilimizdeki Arapça ve Farsça gramer kurallarını kullanmamak. 3. Tamlamaları, Türkçe kurallara göre yapmak. 4. Yabancı kelimeleri Türkçedeki söylenişle yazmak, bilim terimlerinde Arapça kelimelerden yararlanmak. 5. Öteki Türk lehçelerinden kelime almamak. 6. Bu kurallardan hareket ederek millî bir dil ve millî bir edebiyat meydana getirmek. Bu durumda doğru yanıt B seçeneğidir.

18.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi gırtlakta oluşan tek ünsüz harfi içermektedir?

A
Kağan
B

Şişe

C

Han

D

Kurt

E

Çığ

Yanıt Açıklaması:

Gırtlakta oluşan tek ünsüz, /h/dir. Doğru yanıt C'dir.

19.Soru

Aşağıdaki tümcelerden hangisinde hem edilgen hem de dönüşlü çatı anlamı çıkabilir?

A
Kütüphaneye gidildi.
B
Yemek yendi.
C
Çocuk yıkandı.
D
İnsanlar tokalaştı.
E
Roket fırlatıldı.

Yanıt Açıklaması:

'Çocuk yıkandı.' tümcesi hem çocuğun kendini yıkadığı hem de bir başkası tarafından yıkandığı anlamına gelebilir. Doğru cevap C'dir.

20.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde bağımlı biçim birim **yoktur**?

A
silgi
B
yerli
C
buldozer
D
kelebekler
E
doğu

Yanıt Açıklaması:

'buldozer' sözcüğünde herhangi bir ek yoktur, bu da bağımlı bir biçim birim olmadığını göstermektedir. Doğru cevap C'dir.

TÜRK DİLİ 1

FİNALDE ÇIKMIŞ VE ÇIKABİLİCEK SORULAR

1.Soru

‘Öğretmenim, düşünce, evim, eğlence’ sözcüklerinin ne tür ek aldıkları sırayla aşağıdaki şıkların hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A
Çekim, yapım, yapım, çekim ekleri
- B
Yapım, çekim, yapım, çekim ekleri
- C
Çekim, yapım, çekim, yapım ekleri
- D
Çekim, çekim, çekim, yapım ekleri
- E
Yapım, yapım, çekim, çekim ekleri

Yanıt Açıklaması:

Verilen sözcüklerin aldığı ekleri sırayla çekim, yapım, çekim ve yapım eki olarak sıralanmaktadır.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi tamlayan-tamlanan ilişkisi bulunmayan sözcük öbeklerinden “birleşik eylem öbeği” grubuna girer?

- A
Yapmadan
- B
Gidedur
- C
Elalem
- D
Yavaş yavaş
- E
Karagöz ile Hacivat

Yanıt Açıklaması:

“Gidedur” birleşik eylem öbeğidir. Doğru cevap B’dir.

3.Soru

Diller arasındaki etkileşim düşünüldüğünde aşağıda ifadelerden hangisi doğrudur?

- A
Toplumlar etkileşime girdiğinde diller de etkileşime girer.
- B
Toplumlar etkileşime girse bile diller etkileşime girmez.
- C
Toplumlar etkileşime girse bile yazı sistemleri değişmez.
- D
Toplumlar etkileşime girse bile söz varlığı değişmez.
- E
Toplumlar etkileşime girdiğinde saf diller bundan etkilenmez.

Yanıt Açıklaması:

Toplumların bir kültür alanına girmeleri, bir inancı benimsemeleri yazının da değişmesini, farklı yazıların

benimsenmesini sağlayabilmektedir. Toplumlar arasındaki etkileşimin izleri söz varlığında ve yazıda kendisini en açık bir biçimde göstermektedir. Yeryüzünde hiçbir dil saf değildir. İnsanoğlunun yaşadığı bu toplumsal etkileşimler ve değişimler sayesinde diller de başka dillerden etkilenmiştir. Dillerin bu etkileşimleri tarihsel gelişimleri içerisinde değişimler yaşamalarını sağlarken dillerin bazı özelliklerinin belirginleşmesine, söz varlığının gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Bütün bu gelişmeler dillerin birbirinden farklılaşmasına ama kurdukları ilişkiler sonucu da etkileşimlerine yardımcı olmuştur. Bu durumda, doğru cevap A’ dır.

4.Soru

Türkçe’nin yapı bakımından eklemeli olması aşağıdakilerden hangisine katkı sağlamıştır?

- A
Etkileşime girdiği dil sayısının artmasına
- B
Yeterli edebiyat ürününün ortaya çıkarılamamasına
- C
Diğer dillerden kelimeler kullanılmasına
- D
Yeni sözcük türetmenin kolaylığına
- E
Ses uyumunun güçlü oluşuna

Yanıt Açıklaması:

Yapı bakımından eklemeli dil olması dolayısıyla Türkçede yeni sözcükler, terimler türetmek çok daha kolaydır. Hiç kuşkusuz bu özellik, yalnız Türkçe için değil yapı bakımından aynı özelliğe sahip diğer diller için de geçerlidir. Yapım eklerinin sayıca çok ve işlevsel olduğu dillerde bu özellik daha güçlü iken daha az sayıda yapım ekine sahip olan dillerde ekler yoluyla türetilen sözcükler daha sınırlı sayıdadır. Doğru cevap D’dir.

5.Soru

Birleşik sözler ve deyimler ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A
Birleşik sözlerin bir kısmı bitişik yazılır, deyimler ise kesinlikle bitişik yazılmaz.
- B
Birleşik sözcüğü oluşturan iki sözcük arasına başka hiçbir ek giremezken deyimde girebilir.
- C
Birleşik sözcüğü oluşturan iki sözcük de değiştirilemezken deyim oluşturan sözcüklerden biri bazen değiştirilebilir.
- D
Deyimde de birleşik sözcükte de iki sözcük arasına soru edatı girebilir.
- E
Deyimler derin anlama sahip yapılar iken birleşik sözcüklerin böyle bir özelliği yoktur.

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Birleşik sözlerin bir kısmı bitişik yazılır, deyimler ise kesinlikle bitişik yazılmaz. Birleşik sözcüğü oluşturan iki sözcük de değiştirilemezken deyim oluşturan sözcüklerden biri bazen değiştirilebilir. Deyimler derin anlama sahip yapılar iken birleşik sözcüklerin böyle bir özelliği yoktur. Bu iki yapı, anlam bakımından birbirinden tamamen farklıdır. Birleşik sözcüğü oluşturan iki sözcük arasında başka hiçbir ek giremezken deyimde girebilir. Aynı durum ek için de geçerlidir. Örneğin “göze almak” deyiminde “Göze mi almış?” kullanımında deyimden iki sözcüğü arasına soru edatı getirilmiştir.

6.Soru

I. Orhon Yazıtları'nda kullanılan dil son derece gelişmiştir.

II. Kurallı bir dil bilgisinin varlığı dikkati çeker.

III. Üslup son derece akıcı ve sürükleyicidir.

IV. Türk edebiyatında hitabet türünün ilk örneğidir.

Yukarıda Orhon Yazıtları ile ilgili verilen bilgilerden hangisi/hangileri doğrudur?

A
Yalnız IV

B
I ve II

C
II ve III

D
I, II ve IV

E
I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Türk yazı dili, İkinci Göktürk Kağanlığı Dönemi'nde VIII. yüzyılın ilk yarısında dikilen Orhon Yazıtları ile başlar. Ancak bu yazıtlarda kullanılan dil son derece gelişmiştir, işlektir. Henüz yazı dili niteliğini kazanmış, yeni yazı dili olmuş bir dil gibi değildir. Kurallı bir dil bilgisinin varlığı dikkati çeker. Sözcüklerin gerçek anlamlarının yanı sıra mecaz anlamları da gelişmiştir. Orhon Yazıtları'nda deyimler, atasözü niteliğini kazanmış söz kalıpları vardır. Bir dilde deyim ve atasözlerinin oluşabilmesi için yüzlerce yılın geçmesi gerekmektedir. Üslup son derece akıcı ve sürükleyicidir. Türk edebiyatında hitabet türünün ilk örneği olmasına karşın son derece etkileyici bir anlatım söz konusudur. Bütün bu özellikler, Türk dilinin tarihinin çok daha öncelere, tarihin karanlık dönemlerine kadar uzandığını gösteren kanıtlardır. Doğru cevap E seçeneğidir.

7.Soru

Aşağıdaki ikilemelerden hangisi kuruluş bakımından diğerlerinden farklıdır?

A
Baş başa

B
Güp güp

C
Oradan buradan

D
Pisi pisine

E
Dereden tepeden

Yanıt Açıklaması:

A, C, D ve E şıklarındaki ikilemeler çeşitli ekler olarak kurulmuştur. B şıkındaki ikileme ise yansıma kaynaklıdır. Doğru cevap B'dir.

8.Soru

Türk Dil Kurumu tarafından 2011 yılında yayımlanan on birinci baskı Türkçe Sözlüğe göre en çok sözcük alıntısı yapılan dil hangisidir?

A
Portekizce

B
Slavca

C
Arapça

D
Fransızca

E
Farsça

Yanıt Açıklaması:

Türk Dil Kurumu tarafından 2011 yılında yayımlanan on birinci baskı Türkçe Sözlüğe göre en çok sözcük alıntısı yapılan dil Arapça'dır. Doğru cevap C'dir.

9.Soru

Türkçe yazılı metinlerde deyim kullanımını ilk olarak hangi metinlerde görüyoruz?

A
Hikâye- Ebu AliSina ve Ebu'l-Hars

B
Esrar-ı Hikmet

C
Orhun Yazıtları

D
Evliya Çelebi Seyahatnamesi

E
Manas Destanı

Yanıt Açıklaması:

Türkçe, köklü ve zengin bir dildir. Bir dilin köklü bir tarihe sahip olması, bir anlamda deyim varlığının da zenginleşmesi demektir. Çünkü deyim oluşması, biraz da zamanla ilgili bir durumdur. Türkçe, bugünkü bilgilerimizle ilk yazılı metinler olarak adlandırdığımız Orhun Yazıtları'nda çok yüksek bir anlatım gücüne sahiptir.

10.Soru

Tanzimat Fermanı ile birlikte Batı'ya yöneliş, Türkçenin söz varlığında hangi dilin etkisini başlatmıştır?

A

TÜRK DİLİ 1

İtalyanca
B
Fransızca
C
Japonca
D
Almanca
E
İspanyolca

Yanıt Açıklaması:

Tanzimat Fermanı ile birlikte Batı'ya yöneliş, Türkçenin söz varlığında bu kez de Fransızcanın etkisini başlatmıştır. Doğru cevap B'dir.

11.Soru

Toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların, daha çok toplum dışı olarak algılanan ve damgalanmış grupların, toplumun diğer kesimlerinden ayrılmak veya gizlenmek içgüdüleriyle kendilerine sözcük ve deyimlerle oluşturdukları konuşma sistemine ne denir?

A
Atasözü
B
İstiare
C
Mecaz-ı mürsel
D
Argo
E
Kargış

Yanıt Açıklaması:

Argo; toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların, daha çok toplum dışı olarak algılanan ve damgalanmış grupların, toplumun diğer kesimlerinden ayrılmak veya gizlenmek içgüdüleriyle kendilerine sözcük ve deyimlerle oluşturdukları konuşma sistemidir. Doğru cevap D'dir.

12.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Yusuf Has Hacıp tarafından yazılan önemli bir eserdir?

A
Kutadgu Bilig
B
Atebetü'l-Hakayık
C
Divanü Lügati't-Türk
D
Mukaddimetü'l-Edeb
E
Divan-ı Hikmet

13.Soru

Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde telgrafik konuşma örneği yer almaktadır?

A

Anne gel!
B
Anne, baba!
C
Anne mama ver!
D
Anne, anne!
E
Anneeeee!

Yanıt Açıklaması:

Telgrafik konuşma çocuğun dil ediniminde 2 yaş civarında, iki sözcükten oluşan cümlelerle konuşmasına verilen addır. "Anne gel!" diyen çocuk telgrafik konuşmuş olur.8 14.Soru

Bir dilin zenginliğini bize gösteren en önemli unsurlar aşağıdakilerden hangisidir?

A
Sözcük sayısının çokluğu.
B
O dili konuşan insan sayısının fazlalığı.
C
Dilin konuşulduğu coğrafyanın genişliği.

**D
Dilin çeşitli duygu, düşünce ve kavramları anlatabilme gücü ve dilin sözcük türetme ve soyutlama gücüdür.**

E
Dilin lehçelerinin çokluğu.

15.Soru

"Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer" atasözü hangi konuda öğüt vermektedir?

A
Bir çaba harcamadan yalnızca tatlı sözlerle oyalama tutumunu anlatır
B
Bir işi zora sokmanın yanlış olduğunu anlatır
C
Sağlık için yapılması gerekenleri anlatır
D
İklim olayları konusunda önlem alınması gerektiğini anlatır
E
Toplumsal yaşayış ve insan ilişkileri konusunda öğütler verir

Yanıt Açıklaması:

Yüzlerce yıllık gözlem ve deneyimler sonucunda günümüze ulaşan "Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer" gibi atasözlerimiz toplumsal yaşayış ve insan ilişkileri için öğütler vermektedir. Doğru cevap E'dir.

16.Soru

I. Söz varlığı yalnızca bir sözcük dizisi değildir. II. Bir toplumun kültürüne ilişkin ilk bilgiler, söz varlığından elde edilebilir. III. Söz varlığı, toplumun konuştuğu dilin sözcüklerini, deyimlerini, hazır söz kalıplarını, atasözlerini kapsar. IV. Bir dilin söz varlığı, o dili konuşan toplumun dünya görüşünün göstergesidir. V. Söz varlığı, kültürün

TÜRK DİLİ 1

aynasıdır. Yukarıda söz varlığı ile ilgili verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

- A
- I, II, III
- B
- II, III, IV
- C
- I, II, III, IV
- D
- I, II, III, IV, V
- E
- II, III, IV, V

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap d şıkkıdır

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bağlama öbeğidir?

- A
- Senin gibi
- B
- Sevgi Teyze
- C
- Ferhat ile Şirin
- D
- Hayata dair
- E
- Gözü açık

Yanıt Açıklaması:

Bağlama Öbeği En az iki eş ögenin bağlaç ile bağlanmasıyla oluşan sözcük öbeğidir. Eğer bağlanan ikiden fazla öge varsa bağlaç son iki öge arasına girer. Bağlama öbeği, cümlede ad, sıfat ve zarf görevinde bulunabilirler. Örnek: Kardeşim ve teyzem yarın İstanbul'a gidecekler. Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı. Ne para ne şöhret mutlu etmişti. Zengin mi fakir mi belli değildi

18.Soru

Türkçe'deki anlamı değişmeden önceki halleriyle atasözlerinin yer aldığı eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Mesnevi
- B
- Kutadgu Bilig
- C
- Garibname
- D
- Divanü Lügati't-Türk
- E
- Atabetül Hakayık

Yanıt Açıklaması:

Türkçede yaklaşık 4.500 atasözü bulunmaktadır. Bu atasözlerinden kimileri küçük ses farklılıkları dışında yüzyıllardır değişmeden günümüze gelirken kimilerinde az çok sözcük değişimleri yaşanmıştır. Atasözlerinin

değişmeden önceki hallerinin içeren eser, Kaşgarlı Mahmut'un Divanü Lügati't-Türk isimli eseridir.

19.Soru

Türkçenin ilk yazılı izlerine hangi tarihte rastlanır?

- A
- MÖ 4000
- B
- MÖ 3500
- C
- MÖ 3000
- D
- MÖ 2000
- E
- MÖ 1500

Yanıt Açıklaması:

MÖ 4000

20.Soru

Bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor aşağıdaki terimlerden hangisine karşılık gelmektedir?

- A
- anlam
- B
- mecaz
- C
- eş anlam
- D
- zıt anlam
- E
- deyim

Yanıt Açıklaması:

Mecaz

1.Soru

Yapı ve kuruluş bakımından ikilemeler göz önüne alındığında aşağıdaki ikilemelerden hangisi yansıma kaynaklı ikilemelerdendir?

- A
- salına salına yürümek
- B
- harıl harıl çalışmak
- C
- bilmiş bilmiş konuşmak
- D
- arsız arsız gülmek
- E
- sere serpe uzanmak

Yanıt Açıklaması:

Yapı ve Kuruluş Bakımından İkilemeler İkilemeleri, isimlerden ve fiillerden olmak üzere yapı yönüyle ikiye ayırabiliriz. İsim yapılı ikilemeler de kendi içerisinde sınıflandırılabilir:

Yansıma kaynaklı olanlar: Fırıl fırıl dönmek, fokur fokur

TÜRK DİLİ 1

kaynamak, harıl harıl çalışmak...

Eksiz olanlar: top top kumaş, deste deste para, çuval çuval un...

Çeşitli ekler alarak kurulanlar: Baş başa, üst üste, sağa sola, oradan buradan (konuşmak), dilden dile (dolaşmak), dereden tepeden (konuşmak), tepeden tırnağa (donatmak), için için (yanmak), pisi pisine (ölmek), ağzı dili (kurumak), uslu uslu (oturmak), güçlü kuvvetli (adam), günlük güneşlik (yer), arsız arsız (gülmek) gibi.

Fiil kök ve gövdelerinden de birtakım eklerle ya da yalın olarak ikilemeler kullanılmaktadır:

Salına salına (yürümek), dönüp dönüp (bakmak), sere serpe (uzanmak),

yatıp kalkıp (dua etmek), bilmiş bilmiş (konuşmak), koşan koşana, gelir gelmez, bitmez

tükenmez, yalvarmak yakarmak.

Doğru yanıt B

2.Soru

'Benzetme ilgisi bulunmaksızın, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir sözcük yerinde kullanılması sanatı, ad aktarması.'

Yukarıdaki tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?

A
mecaz-ı mürsel

B
argo

C
teşbih

D
istiare

E
alkış ve kargışlar

Yanıt Açıklaması:

Mecaz-ı Mürsel: Benzetme ilgisi bulunmaksızın, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir sözcük yerinde kullanılması sanatı, ad aktarması.

3.Soru

Aşağıda verilen örneklerden hangisinde belirtisiz ad tamlaması vardır?

A
Ali üç sınavdan da zayıf aldı.

B
Kahve kokusu tüm benliğimi sardı.

C
Ali Tarih dersinin sınavından zayıf aldı.

D
Bodrum'daki beyaz boyalı evler bir harika!

E
Tahta kapıdaki işlemlere hayran kaldım.

Yanıt Açıklaması:

A ve D seçeneğinde sıfat tamlaması vardır. C seçeneğinde belirtili ad tamlaması vardır. E seçeneğinde ise takısız ad tamlaması vardır. Buna göre doğru yanıt B seçeneğidir.

4.Soru

Öznenin yaptığı işten doğrudan etkilenen ve geçişli eylemi tamlayan sözcükler, cümlelerin ögelerinden hangisidir?

A
Nesne

B
Yüklem

C
Zarf tümleci

D
Dolaylı tümleç

E
Özne öbeği

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap a şıkkıdır

5.Soru

I. Atasözleri, anlatıma açıklık kazandıran söz varlığı ögeleridir. II. Her dilin söz varlığında deyimler vardır. III. Yeryüzündeki her dilin atasözü yoktur. IV. Bir atasözünün oluşabilmesi için yüzyılların geçmesi gerekir. V. Türkçede yaklaşık 1.500 atasözü bulunmaktadır. Yukarıdaki bilgilerden hangileri doğrudur?

A
I, II, III

B
II, III, V

C
III, IV, V

D
II, III, IV, V

E
I, II, III, IV

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap e şıkkıdır

6.Soru

Geçişli iken edilgen çatıya sokulan eylemlerle kurulan cümlelerde nesne bulunmaz.

Cümlelerin asıl nesnesi olan öge, özne görünüşündedir; ama cümlelerin asıl öznesi değil sözde öznesidir. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sözde özne bulunur?

A
Ablam ve abim tatil başladığı için çok mutlulardı.

B
Kar, her yeri kaplayan kar, bizi eve hapsedmişti.

C
İkisi de güle oynaya evden çıktılar.

D
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.

E
Benim dedem, Kurtuluş savaşına katılmış bir gaziydi.

Yanıt Açıklaması:

A seçeneğinde Aynı yüklem bağlanmış birden fazla kişi veya varlık özne olabilir. Bunlar birbirlerinden virgül veya bağlaçla ayrılır ve tek bir öge (özne) olarak kabul edilir.

TÜRK DİLİ 1

B seçeneğinde Özne, yükleme açıklayıcısı ile birlikte de bağlanabilir.

C seçeneğinde Öznenen sonra gelen kimi zaman özneyi pekiştirmek, anlatıma güç katmak için “de,” bağlacı, “mi” soru eki ya da dönüşlülük zamiri ile birlikte kullanılabilir.

D seçeneğinde Geçişli iken edilgen çatıya sokulan eylemlerle kurulan cümlelerde nesne bulunmaz. Cümlelerin asıl nesnesi olan öge, özne görünüşündedir; ama cümlelerin asıl

öznesi değil sözde öznesidir. Sözde özne, cümlede işi yapan öge değil yapılan işten etkilenendir.

E seçeneğinde cümlelerin yüklemi “Kurtuluş savaşına katılmış bir gaziydi.” sıfat tamlaması olan bir sözcük öbeğidir. Cümlelerin öznesi ise “benim dedem”dir. Özne iyelik eki almış bir sözcük öbeğidir.

Doğru yanıt D

7.Soru

Hangi yabancı kelime dilimize İtalyancadan gelmiştir?

A

Efendi

B

Sandal

C

Madalya

D

Pasaport

E

Mobbing

Yanıt Açıklaması:

A ve B şıkkındaki Efendi ve Sandal kelimeleri Osmanlı'da yaşayan Rumlardan, D şıkkındaki pasaport kelimesi Fransızca'dan, E şıkkındaki mobbing kelimesi İngilizceden dilimize geçmiştir. C şıkkındaki Madalya kelimesi İtalyanca kökenli bir kelimedir. Doğru cevap C şıkkıdır.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Karadeniz'in kuzeyinde Kıpçak Türkçesi'yle yazılmış en önemli eserdir?

A

Codex Cumanicus

B

Mecalisü'n-Nefayis

C

Muhakemetü'l-Lügateyn

D

Nesayimü'l-Mahabbe

E

Atebetü'l-Hakâyık

Yanıt Açıklaması:

Karadeniz'in kuzeyinde Kuzey Türkçesi (Kıpçak Türkçesi)'yle oluşturulan en önemli eser Avrupalılar tarafından yazılmış olan Codex Cumanicus'dur. Mecalisü'n-Nefayis, Muhakemetü'l-Lügateyn ve Nesayimü'l-Mahabbe eserleri Çağatay Türkçesiyle

yazılmıştır. Edip Ahmet Yüknê tarafından yazılan Atebetü'l-Hakâyık ise Orta Türkçe dönemine ait bir eserdir. Doğru cevap A seçeneğidir.

9.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz **yoktur**?

A

Sabah aldığı kara haberle yıkıldı.

B

Onu o halde görünce içim cız etti.

C

Olan olaylara karşı kör ve sağır kaldı.

D

Yapılan gezi planından son anda vazgeçti.

E

Beni karanlıkta bırakmaması çok ince bir davranıştı.

Yanıt Açıklaması:

C, A, B, ve E şıklarındaki sırasıyla kör ve sağır kalmak, kara haber, içi cız etmek ve ince davranış söz gruplarında gerçek anlam dışında mecaz kullanılmıştır. Doğru cevap D'dir.

10.Soru

I. İki veya daha fazla sözcükten oluşur.

II. Anlatım gücünü artırmak için bazen mantık dışına kayabilir.

III. Gerçek anlamdan ayrılır.

IV. Belirli meslek grupları tarafından kullanılır.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi deyimler ile ilgilidir?

A

Yalnız I

B

Yalnız III

C

III, IV

D

I, II, III

E

I, II, IV

Yanıt Açıklaması:

Deyimler, iki veya daha fazla sözcükten oluşur. Anlatım gücünü artırmak için bazen mantık dışına kayabilir. Gerçek anlamdan ayrılır. İlgi çekici bir anlam yüküne sahiptir. Toplum tarafından ortaklaşa benimsenen kalıplaşmış sözlerdir.

11.Soru

Yer tamamlayıcılar cümlede aşağıdakilerden hangi ekleri alabilirler?

A

İlgi ve iyelik eki

B

Yaklaşma ve bulunma durum eki

C

İlgi ve bulunma durum eki

TÜRK DİLİ 1

D
Çoğul eki ve yönelme durum eki

E
Çoğul eki ve ilgi eki

Yanıt Açıklaması:

Yer tamlayıcılar, cümlede –a yaklaşma durum eki olarak eylemin nereye yöneldiğini, -da bulunma durum eki olarak eylemin nerede yapıldığını, -dan uzaklaşma durum eki olarak eylemin nerden doğduğunu gösterir.

12.Soru

"Telafuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimi." olarak tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Yazım
B
Söz varlığı
C
Söyleyiş
D
Okuma
E
Ağız

Yanıt Açıklaması:

Söyleyiş, telaffuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimi olarak tanımlanabilir. Bu nedenle doğru cevap C'dir.

13.Soru

Ayşe: Günaydın Ahmet Ahmet: Günaydın Ayşe: Kantinden çay alalım mı? Ahmet: Olur Ayşe: Ayyyy. Pantolonuna döktüm. Ahmet: Önemli değil. Gidip değiştireyim. Kendine iyi bak Ayşe: Sende Yukarıda yer alan konuşma diyalogu için ne söylenebilir? I) Türkçenin yapısına aykırı ifadeler kullanılmıştır. II) Daha çok isim cümlelerine yer verilmiştir. III) Devrik cümle kullanımı söz konusudur. IV) Anlatım kalıplarında yabancı kaynaklı sözcükler hakimdir. V) Kültürümüzde yer alan ifadelere başvurulmuştur.

- A
I ve IV
B
II ve III
C
I ve II
D
III ve IV
E
Hiçbiri

Yanıt Açıklaması: İlkeden yola çıkarak genele varma olduğundan analiz düzeyindedir.

14.Soru

Sosyal medya ile dünyanın bir yerinden başka bir yerine anında aktarılabilen yazılı, sesli, görüntülü yeni bir iletişim ortamı giderek yayılmaktadır. Gönderilen iletilerin bütün takipçilere anında ulaşmasının yanında bu takipçilerin de iletileri kendi takipçileriyle paylaşması hızlı bir akış ve etkileşim sağlamaktadır. Bu hızlı iletişim olanaklarıyla Türkçenin kullanımı farklılaşmakta, kısaltılan ve yabancı sözcüklerden etkilenen kelimeler artmaktadır. Bu etkinin olumsuz yönlerini önlemek için aşağıdakilerden hangisi yapılmalıdır?

- A
Sosyal medya yerine mektup, telgraf, faks gibi geleneksel yöntemlere
B
Sosyal medya kullanıcıları eğitime tabi tutulmalıdır
C
Sosyal medyayı kullanacak bireyler seçilmelidir
D
Sosyal medya kullanımı bırakılmalıdır
E
Sosyal medyada yazım (imla) ve söyleyiş kurallarına uyulmalıdır

15.Soru

Sözcüklerin, eklerin yazılış biçimlerinden oluşan yazım kurallarını ve sözcüklerin, özel adların, kısaltmaların bu kurallara göre yazılış biçimlerini alfabetik bir sıra içerisinde veren, noktalama işaretlerinin kullanım alanlarını gösteren kaynak aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Türk Dil Kurumu
B
İnternet
C
Yazım Kılavuzu
D
Sosyal Medya
E
Radyo Televizyon Üst Kurulu

Yanıt Açıklaması:

Sözcüklerin, eklerin yazılış biçimlerinden oluşan yazım kurallarını ve sözcüklerin, özel adların, kısaltmaların bu kurallara göre yazılış biçimlerini alfabetik bir sıra içerisinde veren, noktalama işaretlerinin kullanım alanlarını gösteren kaynak eser ise Yazım Kılavuzu olarak adlandırılır. Doğru cevap C'dir.

16.Soru

Türkçede akrabalık adlarının zenginliğinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Çeşitli dillerin etkisi altında kalması
B
Türklerde aile bağlarının ve ilişkilerinin güçlü olması
C

TÜRK DİLİ 1

Türkçenin eklemeli bir dil olması

D

Ses uyumlarının güçlü olması

E

Türk atasözlerinin sayıca çokluğu

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumun hayatında önemli yer tutan varlıklarla, nesnelerle, işlerle, konularla ilgili söz varlığının geniş olduğu bilinmektedir. Türklerde aile bağlarının ve ilişkilerinin güçlü olması, akrabalıkla ilgili adların zenginleşmesini sağlamıştır. Türkçede en yakın akrabadan en uzak akrabaya kadar her birine farklı bir ad verilmiştir. Pek çok dilde amca ile dayıyı, hala ile teyzeyi ayırt edecek sözcük bulunmazken, bu akrabalıklar birer sözcükle karşılanırken Türk dilinde baldız, bacanak, elti, görümce, yenge gibi en uzak akrabaya kadar ayrı ayrı akrabalık adları bulunmaktadır. Dört ayrı akraba baldız, elti, görümce, yenge için Türkçede ayrı ayrı sözcükler kullanılırken bu kavramlar İngilizcede sister-in-law, Almandada schwägerin, Fransızcada belle-soeur gibi pek çok dilde birer sözcükle karşılanmaktadır (Aksan, 2004). Türkçedeki akrabalık adlarının zenginliğinin yanı sıra akrabalık düzeylerini, konuşurun cinsiyetini ve medeni durumunu gösterme özelliği de dikkat çekicidir. Bir kişi baldızından, bacanağından söz ediyorsa konuşurun erkek olduğu; eltisinden, görümcesinden söz edenin ise kadın olduğu anlaşılır. Bacanağı olduğunu söyleyen kişinin de evli olduğu, eşinin bir kız kardeşinin bulunduğu, bu kız kardeşin de evli olduğu anlaşılır. Akrabalık ilişkileri ile düzeylerini, konuşurun cinsiyetini ve medeni durumunu ortaya koyan böyle bir akrabalık adları dizilimi yeryüzünde çok az sayıdaki dilde mevcuttur.

17.Soru

Şor Türkçesi nerede konuşulmaktadır?

A

Kazakistan

B

Rusya Federasyonu (Kemerovo bölgesi)

C

Afganistan

D

Özbekistan

E

Ukrayna

Yanıt Açıklaması:

Şor Türkçesi Rusya Federasyonu (Kemerovo bölgesi)'nde konuşulmaktadır.

18.Soru

Birleşik cümle kaç aya ayrılır?

A

1

B

2

C

3

D

4

E

5

Yanıt Açıklaması: Şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle ve ki'li birleşik cümle.

19.Soru

"Bana bir tane simit sarıver simitçi." cümlesindeki öge sıralanışı hangisinde doğrudur?

A

Belirtisiz Nesne, Yüklem

B

Belirtisiz Nesne, Yüklem, Cümle Dışı Unsur

C

Dolaylı Tümleç, Belirtili Nesne, Yüklem, Cümle Dışı Unsur

D

Zarf Tümleci, Belirtisiz Nesne, Yüklem, Cümle Dışı Unsur

E

Dolaylı Tümleç, Belirtisiz Nesne, Yüklem, Cümle Dışı Unsur)

Yanıt Açıklaması:

Bana- Dolaylı Tümleç
bir tane simit- Belirtisiz Nesne
sarıver- Yüklem
simitçi- Cümle Dışı Unsur
Doğru cevap E'dir.

20.Soru

Bir çardak türü olan "kameriye"nin bir çiçek türü olan "kamelya" ile karıştırılması, "muhatap" sözcüğünün haberlerde "muhattap" biçiminde söylenmesi, iyi haber anlamına gelen "müjde" sözünün "müjdeli haber" şeklinde kullanılması, aşağıdaki sorunlardan hangisiyle ifade edilmektedir?

A

Yabancı sözlerin kullanımı

B

Söyleyiş bozukluğu

C

Kısır söz varlığı

D

Anlam eksikliği

E

Pragmatik yetersizlik

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap c şıkkıdır.

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin kullanımı ile ilgili yanlış bir bilgidir?

A

TÜRK DİLİ 1

Yazılışla söyleyiş arasında değişiklikler olması

B

Yazı dilinin daha durağan, konuşma dilinin gelişime açık olması

C

Yazıldığı gibi okunan okunduğu gibi yazılan bir dil olması

D

Yerel kullanım etkisiyle bazı sözcüklerin çekiminde birtakım seslerin düşürüldüğü

E

Kimi sözcüklerin kullanımında ses türemesinin ortaya çıkması

Yanıt Açıklaması:

Türkçenin kullanımıyla ilgili olarak yaşanan sorunların başında söyleyiş (telaffuz, sesletim) bozuklukları gelmektedir. Ancak öncelikle Türkçenin söyleyiş özelliği ile ilgili olarak sıkça tekrarlanan bir yanlışla değinmek gerekiyor. Türkçenin “yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi de yazılan bir dil” olduğu söylenir sıkça. Oysa bu, yanlış bir bilgidir. Her dilde olduğu gibi Türkçede de yazılışla söyleyiş arasında ayrılıklar, değişiklikler bulunabilir. Bu durum yazı dilinin daha durağan, konuşma dilinin ise gelişmeye ve değişmeye açık olması sonucunda oluşmaktadır. Bazı dillerde yazı ile söyleyiş arasında ayrılıklar dikkat çekici boyuttadır ve bir kurala bağlanamaz. Türkçede ise sadece bazı seslerin bulunduğu sözcüklerde görülen ses olayları sonucunda yazı dili ile konuşma dili arasında ayrılıklar görülür: Zonguldak’ı yazımının söylenişi Zongulda? biçimindedir. Değil sözcüğü ise de?il biçiminde söylenir. Söyleyeyim olarak yazarız ancak ağızımızdan söyliyim ya da söyli:m biçimi çıkar. Dikkat edilirse /ğ/ ve /y/ ünsüzlerinin bulunduğu sözcüklerde birtakım ses olayları sonucunda söyleyişte görülen bu ayrılıklar Türkçenin her zaman yazıldığı gibi okunan bir dil olmadığı gerçeğini ortaya koyar.

Yerel kullanım etkisiyle bazı sözcüklerin çekiminde /r/ sesi ile birlikte birtakım seslerin düşürüldüğü (örneğin alıyo, bakıyon) görülürken kimi sözcüklerin kullanımında da ses türemesine (örneğin evdeykene, arabaylan) tanık olunmaktadır.

2.Soru

Dili konuşanların yeni karşılaştıkları kavramlara dil içerisinde çeşitli yollarla karşılıklar oluşturmaları biçiminde tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A

Türetme

B

Tamlama

C

Ekleme

D

Birleştirme

E

Çekimleme

Yanıt Açıklaması:

Türetme kavramı, dili konuşanların yeni karşılaştıkları kavramlara dil içerisinde çeşitli yollarla karşılıklar oluşturmaları biçiminde tanımlanabilir.

3.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bugün, yaşayan Dünya dilleri arasında, en eski yazılı belgelere sahip olan dildir?

A

Macarca

B

Türk dili

C

Fransızca

D

İngilizce

E

Japonca

Yanıt Açıklaması:

Bugün, yaşayan Dünya dilleri arasında, en eski yazılı belgelere sahip olan dil, Türk Dili’dir. Bunun kanıtı, çivi yazılı Sümerce tabletlerdeki alıntı kelimelerdir. Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi MS 687-692 yıllarına tarihlenen Çoyr yazıtıdır. Bu yazıttan 1200 yıl öncesine giden Esik kurganlarından çıkan bir tas üzerinde Köktürk yazısına çok benzeyen 26 karakter tespit edilmiştir, ancak bugüne kadar tam olarak çözilememiştir. Doğru cevap B seçeneğidir.

4.Soru

Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde ötümsüzleşmenin uyumadığı bir sözcük vardır?

A

Parmak

B

İlaç

C

Pastırma

D

Renk

E

Ağaç

Yanıt Açıklaması:

bastırma>pastırma

ila~c>ilaç

reng>renk

barmak>parmak

Görüldüğü gibi bu sözcüklerde ötümsüzleşme olmuştur.

Ama e seçeneğindeki ağaç kelimesinde ötümsüzleşme yoktur. Bu yüzden doğru cevap e seçeneğidir.

5.Soru

“Şimden gerü divanda, dergâhta, bargâhta, çarşıda ve bazarda Türkçeden başka dil konuşulmaya” diyerek ferman çıkaran kişi aşağıdakilerden hangisidir?

A

TÜRK DİLİ 1

Fatih Sultan Mehmet

B

Kanuni

C

Atatürk

D

Karamanoğlu Mehmet

E

Sokullu Mehmet Paşa

Yanıt Açıklaması:

Türkçeye karşı kayıtsızlığın, duyarsızlığın yaşandığı bir dönemde Karamanoğlu Mehmet Bey, "Şimden gerü divanda, dergâhta, bargâhta, çarşıda ve bazarda Türkçeden başka dil konuşulmaya" diyerek ferman çıkarmıştır.

6.Soru

"Adam, sırlara fasulyelerin küçük, ürkek çiçeklerini gördü." cümlesinde hangi kısaltma öbeği kullanılmıştır?

A

İli öbeği

B

Belirtme öbeği

C

Yaklaşma öbeği

D

Bulunma öbeği

E

Ayrılma öbeği

Yanıt Açıklaması:

Adam, sırlara bağlı fasulyelerin küçük, ürkek çiçeklerini gördü. sırlara bağlı yaklaşma öbeğidir.

7.Soru

Dili konuşanların yeni karşılaştıkları kavramlara dil içerisinde çeşitli yollarla karşılıklar oluşturmaları biçiminde tanımlanabilen türetme, Türkçe'de hangi yol ya da yollar kullanılarak yapılır?

A

Çekimleme

B

Ekleme

C

Ulama

D

İkileme

E

Kalıplaştırma

Yanıt Açıklaması:

Türetme kavramı, dili konuşanların yeni karşılaştıkları kavramlara dil içerisinde çeşitli yollarla karşılıklar oluşturmaları biçiminde tanımlanabilir. Bu karşılık bulmada Türkçe,

ekleme ve birleştirme diye adlandırabileceğimiz iki temel yol kullanır. Ekleme; sözcükle ekin, birleştirme ise sözcükle sözcüğün ilişkilendirilmesidir. Doğru cevap B'dir.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi deyim ve birleşik sözler arasındaki farklılıklardan biridir?

A

Birleşik sözü oluşturan iki sözcük bitişik yazılmaz. Deyimlerin bir kısmı bitişik yazılır.

B

Deyimi oluşturan iki sözcük arasına başka hiçbir ek ya da sözcük giremez. Birleşik sözlerde girebilir.

C

Birleşik sözlerde ikinci sözcük normal fiil olarak çekimlenir. Deyimlerde bu olmaz.

D

Deyimlerde sözcüklerden biri değiştirilemezken birleşik sözlerde değiştirilebilir.

E

Deyimler derin anlama sahipken birleşik sözcüklerin böyle bir özelliği yoktur.

Yanıt Açıklaması:

A,B,C ve E şıkları birleşik sözler ile deyimler arasındaki farklar değil, yanlış olan çeldiricilerdir. Doğru olan 'E' şıkkıdır.

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisi türkçenin güçlü yanları ve iç zenginliği olarak değerlendirilen alanlardan değildir?

A

Türk dilinin tarihsel derinliği

B

coğrafi yaygınlığı

C

söz varlığının genişliği

D

ilişki ve nezaket sözlerinin yoğunluğu

E

akrabalık adlarının azlığı

Yanıt Açıklaması:

Türk dilinin tarihsel derinliği, coğrafi yaygınlığı, söz varlığının genişliği, ilişki ve nezaket sözlerinin yoğunluğu, akrabalık adlarının çeşitliliği, atasözlerinin çokluğu ve anlatım gücüdür.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçede yer alan sözcük öbeklerinin genel özellikleri arasında yer almaz?

A

Herhangi bir yargı bildirmezler ancak yine de anlamlı bir bütünlük gösterirler.

B

İki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.

C

Öbekleri oluşturan sözcükler, kural dışı bir biçimde bir araya

TÜRK DİLİ 1

gelir.

D

Eklenme açısından tek bir sözcük gibi işlem görür ve çekim ekleri öbeğin son ögesine getirilir.

E

Cümlede anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve niteleme görevlerini yerine getirirler.

Yanıt Açıklaması:

O'bekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir. Bu kurallılık çerçevesinde, yardımcı öge olan sözcük önce, asıl öge olan sözcük sonra gelerek öbeği oluştururlar. Doğru cevap C'dir.

11.Soru

Seçeneklerden hangisi eylemden ad yapma takısı almış bir sözcük değildir?

A

Yazar

B

Eğlence

C

Bulmaca

D

Gezegen

E

Sulak

Yanıt Açıklaması:

Sulak kelimesi addan ad yapma eki almış bir kelime olup -IAk ekini almıştır. Örnek olarak: dişlek, ödlele, kışlak, sulak. Doğru cevap E'dir.

12.Soru

Halk ağzından yazı diline aktarılan "pöçük" sözcüğünün anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A

Kuyruk sokumu, kuyruk

B

Düz, ince, yassı taş

C

Sel, akarsu ince çamur, birikinti getirip yığmak

D

Yenilen bir çeşit mantar, mantar

E

Yumruk

Yanıt Açıklaması:

pöçük : Kuyruk sokumu, kuyruk. Doğru cevap A'dır.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de yabancı dille eğitimin olumsuz sonuçlarından biri olamaz?

A

Türkçenin bilim ve öğretim dili olarak gelişmesine engel oluşturması

B

Bilimsel makalelerin Türkçe yerine İngilizce yazılmasına teşvik edilmesi

C

Yabancı dille bilim öğretmenin öğrenimi güçleştirmesi

D

Yabancı bilim adamlarının araştırmaları sonucu yazılmış eserlerin okunması

E

Yabancı dilin iyi öğrenilmesi

Yanıt Açıklaması: Ana dilde bilimin öğrenilmesi öğrenimi sağlar. Dil iyi öğrenilebilir ancak bilimsel bir konuda analiz yapılırken ana dilde eğitim almak gereklidir.

14.Soru

Türkçede akrabalık adlarının zenginliğini aşağıdakilerden hangisiyle açıklayabiliriz?

A

Türkçenin eklemeli bir dil olması

B

Türk atasözlerinin sayıca çokluğu

C

Ses uyumlarının güçlü olması

D

Türklerde aile bağlarının ve ilişkilerinin güçlü olması

E

Çeşitli dillerin etkisi altında kalması

Yanıt Açıklaması: Bir toplumun hayatında önemli yer tutan varlıklarla, nesnelerle, işlerle, konularla ilgili söz varlığının geniş olduğu bilinmektedir. Türklerde aile bağlarının ve ilişkilerinin güçlü olması, akrabalıkla ilgili adların zenginleşmesini sağlamıştır. Doğru cevap D seçeneğidir.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisi aitlik öbeği taşımaktadır?

A

Ocaktaki yemek

B

Sıcak su

C

Yeşil elma

D

Hey dostlar

E

Muhasebe müdürü

Yanıt Açıklaması:

Aitlik eki "-ki" ile oluşturulan sözcük öbeğidir. Cümlede zamir (bizimki gidiyor) ya da sıfat (bahçedeki kadın) görevindedir. "-ki" den önceki ad tek sözcük olabileceği gibi ad yerine geçen bir sözcük öbeği de olabilir. Bu nedenle yanıt ocaktaki yemek olacaktır.

16.Soru

TÜRK DİLİ 1

I. Adlar II. Sıfatlar III. Zarflar IV. Zamirler V. Devirler
Yukarıdaki terimlerden hangileri geleneksel sözcük türlerindendir?

- A
Yalnız I
- B
Yalnız V
- C
IV ve V
- D
I, II ve V
- E
I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması: I, II, III ve IV

17.Soru

I. Eğitim sisteminin düzenlenmesi
II. Güzel Türkçe'nin yaygınlaştırılması
III. Şirket ve ürün adlarının Türkçeleştirilmesi
Türkçe'nin sorunlarının çözülmesi için yukarıda verilenlerden hangisi/ hangilerinin yapılması gerekmektedir?

- A
Yalnız I
- B
Yalnız II
- C
Yalnız III
- D
I ve II
- E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Türkçenin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü için öncelikle toplumda Türkçe bilincinin yaygınlaştırılması ve dilin öneminin kavratılması gerekmektedir. Eğitim sistemimiz Türkçeyi sevdirecek, benimsetecek nitelikte yeniden düzenlenmelidir. Radyo ve televizyon kuruluşları, basın yayın organları; toplumda Türkçe bilincinin geliştirilmesi, doğru ve güzel Türkçenin yaygınlaştırılması konusunda etkin olabilirler. Eğitim kurum- larından sonra bu konuda en büyük sorumluluk radyo ve televizyon kuruluşlarına, basın yayın organlarına düşmektedir. Kitle iletişim araçlarında bozuk dil kullanımı nasıl bir anda yaygınlaşıyorsa doğru ve güzel Türkçe kullanımı da bir anda yaygınlaşacaktır. Bu konuda ödüllendirici olmak gerekir. Türk Dil Kurumu, RTÜK gibi kurumların topluma örnek olacak biçimde doğru ve güzel Türkçeyi kullanan yazar, gazeteci, tiyatrocu, spiker ve sunucuyu ödüllendirmeye devam etmesi yararlı olacaktır. Bununla birlikte dilin kul- lanıldığı alanlarda yasal boşlukların giderilmesi, kuralların belirlenmesi yararlı olacaktır. Örneğin şirket adının tescil edilmesi uygulaması iş yeri ve

ürün adlandırını da kapsayacak biçimde genişletilebilir. Doğru cevap E'dir.

18.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ilişki sözlere örnek olarak verilemez?

- A
Sihhatler olsun
- B
Uğurlar ola
- C
Yerin kulağı var
- D
Gözün aydın
- E
Su verenlerin bol olsun

19.Soru

Atatürk'ün gerçekleştirdiği, Türkçenin bilim dili olarak işlenmesine katkıda bulunan, çalışma hangi alana aittir?

- A
Türkçe
- B
Kimya
- C
Biyoloji
- D
Geometri
- E
Fizik

Yanıt Açıklaması:

Türk Dil Kurumunun kuruluşu ile terimler alanında başlatılan çalışmalar da Türkçenin bilim dili olarak işlenmesine katkıda bulunmuştur. İlk uygulama Atatürk'ün geometri terimleri üzerine yaptığı çalışma olmuştur. Atatürk, yazdığı Geometri kitabında yeni türettiği ve tanımlı verdiği aç, açıortay, altıgen, beşgen, çap, dar aç, dış tersaç, dikey, düşey çizgi, eşkenar dörtgen, ikizkenar üçgen, teğet, yamuk, yüzey gibi yüz yirmi dokuz geometri terimini kullanarak Türkçe terimlerle öğretim ve bilim yapmanın örneğini de gözler önüne sermiştir. Bu nedenle doğru cevap D'dir.

20.Soru

"Türkiye Türkçesinin de içinde yer aldığı Türk yazı dilleri, lehçeleri ve ağızları, bugün kıyılarından başlayıp Hindistan'ın kuzeyine, Kuzey Batı Avrupa'nın Atlas Okyanusu'ndaki kıyılarından başlayıp içlerine kadar olan geniş alanda yazı, konuşma, bilim, sanat ve kültür dili olarak yayılmış bulunmaktadır." ifadesinde boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A
Avrupa - Balkanlar
- B
Kuzey Buz Denizi - Çin
- C
Buz Denizi - Kuzey Kıbrıs

TÜRK DİLİ 1

D
Orta Asya - Uzak Doğu

E
Orta Doğu - Balkanlar

Yanıt Açıklaması:

Türkiye Türkçesinin de içinde yer aldığı Türk yazı dilleri, lehçeleri ve ağızları, bugün Kuzey Buz Denizi kıyılarından başlayıp Hindistan'ın kuzeyine, Kuzey Batı Avrupa'nın Atlas Okyanusu'ndaki kıyılarından başlayıp C, in'in içlerine kadar olan geniş alanda yazı, konuşma, bilim, sanat ve kültür dili olarak yayılmış bulunmaktadır. Doğru yanıt B'dir.

1.Soru

Akraba adlarındaki çeşitlilikle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A

Türklerde aile bağlarının ve ilişkilerinin karmaşık olması, akrabalıkla ilgili adların zenginleşmesini sağlamıştır.

B

Türkçede en yakın akrabadan en uzak akrabaya kadar her birine farklı bir ad verilmiştir.

C

Türk dilinde baldız, bacanak, elti, görümce, yenge gibi ayrı ayrı akrabalık adları bulunmaktadır.

D

Türkçenin akrabalık düzeylerini, konuşurun cinsiyetini ve medeni durumunu gösterme özelliği de dikkat çekicidir.

E

Bir kişi baldızından, bacanağından söz ediyorsa konuşurun erkek olduğu; eltisinden, görümcesinden söz edenin ise kadın olduğu anlaşılır.

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumun hayatında önemli yer tutan varlıklarla, nesnelerle, işlerle, konularla ilgili söz varlığının geniş olduğu bilinmektedir. Türklerde aile bağlarının ve ilişkilerinin güçlü olması, akrabalıkla ilgili adların zenginleşmesini sağlamıştır. Türkçede en yakın akrabadan en uzak akrabaya kadar her birine farklı bir ad verilmiştir. Pek çok dilde amca ile dayıyı, hala ile teyzeyi ayırt edecek sözcük bulunmazken, bu akrabalıklar birer sözcükle karşılanırken Türk dilinde baldız, bacanak, elti, görümce, yenge gibi en uzak akrabaya kadar ayrı ayrı akrabalık adları bulunmaktadır. Dört ayrı akraba baldız, elti, görümce, yenge için Türkçede ayrı ayrı sözcükler kullanılırken bu kavramlar İngilizcede sister-in-law, Almandaca schwägerin, Fransızcada belle-soeur gibi pek çok dilde birer sözcükle karşılanmaktadır (Aksan, 2004). Türkçedeki akrabalık adlarının zenginliğinin yanı sıra akrabalık düzeylerini, konuşurun cinsiyetini ve medeni durumunu gösterme özelliği de dikkat çekicidir. Bir kişi baldızından, bacanağından söz ediyorsa konuşurun erkek olduğu; eltisinden, görümcesinden söz edenin ise kadın olduğu anlaşılır. Bacanağı olduğunu söyleyen kişinin de

evli olduğu, eşinin bir kız kardeşinin bulunduğu, bu kız kardeşin de evli olduğu anlaşılır. Akrabalık ilişkileri ile düzeylerini, konuşurun cinsiyetini ve medeni durumunu ortaya koyan böyle bir akrabalık adları dizilimi yeryüzünde çok az sayıdaki dilde mevcuttur.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi argonun özelliklerindendir?

I. örtülü sözler kullanma

II. eski sözlerden yararlanma

III. hayvanları konuşturma

A

Yalnız I

B

Yalnız II

C

Yalnız III

D

Yalnız I, III

E

I, II, III

Yanıt Açıklaması:

Argonun tercih ettiği dil yapısı son derece karmaşık olmakla birlikte birtakım genel ilkeler belirlenmiştir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür: Örtülü sözler kullanma, cins isimlerini daha çok sıfat olarak kullanılmaya uygun sözlerden seçme, eski sözlerden ve ağız unsurlarından yararlanma, genel dildeki sözcüklerin biçimini bozma, önüne ya da arkasına eklemeler yapma, iç düzenini değiştirme, birbirine karıştırma, kırpma, uzatma, hayvanları ve eşyaları konuşturma ve canlandırma, yabancı kökenli sözcükler kullanma ve yabancı ekleri yaşayan dildeki sözcüklere takıp farklı işlevler yüklemeye; "çalmak", "ölmek", "kaçmak", "yalan söylemek" gibi sözcükler karşılık olmak üzere çok sayıda eş anlamlı sözcük kullanma; genel dildeki sözcüklerin anlamlarını kaydırma veya değiştirme; ifadeye renk, abartı, mizah ve ince alay çeşnisini veren sözler oluşturma. Mesela tabut için "imamın kayığı" ya da "dört kollu" ifadelerinin kullanılması gibi. Yansımalardan ve çocuk diline ait sözcüklerden yeni türetmeler yapma; halk etimolojisi ve sözcük oyunları yapma; sözcüklerin söyleniş biçimlerini bayağılaştırma gibi birtakım şeyler sıralanabilir. Doğru cevap E' dir.

3.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi düzlük-yuvarlaklık uyumuna örnek olarak verilemez?

A

yalan

B

sinek

C

kurak

D

varil

E

TÜRK DİLİ 1

görev

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap D şıkkıdır

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin karşı karşıya kaldığı sorunlardan biri değildir?

A

Türkçenin yabancı sözcüklerin etkisi altına girmesi

B

Türkçede deyimlerin çok fazla yer alması

C

Yabancı dillerden Türkçeye giren yabancı yerim adları

D

Kitle iletişim araçlarında kullanılan söyleyiş bozuklukları

E

Sosyal medyada Türkçenin kısaltılarak kullanılması

5.Soru

"Dün akşam söylediklerin ona epey dokundu." cümlesindeki "dokundu" kelimesi gerçek anlamının dışında bir anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Bu duruma verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

A

mecaz

B

zarf

C

mübalağa

D

tümleç

E

ünlem

Yanıt Açıklaması:

Bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında, başka anlamlara gelecek biçimde kullanmaya mecaz (metafor) denilmektedir.

6.Soru

Tarih boyunca farklı alfabeler kullanarak değişen Türkçe, bugünkü halinde hangi alfabeden yararlanmaktadır?

A

Kiril

B

Latin

C

Göktürk

D

Tibet

E

Arap

Yanıt Açıklaması:

Batı ile ilişkiler sonucunda tanıştığımız Latin abecesi Türkçeyi ifade etmekte en uygun yazı olduğu düşüncesiyle kullanılmaya başlanmıştır. Doğru yanıt B'dir.

7.Soru

Türkçedeki nezaket sözcüklerinin zenginliği, aşağıda ifade edilen hangi özelliikle ilişkilidir?

A

Türkiye'de insan ilişkilerine çok önem verilmektedir.

B

Türkçe, birçok dilden etkilenmiştir.

C

Türkçe, atasözleri açısından zengin bir dildir.

D

Türkiye, diline önem veren bir ülkedir.

E

Türkçe, birçok dili yoğun biçimde etkileyen bir dildir.

8.Soru

Bir sözcüğün asıl anlamı yanında farklı anlamlara gelecek biçimde de kullanılmasına ne ad verilir?

A

Kavram

B

Soyutlama

C

Mecaz

D

Deyim

E

Atasözü

Yanıt Açıklaması:

Mecazlı kullanım, bir sözcüğün asıl anlamı yanında farklı anlamlara gelecek biçimde de kullanılmasıdır ancak bu kullanımda da dili konuşanların "anlama ortaklığı"na gerek vardır. Doğru cevap C'dir.

9.Soru

Arapça farsça sözcükler kimlerin dönemindeki eserlerde görülmeye başlamıştır?

A

Göktürkler

B

Uygurlar

C

Karahanlılar

D

Osmanlılar

E

Selçuklular

Yanıt Açıklaması:

Arapça, Farsça sözcükler Karahanlı Dönemi eserlerinden itibaren Türk yazı dillerinde görülmeye başlanır. Bu dönemin ilk eserlerinden Yusuf Has Hacıb'ın yazdığı Kutadgu Bilig'de Arapçadan alınmadır.

10.Soru

TÜRK DİLİ 1

Aşağıdaki cümlelerden hangisi ikileme sözcük barındırmaz?

- A
Cümbür Cemaat kapıya dayandılar
- B
Yarım yamalak işle bana bitirdim deme
- C
Çocuklar içeride harıl harıl ders çalışıyorlar
- D
Şaka maka bugünleri de gördük
- E
Bileğindeki halhal çok yakışmıştı

Yanıt Açıklaması: Seçenekler incelendiğinde Arapça kökenli halhal sözcüğü ikilme içermemektedir ve " kadınların ayak bileklerine taktıkları bilezik" anlamına gelmektedir

11.Soru
Sarı Uygur Türkçesinin konuşulduğu ülke hangisidir?

- A
Ukrayna
- B
Çin
- C
Tacikistan
- D
Kazakistan
- E
Kırgızistan

Yanıt Açıklaması:

Sarı Uygur Türkçesinin konuşulduğu ülke Çin'dir. Doğru cevap B'dir.

12.Soru
Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin söz diziminin yabancılaşmasına yol açmıştır?

- A
Arapçadan ikili çokluk biçiminin alıntılanması
- B
Ön ek kullanılması
- C
Yabancı sözcüklerin alınması
- D
Yabancı çokluk eklerinin kullanılması
- E
Asıl cümlelerin yan cümleden önce gelmesi

Yanıt Açıklaması:

Eklemeli bir dil olan Türkçede bütün eklerin son ek olmasına, ön ek bulunmamasına karşın Farsçadan, Arapçadan ön ek ve edatların alıntılanması: bî-baht 'bahtsız', na-mert 'mert olmayan, alçak', hem-cins 'türdeş'; la-mekân 'mekânsız', ma-beyn 'iki şeyin arası', gayrimenkul 'taşınmaz' vb.

Yan cümlelerin önce, asıl cümlelerin sonra geldiği Türkçenin söz dizimi kuralına aykırı olarak asıl cümlelerin önce yan cümlelerin sonra geldiği ki'li birleşik cümlelerin yaygınlaşması ise dil bilgisi açısından etkilenmenin bir başka örneği olmuştur. Bu yapıdaki cümleler, özellikle düzyazıda satırlarca sürüp giden ifadelerin anlaşılmasını güçleştirmiştir. Dil öğretiminden yalnızca Arapçanın ve Farsçanın öğretiminin anlaşılması, bu dillerden geçme sözcüklerin yazımda Türkçeleşmesini büyük ölçüde engellemiştir. Arap kaynaklı alfabenin kullanılması da Arapça ve Farsça sözcüklerin yazıda bütün özellikleri ve kurallarıyla birlikte kullanılması sonucunu doğurmuştur. Türkçede tek /s/ sesi olmasına karşın Arap alfabesinde üç ayrı harf; Türkçede tek /z/ sesine karşılık Arap alfabesinde dört ayrı harf bulunması, bu harfleri taşıyan sözcüklerin de özgün biçimiyle yazılması kuralını yerleştirmiştir. Ancak bu durum, sözcüklerin söylenişte Türkçeleşmesini önleyememiştir. Arap alfabesindeki üç farklı /s/ sesi için üç farklı harfin kullanıldığı mebus, hasret, basiret sözcüklerindeki bu harfler, Türkçedeki tek ses değeri ile karşılanmıştır.

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi iç içe birleşik cümleye örnektir?

A
Kimsyle konuşmayan tuhaf biriydi Hasan.

B
Keşke amcana benzeseydin demişti bana.

C
Sanıyordu ki bir daha mutlu olamayacak.

D
Belki onlar seviyorlar da ben farkına varamıyorum.

E
Benim gecem yeni bir umutla başladı.

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türk Dil Kurumunun "Mortgage" sözcüğüne karşılık olarak önerdiği Türkçe kelimedir?

- A
Ana Haber sunucusu
- B
Ağaç parkı
- C
Tutsat
- D
Özçekim
- E
Bezdiri

Yanıt Açıklaması:

Türk Dil Kurumu, Atatürk'ün "Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır." sözünü kendisine ilke edinerek dilimizi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarma mücadelesini vermektedir. Türk Dil Kurumunun yabancı kaynaklı sözlere karşılık önerdiği sözlerden birkaçına bakalım: anc- horman karşılığında ana haber

TÜRK DİLİ 1

sunucusu, arboretum karşılığında ağaç parkı, viyadük için köprü yol, mobbing için bezdiri; selfie için özçekim, mortgage tutsat vb...Doğru cevap C'dir.

15.Soru

Seslerden oluşan dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesine ne ad verilir?

A

Çözüm

B

Okuma

C

Yazım

D

Dikte

E

Tekrar

Yanıt Açıklaması:

Seslerden oluşan dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesi yazım (imla) olarak adlandırılır. Doğru cevap C'dir.

16.Soru

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde cümlenin temel öğelerinden biri yoktur?

A

Korkma!

B

İnsan isterse yapar.

C

Gözlerinin rengi alev.

D

Konuşma benimle!

E

Durdurmayın beni.

Yanıt Açıklaması:

Bir cümlede özne ve yüklem temel öğelerdir. C seçeneğindeki yer alan "Gözlerinin rengi alev." söz öbeğinde yüklem ögesi eksiktir.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi "öğretmendir" sözcüğündeki ek eylem kipini ifade etmektedir?

A

Görülen geçmiş zaman

B

Duyulan geçmiş zaman

C

Şart kipi

D

İstek kipi

E

Geniş/şimdiki zaman

Yanıt Açıklaması: Ek eylemler, ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını, eylem cümlelerinde ise birleşik çekimleri sağlayan eklerdir. Ad soylu sözcüklerin

eylem olarak çekminide birinci ve ikinci kişi-lerde --, üçüncü kişinin çekiminde ise -DİR bildirme eki kullanılır. Doğru cevap e şıkkıdır.

18.Soru

I. Köktürk dönemi

II. Uygur dönemi

III. Hun dönemi

Yukarıda verilenlerden hangisi/ hangileri Eski Türkçe döneminin bölümlerindendir?

A

Yalnız I

B

Yalnız II

C

Yalnız III

D

I ve II

E

I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Türkçenin MS 5.-10. yüzyıllarını Eski Türkçe Dönemi olarak adlandırmak hemen her- kesçe kabul edilmektedir. Eski Türkçe Dönemi, kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır. Doğru cevap D'dir.

19.Soru

"Büyük bir konsensüs bekliyoruz." cümlesinde yer alan konsensüs kelimesinin Türkçe'deki karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

A

Gösteri

B

Merasim

C

Tören

D

Uzlaşma

E

Değişim

Yanıt Açıklaması:

Konsensüs, uzlaşma ve oydaşma anlamlarına gelmektedir.

20.Soru

Çatılar, öznenin ve nesnenin durumuna göre kaç'a ayrılır?

A

1

B

2

C

3

D

4

E

5

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması:

Çatıları, öznenin ve nesnenin durumuna göre dönüşlü, edilgen, işteş, ettirgen çatılar olarak daha ayrıntılı bir şekilde sınıflandırabiliriz. Doğru cevap D'dir.

1.Soru

Yüksek makamlar yüksek tepeler gibidir/, /koşarak çıkanlar nefes darlığı hisseder. (Cenap Şahabeddin)
Cümlesi yapısı bakımından ne tür bir cümledir?

- A Bağımlı sıralı cümle
- B Bağımsız sıralı cümle
- C İç içe birleşik cümle
- D Basit cümle
- E Girişik cümle

Yanıt Açıklaması:

Örnekteki sıralı cümle aralarında benzetme ilgisi bulunan bağımsız sıralı cümledir. Ortak öğeleri yoktur. Doğru cevap B seçeneğidir.

2.Soru

Aşağıdaki dillerden hangisi Kıpçak Türkçesi de denilen Türkçenin Kuzeybatı grubunda yer almaz?

- A Karayca
- B Karakalpakça
- C Nogayca
- D Gagauzca
- E Kumukça

Yanıt Açıklaması:

Gagauzca Türkçenin Güneybatı, Oğuz Türkçesi grubunda yer alır. Oysa Karayca, Karakalpakça, Nogayca, Kumukça, Kazakça, Karaçay Balkarca, Kazan Tatarcası, Başkurtça gibi dil ve lehçeler Türkçenin Kuzeybatı, Kıpçak Türkçesi grubunda yer alır.

3.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dünya dillerine Türkçe'den en çok geçen kelimelerdendir?

- A Yoğurt
- B Üzüm
- C Kardeş

- D Güzel
- E Bacanak

4.Soru

Çocuğun dil ediniminin belirli sürecinde iki sözcükten oluşan cümlelerle konuşmasına ne denir?

- A Kopyalama
- B Telegrafik konuşma
- C Diyalektik konuşma
- D Kod değiştirme
- E Gösterge

Yanıt Açıklaması:

Telegrafik konuşma, çocuğun dil ediniminin belirli sürecinde iki sözcükten oluşan cümlelerle konuşmasıdır.

5.Soru

I. Türkçe yapı bakımından eklemeli bir dildir. II. Türkçe sözcüklerde kalınlık incelik açısından uyum güçlüdür. III. Türkçe sözcüklerde düzlük yuvarlaklık açısından uyum vardır. IV. Türkçe sözcüklerde genişlik yuvarlaklık açısından güçlü bir uyum vardır. Türkçe ile ilgili yukarıda verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

- A I, II
- B II, III
- C I, II, III
- D III, IV
- E II, III, IV

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap c şıkkıdır

6.Soru

Türkçenin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü için aşağıdakilerden hangisi faydalıdır?

- A Sınırlı sayıda harfin kullanılabildiği sosyal medya uygulamalarının yaygınlaşması.
- B Yabancı dilde öğretim yapılması.
- C Radyo ve televizyon yayınlarında Türkçenin söz varlığında bulunmayan yabancı sözcüklere yer verilmesi
- D Türkçedeki cümle öge düzeninin yabancı dile uyarlanması.

TÜRK DİLİ 1

E

Kitle iletişim araçlarında doğru ve güzel Türkçe kullanımının yaygınlaşması.

Yanıt Açıklaması:

Kitle iletişim araçlarında bozuk dil kullanımı nasıl bir anda yaygınlaşıyorsa doğru ve güzel Türkçe kullanımı da bir anda yaygınlaşacaktır. Bu konuda ödüllendirici olmak gerekir. Türk Dil Kurumu, RTÜK gibi kurumların topluma örnek olacak biçimde doğru ve güzel Türkçeyi kullanan yazar, gazeteci, tiyatrocu, spiker ve sunucuyu ödüllendirmeye devam etmesi yararlı olacaktır. Bununla birlikte dilin kullanıldığı alanlarda yasal boşlukların giderilmesi, kuralların belirlenmesi yararlı olacaktır.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bilimsel bakımdan dilin özelliklerinden değildir?

A

Dil, toplumsal ve ulusal bir kurumdur.

B

Ana dili, öğrenilen değil; edinilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir sistemdir.

C

Dilde nedensizlik ilkesi esastır.

D

Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir.

E

Ekonomik ve kültürel olarak gelişmiş ülkelerinde dilleri gelişmiştir.

Yanıt Açıklaması:

Ekonomik ve kültürel yönden gelişmiş olan bir ülkenin dili de gelişmiş olabilir. Ancak bu yargı, bilimsel değildir.

8.Soru

Codex Cumanicus hangi Türkçe ile yazılmıştır?

A

Osmanlı Türkçesi

B

Eski Oğuz Türkçesi

C

Kıpçak Türkçesi

D

Karahanlı Türkçesi

E

Harezmi Türkçesi

Yanıt Açıklaması:

Codex Cumanicus Avrupalılar tarafından Kıpçak sahasında yani Karadeniz'in kuzeyindeki Kıpçak lehçesi ile yazılmıştır.

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde alıntı hece türlerine örnek vardır?

A

Onarım

B

Türkçe

C

Varsayım

D

Proje

E

Otobüs

Yanıt Açıklaması:

"Proje" kelimesinin ilk hecesi /pro/ ünsüz+ünsüz+ünlü harflerden oluşmaktadır. Doğru cevap D'dir.

10.Soru

Türkçede yeni sözcükler ve terimler türetmenin daha kolay olmasının sebebi aşağıdaki şıkların hangisinde kesin olarak belirtilmiştir?

A

Türkçede ses uyumlarının güçlü olması

B

Türkçenin yapı bakımından eklemeli bir dil olması

C

Türkçenin sözcük sayısının fazla olması

D

Türkçenin anlam açısından zengin olması

E

Türkçenin daha eski bir mazesinin bulunması

Yanıt Açıklaması:

Yapı bakımından eklemeli dil olması dolayısıyla Türkçede yeni sözcükler, terimler türetmek çok daha kolaydır. Hiç kuşkusuz bu özellik, yalnız Türkçe için değil yapı bakımından aynı özelliğe sahip diğer diller için de geçerlidir.

11.Soru

Telaffuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimine ne ad verilir?

A

Yazım

B

Dilbilgisi

C

Söyleyiş

D

Sözcük bilgisi

E

Anlam bilgisi

Yanıt Açıklaması:

Söyleyiş, telaffuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimidir. Doğru cevap C'dir.

12.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zarf tümlecisi vardır?

TÜRK DİLİ 1

A
İsimsiz kahramanlara çok şey borçluyuz.

B
Kitap okumamı balkonda yapacağım.

C
Hız yaparak toplantıya yetiştim.

D
Masal burada bitti.

E
Yeni başlangıçlar yapmak gerek.

Yanıt Açıklaması:

Zarf tümleci, cümlelerin anlamını zaman, sebep, tarz, yön, ölçü, şart vb. yönlerden tamamlayan ve sınırlayan öğelerdir (Karahan, 2006; Özkan, 2013). Doğru seçenek C'dir.

13.Soru

"Telaffuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi" olarak tanımlanan dil bilgisi terimi hangisidir?

A
İmla

B
Semantik

C
Söyleyiş

D
Nutuk

E
Cümle

Yanıt Açıklaması:

Telaffuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi" olarak tanımlanan dil bilgisi terimi söyleyiştir.

14.Soru

Yüklem yerine göre cümleler hangi gruplara ayrılır?

A
Kurallı ve soru

B
Emir ve düz

C
Düz ve devrik

D
Devrik ve ünlem

E
Olumlu ve olumsuz

Yanıt Açıklaması:

Cümleler yüklem yerine göre kurallı (düz) ve devrik olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

15.Soru

Aşağıdaki eserlerin hangisinde Arapça ve Farsça sözcükler diğerlerinden daha fazla kullanılmıştır?

A

Atabetü'l-Hakayık

B

Orhon Yazıtları

C

Kutadgu Bilig

D

Uygur metinleri

E

Garibname

Yanıt Açıklaması:

Arapça, Farsça sözcükler Karahanlı Dönemi eserlerinden itibaren Türk yazı dillerinde görülmeye başlanır. Bu dönemin ilk eserlerinden Yusuf Has Hacib'in yazdığı Kutadgu Bilig'de Arapçadan ve Farsçadan alınma yabancı sözlerin oranının %1,9 iken yaklaşık iki yüzyıl sonra yazılan Atabetü'l-Hakayık'ta %26'ya kadar çıktığı belirlenmiştir. Sultan Veled'in İbtidaname'sinde %13, Yunus Emre'nin şiirlerinde ve Âşık Paşa'nın Garibname'sinde yaklaşık %20, Kul Mesud'un Kelile ve Dimne çevirisinde %16 oranında yabancı sözcük bulunmaktadır. Doğru cevap A'dır.

16.Soru

Budizm, Maniheizm, Nasturilik gibi çeşitli inançları benimseyen Uygur Türkçesinin söz varlığını aşağıdaki dillerden hangisinin etkilediği söylenebilir?

A

Tibetçe

B

Moğolca

C

Arapça

D

Farsça

E

Toharca

Yanıt Açıklaması:

Uygur Türkçesini o dönemde verilen şıklardan sadece Toharca etkilemiştir. Toharca (*künçit* 'susam', *lesp* 'vücudun bir usaresi', *nayvazik* 'cin')

17.Soru

Çağatay Türkçesinin en önemli kişilerinden biri olan ve bir eserinde Türkçe ile Farsçayı karşılaştırarak Türkçenin daha üstün bir dil olduğu sonucuna varan Ali Şir Nevai'nin bahsedilen eserinin adı nedir?

A

Mecalisün Nefais

B

Muhakemetül Lugateyn

C

Nesayimü'l-Mahabbe

D

Vakayî

TÜRK DİLİ 1

E
Encumeni Şuara

Yanıt Açıklaması:

Ali Şir Nevainin Türkçe ve Farsçayı karşılaştırarak Türkçenin daha üstün bir dil olduğu sonucuna ulaştığı eserinin adı Muhakemetül Lugateyn'dir. Doğru cevap B'dir.

18.Soru

Aşağıdaki deyimlerden hangisinin olumsuz bir anlamı vardır?

- A
Gönül bağlamak
- B
Gönlüne su serpmek
- C
Gönül okşamak
- D
Gönlünü serin tutmak
- E
Gönlünü karartmak

Yanıt Açıklaması:

gönül bağlamak: sevmek; **gönlüne su serpmek:** umut verici bir haberle bir kişiyi rahatlatmak; **gönül okşamak:** birini güzel sözle mutlu etmek; **gönlünü serin tutmak:** sakin olmak; **gönlünü karartmak:** yaşam isteğini azaltmak

19.Soru

Türkçe'nin okullarda zorunlu dil haline getirilmesi ne zaman gerçekleştirilmiştir?

- A
1908
- B
1923
- C
1938
- D
1915
- E
1896

Yanıt Açıklaması:

Abdülaziz Dönemi'nde bilim dili olarak Türkçeye yer verilmesi istekleri gelmeye başlayınca ortaöğretimde ve meslek okullarında Türkçeye Arapçadan sonra yer verilir oldu. Ancak Türkçenin okullarda zorunlu ders hâline getirilmesi II. Meşrutiyet (1908) ile birlikte gerçekleşecektir. Bu nedenle doğru cevap A'dır.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi, İngilizceden alıntılanan sözcüklerin Türkçenin ses yapısına uydurularak kullanımına örnek olarak verilebilir?

- A
Abone
- B

- Torpil
- C
Balkon
- D
Partner
- E
Edebiyat

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap d şıkkıdır

1.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin hece yapısı diğerlerinden farklıdır?

- A
Kir
- B
Sel
- C
Var
- D
Varlık
- E
Sert

Yanıt Açıklaması:

Kir, sel, var ve varlık sözcüklerindeki hecelerin yapısı CVC (ünsüz, ünlü, ünsüz) biçimindeyken *sert* sözcüğündeki hece yapısı CVCC (ünsüz, ünlü, ünsüz, ünsüz) biçimindedir. Doğru cevap E' dir.

2.Soru

Bir dilin söz varlığının incelenmesi, o dili konuşan insanların tarihî macerasını ve hangi milletlerle ne tür ilişkilerde bulunduğunu ortaya koyacağı gibi milletin kültür ve düşünce dünyası ile kavramlar dünyasını da gözler önüne sermesine dilcilikte verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A
manzum
- B
ağız
- C
Dil içi dünya görüşü
- D
kavram
- E
birleşik sözler

Yanıt Açıklaması:

Bir dilin söz varlığının incelenmesi, o dili konuşan insanların tarihî macerasını ve hangi milletlerle ne tür ilişkilerde bulunduğunu ortaya koyacağı gibi milletin kültür ve düşünce dünyası ile kavramlar dünyasını da gözler önüne serer ki dilcilikte buna "dil içi dünya görüşü" denir.

3.Soru

TÜRK DİLİ 1

'Evine gitmeden önce bana uğrasın.' cümlesi anlamına göre hangi tür cümleye örnektir?

- A
Olumlu cümle
- B
Emir cümlesi
- C
Ünlem cümlesi
- D
Kurallı cümle
- E
Basit cümle

Yanıt Açıklaması: Verilen cümle; sevinme, korku, heyecan, çöşku gibi duygular ifade edilmemekte veya seslenme, çağırma gibi anlam taşımadığı için ünlem cümlesi özelliklerini taşımamaktadır. Ayrıca olumlu, kurallı ve basit bir cümledir. Ancak soruda anlamına göre hangi tür cümle olduğu sorulmaktadır. Bu nedenle doğru yanıt B seçeneğidir.

4.Soru

Bir dilin ses dizgesinin bütününe ne ad verilir?

- A
Ses bilgisi
- B
Ses bilimi
- C
Pragmatik
- D
Sintaks
- E
Sesbirim

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap B şıkkıdır.

5.Soru

Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A
Türkçe sözlerde söyleyiş bozukluğu fazla görülmemektedir.
- B
Türkçe yazıldığı gibi okunan bir dildir.
- C
Yazı dili daha durağandır oysa konuşma dili gelişime ve değişime açıktır.
- D
Bir dilin işlenmişliğini ortaya koyan en önemli gösterge söz varlığıdır.
- E
Gündelik hayatta kullanılan sözcük sayısı, o dilin genel söz varlığına göre düşüktür.

Yanıt Açıklaması: Türkçenin yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi yazılan bir dil olduğu sıkça söylenmesine rağmen bu bilgi son derece yanlıştır. Örneğin söyleyeyim olarak yazdığımız sözcüğü söyli:m biçiminde okunmaktadır.

6.Soru

I. Sözcük öbekleri herhangi bir yargı bildirmez, ancak yine de anlamlı bir bütünlük gösterir. II. Sözcük öbekleri iki ve daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir. III. İki'den fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir. IV. Çekim ekleri, sözcük öbeğinin son ögesine getirilir. V. Sözcük öbekleri, cümlede tek bir öge gibi işlev görmezler. Yukarıdakilerden hangileri sözcük öbeklerinin özelliklerini ifade etmektedir?

- A
I, II, V
- B
II, III, V
- C
I, II, III, IV
- D
III, IV, V
- E
I, II, III, IV, V

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap c şıkkıdır.

7.Soru

Toplumlar ve kültürler arasındaki ilişkiler, dillerin birbirini etkilemesinde daima belirleyici olmuştur. Aşağıdakilerden hangisi bu etkenlerden biri olarak sayılmaz?

- A
Ticari ilişkiler
- B
Savaşlar
- C
İcat ve buluşlar
- D
İslamiyetin yayılması
- E
İnanç sistemleri

Yanıt Açıklaması:

Ticari ilişkiler, savaşlar, barışlar, buluşlar, felaketler kısacası yeryüzünde yaşanan her olay, dillerin birbirini etkilemesinde pay sahibi olmuştur. Bir inanca girme, bir uygarlık dairesine katılma da dillerin etkilenmesinde bir başka etkidir. İslamiyet tek başına değil her inanç sisteminin farklı etkisi olmuştur. Doğru yanıt D'dir.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi deyimler ile atasözleri için doğrudur?

- A
Atasözleri yargı bildirirken deyimler bir gözlem ve tecrübenin sonucunda ortaya çıkmış ve zamanla herkesçe benimsenmiş bir yargıyı dile getirir.
- B
Atasözleri daha çok benzetme, kıyaslama yoluyla bir durumu açıklar; deyimler ise bir durum veya olayı tecrübeye dayalı bir yargıya bağlamak amacıyla kullanılırlar.
- C

TÜRK DİLİ 1

Atasözleri de deyimler gibi kalıplaşmış ifadelerdir.

D

Deyimlerde kalıplaşma deyimlere göre daha sıkı iken; atasözlerindeki yer alan sözcükler başta, ortada ve sonda birtakım değişiklikler gösterebilirler.

E

Atasözleri amacı bir durumu ya da kavramı özel bir kalıp içinde çekici ve etkili bir anlatımla belirtmek iken deyimlerin öğüt verme, yol gösterme ya da tecrübe aktarma amacı güderler.

Yanıt Açıklaması:

Deyimler ve atasözleri zaman zaman birbirine karıştırılmaktadır. Bu iki kalıplaşmış yapı arasında biçime ve anlama bağlı birtakım farklar vardır. Bunlar: 1. Deyimler yargı bildirmezler. Deyimler; bir durumu, olayı ya da varlığı tasvir etmek, açıklamak, ifade etmek amacıyla etkili anlatımından yararlanılan kalıplaşmış söz gruplarıdır.

Atasözü ise, bir gözlem ve tecrübenin sonucunda ortaya çıkmış ve zamanla herkesçe benimsenmiş bir yargıyı dile getirir. Yaşanmış birtakım olaylardan, sonraki kuşakların ders almasını sağlamaya çalışır, bir öğüt verir. Bazı deyimlerde yargı bulunsun da genelde deyimler yargısız ifadelerdir. Kısaca deyimler daha çok benzetme, kıyaslama yoluyla bir durumu açıklamak; atasözleri ise bir durum veya olayı tecrübeye dayalı bir yargıya bağlamak amacıyla kullanılırlar. 2. Atasözleri de deyimler gibi kalıplaşmış ifadelerdir. Ancak kalıplaşmanın biçiminde bazı farklılıklar vardır. Atasözlerindeki kalıplaşma deyimlere göre daha sıkıdır. Deyimlerde yer alan sözcükler başta, ortada ve sonda birtakım değişiklikler gösterebilirler. 3. Deyimler amaç bakımından da atasözlerinden farklıdır. Deyimlerin amacı bir durumu ya da kavramı özel bir kalıp içinde çekici ve etkili bir anlatımla belirtmek iken atasözleri öğüt verme, yol gösterme ya da tecrübe aktarma amacı güderler. Bu yönüyle bazı kalıp sözler her iki gruba da dâhil edilebilirler.

9.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kısaltma öbeklerine örnek olarak verilebilir?

A

Murat Bey henüz gelmedi.

B

İyi kötü bu iş bitti.

C

Hanımeli ne güzel kokuyor.

D

Hepimiz olanlara bakakaldık.

E

Yükte hafif pahada ağır bir hediye al.

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap e şıkkıdır

10.Soru

"Resmi beyaz perde üzerinde kımıldayan, kirpiğinin her teli bir ok gibi dikilmiş güzel kadının gözünden damla damla akan sahte gözyaşları, insanı derinden yaralıyordu."

Yukarıdaki cümlede aşağıdaki öğelerden hangisi **yoktur**?

A

Dolaylı tümleş

B

Nesne

C

Özne

D

Yüklem

E

Zarf Tümleci

Yanıt Açıklaması:

Resmi beyaz perde üzerinde kımıldayan, kirpiğinin her teli bir ok gibi dikilmiş güzel kadının gözünden damla damla akan sahte gözyaşları= özne, insanı= nesne, derinden= zarf tümleci, yaralıyordu=yüklem. Cümlede dolaylı tümleş yoktur. Doğru cevap A'dır.

11.Soru

Aşağıdaki ikilemelerle ilgili ifadelerden hangisi doğrudur?

A

Anlatım gücünü artırmak için kullanılmaz.

B

Deyimlere ikilemelere rastlanmaz.

C

İkilemelerde genellikle az heceli sözlük önce, çok heceli sözcük sonra gelir.

D

Özel adlardan oluşmuş ikileme yoktur.

E

Fiillerden ikileme oluşturulamaz.

Yanıt Açıklaması:

A, B, D ve E şıkları ikilemeler için doğru ifadeler değildir. 'C' şıkkı doğrudur.

12.Soru

Aşağıdakilerden hangisi 'söz varlığı' yerine kullanılan terimlerden değildir?

A

söz dağarcığı

B

kelime haznesi

C

kelime kadrosu

D

kavram kadrosu

E

kelime serveti

Yanıt Açıklaması:

Söz varlığı yerine, söz dağarcığı, sözcük dağarcığı, kelime dağarcığı, kelime hazinesi, kelime kadrosu, kelime serveti gibi terimler de kullanılmaktadır.

13.Soru

TÜRK DİLİ 1

Aşağıdakilerden hangisi Türkçe'nin söz varlığının çeşitli olmasının nedenlerinden biri *değildir* ?

- A
Farklı coğrafyalarda çeşitli medeniyetler üretmiş bir dil olması
- B
Pek çok eski medeniyet diline sözcük kazandırmamış olması
- C
Çok erken devirlerde dallanıp budaklanarak lehçelere ayrılmış olması
- D
Farklı coğrafyalara eserler armağan etmiş olması
- E
Geçmiş çok eski tarihlere dayanıp yaşamını sürdüren bir dil olması

Yanıt Açıklaması:

Başka dillere kelime aktaran bir dil zengin bir dil veya dil varlığı çeşitli bir dil olarak kabul edilir. Gene geniş coğrafyalarda hüküm süren ve tarihi eski diller de söz varlığı çeşitli dillerdir. Doğru yanıt 'B' seçeneğinde verilmiştir.

14.Soru

'Belki seviyordur da gösteremiyordur sevgisini'
Yukarıdaki cümleyle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A
basit cümle
- B
sıralı cümle
- C
Bağlı cümle
- D
iç içe birleşik cümle
- E
şartlı birleşik cümle

Yanıt Açıklaması:

Bağlama edatlarıyla (bağlaç) birbirine bağlanmış ve aralarında anlamca ilişki bulunan sıralı cümlelere bağlı cümle denir (Eker, 2006).

15.Soru

Türkçe, aşağıdaki hangi dil ailesine mensuptur

- A
Hint-Avrupa
- B
Çin-Tibet
- C
Ural-Altay
- D
Bantu
- E
Hami-Sami

Yanıt Açıklaması:

Ural-Altay

16.Soru

Türk Dil Kurumunun 2011'de sanal ortamda kullanıma sunduğu Büyük Türkçe Sözlük'te yaklaşık kaç söz varlığı bulunmaktadır?

- A
645.000
- B
782.000
- C
572.000
- D
895.000
- E
232.000

Yanıt Açıklaması:

Türk Dil Kurumunun 2011'de sanal ortamda kullanıma sunduğu Büyük Türkçe Sözlük'te yaklaşık 572.000 söz varlığı bulunmaktadır. Doğru cevap C'dir.

17.Soru

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde bağlama öbeği bulunmaktadır?

- A
İpince, dal gibi bir çocuktu.
- B
Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı.
- C
Yaşamak için çok güzel bir yer diye düşündü.
- D
Bütün gün arabayla şehri gezdi.
- E
Her şeyi bilmesine rağmen hiç sesini çıkarmadı.

Yanıt Açıklaması:

Bağlama Öbeği

En az iki eş ögenin bağlaç ile bağlanmasıyla oluşan sözcük öbeğidir. Eğer bağlanan ikiden fazla öge varsa bağlaç son iki öge arasına girer. Bağlama öbeği, cümlede ad, sıfat ve zarf görevinde bulunabilirler.

Örnek: Kardeşim ve teyzem yarın İstanbul'a gidecekler.
Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı.

Ne para ne şöhrat mutlu etmişti.

Zengin mi fakir mi belli değildi.

A, C, D ve E seçeneklerinde gibi, için...diye, arabayla, rağmen edat öbeği B seçeneğinde "fakat" bağlama öbeğidir. Doğru yanıt B

18.Soru

Bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma anlamına gelen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Kavram
- B
Mecaz

TÜRK DİLİ 1

C
Soyutlama

D
Ağız

E
Deyim

Yanıt Açıklaması:

Mecaz: Bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.
Doğru cevap B'dir.

19.Soru

Aşağıdakilerden hangisi bir dilin söz varlığını oluşturan unsurlardan değildir?

A
Deyimler

B
Atasözleri

C
Argolaşmış Sözcükler

D
İkilemeler

E
Kaba sözler

20.Soru

Bir dilin kollarından birinin yani bir lehçesinin bir ülke ya da bölge içerisinde küçük ses farklılıklarıyla birbirinden ayrılmasına ne denir?

A
Argo

B
Ağız

C
Alkış

D
Kargış

E
Alıntı Söz

Yanıt Açıklaması:

Kargış beddua demektir. Argo eğitimsiz kişilerce kullanılan söz öbekleri, Alkış dua demektir. Alıntı söz ise bir başka dilden gelen sözcük demektir. Doğru yanıt 'B' şıkkıdır.

1.Soru

Türkçenin söz varlığını doğru bir şekilde kullanmak isteyen bir birey, aşağıdakilerden hangisini yapmayacaktır?

A
Yazı ve konuşma dilinde Türkçe kelimeleri doğru konuşup yazdığına dikkat edecektir.

B
TDK sözlüğünü sıkça inceleyecektir.

C
Radyo ve televizyon yayınlarını yakından takip edecektir.

D
Bol bol kitap okuyacaktır.

E
Dillerin kökenleri hakkında bilgi sahibi olmaya çalışacaktır.

Yanıt Açıklaması: Türkçeyi doğru kullanmaya çalışan bir bireyin, radyo ve televizyon yayınlarını takip ederek işe başlaması beklenmez; bu yayınlardaki yanlış veya yetersiz dil kullanımlarını araştırmak sonraki çalışmalardan olabilir. Doğru cevap C şıkkıdır.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi sosyal medyanın özelliklerinden biri değildir?

A
Olaylar bir gün sonra sosyal medyada yer alır

B
Anlık ifadelerle görüşler ortaya atılır

C
Duyurular aynı anda binlerce kişiye ulaşır

D
Ses dosyaları ile konuşmalar kısa sürede paylaşılır

E
Görüntü dosyaları ile filmler kısa sürede paylaşılır

Yanıt Açıklaması:

Gazetelerin ancak bir gün sonra yazabileceği olaylar, sosyal medyada bir anda yayıldığı gibi farklı yönleriyle değerlendirilmektedir. Doğru cevap A'dır.

3.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin güçlü yanları ve iç zenginliği olarak değerlendirilebilecek alanlardan biri değildir?

A
Tarihsel Derinlik

B
Söz Varlığının Genişliği

C
İlişki ve Nezaket Sözlerinin Yoğunluğu

D
Türkçenin Söz Varlığına Girmiş Yabancı Kökenli Sözcükler

E
Atasözlerinin Çokluğu ve Anlatım Gücü

Yanıt Açıklaması: Soru kitaptaki metni aynen sorduğu için hatırlama düzeyinde bir sorudur.

4.Soru

Sözcük öbeklerinin özellikleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A
Sözcük öbekleri iki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.

B
Sözcük öbekleri cümlede anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve niteleme görevlerini yerine getiremezler.

C
İkiden fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir.

D

TÜRK DİLİ 1

Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir.

E

Sözcük öbekleri, cümlede tek bir öge gibi işlev görürler.

Yanıt Açıklaması:

Sözcük öbekleri cümlede anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve niteleme görevlerini yerine getirirler. Herhangi bir ayrıntının belirtilmesi sözcük öbekleriyle mümkündür ve cümlenin ögeleri de bu tür öbeklerle daha ayrıntılı hâle getirilebilir

5.Soru

Aşağıda verilen eşleştirmelerden hangisi halk ağzından yazı diline aktarılan sözcüklere örnektir?

A

Ağartı - Alev, yalaz

B

Alaz - Süt, yoğurt, ayran gibi yiyecek ve içecekler

C

Çor - Yenilen bir çeşit mantar

D

Delecek - Zimba

E

Göbelek – Salgın

Yanıt Açıklaması:

Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlük'te (hlk) kısaltmasıyla verilen bütün sözcükler halk ağzından yazı diline aktarılmış sözcüklerdir ki bunların sayısı binlerle ifade edilmektedir. Konuyla ilgili bir çalışmada halk ağzından yazı diline aktarılan sözcüklere örnek olmak üzere verilen sözcüklerden bazıları şunlardır: ağartı : süt, yoğurt, ayran gibi yiyecek ve içecekler. alaz : alev, yalaz. algın : cılız, zayıf, hastalıklı. alkarısı : loğusalara musallat olarak onları boğduğu sanılan görüntü. çor : salgın. delecek : zimba. dolukmak : göz yaşarmak, ağlayacak duruma gelmek. göbelek : yenilen bir çeşit mantar, mantar. işmar etmek : el, göz veya baş ile işaret etmek. kesmik : 1.kesilmiş sütün koyu bölümü, 2. başakla karışık iri saman, 3.taş gibi olmuş toprak parçası.

6.Soru

Johanson ve Csató coğrafi, genetik ve tipolojik ölçütleri esas alarak yaptığı sınıflandırmada Türk dillerini altı gruba ayırır.

Bu sınıflandırmaya göre Türkiye Türkçesi aşağıdaki gruplardan hangisinin içinde yer alır?

A

Kuzeybatı (KB), Kıpçak Türkçesi

B

Güneydoğu (GD), Uygur Türkçesi

C

Güneybatı (GB), Oğuz Türkçesi

D

Kuzeydoğu (KD), Sibirya Türkçesi

E

Halaçça, Argu Türkçesi

Yanıt Açıklaması:

Güneybatı (GB), Oğuz Türkçesi grubu kendi içinde batı (b) ve doğu (d) olmak üzere ikiye ayrılır. GBb grubunda Gagauzca, Türkiye Türkçesi ve Azerice; GBd grubunda ise Türkmençe yer alır. Doğru yanıt C seçeneğidir.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Hint-Avrupa dil ailesi içinde yer almaz?

A

Baltık dilleri

B

Latin dilleri

C

Slav dilleri

D

Kafkas dilleri

E

Germen dilleri

8.Soru

Aşağıda Orhun Yazıtlarıyla ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır? I. Orhun Yazıtlarında sadece Çince ve Sanskritçe kullanılmıştır. II. Orhun Yazıtlarında Tibetçe dili yoğunluklu olmak üzere toplam beş dil kullanılmıştır. III. Orhun Yazıtlarında beş dil kullanılmış ancak çok az sayıda sözcüğe yer verilmiştir. IV. Orhun Yazıtlarında kullanılan dillerle başlayan etkileşim daha sonra Türk yazı dillerini de etkilemiştir. V. Orhun Yazıtlarında kullanılan dillerin sözcük dağılımı eşittir.

A

I, II, III

B

I, II, V

C

Yalnızca III

D

III, IV

E

Hiçbiri

Yanıt Açıklaması: İlkeden yola çıkarak genele varma olduğu için analiz düzeyinde bir sorudur.

9.Soru

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi 'genelleşme' yoluyla yapılmış bir sözcüktür?

A

vimlemek

B

mokasen

C

damper

D

ödül

E

aymak

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması:

Başlangıçta kişi adı, marka adı vb. özel ad olan sözcükler genelleşerek belirli bir türün genel adı hâline gelebilir. Vimlemek (marka adından) özel ismi bu yolla dilin söz varlığına girmiştir.

10.Soru

"Senede bir gün de olsa gel." cümlesinde "senede bir gün" aşağıdaki kısaltma öbeklerinden hangisine örnektir?

A

Bulunma öbeği

B

Belirtme öbeği

C

Yaklaşma öbeği

D

İlgi öbeği

E

Ayrılma öbeği

Yanıt Açıklaması:

Senede bir gün ilk ögede bulunma hali taşıdığı için bulunma öbeğine örnektir.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye Türkçesinin en çok konuşulduğu yerler arasında yer almaz?

A

Türkiye

B

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

C

Türkmenistan

D

Özbekistan

E

İran

Yanıt Açıklaması: Soru kitaptaki metni aynen sorduğu için hatırlama düzeyinde bir sorudur.

12.Soru

İki veya daha fazla sözcükten oluşan, anlatım gücünü artırmak için az çok mantık dışına kayan, gerçek anlamından uzak, ilgi çekici bir anlam yüküne sahip, bazı sözcükleri değişmeyip bazıları değişebilen, toplum tarafından ortaklaşa benimsenen kalıplaşmış söz gruplarına ne ad verilir?

A

Deyim

B

Atasözü

C

İkileme

D

Mani

E

Birleşik söz

Yanıt Açıklaması:

İki veya daha fazla sözcükten oluşan, anlatım gücünü artırmak için az çok mantık dışına kayan, gerçek anlamından uzak, ilgi çekici bir anlam yüküne sahip, bazı sözcükleri değişmeyip bazıları değişebilen, toplum tarafından ortaklaşa benimsenen kalıplaşmış söz gruplarına deyim adı verilir.

13.Soru

Türkçe sırasıyla köken ve yapı bakımından aşağıdaki dünya dillerinden hangileri arasında bulunmaktadır?

A

Altay dilleri-Bitişken diller

B

Ural dilleri-Bitişken diller

C

Hami Sami dilleri- Yalınlayan diller

D

Altay dilleri-Bükünlü diller

E

Ural dilleri-Bükünlü diller

Yanıt Açıklaması:

Türkçe, akraba oldukları henüz kesinlik kazanmayan Altay dilleri grubu içinde yer almaktadır. Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğundan eklenme, son eklenme şeklinde gerçekleşir ve bitişken diller içerisinde yer alır.

14.Soru

Bir nesnenin özelliklerinden veya özellikleri arasındaki ilişkilerden herhangi birini tek başına ele alan zihinsel işlem, gerçeklikte ayıramaz olanı düşüncede ayırma olarak tanımlanan terim aşağıdakilerden hangisidir?

A

soyutlama

B

mecaz

C

kavram

D

istiare

E

söz varlığı

Yanıt Açıklaması:

Soyutlama: Bir nesnenin özelliklerinden veya özellikleri arasındaki ilişkilerden herhangi birini tek başına ele alan zihinsel işlem, gerçeklikte ayıramaz olanı düşüncede ayırma.

15.Soru

Türkçeden en fazla sözcüğün geçtiği dil aşağıdakilerden hangisidir?

A

Rusça

B

TÜRK DİLİ 1

Farsça

C

Arapça

D

Sırpça

E

Bulgarca

Yanıt Açıklaması:

Türkçeden en fazla sözcüğün geçtiği dil Sırpçadır. Bir zamanlar dokuz bine yakın sözcüğün bulunduğu belirlenmiştir. Bugün Sırpçada sayısı yedi bine yaklaşan Türkçe alıntıdan badzànak 'bacanak', bálta 'balta', düşek 'döşek', jòrgan 'yorgan', kàjmak 'kaymak', òdzak 'ocak' bunlardan yalnızca birkaçıdır. Doğru cevap D'dir.

16.Soru

Deyimler ve atasözleriyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A

Atasözleri de deyimler gibi kalıplaşmış ifadelerdir.

B

Deyimler de atasözleri gibi yargı bildirmezler.

C

Deyimler amaç bakımından atasözlerinden farklıdır.

D

Deyimler daha çok benzetme, kıyaslama yoluyla bir durumu açıklamak; atasözleri ise bir durum veya olayı tecrübeye dayalı bir yargıya bağlamak amacıyla kullanılırlar.

E

Atasözlerindeki kalıplaşma deyimlere göre daha sıklıdır.

Yanıt Açıklaması:

Deyimler yargı bildirmezler. Deyimler; bir durumu, olayı ya da varlığı tasvir etmek, açıklamak, ifade etmek amacıyla etkili anlatımından yararlanılan kalıplaşmış söz gruplarıdır. Atasözü ise, bir gözlem ve tecrübenin sonucunda ortaya çıkmış ve zamanla herkesçe benimsenmiş bir yargıyı dile getirir. Yaşanmış birtakım olaylardan, sonraki kuşakların ders almasını sağlamaya çalışır, bir öğüt verir. Bazı deyimlerde yargı bulunsun da genelde deyimler yargısız ifadelerdir.

17.Soru

Bir durumu, olayı ya da varlığı tasvir etmek, açıklamak, ifade etmek amacıyla etkili anlatımından yararlanılan kalıplaşmış söz gruplarına ne ad verilir?

A

mecaz

B

deyim

C

kavram

D

atasözü

E

soyutlama

Yanıt Açıklaması:

Deyimler yargı bildirmezler. Deyimler; bir durumu, olayı ya da varlığı tasvir etmek, açıklamak, ifade etmek amacıyla etkili anlatımından yararlanılan kalıplaşmış söz gruplarıdır.

Doğru yanıt B

18.Soru

"Leyla ile Mecnun" hangi sözcük öbeğine örnektir?

A

Sayı öbeği

B

Ünvan öbeği

C

Bağlama öbeği

D

Tekrar öbeği

E

Edat öbeği

Yanıt Açıklaması:

"Leyla ile Mecnun", "sen ve ben" bağlama öbeğine örnektir. Doğru cevap C'dir.

19.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, kalıplaşmış bir sözcük yoktur?

A

Annem akşam yemeğine imambayıldı hazırladı.

B

Şehirlerdeki gecekondulaşma giderek büyüyor.

C

Televizyonu uydu kanalıyla izleyeceğiz.

D

Yazıcıdan bilgisayar çıktılarını aldım.

E

Kuruluşun, arge çalışmalarını hızlandırmalıyız.

20.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin yanlış kullanımına sebebiyet vermez?

A

Kitle iletişim araçlarından televizyonun Türkçeyi yanlış kullanması

B

Türkçenin Arapça ve Fars kültürünün etkisi altında kalmasıyla dile geçen sözcükler

C

Sosyal medyada yapılan imla hataları

D

Dil için hazırlanmış bir sözlük kullanılması

E

Yalnızca ünsüz harflerle yazışma

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması: Sözlük yalnızca dili öğrenenler için değil, o dilin konuşucuları için de hazırlanmıştır.

1.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dilin özelliklerinden değildir?

A

Dil, öğrenilen değil, edinilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir sistemdir.

B

Dil, insanı konu alan her bilim dalıyla yakından ilgili doğal bir iletişim aracıdır.

C

Dil, kültürden bağımsız kendi başına bir unsurdur.

D

Diller arasında benzerlikler ve ortaklıklar olabilir.

E

Dilin temeli sestir, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır.

2.Soru

"trend" sözcüğünün Türkçe karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

A

popüler

B

yönelim

C

ilgili

D

istekli

E

yoğun

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap b şıkkıdır.

3.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçe'nin özelliklerinden biri değildir?

A

Ses uyumu güçlü bir dildir

B

Düz bir ünlüyle başlayan sözcüklerde birbirini izleyen ünlüler yuvarlaklıp olur.

C

Yapı bakımından eklemeli bir dildir

D

Yapım ekleri işlevsel ve çoktur

E

Türkçe sözcüklerde kalınlık incelik açısından uyum güçlüdür

Yanıt Açıklaması:

Düz bir ünlüyle başlayan sözcüklerde birbirini izleyen ünlüler de düz olur. Doğru cevap B'dir.

4.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türk kültüründe ak/beyaz rengin çağrıştırdığı anlamlardan biri değildir?

A

Aydınlık

B

Gizlilik

C

Parlaklık

D

Saflık

E

Dürüstlük

5.Soru

Bir işe koyulmuş birine *kolay gelsin* diyen konuşmacı hangi anlatım yolunu kullanmıştır?

A

Mecaz

B

Mecaz-ı Mürsel

C

İstiare

D

Teşbih

E

İlişki sözü

Yanıt Açıklaması:

İlişki Sözlere: İlişki sözleriyle ilgili olarak özetle şunlar söylenebilir: Bu sözler; yüzyıllarca geriye giden bir gelenğin yansımaları, bir toplumun kültür hayatının âdeta özünü içinde barındıran, insan ilişkilerindeki nezaket ve inceliğin düzeyini gösteren, kalıplaşmış, kullanıldıklarında insanlar arasında bir sıcaklık oluşturan sözlerdir. Türkün medeniyet dünyasında yetişmiş olan bir insan bir yakınına veya herhangi bir insanı yolcu ederken şunları söyler: *Güle güle, yolun açık olsun, güle güle git güle güle gel, uğurlar olsun, Allah yolunuzu açık etsin, hayırlı yolculuklar, iyi yolculuklar, selametle, uğurunuz açık olsun, Hızır yoldaşın olsun* vb. Olağan hayattaki küçük ya da büyük herhangi bir değişiklikte bu ve benzeri pek çok kalıp sözü duyar ve yeri gelince kendimiz de kullanırız. Gerek bu ilişki sözleri, gerekse önceki kuşaklardan öğrenip içinde yaşadığımız ve sonraki kuşaklara aktararak onların da hayatlarını biçimlendirecek olan ana dilimizin bütün unsurları, kimliğimizi oluşturan en temel varlık ve zenginliktir. Verilen örnekte de iş üzerinde olan, çalışmakta olanlara yaklaşıldığında kullanılması adet olan bu türden bir söz kullanılmıştır. Doğru cevap E' dir.

6.Soru

Aşağıdakilerden hangisi sıfat-fiil öbeği içerir?

A

Herkes gördüğü bu güzellik karşısında büyülenmişti.

B

Okulların tatil olduğunu ancak gün sonunda öğrenebilmişti.

C

Olanları bana anlatmasını istedim.

D

TÜRK DİLİ 1

Duydukları karşısında sokağın ortasında öylece kalakaldı
E
Sana her zaman yardım etmek isterim.

Yanıt Açıklaması:

Sıfat-Fiil Öbeği Sıfat-fiil eklerinin eyleme eklenmesiyle oluşan sözcük öbeğidir. Sıfat-fiil öbeği, cümlelerin bütün öğelerini oluşturabilir. Örnek: Büyük sınava hazırlanan öğrencileri gördükçe üzülürüm. Yaşanacak güzel günlerimiz var. Herkes gördüğü bu güzellik karşısında büyülenmişti.

7.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi dilimize yabancı bir dilden girmiş bir sözcük değildir?

- A
Ofsayt
- B
Laptop
- C
Süveter
- D
Özçekim
- E
Acente

Yanıt Açıklaması:

Özçekim kelimesi selfie kelimesinin Türkçe karşılığıdır. Dolayısıyla Türkçe bir kelimedir.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi atasözleri ve anlatım gücüyle ilgili doğru bir ifadedir?

- A
Anlatıma gizlilik kazandırır.
- B
Her dilin söz varlığında bulunmayabilirler.
- C
Deyimler benzersizdir ve birbirine benzer deyimler iki dilde bulunamaz.
- D
Yeryüzünde her dilin atasözü vardır.

E
Bir atasözünün oluşabilmesi için çok uzun zaman geçmesi gerekir.

Yanıt Açıklaması:

Atasözleri ve deyimler anlatıma açıklık kazandıran ve renk katan söz varlığı öğeleridir. Her dilin söz varlığında deyimler vardır. Kimi deyimler belirli dillere özgü olsa da bunların benzerleri başka dillerde de görülebilir. Ancak yeryüzündeki her dilin atasözü yoktur. Bir atasözünün oluşabilmesi için yüzyılların geçmesi gerekmektedir. Başlangıçta bir kişi tarafından söylenen ancak dilin konuşurları tarafından benimsenen, yüzyıllarca tekrarlanarak belirli bir kalıba dökülen atasözleri dillerin yaşını da gösteren söz varlığı öğeleridir.

9.Soru

Aşağıda verilen cümlelerin hangisinde sıfat fiil öbeği bulunmamaktadır?

- A
Gittiği yerde insanlar onu çok nazik karşılamıştı.
- B
Bana yaşattığın hissi nasıl unutayım.
- C
Gözlerini devirerek karşısındaki yalancı adama son bir bakış attı.
- D
Yerleştiği şehirde nihayet huzuru buldu.
- E
Gördüğü manzara karşısında şoka girdi.

Yanıt Açıklaması:

Sıfat-fiil eklerinin eyleme eklenmesiyle oluşan sözcük öbeğidir. Sıfat-fiil öbeği, cümlelerin bütün öğelerini oluşturabilir.

10.Soru

Türk diliyle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A
Türkçenin yazımı için pek çok alfebe kullanılmıştır.
- B
Türkçe yapı bakımından zengin bir dildir.
- C
Türkçe diğer dünya dilleri arasında saf bir dildir.
- D
Göktürk yazısının bir bölümü Türk damgalarından gelen harflerden oluşur.
- E
Farklı bir inancı benimsemek Türk yazısının değişmesine sebep olmuştur.

Yanıt Açıklaması:

Geçmişte Türkçenin yazımı için pek çok abece kullanıldığı görülür. İlk yazılı kaynağımız Orhon Yazıtları'nda kullanılan ve bir bölümü Türk damgalarından gelen harflerden oluşan Göktürk yazısı ulusal abecemizdir. Ancak daha sonra farklı kültür ve inançların etki alanına giren Uygurlarla birlikte başka abeceler de kullanılır olmuştur. Yapı bakımından eklemeli dil olması dolayısıyla Türkçede yeni sözcükler, terimler türetmek çok daha kolaydır. Yalnız yeryüzünde hiçbir dil saf değildir. Doğru cevap C'dir.

11.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin türetme eğilimini gösteren bir örnektir?

- A
Hâkim
- B
Hüküm
- C
Muhkem
- D

TÜRK DİLİ 1

Hakem

E

Haklı

Yanıt Açıklaması:

Dünya dillerinin yapı bakımından başlıca *bitişken (eklemeli diller)*, *bükünlü (çekimli) diller*, *yalınlayan diller* olmak üzere üçe ayrıldığını hatırlayacaksınız. Bildiğiniz gibi Türkçe, yapı bakımından sondan eklemeli bir dildir. Söz gelişi Türkçeye Arapçadan gelmiş olan bugün de kullandığımız *kitap, kâtip, mektup, mektep* aynı kökten türeme ve yazmak eylemiyle ilgili sözcüklerdir. Görüldüğü gibi bu sözcüklerde ek kullanılmamış, sözcükler, seslerin yer değiştirmesiyle veya ses eklenmesiyle yeni kavramları karşılar duruma gelmişlerdir. Türkçede yazmak eyleminden yeni sözcükler türetmek gerektiğinde farklı bir yol izlenecek ve ekler kullanılacaktır; *yazı, yazıcı, yazar, yazgı, yazım* gibi. Hiçbir dilin kök sözcükleri, evrendeki ve insan zihnindeki sonsuz denebilecek kavram, olgu ve durumları tek başına karşılama ve ifade edebilme yeteneğine sahip değildir. Dillerin kendilerine ait kök sözcük sayıları da zaten son derece sınırlıdır. Diller bu durumdan kurtulmak, varlık ve oluşları ifade edebilmek için kendi yapılarına göre yeni yollar geliştirmişlerdir. Türkçe gibi eklemeli dillerin geliştirdiği yolların en başta geleni, sözcük köküne değişik yapım ekleri getirerek yeni durum, varlık ve kavramları karşılamaya çalışmaktır. *Hakim, hüküm, muhkem, hakem* sözcükleri Arapça *hkm* kökünden türeme sözcüklerdir. Bu sözcüklerde ek kullanılmamış, sözcükler, seslerin yer değiştirmesiyle veya ses eklenmesiyle yeni kavramları karşılar duruma gelmişlerdir. Oysa *haklı* sözcüğünde ekleme yoluyla bir addan sıfat türetilmiştir. Doğru cevap E' dir.

12.Soru

Bir toplumun söz varlığından aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A

Yaşayış şekli

B

Hayata bakış tarzı

C

Maddi ve manevi değerleri

D

Ekonomik gücü

E

İnançları

13.Soru

Aşağıdakilerden hangisi belirtisiz ad tamlamasına örnektir?

A

Esra'nın sesi

B

Okulun kapısı

C

Kapı kolu

D

Parfüm kokusu

E

Pırlanta kolye

Yanıt Açıklaması:

Belirtisiz ad tamlaması: İlk sözcüğün ek almayıp ikinci sözcüğün iyelik eki -sı almasıyla oluşan ad tamlamasıdır. Bu nedenle yanıt parfüm kokusu olmalıdır.

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dil sorunları içinde yer almaz?

A

Dilin söz varlığındaki sözcüklerin yanlış söylenmesi ve yazılması

B

Sözcüklerin yanlış anlamda kullanılması

C

Olur olmaz her yerde yabancı kökenli sözcüklere yer verilmesi

D

Cümleyi okuyan veya dinleyen kişilerin cümleden tek anlam çıkarması

E

Cümlede ögeler arası uyumsuzlukların olması

15.Soru

Deyimlerin kavramlarla ilişkilendirildiği düşünülürse aşağıdaki deyimlerden hangisi taşıdığı anlam bakımından diğerlerinden farklıdır?

A

yangından mal kaçırır gibi

B

ayağı üzengide

C

ateş almaya gelmek

D

mürekkebi kurumamak

E

dişine mangır değmek

Yanıt Açıklaması:

Deyimler, kavramlarla ilişkilendirilerek sınıflandırıldığında toplum için hangi kavramın daha meşgul edici olduğu da anlaşılmaktadır. Mesela bir sözlük "acele" kavramıyla ilgili olarak şu deyimleri sıralamıştır: Eli çabuk tutmak, bir çırpıda yapmak, sıcağı sıcağına..., bugünden tezi yok, aceleye gelmek, ayağı üzengide, tez elden, ateş almaya gelmek, yel yeperek yelken kürek, mürekkebi kurumamak, ayağının tozu ile, yangından mal kaçırır gibi, ayağını çabuk tutmak, dün bir bugün iki, başı bacadan aşmadı ya, iki ayağını bir pabuca sokmak, gaza basmak, içi tez, dar yürekli vb. A, B, C ve D seçenekleri acele anlamları taşıırken E seçeneği içerisinde organ adı olarak kurulmuş ve para kazanmak anlamına gelmektedir. Doğru yanıt E

16.Soru

Zamana ve coğrafyaya bağlı olarak tarih, boy farklılıkları, komşu dil ve kültürler gibi unsurların etkisiyle ve dilin

TÜRK DİLİ 1

kendi bünyesinden kaynaklanan ses değişmelerinin sonucunda oluşan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Argo
- B
Ağız
- C
Alkış
- D
Kargış
- E
Alıntı söz

Yanıt Açıklaması:

Ağızlar; zamana ve coğrafyaya bağlı olarak tarih, boy farklılıkları, komşu dil ve kültürler gibi unsurların etkisiyle ve dilin kendi bünyesinden kaynaklanan ses değişmelerinin sonucunda oluşurlar. Doğru cevap B'dir.

17.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, "o" sözcüğü kişi zamiri görevindedir?

- A
Onu, kutuya kimin attığını görmedim.
- B
İşin bittikten sonra onu, yerine koy.

C
Üniversitedeyken o, benden daha güzeldi.

- D
O adamla görüşmeye devam etmemelisin.
- E
Son gördüğümde, o güzel elbiseyi giymişti.

18.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır?

- A
kibrit

B
yanlız

- C
broşür
- D
kirpi

- E
unvan

19.Soru

..... bir dildeki, bir eserdeki sözcüklerin, deyim ve atasözlerinin bütünü.

.....bilim, sanat, spor, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcük.

Yukarıda, boşluktan sonra tanımları verilen kavramlar aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir ?

- A
Söyleşi-Yazım

- B
Terim-Söyleşi

- C
Söz varlığı-Yazım

- D
Söz varlığı-Terim

- E
Söyleyiş-Yazım

Yanıt Açıklaması:

Söz varlığı, bir dildeki, bir eserdeki sözcüklerin, deyim ve atasözlerinin bütünü.

Söz dağarcığı, söz hazinesi, kelime serveti gibi adlarla da anılmaktadır.

Terim; bilim, sanat, spor, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcük

20.Soru

Aşağıda verilen cümlelerin hangisinde yansıma kaynaklı olan bir ikileme kullanılmıştır?

- A
Pazarda simitleri satarken ağzı dili kurudu.
- B
İşlerini yarım yamalak yapıyor, sorumluluklarını ihmal ediyordu.

- C
Çocukluğunu ayan beyan hatırlıyordu.

- D
Harıl harıl çalışarak tüm ödevleri zamanında bitirdi.

- E
Düzgün bir kılık kıyafetle evden çıkmasını istedi.

Yanıt Açıklaması:

Harıl harıl çalışarak tüm ödevleri zamanında bitirdi cümlesindeki harıl harıl yansıma kaynaklı bir ikilemedir. Doğru cevap D'dir.

ÜNİTE 1: DİL VE KÜLTÜR

GİRİŞ

Dille ilgili sağlıklı bilgilere bilimsel yol ve yöntemlerle ulaşılabilir. Bu yol ve yöntemlerin başında doğal dilin ses, biçim ve söz diziminin bilgisi ve çalışması olan dil bilgisi gelir. Dil bilgisinde BETİMLEYİCİ (tasvirî) ve KURALCI olmak üzere iki tür yaklaşım vardır. Dil bilimciler genellikle anlamaya, açıklamaya odaklı olduklarından betimleyici dil bilgisini, dili öğretenler ise öğretim için dilin farklı düzeylerdeki işleyişiyle ilgili kuralları ön plana çıkarmak zorunda olduklarından kuralcı dil bilgisini tercih ederler.

DİL

Konuşma sürecinde iletilmek istenen duygu ve düşünceler, verilmek istenen iletiler konuşurun beyni tarafından yönetilen bir dizi zihnî, anatomik, fizyolojik işlemlerle fiziksel niceliklere dönüştürülen ses dalgalarına aktarılır. Söz dizimsel boyutta ileti taşıyan ses dalgaları dinleyicinin kulağı tarafından algılanarak elektrokimyasal yollarla beyin kabuğunun (korteks) ilgili merkezine aktarılır ve bu merkezde çözümlenerek anlamlandırılır. Dili bütün bu süreçlerin birleşimi olarak niteleyebiliriz.

Farklı araştırmacılar dili farklı şekillerde tanımlamaktadır. Örneğin Doğan Aksan'a göre dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir.

Bilimsel bakımdan dilin özellikleri

Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir sistemdir.

Dilin temeli sestir, dil doğal olarak öncelikle sözlü bir anlatım aracıdır.

Dilde nedensizlik ilkesi esastır. Örneğin doğadaki "ağaç" ile AĞAÇ sözcüğünü oluşturan a.ğ.a.ç. sesleri arasında hiçbir nedensel ilişki bulunmaz.

İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur. Yeryüzünün bütün dilleri kendi içinde çok gelişmiş bir sistemden oluşmuştur.

Dilin üretim yetisi sınırsızdır. Dilin ses, biçim, söz dizimi vb. kuralları çerçevesinde yeni sözcükler ve cümleler üretilebilir, üretilenler anlaşılabilir.

Her dil, ait olduğu toplumun ve konuşurlarının değişen ihtiyaçlarına karşılık verebilecek, ait oldukları toplumun gereksinimlerini karşılayabilecek, kültürel mirasını sonraki kuşaklara aktarabilecek niteliktedir.

Toplumsal katmanlara göre değişen dil ağız, şive, lehçe gibi 'değişke'lerden oluşur. Dil yalnızca bölgeden bölgeye değil, etnik ve sosyoekonomik nedenlerle de farklılaşır. Ayrıca konuşurlar, içinde bulundukları psikolojik duruma, resmî ya da gayiresmî ortamlara göre dili farklı biçimlerde kullanabilir.

Ana dili, öğrenilen değil; edinilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir sistemdir. İnsanlar doğuştan gelen dil edinim aygıtı ile dilin kurallarını işiterek edinirler. Bu bakımdan bütün diller, kuralları teker teker öğrenilen değil, farkında olunmadan çocuk yaşta edinilen, insan türüne özgü evrensel sistemlerdir.

Dil, toplumsal ve ulusal bir kurumdur. Dil ulusal duygunun gelişmesini sağlayan, insanlara ortak ülküler etrafında ahlak ve dayanışma duygusu veren bir değerdir.

Dil, insanı konu alan her bilim dalıyla yakından ilgili doğal bir iletişim aracıdır.

Dil, hem araç, hem malzeme, hem de bu aracı ve malzemeyi kullanan sistemdir. İnsanın günlük iletişimden bilimsel çalışmalara değin her türlü faaliyetini gerçekleştirmesini sağlayan bir iletişim aracı olmasının yanı sıra dil bilimin, dil bilgisinin ve insanı keşfetmek isteyen diğer bilim alanlarının malzemesidir.

Diller arasında benzerlikler ve ortaklıklar olabilir. Bunlar aynı genetik kaynaktan gelişmenin, temas sonucu yapılan kopyaların ürünü veya rastlantısal olabilir.

Dil-düşünce ve duygu bağlantısı

Eski Yunan döneminden bu yana süregelen 'dilin mi düşüncüyü yönettiği yoksa düşüncenin mi dili yönettiği' ikilemi, günümüzde de yanıtı aranan sorulardan biridir. Kişinin konuştuğu dil ile o kişinin dünyayı nasıl algıladığı ve nasıl davrandığı arasında sistemli bir ilişki vardır.

Duygularımızı da seçtiğimiz sözcüklerle, sözcüklere ve cümlelere kattığımız vurgu, tonlama gibi öğelerle belirtiriz.

Konuşulan dilin, düşünme ve dünyayı görme ve algılama yollarını şekillendirip şekillendirmedeği sorusu yüzyıllar boyunca araştırmacılar tarafından tartışılmıştır. Ancak bu tartışmanın da kesin bir yanıtı yoktur.

Dillerin doğuşu ile ilgili kuramlar

İnsanlık tarihinin son beş bin yılı dışında elimizde herhangi bir yazılı belge bulunmadığından, dillerin ne zaman ve ne şekilde doğduğu sorusunun cevabı yoktur. Dillerin doğuşu ile ilgili kuramlar, yeryüzündeki bütün dillerin tek ana dilden geliştiğini ileri süren tek köken kuramı ve dillerin farklı dillerden

ya da kaynaklardan geliştiğini ileri süren çok köken kuramı olmak üzere iki grupta toplanabilir. DİNG-DONG kuramına göre, dil ilkel insanın nesneleri sesle anlatmaya çalışmasından doğmuştur. İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren yansıma kuramı; dilin doğuşunu insanın duygularını ifade etmesiyle ilişkilendiren ünlem kuramı; dilin kökenini insanların çalışırken yaptıkları işbirliği aracılığıyla açıklayan etkileşim kuramı; dilin doğuşunu insanın güneş karşısındaki duygularını dile getirdiği a/ağ seslerine bağlayan Güneş dil kuramı vb. kuramlar dillerin kökenini açıklamaya çalışan kuramlardan bazılarıdır. Dillerin kökeni konusuna inanç dünyası da kayıtsız değildir. Üç büyük dine göre dilin kökeni Tanrısaldır. Dil, Tanrı tarafından yaratılmış, Hazret-i Âdem'e varlıkların adları öğretilmiş, ona konuşma becerisi verilmiştir.

Dillerin kökenine ilişkin antropolojik ve arkeolojik araştırmalardan, hatta 1970'lerden sonra insan dilleriyle ilgili pek çok bilinmeyen ortaya konmuştur. Fakat insan dillerinin kökenlerinin basit sistemlerden karmaşık sistemlere geliştiğini gösteren herhangi bir kanıt yoktur. Dillerin doğuşuyla ilgili çalışmalarda, hayvanlar arasındaki belirli iletişim biçimlerini, çocukların dil edinim süreçlerini veya 'ilkel' dilleri gözlemleyerek dillerin nasıl doğduğunu anlamaya yönelik kuramlar da doyurucu sonuçlara ulaşamamıştır.

Dil türleri

Diller tarihî, coğrafi, dil bilimsel, toplumsal, toplum dil bilimsel, siyasal, işlevsel vb. çok farklı ölçütlere göre sınıflandırılabilir.

Ana dil: Ana dil, ata dil olarak da bilinen ve bir dilin veya dil ailesinin tarihî gelişim sürecinde kuramsal olarak var olduğu düşünülen en eski şeklidir. Bütün Türk dillerinin kendisinden çıktığı 'ana' dil, İLK TÜRKÇE dir.

Ana dili: İnsanın bebeklik döneminden beri birlikte olduğu dil topluluğunun üyeleriyle etkileşim sonucunda edindiği dildir. BİRİNCİ DİL, ASIL DİL olarak da nitelendirilir.

Diyalett: Bu terim, AĞIZ teriminin yerine de kullanılır. Korkmaz'ın tanımıyla diyalett bir dilin tarihi, siyasal, sosyal ve kültürel nedenlerle değişik bölgelerde ses yapısı, şekil yapısı ve kelime hazinesi bakımından önemli farklarla birbirinden ayrılan kollarından her biridir.

Ölçünlü dil: Devlet, denetleme ve icra gücünün aracı ve egemenliğinin simgesi olacak bir üst dile ihtiyaç duyar. Genel olarak yazı dili, edebî dil vb. şekilde adlandırılan bu üst dile ÖLÇÜNLÜ DİL adı verilir.

Ölçünlü dil, aynı dilin çatısı altındaki değişkelerin ortak dilidir.

Yazı dili ve sözlü dil: Yazı dili, halk arasında ve öğretim süreçlerinde 'en iyi', 'en doğru' ve 'en güzel' olarak nitelenen dildir. Sözlü dil ise karşılıklı iletişimde ses tonu, jestler ve mimikler, yüz ifadesi, vücut duruşu vb. dil dışı öğelerin de kullanıldığı konuşma dilidir.

Argo ve jargon: ARGO bir dil türü olarak değil '1. Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken, çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim, 2. mecaz. Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim' sözleriyle açıklanmaktadır. Aynı meslek veya toplumsal gruptaki insanların, temel kavramları itibarıyla ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığına ise JARGON adı verilmektedir.

İzole dil: İzole dil, bir dil ailesi içinde yer alan ancak coğrafi bakımdan ailenin diğer üyelerine yakın olmayan, herhangi bir dil ailesi içinde yer almayan veya aynı dil ailesi içinde yakın akrabası bulunmayan dildir.

Kutsal diller: Dil bilimsel bakımdan dillere kutsallık atfedilmez ancak kimi dinlerin öğretilerinin vaaz edildiği diller o dinlerin inanırları tarafından kutsal kabul edilir.

Siyasal ve Etnik Bakımdan Dil Türleri

Her ülkenin dilin kullanım süreçlerini düzenleyen açık ya da kapalı dil politikaları vardır. Bu politikalar tek dillilik, eşit çok dillilik, ulusal/bölgesel dil sistemleri olmak üzere üçe ayrılabilir.

Devlet dili: Devlet dili, gerek ana dili konuşurları gerekse diğer dillerin konuşurları tarafından devlet yönetiminde ve kamu alanında yasal ve zorunlu olarak kullanılması gereken dil veya dillerdir.

Resmî dil: Resmî dil, bir ülkenin tamamında veya bir bölgesinde yönetim dili olarak kullanılan ve yasal statüsü bulunan dildir.

Bölgesel Diller ve Bölgesel Olmayan Diller

Bölgesel dil, bir ülkede, genellikle belirli bir bölgede farklı bir etnik grup veya gruplar tarafından kullanılan dil veya dillerdir.

Yerli azınlık dili: Aynı siyasal veya ulusal çevrede, genellikle belirli bir bölgede tarihin eski dönemlerinden bu yana yaşayan ve çoğunluğun dilinden farklı bir dili kullanan topluluğun diline verilen addır.

Göçmen azınlık dili: Yerli coğrafyalarından başka ülkelere göç eden ve bulundukları siyasal coğrafyadaki resmî dilden veya çoğunluğun dilinden farklı bir dili konuşan göçmen toplulukların dilidir.

Uluslararası dil: Ticaret, bilim, diplomasi, eğitim, seyahat vb. amaçlarla farklı ülkelerdeki dillerin

konusurları tarafından ortak anlaşma aracı olarak kullanılan dildir.

Çalışma dili: Resmî dilden farklı olarak ulusüstü, uluslararası kuruluşların kendi birimleri arasındaki iletişimde yazılı ve sözlü olarak yaygın biçimde kullandığı dildir.

Yapay diller: İnsanlar arasındaki sorunların birbirini anlamamaktan kaynaklandığını, bu nedenle iletişim engellerinin ortadan kaldırılmasının önemli olduğunu düşünen bilim insanları, düşünürler ve sanatçıların oluşturmaya çalıştığı ortak dildir. VOLAPÜK ve ESPERANTO bunlara örnek olarak verilebilir.

Dillerin sınıflandırılması

Dillerin sayısı, farklılıkları ve yakınlıkları, tek veya çok kaynaktan gelişip gelişmedikleri, gelişim süreçleri vb. hususların araştırılması için sınıflandırmaya ihtiyaç vardır. Dillerin sınıflandırılmasında en temel yöntemler köken sınıflandırması ve yapı bakımından sınıflandırmadır.

Köken bakımından dünya dilleri

Köken bakımından akraba olan diller temel sözcükler, sayı sistemlerinin aynı kökten gelişmiş olması, ses denklilikleri vb. kanıtlanabilir ortak dil bilimsel özellikler gösterir. Köken bakımından akraba dillerin oluşturduğu aileler şunlardır:

1. **Afroasya (Hami-Sami dilleri):** Kuzey Afrika'da ve Güneybatı Asya'nın birçok bölgesinde konuşulur.
2. **Altay dilleri:** Aralarındaki genetik akrabalık kesin olarak ortaya konulamayan Türk dilleri, Moğol dilleri ve Mançu-Tunguz dillerinden oluşur.
3. **Avustronezya (Malay-Polinezya) dilleri:** Malezya'nın resmi dili olan Malayca ve Endonezya'nın resmi dili olan Endonezcedir.
4. **Çin-Tibet dilleri:** Çin-Tibet dilleri ailesi Çin dilleri ve Tibet-Burma dallarından; Tibet-Burma dalı da Tibetçe ve Burmacadan oluşmaktadır.
5. **Hint-Avrupa dilleri:** Bu dil ailesinin Avrupa kolu kendi içinde Germen, Kelt, Latin, Slav, Baltık dillerinden ve bağımsız dil ailelerinden oluşur. Hint-İran dilleri ise Hint ve İran dil grupları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.
6. **Ural dilleri:** Fin-Uğur dilleri ve Samoyed dilleri olmak üzere iki ana gruptan oluşur.
7. **Kafkas dilleri:** Bu grup Gürcüce; Kuzeybatı Kafkas dilleri; Kuzeydoğu Kafkas dilleri olarak gruplandırılabilir.

Yapı bakımından dünya dilleri

Dünya dilleri yapı bakımından biçim bilgisel veya söz dizimsel göstergeler kullanılarak sınıflandırılır. Biçim

bilgisel olarak

diller BİTİŞKEN (eklemeli), BÜKÜNLÜ (çekimli) ve YALINLAYAN diller olmak üzere üçe ayrılır.

Bitişken diller: Eklemeli dillerde üretim ve çekim, sözcük kök veya gövdelerinin sonuna yapım eklerinin ya da çatı, zaman, kip, kişi ekleri gibi çekim eklerinin getirilmesiyle olur. Türkçede eklenme, SON EKLENME şeklindedir.

Bükünlü diller: Bükünlü dillerde sözcüğün biçiminin değişmesi anlamın ve/veya dil bilgisel işlevin de değiştiğini gösterir. Bu dillerin en karakteristiği Arapçadır.

Yalınlayan diller: Bu dillerde çekim yoktur. Sözcüğün biçimi değişmez veya sözcüğe herhangi bir gramatikal birim eklenmez. Çince, Tibetçe ve Vietnamca yalınlayan dillerin en tipik örnekleridir. Bu dillerde tonlama ve vurgulamanın birinci derecede dil bilgisel işlevi vardır.

Söz dizimi bakımından dünya dilleri

Dünya dilleri, cümle içinde yer alan temel öğeler olan özne (Ö), nesne (N) ve yüklem (Y) dizilişine göre yani söz dizimine göre altı gruba ayrılır.

TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

Fin-Ugor, Türk ve Moğol dilleri arasındaki ortak özellikleri dile getiren ilk bilim adamı J. von Strahlenberg'dir. Günümüzde Ural dilleri ile Altay dilleri arasındaki ilişkiye dayalı yakınlıklar, kimi yapısal benzerlikler ve ortaklıklar bulunmakla birlikte her iki ailenin genetik bakımdan aynı ata dilden gelişmediği kabul edilmektedir.

Türk yazı dillerinin ve lehçelerinin sınıflandırılması

1. **Güneybatı, Oğuz Türkçesi:** Bu grubun batı kolunda Gagauzca, Türkiye Türkçesi ve Azerice; doğu kolunda ise Türkmençe yer alır. Salırca (Salarca) da tarihî olarak Oğuz grubundan gelişmiştir.
2. **Kuzeybatı, Kıpçak Türkçesi:** Grubunun batı kolunda Kumukça, Karaçay-Balkarca, Kırım Tatarcası ve Karayca; kuzey kolunda Kazan Tatarcası ve Baskurtça; güney kolunda Kazakça, Karakalpakça, Kıpçak-Özbek ve Nogayca bulunur. Kırgızca da bu gruba dahil edilebilir.
3. **Güneydoğu, Uygur Türkçesi:** Grubun batı kolunda Özbekçe ve Özbekçenin değişkeleri, doğu kolunda Modern Uygurca, Sarı Uygurca ve Salırca/Salarca yer alır.
4. **Kuzeydoğu, Sibirya Türkçesi:** Bu grubun kuzey kolunda Sahaca (Yakutça) ve Dolganca; güney kolunda ise a. Sayan Türkçesi (Tuvaca ve Tofaca), b. Yenisey Türkçesi (Hakasça, Sorca ve değişkeleri), c. Çulım Türkçesi, Küerik

vd. değişikleri, d. Altayca ve değişikleri vardır.

5. **Çuvaşça, Oğur/Bulgar grubu:** İlk Türkçe döneminde Türk dillerinden ayrılan Çuvaşça grubun tek yazı dilidir.
6. **Halaçça, Argu Türkçesi:** Orta İran'da konuşulan Halaççanın Divanü Lugâti't-Türk'te Arguca olarak anılan dilin devamı olduğu düşünölmektedir.

Türkiye Türkçesi

Türk yazı dilleri ailesinin en kalabalık dili Türkiye Türkçesidir. Türkiye Türkçesi Türkiye'nin yanı sıra, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de resmî dilidir. Türkiye Türkçesi coğrafi bakımdan Anadolu Türkçesi ve Rumeli Türkçesi olarak ikiye ayrılır. Anadolu Türkçesi ise Batı Anadolu, Orta Anadolu, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu ağızları olmak üzere dörde ayrılır.

DİL VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Kültür nedir?

Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Türkçe Sözlük'te kültür kavramının tanımı "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" şeklinde yapılmıştır. Kültür kavramının farklı tanımlarında izlenebilen ortak özellikler; kültürün, insanların kendi yarattıkları, kabul görmüş toplumsal davranışları içine alması, sonraki nesillere aktarılması ve toplumlara veya gruplara göre çeşitlendiğı için ait olduğu "topluma özgü" olmasıdır. Kültürel davranışlar, toplum tarafından üzerinde uzlaşa sağlanan, davranışlar bütünüdür. Bu nedenle toplumlar için bir çeşit KOLEKTİF BİLİNÇ de oluştururlar.

Fransızca CULTURE kelimesinden gelen kültür kavramının algılanışı, dönemlere göre farklılıklar göstermiştir. Örneğın, XIX. yüzyılda Batılı sosyal filozoflar ve tarihçiler, kültürü bir toplumun etik değerlerini oluşturan, onu diğer toplumlardan ayırt eden düşünce veya manevi değerler bütünü olarak görme eğilimindeydiler. XX. yüzyılda ise kültür kavramı, daha geniş kapsamlı ve bilimsel olarak ele alınır.

Amerikalı antropolog Edward Sapir, kültürün üç ayrı tanımından bahseder. Bunlardan ilki, kültürün "Bir insanın yaşamında miras edindiğı, babadan oğula geçen maddi veya manevi unsurlar" olduğudur. Sapir'e göre kültür teriminin ikinci anlamı, "bireysel gelişmede yetkin örnek olma" ile ilgilidir. Sapir'in üzerinde durduğu üçüncü kültür tanımı, "Bir

toplumun sahip olduğu, diğer unsurlara göre daha değerli görölen, daha karakteristik, manevi anlamda daha önemli unsurlar bütünü" şeklindedir. Sapir'in kendi kültür tanımı ise mensubiyet kavramıyla yakından ilgilidir ve millî kültür anlayışıyla örtüşür. Buna göre kültür, "Belirli bir grup insanı diğerlerinden farklı kılan, ayıran genel davranışlar ve yaşam tarzlarıdır ve o toplumun ürettiğı uygarlığın belirgin, tipik göstergelerini de içine alır."

Aynı kültüre sahip olan insanlar, zaman içinde düşünce tarzlarında ve tepkilerinde benzerlikler gösterir. Böylece toplumların kendilerine özgü kültürel kimlikleri meydana gelir. Toplamların veya milletlerin kültürel kimlikleri, sanatlarına, edebiyatlarına, mimarilerine, maddi ve manevi üretimlerine de yansiyarak bu öğeleri o kültüre özgü hale getirir. Diğer yandan küreselleşme, toplumlar arasındaki bilgi paylaşımının artması, kültürel karşılaşmalar vb. farklı toplumlara ait kültürel unsurların zaman içerisinde belirli düzeylerde birbirine benzer hale gelmesine de neden olabilmektedir.

KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN ÖGELER

Kültürü oluşturan öğeler, genel anlamda maddi ve manevi veya somut ve somut olmayan biçiminde sınıflandırılabilir. Maddi kültür unsurları mimarî, el sanatları, geleneksel kıyafetler, araç-gereçler gibi elle tutulur, gözle görülür, somut olan unsurlardır. Manevi kültür unsurları ise inançlar, dünya görüşleri, ahlak anlayışı, davranış kalıpları, ilişki örüntüleri vb. toplumsal hayatı çevreleyen öğreti ve değerlerdir. Somut olmayan, manevi kültür unsurlarının aktarımında dil önemli bir rol üstlenir. Maddi ve manevi kültürel unsurlar, toplumların kimliklerini oluşturarak onların yaşam tarzını, hayata, sanata, estetiğe, etik değerlere yaklaşımlarını yansıtır.

Kültür Değişmeleri

Kültürel değişmeler çok çeşitli nedenlerle gerçekleşebilir. Başka kültürlerle karşılaşma ve etkileşim, ekonomik, sosyo-politik ve teknolojik gelişmeler de kültürleri çeşitli açılardan etkilemektedir.

Kültürel değişmeleri yaratan motiflerden biri kültürlerarası etkileşimdir. Kültürel etkileşimin ortaya çıkardığı değişmeler kültürel etkileşim, kültürel asimilasyon veya karma kültürölülük biçiminde ortaya çıkabilir.

Kültürel değişme süreçlerinde tercümler de yadsınamaz bir öneme sahiptir. Örneğın Batı'da Rönesans, İslam ve Yunan tercümleri ile ortaya çıkmıştır.

Türk kültür tarihinde meydana gelen kültürel değişme ve gelişmeleri, farklı motifler yönlendirmiştir. Örneğin Eski Uygur Türklerinde, dinî motifli kültürel değişme süreçleri yaşanmıştır. Uygur Türklerinin Maniheizmi kabulü, atlıgöçebe hayattan yerleşik hayata geçişi, ticari faaliyetlerde, ilim, sanat ve edebiyatta gelişmeyi sağlayarak kültür üzerinde belirgin bir etki oluşturmuştur.

Türk kültür hayatının XVIII. yüzyıldan itibaren yüzünü Avrupa'ya çevirdiği görülmektedir. Batı kültür ve medeniyetinde meydana gelen ilerleme, XVIII. yüzyılda çeşitli Avrupa ülkelerine seyahat eden Osmanlı aydınlarının ve elçilerinin dikkatini çekmiş ve kültürel değişim süreci bu yöne kaymıştır.

Dil ve kültür

Dil ve kültür arasında, birbirini yaratma, birbirinin varlığına kaynak ve ortam oluşturma yönünde organik bir ilişki bulunur. Dil, kültüre ait binlerce unsurdan biridir. Ancak dil, 'kültürün varlığını ve devamlılığını sağlamak', 'sözlü ve yazılı kültür öğelerini bizzat yaratmak', 'kültürel öğeleri sonraki nesillere taşımak' vb. işlevlerle kültür öğelerinden en temel olanıdır. Dil, soyut veya somut pek çok kültürel unsuru kalıcı hâle getirmektedir. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir. Kültür ve dil arasındaki etkileşimin diğer boyutu ise kültürlerin diller ve dil davranışları üzerinde belirleyici bir rolünün bulunmasıdır.

Dil ve toplum

Dilin toplumsal bir iletişim sistemi olması, toplumla ilgili birçok unsurun dilde de karşılık bulmasına sebep olur. Toplumsal statü, yaş, eğitim, toplumsal roller, cinsiyet vb. toplumsal unsurlar, bireylerin dil davranışlarını da etkiler.

İnsanlar farklı toplumsal ortamlarda, farklı amaçlar için, farklı dil biçimlerini kullanır. Konuşma ortamına ve iletişime katılanların durumuna göre tercih edilen bu konuşma stillerinin her birine **DURUMSAL DİL** **TÜRÜ** denir. Zamir kullanımında sen/siz tercihi, hitap biçimleri, nezaket stratejileri vb. dil bilimsel tercihler, içinde toplumsal anlam ve mesajları da barındırmaktadır.

Dil kullanımı üzerinde etkili olan toplumsal unsurlardan biri de konuşan bireyler arasındaki toplumsal mesafedir. İnsanlar birbirleriyle konuşurken konuşmaları birbirine benzer hâle gelir. Yani konuşurun stili konuştuğu kişinin stili ile birleşir. Bu süreç konuşma bağdaşması olarak adlandırılır.

Dil ve toplum arasındaki ilişkinin bir başka görünümü de toplumsal nezakettir. Uygun olmayan dil bilimsel seçimler kaba olarak düşünülür. Levinson (2004), nezaketin üç ana stratejisinden bahseder: Negatif

nezaket, pozitif nezaket ve örtük nezaket. Bu stratejiler 'onur' kavramıyla yakından ilişkilidir.

Toplum ve dil ilişkisini etkileyen unsurlardan biri de toplumsal ağdır. İnsanlar arasındaki ilişkilerin yapısı ve türü farklılık gösterir. Bu ilişkiler yakınlık/kaynaşma biçiminde ise bu yoğun ve çok yönlü bir toplumsal ağa işaret eder.

Toplum dil bilimin son zamanlarda üzerinde durduğu konulardan biri de kadın ve erkeklerin dillerinde yapı, söz varlığı, stil vb. farklılıkların olup olmadığıdır.

Toplum dil bilim açısından cinsiyet, yalnız biyolojik değil, toplumsal gerçeklikte ve dil üzerinde yansımalar bulan toplumsal bir olgu olarak görülür.

ÜNİTE 2: TÜRK DİLİNİN GELİŞİMİ VE TARİHSEL DÖNEMLERİ

TÜRKÇENİN YAŞI

Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensup kabul edilir. Bu kabul, Türkçenin öncelikle Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japonca gibi Altay dilleri ile daha sonra da Macarca, Fince vb. Ural dilleriyle akraba olduğu anlamına gelmektedir.

Türkçenin Altay dillerinden ne zaman ayrılıp bağımsız bir dil olarak kullanıldığına dair kesin yargıda bulunmak zordur. Türkçenin ilk yazılı izlerine, Sümerlerden kalan tabletlerde rastlanır. Bu nedenle, Türkçenin yaşının bugünden en az 8500 yıl geriye gittiği düşünülür.

Sümercenin bugün yaşayan birtakım dillerle ilişkisi tartışılan konulardandır. Atatürk de bu tartışmalara ilgisiz kalmamış, 1935 yılında Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesini kurdurarak bu tür konuların araştırılmasını istemiştir.

Konuyla ilgili önemli bir çalışma yayınlayan Osman Nedim Tuna (1990), Sümerce ve Türkçe arasındaki ilişkiler konusunda yaptığı araştırmaların sonucunda Sümerce ve Türkçe arasında 168 ortak kelime tespit etmiştir. Bu kelimeler akrabalıktan ya da kelime alışverişiinden kaynaklanmış olabilir.

Türklerin ana yurdunun neresi olduğu konusu da tartışmalıdır. Fakat genel kabul, Altay dağları çevresi, Baykal gölü çevresi ya da Karadeniz ile Hazar arasındaki bozkırların Türklerin ana yurdu olduğu şeklindedir. Türklerin çok erken devirlerde yaşamaya başladıkları atlı konar-göçer hayat tarzı, ana yurt konusundaki belirsizliğin temel nedenidir.

Bugünkü bilgimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi MS 687-692 yıllarına tarihlenen Çoyr yazıtıdır. Fakat Türk yazı dilinin yaşı konusundaki çalışmalarıyla tanınan dil bilimci Doğan Aksan (2004), Köktürk Yazıtları'nda bulunan eşanlamlıları, çok anlamlıları ve ileri öğeleri dikkate alarak Türk yazı dilinin yaşının çok eskilere gitmesi gerektiğini belirtir.

Türkçenin tarihi dönemleri

Türkçenin yine çok erken devirlerde Eski Doğu Türkçesi ve Eski Batı Türkçesi diye adlandırılan iki kola ayrıldığı genel kabul gören bir durumdur. Bir dilin konuşurları, bölünüp farklı coğrafyalarda yaşamaya başladığında dillerinde zamanla çoğalıp fark edilir duruma gelen değişiklikler görülür. Zaman geçtikçe artan bu değişiklikler, kolların başka başka dillerle ilişki içinde olmasıyla daha da artar.

Türkçenin yazıyla izlenemeyen karanlık dönemlerin adlandırılmasında bilim adamları arasında birtakım farklılıklar görülmektedir.

Hun dönemi: Hun devletinin kurucuları ve hâkim unsuru Türklerdi. Hunların dili ile ilgili veriler Çin kaynaklarında kayıtlıdır. Çin kaynaklarında tespit edilen ve Hunlara ait olan bazı kelimeler şunlardır: TENGRİ, KUT, İL, TÖRÜ, YABGU, ORDU, SÜ, BÖRÜ, TEMİR, KURAL (SİLAH), KAPAGÇI (BEKÇİ), BİTİGÇİ (YAZAR) VB.

Eski Türkçe dönemi: Türkçenin MS 5.-10. yüzyılları Eski Türkçe Dönemi olarak adlandırılabilir. Eski Türkçe Dönemi, kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri Köktürklerden kalmadır. Bunların en hacimlileri Köl Tigin (732), Bilge Tonyukuk (725-726) ve Bilge Kağan (735) yazıtlarıdır. Bu yazıtlar, 1893'te Danimarkalı bilgin V. Thomsen tarafından okunmuş, ilk yayın ise Alman asıllı Rus türkolog W. Radloff tarafından yapılmıştır.

Uygurlar daha çok kağıtlara yazılmış edebî ürünler bırakmışlardır. Ancak Köktürklerdeki geleneğe uygun olarak Ötüken Uygur Kağanlığı Dönemi'nden kalma taşlara yazılmış pek çok yazıt da vardır.

Güneye göçüp küçük devletçikler kuran ve tam olarak yerleşik hayata geçen Uygurlar, bozkır hayatlarına ait pek çok gelenekten uzaklaştılar. Orhun yazısını bırakıp dillerini çeşitli alfabelerle yazıya geçirdiler. Ayrıca aralarında Maniheizm, Budizm, Nasturilik, Brahmanizm vb. dinleri kabul edenler oldu. Bu dinlerin etkisiyle dinî bir edebiyat gelişti ve Çince, Tibetçe vb. komşu dillerden pek çok eser Uygurcaya tercüme edildi. Ağırıklı olarak tercümeye dayalı ve dinî bir edebiyat olan Uygur edebiyatında hayatın farklı alanlarına dair metinler de vardır. Uygurlardan günümüze yalnızca düz yazı metinler değil, şiirler de kalmıştır.

Orta Türkçe dönemi: Türklerin Satuk Buğra Han zamanında İslamiyeti benimsemelerinden sonra hem din değişikliğinden, hem de dilin iç bünyesindeki bazı değişmelerden dolayı Eski Türkçe döneminin kapandığı, Orta Türkçe döneminin başladığı kabul edilir. X. yüzyıldan başladığı kabul edilen bu dönem

de kendi içerisinde Karahanlı ve Harezmi Türkçesi olmak üzere ikiye ayrılır.

Karahanlı Türkçesinden günümüze kalan eserler KUTADGU BİLİĞ, DÎVÂNÜ LÜĞÂTİ'T-TÜRK, ATEBETÜ'L-HAKÂYİK, DÎVÂN-I HİKMET VE KUR'AN TERCÜMESİ' dir.

Harezmi Dönemi'nden kalan eserler ise MUKADDİMETÜ'LEDEB, MUÎNÜ'L- MÜRÎD, HÜSREV Ü ŞİRİN, MUHABBETNÂME, NEHCÜ'L-FERÂDİS vb. eserlerdir.

Türkçe on ikinci yüzyıl sonlarına kadar tek yazı diline sahipken bu tarihten sonra birbirinden oldukça uzak coğrafyalarda üç ayrı yazı dili hâlinde gelişmeye başlamıştır. Bu yazı dilleri KUZEY (KIPÇAK) TÜRKÇESİ, DOĞU (ÇAĞATAY) TÜRKÇESİ VE BATI (ESKİ OĞUZ YA DA ESKİ ANADOLU) TÜRKÇESİDİR.

Kuzey Türkçesi: Kıpçak Türklerinin yazı dilidir ve Altınordu döneminde oluşan edebî dilin devamıdır. Asıl Kıpçak sahasında yani Karadeniz'in kuzeyinde bu lehçeyle oluşturulan en önemli eser Avrupalılar tarafından yazılmış olan CODEX CUMANİCUS 'tur. Kuzey Türkçesinin asıl eserleri Mısır'da Kölemenler zamanında yazılmıştır. Mısır ve Suriye'de başta sözlük ve gramerler olmak üzere pek çok Türkçe eser yazılmıştır.

Ayrıca Karadeniz'in kuzeyi ile Kafkaslar bölgesinde Kuzey Türkçesiyle Ermeni harfli dinî bir edebiyat oluşmuştur. Bu edebiyatın diline bazı bilginler Ermeni Kıpçakçası, bazı bilginler ise Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi der.

Doğu (Çağatay) Türkçesi: Müşterek Türkistan Türkçesi olarak da anılan Çağatay Türkçesi; esas dil malzemesi bakımından Uygur, Karahanlı çizgisinin devamıdır; ancak bu yazı dillerinde fazla görülmeyen Arapça ve Farsça unsurlar, İslam dininin yaygınlaşıp iyice yerleşmesi dolayısıyla Çağatay Türkçesinde çokça görülür.

On dördüncü yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar devam eden Çağatay Edebiyatı; Klasik Öncesi Devir, Klasik Devir (Nevayî Devri) ve Klasik Sonrası Devir olmak üzere üçe ayrılarak incelenir. Klasik öncesi devir Lütü ve Sekkaki; Klasik devir ise Ali Şir Nevayî, Hüseyin Baykara, Babür ile temsil edilir.

Batı (Eski Oğuz) Türkçesi: Büyük Selçuklu Devleti'nin Anadolu'yu fethetmesi, bu bölgeye büyük çoğunluğunu Oğuzların oluşturduğu Türk kitlelerinin göç edip yerleşmesine yol açtı. On üçüncü yüzyılda Cengiz Han'ın önünden kaçan Türklerin de Anadolu'ya yerleşmesiyle bölge büyük ölçüde Türkleşmiş oldu. Aynı yüzyılda Oğuz Türkçesi edebî dil olarak kullanılmaya başlandı.

Batı Türkçesinin ilk dönemine Eski Oğuz Türkçesi ya da Eski Anadolu Türkçesi denir. Bu dönem on ikinci

yüzyıl sonlarında başlar ve 15. yüzyıl sonlarında tamamlanır. Eski Oğuz Türkçesi yalnızca Anadolu'da değil, Azerbaycan, Irak ve Suriye'de de kullanılmıştır. Bu dönemde eser veren bazı isimler şunlardır: Mevlana'nın oğlu SULTAN VELED, YUNUS EMRE, ALİ, ŞEYYAD HAMZA, GÜLŞEHRÎ, AŞIK PAŞA, AHMET FAKÎH, HOCA MESUT vb.

TÜRKÇENİN YAZIMINDA KULLANILAN ALFABELER

Tarihte Türkler kadar dillerini farklı alfabelerle yazmış millet azdır. Türkçenin pek çok farklı alfabelerle yazılması Türk milletin'in yaşadığı hayat tarzıyla doğrudan ilgilidir. Bütün tarih boyunca din, kültür ve medeniyet çevresi değişiklikleri, alfabe değişikliklerinin başlıca nedeni olmuştur. Tarihi tecrübe özellikle din ile alfabenin birbiriyle çok ilişkili olduğunu gösterir.

Türklerin tarihte ve bugün kullandıkları alfabeleri kısa kısa şöyle tanımlayabiliriz:

Köktürk alfabesi: Türkçenin bilinen en eski alfabesidir. Köktürk yazısı, Uygur Kağanlığı ve Kırgız Kağanlığı dönemlerinde de kullanılmıştır. Bu yazı çoğunlukla taşlar üzerine kazınmıştır. Fakat başka malzemelere ve Irk Bitig adlı eser gibi kağıda yazılmış metinler de bulunmaktadır.

Bu yazının kökeniyle ilgili farklı görüşler vardır. Köktürk yazısının İskandinavlıların ve Germanlerin kullandığı Runik yazıdan, Grek yazısından, Küçük Asya'daki Yunan yazı sisteminden, Arami, Pehlevi ya da Soğd alfabesinden, İskandinav ile Arami yazısının karışımından, Arami yazısı ve Türk damgalarının karışımından, Türk damgalarından ya da Sogut ve Pehlevi yazısı etkileriyle beraber Türk damgalarından doğmuş olabileceği düşünülmektedir.

Mani Alfabesi: Uygur kağanı Böğü'nün, 762'de Mani dinini kabul etmesinden sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu alfabeyle yazılmış metinler Doğu Türkistan'da Turfan civarında bulunmuştur. Mani alfabesiyle yazılmış Türkçe metinler, genellikle dini içeriklidir ve fazla değildir.

Soğut alfabesi: Bu alfabe, Türklere VIII. yüzyılda gelmiş ve kısa zamanda birtakım değişikliklerle Uygur alfabesi olmuştur. Türkçenin seslerini yazıya geçirmek bakımından çok yetersiz olan bu yazı Türkler tarafından ticari amaçla kullanılmıştır. Birinci Köktürk Kağanlığı zamanında VI. yüzyılda dikilmiş olan Bugut yazıtının dili de Soğutçadır.

Uygur alfabesi: Uygurların Soğutlarla geliştirdikleri siyasî ve ticari ilişkiler sonucunda Budizm'e ve Maniheizm'e yönelmeleri yazının da değiştirilmesi sonucunu doğurdu ve Soğut yazı sistemi geliştirilerek Uygur alfabesi oluşturuldu.

Bu alfabe Hitaylar, Moğollar, Mançular, Kalmuklar, Buryatlar gibi halkların yanısıra XI.-XV. yüzyıllarda Çağatay, Altınordu ve Kıpçak sahalarında, VIII-XVII. yüzyıllarda ise Doğu Türkistan, Harezm, Altın Ordu bölgelerinden İstanbul'a kadar uzanan geniş bir coğrafyada kullanıldı.

Brahmi alfabesi: Daha çok Budist Uygurlar tarafından kullanılan ve Budizm'le ilgili eserler yazılan Brahmi alfabesi Hindistan kökenli bir yazı sistemidir. Din dolayısıyla kullanılan alfabelerdendir.

Tibet yazısı: Uygur kağanlığı döneminde Tibetlilerle ilişkilerin arttığının bir göstergesi olarak Tibet yazısı Uygurlar arasında kullanılmaya başlanmıştır. Bu yazı da Brahmi yazısı gibi çok kullanılmamıştır.

Süryani alfabesi: Hristiyan misyonerler Türkler arasına ikinci yüzyılda girmişler ve bu dinin Nasturi mezhebi VII. yüzyılda Türkler arasında yayılmaya başlamıştır. Bu dönemden kalma Süryani harfli Türkçe metinler bulunmaktadır.

İbrani alfabesi: Köktürk Devleti'nin en batı ucundaki bir Türk boyu olan Hazarlar kendi devletlerini kurduktan sonra Köktürk alfabesi yanında İbrani alfabesini de kullanmıştır. Ancak Hazarlardan günümüze bu alfabe ile yazılmış belge kalmamıştır. Bu yazının dokuzuncu yüzyılda Musevilğin Karay mezhebine giren Hazar Türklerinin kağanlık sülalesince kullanıldığı sanılmaktadır. XVI. yüzyıldan beri İbrani alfabesini kullanan Karaylar, bugün bu alfabeyle yalnızca dini metinlerinde ve ibadet amaçlı kullanılmaktadır.

Ermeni alfabesi: Ermeni harfli Kıpçak Türkçesi metinleri, özellikle Kafkaslar'da ve Karadeniz'in kuzeyinde karşımıza çıkar. Dar bir alanda din dolayısıyla ve kısa bir zaman diliminde kullanılan alfabelerdendir.

Grek alfabesi: Bu alfabe, Anadolu'da Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlı Karamanlı Türkler tarafından XVIII-XX. yüzyıllar arasında kullanılmıştır. Bu alfabeyle çok sayıda eser verilmiştir. Lozan antlaşmasıyla bu alfabenin kullanımı sona ermiştir.

Arap alfabesi: Öncelikle Karluklar, Karahanlılar, İdil Bulgarları ve Oğuzlar arasında yayılan İslamiyet, Türklerin Arap alfabesini benimsemesi beraberinde getirmiştir. Arap alfabesi Türkler arasında İslamiyet'in kabul edilmesinden XIX. yüzyıla kadar geleneksel şekliyle kullanılmıştır. XIX. yüzyıldan başlayarak bu alfabenin Türkçenin yazımında yetersiz olduğu anlaşılmaya ve yazılmaya başlanmıştır. Arap alfabesi Türkçenin yazımında dünyanın çeşitli ülkelerinde, özellikle İslam coğrafyasında bugün de yaygın olarak kullanılan alfabelerden biridir.

Kiril alfabesi: İlk olarak Türk dil ailesinin bir üyesi olan Çuvaşçanın hemen ardından Yakut, Altay ve Şor Türkçesinin yazımı için uygulanmıştır. 1926'da yapılan Bakü Türkoloji Kongresi'nde bütün Türklerin, Latin alfabesini kullanması yolunda bir karar alınmış ve Çuvaşlar dışında kalan bütün Türk toplulukları bu kararı uygulamışlardır. Daha sonra Moskova'nın aldığı karar üzerine pek çok Türk halkı tekrar Kiril alfabesine geçmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsız olan Türk Cumhuriyetlerinden bir kısmı yeniden Latin alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Bugün Rusya federasyonu içerisinde yaşayan bütün Türk halklarıyla Kazakistan ve Kırgızistan Kiril alfabesini kullanmaya devam etmektedirler.

Latin alfabesi: Latin alfabesinin Grek alfabesinden doğduğu kabul edilmektedir. Bu alfabe, Türkçenin yazılmasında çeşitli coğrafyalarda XIV. yüzyıldan beri kullanılmaktadır. Türklerin kendi dillerini bu alfabeye yazmalarına ise XX. yüzyıl başlarından itibaren rastlanır. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1 Kasım 1928'de çıkarılan bir kanunla Latin alfabesine geçilmiştir.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Oğuz Türkçesi, ana dilden ayrılıp kendi şartlarında gelişmiş ve Türkçenin bir lehçesini oluşturmuştur. Daha sonra Oğuz Türkçesinin TÜRKİYE TÜRKÇESİ, AZERBAYCAN TÜRKÇESİ, TÜRKMEN TÜRKÇESİ VE GAGAUZ TÜRKÇESİ gibi kolları ortaya çıkmıştır. 1040 yılında Dandanakan savaşını kazanan Oğuzlar, Selçuklular zamanında Anadolu'yu Türkleştirmişlerdir. Anadolu'nun Türkleşmesi, Anadolu Selçukluları ve Beylikler zamanında tamamlanmıştır. Selçuklulardan günümüze kalan Türkçe eser yoktur. Ancak Beylikler devri, Oğuz Türkçesinin yazı dili olduğu ve pek çok eser bıraktığı dönemdir. Ancak XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Oğuz Türkçesi temeline dayalı bir yazı dili oluşmuş ve bu yazı dili kesintisiz devam ederek bugünkü yazı dilimizi doğurmuştur. Oğuz lehçesini esas alarak Anadolu'da gelişen Türk yazı dilini birtakım tarihî dönemlere ayırmak gerekmektedir. Bunlar; XV. yüzyıl sonlarına kadar ESKİ OĞUZ TÜRKÇESİ, XX. yüzyıl başlarına kadar OSMANLI TÜRKÇESİ ve bu tarihten sonrası da ÇAĞDAŞ TÜRKİYE TÜRKÇESİ olarak adlandırılabilir. OSMANLI TÜRKÇESİNİN başlangıcı XVI. yüzyıla dayanır. XIX. yüzyılda yayınlanan Tanzimat Fermanı, Osmanlı toplumu için pek çok konuda dönüm noktası olarak kabul edilir.

Çağdaş Türkiye Türkçesi

1911'de Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in başlattığı Yeni Lisan hareketi Osmanlı Türkçesinin sonunu getirir. Ömer Seyfettin, Genç Kalemler dergisinde yazdığı

yazılarda İstanbul halkının konuşma diline dayanan yalın bir dil teklif eder ve önceleri çok büyük tepkilerle karşılaşan bu görüşler, zamanla pek çok edebiyat, bilim ve fikir adamı tarafından benimsenip kullanılmaya başlanır. Özellikle Ziya Gökalp'in de katılımıyla "Yeni Lisan" hareketi çok güçlenir. Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Aka Gündüz, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Yahya Kemal, Mehmet Akif gibi şair ve yazarlar eserlerini yalın bir dille yazar. Şu anda Türkiye'de Türkçeyle her gün yüzlerce kitap, gazete ve dergi yayınlanmakta ayrıca yine yüzlerce radyo ve televizyon Türkçe programlar yayınlamaktadır. Bu yönüyle bakıldığında da Türkçe önemli bir basın-yayın dilidir. Devlet ve toplum hayatı Türkçeyle yürümektedir.

Türk dili çalışmaları

Türkçe, Anadolu'da yazı dili olduktan sonra da zaman zaman ihmal edilmiş ve aydınların ilgisizliğine maruz kalmıştır. Bu ilgisizlik yer yer bazı şair ve yazarlar tarafından da kınanmıştır. Bu kınama ve tepkinin ilk örneğini 14. yüzyılın önemli şairlerinden biri olan Kırşehirli Aşık Paşa'da görürüz.

Aşık Paşa'dan sonra yaşayan 14. yüzyılın bir başka şairi Hoca Mesut, pek çok kişinin artık Türkçeye yöneldiğinden söz etmektedir. Bunun nedeni Anadolu beylerinin Türkçeye gösterdikleri ilgidir.

15. yüzyılda da nispeten sade bir yazı dili sürdürülmüştür.

16. yüzyılda TÜRK-İ BASİT (Sade Türkçe) hareketi başlatılır. Ancak güçlü sanatçılar bu akıma sahip çıkmadığı için çok etkili olamaz ve dil gittikçe Arapça ve Farsça kelime ve kurallarla dolarak ağırlaşır.

17. yüzyılda iyice ağırlaşan dil, 18. yüzyılın büyük şairlerinin yazdıkları daha yalın eserler sayesinde yeniden sadeleşmeye başlamıştır. Tanzimat devrinde de sadeleşme ihtiyacı çok hissedilmiş ve bunda gazete ve dergilerin katkısı büyük olmuştur.

Tanzimatçılarından sonra birer edebî akım olarak ortaya çıkan Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati akımlarının mensupları, Tanzimatçıların başlattığı dili "anlaşılır kılma" çalışmalarına katılmayıp tam aksi bir yol izlemişler.

20. yüzyıl başlarında Osmanlı coğrafyasında Türkçe sözlükler yazılmaya başlanması, özellikle Şemsettin Sami'nin çalışmaları oldukça önemlidir. Dil bilgisiyle ilgili eserleri de olan Şemsettin Sami'nin en büyük eseri, Türkçenin de bugüne kadar hazırlanmış en iyi sözlüklerinden biri olan KAMUS-I TÜRKÎ' dir.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra sade Türkçe taraftarları Türk Derneğini kurdular ve görüşlerini yayınladıkları bir de dergi çıkardılar. Daha sonra Selanik'te bir grup aydın GENÇ KALEMLER dergisini çıkardı ve millî bir edebiyatın ancak millî bir dille

doğup geliştireceğini iddia eden görüşler ortaya konuldu. Bu grubun önemli isimleri Ömer Seyfettin, Ali Canip ve Ziya Gökalp idi. Başlangıçta çok büyük tepkilerle karşılanan bu YENİ LİSAN HAREKETİ zamanla, benimsendi ve önceleri karşı çıkan pek çok aydın, şair ve yazar bu hareketin içinde yer aldı. Bu harekette yazı dilini konuşma diline yaklaştırmak ve Arapça ve Farsça kelimeleri ve gramer kurallarını kullanmadan milli bir dil ve edebiyat oluşturmak esastır.

Osmanlı Devleti'nde Türk Ocağı'nın kurulması, TÜRK YURDU, HALKA DOĞRU VE TÜRK SÖZÜ, YENİ MECMUA dergilerinin yayımlanması, sade Türkçe ve millî edebiyat akımının güçlenmesinde büyük bir görev yapmıştır.

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başları dünyada Türklük Bilimi araştırmalarının altın çağıdır. Dünyanın önemli bilim merkezlerinde pek çok bilim adamı Türklük Biliminin çeşitli alanlarında çalışmışlar ve pek çok eser ortaya koymuşlardır. Dünya'da yapılan bu çalışmalar, Türklere ve Türkçeye çok şey kazandırmış, ayrıca Türkler de kendi dilleri ve medeniyet eserleriyle ilgili pek çok araştırma ve inceleme yapmışlardır.

YAZI DEVRİMİ

Arap alfabesi Türkçenin yazımında en geniş coğrafyada ve en uzun süre kullanılan yazı sistemi olduğu, ayrıca din ile de ilişkilendirildiği için değiştirilmesi kolay olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde Latin alfabesine geçme düşüncesi, ilk olarak 1868'de dile getirilmiştir. 1927'de Latin harflerinin kabul edilmesi kararını almış ve 10 Haziran 1928'de Dil Encümeni adıyla bir komisyon kurulmuştur.

Komisyonun uzun süren çalışmaları sonucunda hazırlanan Türk-Latin alfabesi 29 harfli olarak kabul edilir ve bu alfabenin tanıtılması için ülkenin pek çok vilayetine geziler yapılır. Uzun süre devam eden reform tartışmalarından sonra, 1 Kasım 1928 tarihinde Latin harflerine dayanan Türk Alfabesi kabul edilir. Kanuna göre, 1929 yılı başından itibaren devlet ile yapılacak bütün yazışmalar ve basılacak her türlü malzeme Yeni Türk Alfabesi ile olacaktır. Bütün yurtta Millet mektepleri açılır ve yeni alfabe herkese öğretilmeye çalışılır.

ATATÜRK VE TÜRK DİLİ

Milletler geçmişte ve bugün var olup gelecekte de yaşamaya devam edecekse ancak dilleriyle var olmuşlar ve dilleriyle de yaşayacaklardır. Bu nedenle her milletin kendi dilini koruması büyük önem taşımaktadır.

Tarihte Türkçe ile ilgili ilk uyarı Bilge Kağan'dan gelmiştir. Bu uyarılar tarihin farklı dönemlerinde başka

bazı aydın ve devlet adamları tarafından da yapılmıştır.

19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Avrupa ve Rusya'daki Türklük bilimi çalışmaları, son dönem Osmanlı aydınlarını da etkilemiştir. KUTADGU BİLİĞ 'in bulunması, Orhun Yazıtları'nın bulunup okunması, DİVÂNÜ LÜGATİ'T-TÜRK' ün bulunması Türk aydınlarında bir heyecan ve güven duygusu oluşturmuştur.

Necip Asım'ın, Şemsettin Sami'nin, Ziya Gökalp ve arkadaşlarının çabaları, Mehmet Emin Yurdakul'un sade Türkçe şiirleri, Süleyman Nazif 'in ateşli nesirleri dönemin gençlerinin ve Mustafa Kemal'in düşünce dünyasının oluşmasında çok etkili olmuştur.

20. yüzyılın başlarında yalnız Osmanlı coğrafyasında değil, farklı Türk ülkelerindeki aydınların da dil ile ilgili çalışmaları, Osmanlı Türk aydınları üzerinde etkili olmuştur. Özellikle Kırım'da Gaspıralı İsmail Bey'in 'Dilde, fikirde, işte birlik' sloganıyla yayınladığı Tercüman Gazetesi, hemen bütün Türk aydınlarını etkilemiştir. Atatürk'ün dil ve kültür konularında attığı adımların arkasında bu etkinliklerin oluşturduğu birikim vardır.

Cumhuriyet'in ilan edilmesinin hemen ardından 1924 yılında Türkiye Enstitüsü kurulmuş; 1926 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Birinci Türkoloji Kurultayı toplanmıştır. Bu toplantıda alınan Latin asıllı alfabe kabul edilmesi tavsiyesine uyulmuş ve 1 Kasım 1928'de Türkiye bu alfabeyi benimsemiştir.

1931 yılında Türk Tarih Kurumu kurulmuş ve 1932 Temmuz'unda ilk tarih kongresi toplanmıştır.

12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Bu kurumun ilk faaliyeti olarak 26 Eylül 1932'de Dolmabahçe Sarayı'nda büyük bir dil kurultayı toplanmış ve dille ilgili politikalar bu kurultayda belirlenmiştir.

Türk Dil Kurumu'nun 17 Ekim 1932'de bir bildiriyle öztürkçe hareketi başlamış ve Türkçedeki yabancı unsurlar yerine öztürkçe sözler koymak için derleme, tarama ve anket çalışmaları başlatılmıştır. Derleme çalışmalarıyla yazı dilinde olmayan sözler derlenip bunlardan bir kısmı yazı diline dâhil edildi ve aynı şey tarama çalışmalarıyla yazma eserlerde yapıldı ve Derleme ve Tarama sözlükleri hazırlandı.

1936 yılına kadar süren özleştirme çalışmalarıyla Türkçeye pek çok yeni kelime kazandırıldığı gibi teklif edilen pek çok kelime de dilde kendine yer bulamayıp unutuldu. 1936'da özleştirme çalışmalarının hızı kesildi ancak terimlerin Türkçeleştirilme çabaları devam etti. Ortaöğretimde kullanılan geometri terimlerini bizzat Atatürk Türkçeleştirerek dilimize kazandırdı. 1935 yılında Güneş-Dil Teorisi ortaya atıldı. Artık halkın bildiği, manasını anladığı

kelimelerin yabancı dilden geliyor sanılarak feda edilmesi zarureti bu kuramla ortadan kalktı ve dil kendi doğal gelişme seyrine dönmüş oldu.

ÜNİTE 3: SES BİLGİSİ

GİRİŞ

Konuşma seslerini özellikleri, türleri, sözcüklerdeki sıralanışları, görevleri ve uğradıkları değişimler açısından araştıran, sınıflandıran ve herhangi bir kurama dayalı olmayan, genellikle fiziksel yönleri ağır basan dil bilgisi dalına SES BİLGİSİ denir. Bu ünite de Türkçedeki sesler ve yazıdaki karşılığı olan harfler ele alınmaktadır.

SES BİLGİSİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Konuşma sesi

Ses, doğal veya doğal olmayan bir varlık tarafından yani anatomik, mekanik vb. yollarla ortaya çıkan fiziksel enerjinin havada oluşturduğu titreşimlerin kulak kepçesi tarafından toplanması, dış kulaktan iç kulağa, oradan karmaşık süreçlerle beyne iletilmesi ve beyinde yorumlanmasıyla ortaya çıkan fiziksel dalgalardır. Konuşmaya yarayan seslere konuşma sesleri denir.

Konuşma sesleri, ses yolu adı verilen akciğerlerden başlayıp burunda ve dudaklarda sona eren bir düzenek tarafından üretilir. İnsanın kafatasında iki büyük boşluk vardır. Bu boşluktan üstte olan BURUN BOŞLUĞU, altta olan ağız boşluğudur. Ağız boşluğunda AĞIZ SESLERİ, geniz boşluğunda GENİZ SESLERİ oluşur.

Harf

Seslerin yazıdaki karşılığına harf; bir dildeki sesleri karşılayan işaretlerin belirli bir sırada meydana getirdiği harfler topluluğuna ise alfabe denir. 1928 yılında Harf Devrimi ile kabul edilen ve 1929'da resmen uygulanmaya başlayan yeni Türk alfabesinde, Latin alfabesinin temel harfleri alınmış, ayrıca bu temel harflerde bazı değişiklikler gerçekleştirilerek yeni harfler yapılmıştır.

Türk alfabesi, ses-yazı karşılıklığı ilkesini esas alır. Sesler (ünlüler ve ünsüzler), kısaca, iki sözcüğü ayırt eden en küçük birim; yazı (harfler) ise yazım sistemindeki en küçük birimdir. Türk alfabesinde yer alan harflerin her biri genel olarak tek ses değerini gösterir.

Dil ile ilgili bilimsel çalışmalarda kullanılmak üzere, 1928'de yasayla kabul edilen ölçünlü Türk alfabesinden ayrı, bu alfabedeki harflerin ayırıcı işaretlerle genişletilmiş bir gayriresmî çeviri yazı alfabesi vardır.

TÜRKÇEDEKİ SESLER

Konuşma sesleri ünlüler ve ünsüzler olmak üzere ikiye ayrılır.

Ünlüler

Oluşumları sırasında belirli bir engele takılmadan, zorluğa uğramadan çıkan seslere ÜNLÜ adı verilir. Türkçede sekiz ünlü vardır: a, e, ı, i, o, ö, u, ü. Dünya dillerindeki toplam farklı ünlü sayısı ise 200 civarındadır.

Ünlülerin sınıflandırılması

Ünlüler oluştuğu yere, dilin veya çenenin yüksekliğine, dudakların durumuna göre biçimlenir. Ünlülerin sınıflandırılmasında esas olan boğumlanmayla ilgili belli başlı ölçütler şu şekildedir: Artlık/Önlük, Darlık/Genişlik, Düzlük/Yuvarlaklık, Uzunluk/Kısalık.

Artlık/Önlük: Ağız boşluğunun ön ve art bölümleriyle ilgili karşıtlık; /a/-/e/, /ı/-/i/, /o/-/ö/, /u/-/ü/ ayrımlarını belirler. Dilin ön tarafının tümsekleşmesiyle ağzın arka bölgesinde ART ÜNLÜLER /a, ı, o, u/, dilin arka tarafının tümsekleşmesiyle ağız boşluğunun ön tarafında ön ünlüler /e, i, ö, ü/ oluşur.

Düzlük/Yuvarlaklık: Dudakların düzleştiği ya da yuvarlaklaştığı düz/yuvarlak karşıtlığı a/-/o/, /ı/-/u/, /e/-/ö/, /i/-/ü/ ayrımlarını belirler. Dudakların yuvarlaklaşması durumunda yuvarlak ünlüler /o, u, ö, ü/, düzleşmesi durumunda ise DÜZ ÜNLÜLER /a, e, ı, i/ oluşur.

Darlık/Genişlik: Alt çenenin üst çeneye yaklaştığı veya üst çeneden uzaklaşmasına bağlı dar/geniş karşıtlığı ise a/-/ı/, /e/-/i/, /ö/-/ü/, /o/-/u/ ayrımlarını belirler. Alt çene ve üst çenenin birbirinden uzaklaşmasıyla, ağız boşluğu genişler, dolayısıyla GENİŞ ÜNLÜLER /a, e, o, ö/; alt çene ile üst çenenin birbirine yaklaşmasıyla ağız boşluğu daralır ve dar ünlüler /ı, i, u, ü/ oluşur. Tarihî bakımdan, Türkçenin ünlü dökümü ile ilgili Türkçe kökenli sözlerde simetrik 8 temel kısa ünlü varlığı kabul edilir. Türkçenin simetrik ünlü yapısını bozan kapalı e, Türk dil biliminin önemli sorunlarından biridir.

Türkçenin ölçünlü yazım sistemine göre 8 ünlüye sahip olduğu kabul edilmekle birlikte, bu sayı, ses bilimsel bakımdan başka dillerden kopyalanan uzun ünlüler ve yine kopya ön a ünlüsü ile birlikte en az 12'ye çıkmaktadır.

Türkçedeki uzun ünlülü sözcükler Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce vd. dillerden kopyalanmıştır. Türkçe kökenli sözlerde birincil uzun ünlü yoktur. Bilimsel yazında ÖN A olarak bilinen ünlü de Arapça kökenli sözcüklerde yer alır.

Türkçede ünlüler komşu ünlü ve ünsüzlerin etkisi vb. nedenlerle kalınlaşabilir, incebilir, daralabilir,

düzleşebilir, yuvarlaklaşabilir, genişleyebilir veya kısılabılır, uzayabilir.

Ünsüzler

Ünsüzler, oluşumları sırasında bir engele takılarak sedalarını sürtünme ya da çarpmadan alan seslerdir. Ölçünlü Türkçede harf olarak gösterilen ünsüzlerin sayısı 21'dir. Ancak ölçünlü konuşma dilindeki ünsüz seslerin sayısı daha fazladır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, t, v, y, z. Alfabe de harf olarak yer alan j bir iki yansıma ve ödünçlemede, ñ ise kimi ünsüzlerin komşuluğunda /n/nin bir alt ses birimi olarak bulunur.

Ünsüzlerin Sınıflandırılması

Türkçenin ünsüzleri oluşum/boğumlanma yerlerine (çıkaklarına) göre; ötümlü/ötümsüz (titreşimli/titreşimsiz) olmalarına göre; sürekli/sürekli olmalarına göre; ağız/geniz ünsüzü olmalarına göre dört grupta sınıflandırılır.

Oluşum yerlerine göre ünsüzler: Çift dudak ünsüzleri /b, p, m/; diş-dudak ünsüzleri /f, v/; diş ünsüzleri /d, n, s, t, z/; üst ön dişlerin hemen üstünde diş eti ile ön damağın birleştiği yerde oluşan /c, ç, j, ş/; ön damak ünsüzleri /g, k, l, r/; arka damak ünsüzleri /g, ʔ, l, ğ/; gırtlak ünsüzü /h/ olarak sınıflandırılabilir.

Titreşimli/titreşimsiz olmalarına göre

Ünsüzler: Ciğerden gelen hava akımının ses tellerine çarpmasıyla oluşan sesler titreşimli ünsüzlerdir. Ciğerden gelen hava akımının ses tellerini titreştirmemesi durumunda da titreşimsiz ünsüzler oluşur. Türkçede /b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, ñ, r, v, y, z/ ünsüzleri titreşimli; /ç, f, h, ʔ, k, p, s, ş, t/ ünsüzleri titreşimsizdir.

Sürekli/sürekli olmalarına göre

Ünsüzler: Çıkaklarında oluşurken hava akımının kesintili olduğu ünsüzlere sürekli ünsüzler, hava akımının sızdığı ünsüzlere ise sürekli ünsüzler adı verilir. Türkçede /b, c, ç, d, g, ğ, ʔ, k, p, t/ ünsüzleri sürekli; /f, ğ, h, j, l, l, m, n, r, s, ş, v, y, z/ ünsüzleri sürekli değildir.

Ağız/geniz ünsüzü olmalarına göre

Ünsüzler: Akciğerden pompalanan ve ses yolunda ham ses hâline gelen hava akımı ağız boşluğuna yönlendirilirse ağız ünsüzleri, burun boşluğuna yönlendirilirse geniz ünsüzleri oluşur. /m, n, ñ / geniz ünsüzleri, diğer bütün ünsüzler ağız ünsüzleridir.

TÜRKÇENİN SES ÖZELLİKLERİ

Herhangi bir dilde, sözcükleri oluşturan seslerin bir araya gelme koşulları aşağı yukarı bellidir. Türkçenin ses özellikleri alt başlıklar halinde şöyle sıralanabilir:

Türkçe kökenli sözcüklerde bulunmayan ünsüzler

- Türkçenin ses özelliklerinden biri, Türkçe kökenli sözcüklerde yansımalar dışında /j/ sesi bulunmamasıdır.
- Türkçede istisnai birkaç sözcüğün dışında /c, f, ğ, h, j, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, v, z/ ünsüzleri söz başında bulunmaz. Birkaç istisna dışında, bu ünsüzlerle başlayan sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe kökenli sözcüklerde bulunan /c, f, ğ, h, v/ ikincil ünsüzlerdir.
- Türkçede sözcük sonunda /b, c, d, g, ğ/ bulunmaz.

Ses uyumları

Türkçe kökenli sözlerde ünlüler arasında, ünsüzler arasında ve ünlülerle ünsüzler arasında olmak üzere üç ana ses uyumu vardır. Türkçenin ünlüleriyle ilgili vurgulanması gereken konuların başında artlıkönlük(kalınlık/ıncelik) ve dudak uyumu (düzlükyuvarlaklık uyumu) gelir.

Artlık-önlük uyumu: Türkçe kökenli sözlerde kök hecedeki ünlünün niteliğinin sonraki hecelerdeki ünlünün art ya da ön olmasını belirlemesi durumudur.

Ünsüz-ünlü uyumu: Türkçe kökenli sözcüklerde ön damak ünsüzleri /g, k/ ve ön avurt ünsüzü /l/'nin art ünlülerle; art damak ve art avurt ünsüzleri /g, , l/'nin ön ünlülerle aynı hecede veya yan yana bulunamamasıdır.

Dudak uyumu: Türkçe kökenli sözcüklerde düz ünlülerden sonra ancak düz ünlülerin, yuvarlak ünlülerden sonra dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin bulunmasıdır.

Ünsüz uyumu: Ötümsüz ünsüzlerle biten sözcüklere, ötümlü ünsüzlerle başlayan ek geldiğinde, ekin ünsüzünün, ötümsüz karşılığı varsa, ötümsüzleşmesidir.

Ünlülerle ilgili diğer ses özellikleri

- KOLON, KONTÖR vb. birinci heceden sonra o/ö ünlüleri bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe kökenli sözlerde YAD, YARIN vb. istisnai birkaç sözcüğün dışında birincil uzun ünlü bulunmaz.
- Türkçede aynı ya da farklı hecelerde iki ünlü yan yana gelemmez. İki ünlünün yan yana bulunduğu KOORDİNASYON, MOZAIK , vb. sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe sözcüklerde ikiz ve üçüz ünlüler yoktur. Türkçenin ünlüleri yalın ünlülerdir.

Ünsüzlerle ilgili diğer ses özellikleri

- Türkçe kökenli sözcüklerde söz başı hariç, iki hatta üç ünsüz yan yana gelebilir. Ancak sözcük veya heceler TÜRK, ALT, ÖLÇ, ÜST vb . belirli

ünsüz çiftleri ile sona erebilir. ALTI, ALDI, ELLER, GİTMİŞ VB. örneklere göre farklı hecelerde iki ünsüz yana bulunabilir. TÜ RKÇ E, A LTT A, Ö LÇT Ü, Ü STT EN örneklerinde olduğu gibi ikisi hecenin sonunda, üçüncüsü sonraki hecenin başında olmak üzere üç ünsüz yan yana gelebilir.

- Türkçede sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunmaz. SFENKS vb. örnekler yabancı kökenlidir.
- KREDİ vb. örneklerde söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.
- Türkçe sözcüklerde -P yalnızca tek heceli sözlerin sonunda veya ALIP, KOŞUP vb. zarf fiil ekinin sonunda bulunabilir.
- Sözcük ya da hece sonunda belirli ünsüz çiftleri bulunabilir. Söz ya da hece sonunda bulunan ünsüz çiftlerinin tamamında ilk ünsüz akıcı /l, n, r/ ünsüzlerinden biri veya /s/dir.
- Türkçede ANNE, ELLİ vb. birkaç istisna dışında sözcük kökünde ikiz ünsüz/uzun ünsüz yoktur.

Yardımcı sesler

Doğrudan ek veya eklerin bir parçası olmamakla birlikte eklenme sırasında ortaya çıkan seslere yardımcı sesler denir. Yardımcı seslerin bağlama ünlüleri ve bağlama ünsüzleri olmak üzere iki türü vardır.

BAĞLAMA ÜNLÜSÜ, ünsüzle biten bir sözcüğe, ünsüzle başlayan bir ekin gelmesi durumunda araya giren ünlüdür.

BAĞLAMA ÜNSÜZÜ, sözcüğün ünlü ile bitmesi, ekin ünsüzle başlaması durumunda araya giren ünsüzdür. Türkçenin hece yapısı Hece, fiziksel veya motor tanıma göre ciğerlerden gelen havanın göğüs kaslarının kasılmasıyla bir seferde çıkardığı ses ya da seslerdir. Heceler birbirlerinden hece sınırı ile ayrılır. Hece sınırı iki hecenin arasındadır.

Türkçenin hece yapısı

Hece, fiziksel veya motor tanıma göre ciğerlerden gelen havanın göğüs kaslarının kasılmasıyla bir seferde çıkardığı ses ya da seslerdir. Heceler birbirlerinden hece sınırı ile ayrılır. Hece sınırı iki hecenin arasındadır.

Ünlü ile biten hecelere açık hece, ünsüz ile veya uzun ünlü ile biten hecelere ise kapalı hece adı verilir.

Hecelerin yapısı V (ünlü) ve C (ünsüz) işaretleriyle gösterilir.

Türkçede altı çeşit hece, bir hecede ise en çok dört ses vardır. Türkçede ünlü; ÜNSÜZ+ÜNLÜ;

ÜNLÜ+ÜNSÜZ; ÜNSÜZ+ÜNLÜ+ÜNSÜZ; ÜNLÜ+ÜNSÜZ+ÜNLÜ;

ÜNSÜZ+ÜNLÜ+ÜNSÜZ+ÜNSÜZ olmak üzere 6 hece türü vardır.

Türkçedeki alıntı sözcüklerin hece yapısı ise bunlardan farklı olabilir.

Hecelerin sıralanışında genel kural şudur: Sözcükte, her ünlü kendisinden önce gelen ünsüzü ve kendisinden sonra gelen tek veya düzenli iki ünsüzü kurduğu hecenin içine alır. Sözcükler birleşirken kapalı heceyle biten sözcüğün sonundaki ünsüz, birleştiği sözcüğün ilk hecesindeki ünlüyle yeni bir hece kurar.

SES OLAYLARI

Dilin canlılık ilkesi gereğince sözcüklerde ve eklerde meydana gelen ses değişikliklerinin tümüne genel olarak ses olayları adı verilebilir. Bir dilin sesleri farklı nedenlerle değişebilir. Bunun için seslerin belirli özellikleriyle diğer sesleri etkilemesi, en az çaba ilkesi, en çok çaba ilkesi, ilişkide bulunulan dillerin etkisi, yazım vb. pek çok etken vardır.

Seslerin özellikleri ve işlevleri: Ünlülerin ve ünsüzlerin belirli özellikleri vardır. Örneğin oluşum yeri çift-dudak olan ötümlü, sürekli geniz ünsüzü M , komşuluğundaki ünlüyü yuvarlaklaştırabilir; ancak doğası gereği asla düzleştirmez.

Tarihsel süreç: Örneğin git- ünlü ile başlayan bir ek alıp t ünsüzü, iki ünlü arasında kaldığı zaman Gİ-D-ER, Gİ-D-İYOR, Gİ-D-ECEK sözcüklerinde gördüğümüz gibi ötümlüleşerek D ünsüzüne gelişir. Bunun nedeni tarihseldir.

En az çaba yasası: Ötümsüz (titreşimsiz) ünsüzlerin söylenişi, ötümlü ünsüzlerden daha çok enerji gerektirir. Bu nedenle Türkçenin ses sistemine yabancı kökenli FİLM, FİKR, ŞÜKR vb. örneklerde enerjiden tasarruf için ünsüz çiftleri aralarında bir ünlü türetilerek Türkçe hece sistemine uygun *FİLİM, FİKİR, ŞÜKÜR, vb. şekillerde telaffuz edilir.

Nedensiz ön damaksıllaşmalar: Türkçede elma, anne vb. kimi sözcükler bilinen herhangi bir seslik neden bulunmamasına karşın, tarihsel gelişim süreci içinde ön damaksıllaşmışlardır.

c, ç, ş, y/ ünsüzlerinin ön damaksıllaştırıcı

etkisi: Bu ünsüzler özellikle kendilerinden sonra gelen ünlüleri ön damaksıllaştırabilirler. Ör. *YANA > *YENE > YİNE.

/y/'nin daraltıcı etkisi: /y/ ünsüzü, yanındaki ünlüleri nitelik bakımından değiştirme eğilimindedir.

Örn. GELMEYOR > GELMİYOR.

/b, m, p, f, w, v/ ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı

etkisi: Dudak ünsüzleri yanlarındaki ünlüleri yuvarlaklaştırabilir.

Dar orta hece ünlüsünün düşmesi: Türkçede orta açık hecede kalan dar ÜNLÜLER ALIN > ALNI, BURUN > BURNU DÜŞME eğilimindedir.

Zayıf ı ünlüsünün ön damaksillaşması: Türkçede uzunluk ve vurgu bakımından en zayıfı olan /ı/ ünlüsü BIT > BİT; INAN- > İNAN- vb. örneklerdeki gibi ön damaksillaşarak i ünlüsüne gelişme veya orta hecede düşme eğilimindedir.

Telafi uzunluğu: Sözcükteki seslerden birinin çeşitli nedenlerle düşmesi durumunda, sözcükteki bu kaybı telafi edecek bir gelişme meydana gelmesidir.

Seslerin birbirlerini etkilemesi: Ünlülerin sözcüğün hecelerindeki sıralanışı artlık-önlük uyumu, dudak uyumu gibi belirli kurallara bağlıdır. Her ünlü, istisnalar dışında, kendisinden sonra gelen ünlüyü belirler. Ünsüzler de birbirlerini özellikle ötümsüzlük-ötümlülük bakımından etkiler.

Yazımın etkisi: Türk yazımı (imla) esas olarak söyleyişe dayalı, yani söylendiği gibi yazılma ilkesine dayanmakla birlikte, bazı durumlarda yazım kılavuzu ve sözlüklerdeki biçim söyleyişi etkilemektedir. Örneğin, dağ, yağ sözcükleri söyleyişte son sesteki ğ düşmesiyle /da/, /ya/ biçimine gelişirken resmî ortamlardaki söyleyişlerde yazımdaki /dağ/, /yağ/ söylenişi esas alınır.

Başka dillerin etkisi: Doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkide bulunan diller birbirlerinin ses sistemine özgü bir sesi kopyalayabilir. Örn. C, F, H, J, V vd. sesleri Türkçe ses birimi dökümüne Arapça ve Farsça aracılığıyla girmiştir.

Ünlülerle ilgili ses olayları

Ünlü düşmesi: Sözcüğü oluşturan ünlülerden birinin çeşitli seslik nedenlerle kaybolmasıdır. Bu ses olayı söz başında, söz içinde ya da söz sonunda görülür. Örn. ISICAK > SICAK; YALINIZ > YALNIZ; GÜVEYİ > GÜVEY.

Ünlü daralması: Benzeşme, daraltıcı ünsüzlerin etkisi vb. seslik nedenlerle geniş ünlülerin dar ünlü hâline gelmesidir. Örn. YOKARI > YUKARI; YÖRÜ- > YÜRÜ-.

Ünlü türemesi: Sözcüğün özgün biçiminde bulunmayan bir ünlünün sonradan çeşitli seslik nedenlerle ortaya çıkmasıdır. Ünlü türemesi vb. genellikle söz içi durumda görülür. Örn. AZCIK > AZICIK.

Ünlü genişlemesi: Ağız boşluğunun durumuna göre, dar ünlülerin geniş ünlü hâline gelmesidir. Örn. IGAÇ > AĞAÇ; BUZ- > BOZ-.

Ön damaksillaşma: Sözcükteki art ünlülerin, benzeşme, /c, ç, j, ş, y/ ünsüzlerinin etkisi vb. nedenlerle ön ünlülere dönüşmesidir. Örn. BIÇ- > BİÇ-; YANI > YENİ.

Art damaksillaşma: Sözcükteki ön ünlünün benzeşme, uzun ünlülerin kısalması vb. çeşitli seslik nedenlerle art ünlüye dönüşmesidir. Örn. TENRİ > TANRİ; İSİĞ > ISI.

Ünlü yuvarlaklaşması: Düz ünlülerin genellikle /B, F, P, V/ ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisi sonucunda yuvarlak ünlülere dönüşmesidir. Örn. DİVÂR > DUVAR.

Ünlü düzleşmesi: Sözcüklerdeki yuvarlak ünlülerin, düz ünlülere dönüşmesidir. Örn. B ü T- > B i T- , ü Ç ü N > İÇİN .

Ünlü birleşmesi: Ünlüyle biten bir sözcüğün, ünlü ile başlayan bir ek alması ya da sözcük ile birleşmesi durumunda, ilk sözcüğün sonundaki veya ikinci sözcüğün başındaki ünlülerden birinin düşmesidir. Örn. KAHVE ALTI > KAHVALTI.

Ünlü benzeşmesi: Bir hecedeki ünlülerin diğer hece veya hecelerdeki ünlüleri kendisine benzetmesidir. Örn. O+BİR > ÖBÜR.

Ünlü kısalması: Sözcüklerdeki uzun ünlülerin kısa ünlüye dönüşmesidir. Örn. FAR. TAC > TÜRK. TAÇ

Ünsüzlerle ilgili ses olayları

Ünsüz düşmesi: Sözcüğü oluşturan ünsüzlerden birinin herhangi bir seslik nedenle veya nedensiz olarak kaybolmasıdır. Örn. BOL- > OL-, KAPIG > KAPI.

Ünsüz türemesi: Sözcüğün özgün biçiminde bulunmayan bir ünsüzün sonradan çeşitli seslik nedenlerle ortaya çıkmasıdır. Örn. ur- > vur-, öyük > höyük.

Göçüşme: Sözcük içindeki iki sesin söyleyişte yer değiştirmesidir. Örn. KİRPİK > KİPRİK, YANLIŞ > YANLIŞ.

Ötümlüleşme: Sözcükteki ötümsüz ünsüzlerin ötümlü ünsüzlere gelişmesidir. Örn. KEL- > GEL-, TİŞ > DİŞ.

Ötümsüzleşme: Sözcükteki ötümlü ünsüzlerin ötümsüz ünsüzlere gelişmesidir. Örn. BARMAK > PARMAK.

Ünsüz benzeşmesi: Bir sözcükteki ünsüzlerin; oluşum noktası, nitelik ve/veya nicelik bakımından bir başka sese benzemesidir. Benzeşmeler sözcük içinde geriye doğru olursa buna gerileyici benzeşme denir. Örn. penbe > pembe. Benzeşmeler sözcük içinde ileriye doğru olursa buna ilerleyici benzeşme denir. Örn. TESBİT > TESPİT.

Ünsüz aykırılışması: Bir parçanın, sistemli biçimde, aynı özelliği taşıyan komşu parçanın özelliğinden kaçınması sürecidir. Örn. tepme > tekme.

Ünsüz ikizleşmesi: Sözcük kökündeki herhangi bir sesin, çeşitli nedenlerle yan yana iki kez yer almasıdır. İkizleşme uzun ünlünün kısalması, vurgu gibi seslik

nedenlerle ortaya çıkabilir. Örn. a n a > a nn e, elig '50' > e ll i.

Ünsüz tekleşmesi: Özgün söylenişlerinde veya yazılışlarında ikiz ünsüz bulunan sözcüklerin söyleyişte veya yazımda ünsüzlerden birinin düşmesidir. Örn. EDEBÎYYAT > EDEBÎYAT.

Süreklileşme: Süreksiz ünsüzlerin, akıcı ya da sızıcı sürekli ünsüzlere dönüşmesidir. Örn. ÖPKE > ÖFKE .

Süreksizleşme: Süreksizleşme sürekli ünsüzlerin süreksiz ünsüzlere dönüşmesidir. Örn. JİP > CİP.

Eklenmelerdeki benzeşme: Sözcükler başka sözcüklerle ya da ekler sözcüklerle birleşirken genellikle yazıda gösterilmeyen kimi benzeşmeler ortaya çıkabilir. Örn. BİNBAŞI > BİMBAŞI; ONLAR > ONNAR.

Hece düşmesi: Sözcükte birbirinin ardından yer alan ve birbirine benzeyen veya birbiriyle özdeş olan hecelerden birinin ses ve hece tekrarlarını önlemek, vurgusuzluk vb. nedenlerle düşmesidir. Örn. DİRİLİK > DİRLİK; OYUNA- > OYNA-.

PARÇALAR ÜSTÜ SES BİRİMLERİ

Dil ses bakımından ünlüler, ünsüzler ve hecelerden yani parçalar ile bu parçalara yüklenen bir tür müzik sayılabilecek vurgu, durak, tonlama gibi parçalar üstü ses birimi adı verilen öğelerden oluşur. Bütün bu öğeler anlam ve iletiyi etkiler. Bu öğelerdeki değişiklikler sözcüğün, cümlelin anlamını veya yine sözcüğün sözlük türünü değiştirebilir.

Vurgu

Herhangi bir sözcenin parçasının diğer parçalara göre daha baskılı ve güçlü biçimde söylenmesidir.

Böylelikle daha baskılı söylenen parçaya önem verilmiş olur. Ses bilgisinde sözcük vurgusu ve cümle vurgusu olmak üzere iki ana vurgu türü vardır. Ayrıca öbek vurgusu, berkitme vurgusu ve ahenk vurgusundan da söz edilebilir.

Türkçe genel olarak vurgusu sonda bulunan bir dildir. Sözcüklere yapım eki eklendikçe vurgu sona kayar.

Tonlama

Tonlama konuşma sırasında sesin perdesinin değişmesiyle oluşan melodik perdeleme ve dalgalanmadır. Bu melodik dalgalanma, konuşmacının sinirli mi, sakın mi, nazik mi, şaşırmış mı vb. o an içinde bulunduğu psikolojik durum hakkında bize bilgi verir. Ton yükselebilir, düşebilir, sabit kalabilir.

Durak

Konuşma esnasında cümleler veya sözcükler arasında verilen kısa aralıklardır. Durağın asıl işlevi konuşmada anlamın ve uyumun daha açık hâle getirilmesi ve yüksek bilgi içeren içeriğin veya düşük olasılığın ifade edilmesidir.

ÜNİTE 4: BİÇİM BİLGİSİ

GİRİŞ

Her dilin kendine özgü bir yapı ve işleyiş biçimi vardır. Dille ilgili yapılan çalışmalarda dilin yapı taşlarını oluşturan sözcükler en çok üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Batı' da morfoloji olarak adlandırılan bu çalışma alanı Türkçede biçim bilim, biçim bilgisi, kelime bilgisi, şekil bilgisi, yapı bilgisi, sözcük bilim gibi farklı terimlerle adlandırılmaktadır. Bu üniteye biçim bilgisi ile ilgili temel kavramlar, Türkçedeki sözcüklerin çekimi, türeyişi, sınıflandırılması konuları ele alınmaktadır.

BİÇİM BİLGİSİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Kök

Kökler, kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara ayrılamayan, sözlüksel anlam taşıyan ve bir sözcük türüne ait olan biçim birimlerdir. Bir sözcük en az bir kök biçim birimden oluşur. Bu tür sözcüklere yapısına göre basit sözcük veya basit gövde adı verilir. Bugün kök gibi görünen birçok sözcük aslında tarihî dönemlerde en az iki bağımsız biçim birimden oluşmuş olabilir.

Gövde

Gövdeler, biri bağımsız biçim birim olmak üzere, en az iki biçim birimden oluşan yani bir veya daha fazla ek alan kök biçim birimlerdir. Bu tür sözcükler yapısına göre türemiş sözcükler olarak da bilinir.

Taban

Tabanlar, eklerin, yani bağımlı biçim birimlerin eklendiği yalın sözcükler, yani bağımsız biçim birimlerdir. Tabanlar kök veya türemiş sözcük olabilir.

Ek

Ekler, herhangi bir sözcük türüne dâhil olmayan, yani eylem, ad, sıfat, zarf vb. sözcük türlerinden birine girmeyen bağımlı biçim birimlerdir. Ekler kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara bölünemez. Ekler biçim bakımından ön ekler, iç ekler, son ekler olmak üzere üçe; işlev bakımından yapım ve çekim ekleri olmak üzere ikiye ayrılır.

Eklenme

Eklenme, sözcüğün yapım eki veya çekim eki almasıdır. Eklemeli bir dil olan Türkçede eklenme, son eklenme şeklinde gerçekleşir.

Türkçenin ekleri

Türkçenin ekleri yapım ve çekim ekleri olarak iki temel başlıkta değerlendirilebilir. Yapım ekleri Yapım/türetim ekleri yeni sözcükler yapma görevi bulunan eklerdir. Yeni sözcükler yapılırken sözcük türü değişebilir. Yapım ekleri dil bilimsel bilgi ve sözlüksel bilgi taşırlar. Ekleri yeni sözcükler türetebilme yeteneği bakımından türetim yapabilen ekler ve türetim yapamayan ekler olarak ikiye ayrırabiliriz. Türetim yapabilen ekler sıklıkları az da olsa

yeni sözcükler yapabilen eklerdir. Türetim yapamayan ekler ise dil bilgisel işlevi bulunmayan eklerdir.

Türkiye Türkçesinde kullanılan yapım ekleri şunlardır: Addan ad yapma ekleri: Addan ad yapma ekleri ad kök ya da gövdelerinden köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan eklerdir. Türkçede -Aç, -Ak, -gAn, -msİ, -sİz, -tAy vb. pek çok addan ad yapma eki bulunmaktadır.

Addan eylem yapma ekleri: Addan eylem yapma ekleri, ad tabanlarından köken anlamıyla bağlantılı yeni eylem gövdeleri yapan eklerdir. Türkçede -A-, -DA-, -msA-, -lAnvb. pek çok addan eylem yapma eki bulunmaktadır.

Eylemden ad yapma ekleri: Eylemden ad yapma ekleri, eylem kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir. Türkçede -Aç, -gA, -mUr, -sAl, -ntİ, vb. pek çok eylemden ad yapma eki bulunmaktadır.

Eylemden eylem yapma ekleri: Eylemden eylem yapma eklerini, eylem tabanlarına gelerek yeni eylemler yapan özel söz dizimsel işlevleri bulunan yapılar olarak tanımlayabiliriz. Bu eklerin çatı adı verilen özel görünüşleri vardır. Çatı ekleri cümle içinde yüklemle özne veya nesne ile ilişkisini belirler. Çatılar, öznenin ve nesnenin durumuna göre dönüşlü (-n-, -l-), edilgen (-n-, -l-), işteş (-(İ)ş-), ettirgen (-Ar-, -(İ)r-, -Dİr-, -t-, -zİr-) çatılar olarak sınıflandırılabilir. Bunlar dışında sıklık (-AlA-, -İştİr-, -klA-), kuvvetlendirme (a, -ı-, -k-, -y-), olumsuzluk (-mA-) çatılarından söz etmek mümkündür.

Çekim ekleri

Çekim ekleri, eylem ya da ad soylu sözcüklere gelerek bağlı oldukları sözcük öbeklerine göre, sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, kişi, sayı vb. geçici ilişkiler kuran, görevsel bağımlı biçim birimleridir. Çekim ekleri, sözlüksel biçim birimlerinde ad durumlarını, bazı dillerde cinsiyet; eylemlerde çatı, kip, görünüş, kişi vb. gramatikal işlevleri işaretler. Çekim ekleri kendi aralarında ad çekim ekleri ve eylem çekim ekleri olmak üzere ikiye ayrılır:

Ad çekim ekleri

Ad ya da ad soylu sözcüklere ad çekim eklerinin, yani durum, iyelik, çoğul, soru ve aitlik eklerinin eklenmesine ad çekimi adı verilir.

Durum ekleri: Hâl ekleri olarak da bilinen durum ekleri, cümle içindeki adları diğer sözcüklere değişik anlam ilişkileri çerçevesinde bağlayan biçim birimlerdir. Durum ekleri iki adı birbirine bağlayan ilgi durumu dışında, genellikle adlarla cümlelerin asıl ögesi olan yüklem arasında ilişki kurar. Türkçede yalın (eksizdir), yükleme (-İ, -U), ilgi (-İn, -nİn), yaklaşıma (-A), bulunma (-DA) ve uzaklaşma (-DAn) olmak üzere

altı durum ekinin bulunduğu kabul edilir. Bunların dışında farklı kaynaklarda -CA ile yapılan eşitlik, -IA ve -(X)n ile yapılan araç durumları da durum eki olarak kabul edilmektedir.

İyelik ekleri: İyelik ekleri, adın belirttiği nesne ya da kavramın, altı kişiden (ben, sen, o; biz, siz, onlar) birine ait olduğunu gösterir. İyelik eki almış sözcükler, isim tamlamalarında tamlanan ögeyi oluştururlar. İyelik ekleri çokluk eklerinden sonra, durum eklerinden önce gelir. Türkçede birinci tekil kişi iyelik eki (-(İ)m), ikinci tekil kişi iyelik eki (-(İ)n), üçüncü tekil kişi iyelik eki (-(s)İ), birinci çoğul kişi iyelik eki (-(İ)mİz), ikinci çoğul kişi iyelik eki (-(İ)nİz), üçüncü çoğul kişi iyelik eki (-lAr-I) şeklindedir.

Çoğul eki: Çoğul ekleri, sayıca bir'den fazla varlığı, kavramı ifade eden eklerdir. Türkçede çoğul eki -lAr şeklindedir.

Soru eki: Soru eki eklendiği ada veya ad cümlesine genellikle soru anlamı katan, yazımda ayrı gösterilen, söyleyişte ise ünlü uyumuna giren sözcük ile ek arasında bir dil bilgisel biçimdir. Türkçede soru eki mİ, mU şeklindedir.

Aitlik eki: Aitlik eki adlardan zamir ve sıfat türünde adlar yapan, bağlılık, içinde bulunma, aitlik anlamları taşıyan bir ektir. Türkçede soru eki -ki şeklindedir.

Ek eylemler: Ek eylemler, ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını, eylem cümlelerinde ise birleşik çekimleri sağlayan eklerdir. Ad soylu sözcüklerin eylem olarak çekiminde birinci ve ikinci kişilerde i-, üçüncü kişinin çekiminde ise -Dİr bildirme eki kullanılır. Ek eylemin olumsuz biçimi değil ile yapılır. Ek eylemin geniş/şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve şart çekimleri bulunmaktadır.

Eylem çekim ekleri

Eylem çekimi, cümle ve cümlelerin yüklemine oluşturmak üzere eylemlerin zaman, kişi vb. çekim eklerini almalarıdır. Türkçede eylem, cümlede temel olarak ZAMAN ile TARZ, GÖRÜNÜŞ, ÇATI ve KİP kategorilerine göre çekime girer. Eylemde zaman, cümle içinde yüklemle bildirdiği eylemin ilgili olduğu zaman kesitidir. Kip, eylemlerin zaman, kişi ve anlam özelliklerine göre eklerle biçimlenen dil bilgisi kategorisidir. Türkçede kipler esas olarak ikiye ayrılır: Haber (bildirme) kipleri ve TASARLAMA (İSTEK) KİPLERİ. Haber kipleri geniş zaman, şimdiki zaman, (belirli) görülen geçmiş zaman, (belirsiz) duyulan geçmiş zaman ve gelecek zaman; tasarlama kipleri dilek/şart, istek, gereklilik ve emir kiplerinden oluşur. Tarz ise zamanda hareket noktasını konuşanın, konuştuğu andan bir başka zamana aktarmasıyla ortaya çıkar. Tarz, yükleme eklenen i- eyleminin geçmiş zamanlarda ve şart

kipinde çekimlenmesiyle oluşur. Türkçede dört tarz vardır: Bildirme, öykü, rivayet, şart.

Kişi (şahıs) ekleri: Kişi ekleri, yüklem belirtiği işle doğrudan bağlantılı olan kişiyi gösterir. Türkçede dört tip kişi eki vardır. Bu ekleri kitabımızın 104. sayfasında yer alan 4.4. no'lu tabloda detaylı olarak görebilirsiniz.

Eylemsiler

Geleneksel bir terim olarak söz ya da cümle içinde eylemleri adlaştırdıklarından dolayı ad, adı niteledikleri için sıfat, iki cümleyi bağladığı için bağlaç işlevinde bulunabilen ve yan cümle kurabilen sözcük ya da sözcük öbeklerine eylemsi adı verilir.

Türkçede anlam ve görevlerine göre, zarf fiiller (ulaçlar), sıfat fiiller (ortaçlar) ve isim fiiller (eylem adı, mastar) olmak üzere üç çeşit eylemsi vardır.

Sıfat-fiil: Sıfat fiiller, eylemlerden geçici sıfat yapmak üzere türetilen ve genellikle kişiye bağlı olmaksızın çekimlenen eylemsilerdir. Zaman kavramının ön planda olduğu sıfat fiiller geçmiş (-Dik, -mİş), geniş (-An, -mAz, -r/-Ar) ve gelecek zaman sıfat fiilleri (-AcAk) olmak üzere üç türde değerlendirilebilir.

Zarf fiil: Zarf fiiller eylemlerden geçici olarak türetilen zarf işlevindeki sözcüklerdir. Zarf fiiller zarf ve eylem özelliklerini birlikte gösterebilir. Zarf fiiller tarz ve bağ anlamı taşıyanlar ve zaman anlamı taşıyanlar olmak üzere iki türde değerlendirilebilir. Bu ekleri kitabımızın 105. sayfasında yer alan 4.6. no'lu tabloda detaylı olarak görebilirsiniz.

İsim fiil: İsim fiiler, eylemlerin herhangi bir zamana, sayıya ya da kişiye bağlı olmayan ve sözlüklerde madde başı olarak yer alan biçimleridir. Bütün eylemlere gelebilen isim fiiller eylem değil, addır. Türkçedeki isim fiil ekleri -mA, -mAk ve -İş'tir.

Soru eki: SORU EKİ, eklendiği sözcük, sözcük öbeğine ya da cümleye soru anlamı veren mI/mU biçim birimidir.

Yeterlik eki: Yeterlik eki, eklendiği eyleme yeterlik, tahmin veya soru cümlelerinde eylemin gösterdiği hareketi gerçekleştirme için izin anlamı katar. Diğer eylem çekim ekleri yeterlik ekinden sonra gelir. Türkçede yeterlik eylemlerinin olumlu ve olumsuz biçimleri ayrı biçim birimlerle yapılır. Türkçede olumlu yeterlik fiili -(y)A + -bil-; olumsuz yeterlik fiili -(y)A + -mA şeklindedir.

SÖZCÜK YAPIMI

Sözcük yapımı, türemiş karmaşık sözcüklerin yapısının yani sözcüğü oluşturan sözcükten daha küçük biçim bilgisel öğelerin diziliş, bir araya geliş biçimlerinin bir tür sözcük sentaksının (söz dizimi) araştırılmasıdır. Sözcük yapımı ile ilgili başlıca yollar şunlardır:

Birleştirme: İki veya daha fazla sözcüğün bir araya gelerek ad veya eylem türünde yeni bir kavramı ifade edecek sözcük oluşturmaktır. Örn. KARATAVUK.

Türetme: Türetme, herhangi bir tabana eklenen yapım (türetme, türetim) ekleri aracılığıyla anlam ve/veya tür bakımından farklı yeni sözcüklerin yapımıdır.

Kalıplaşma: Çekim ekleri hatta cümleler kimi zaman kendi işlevlerinin ve görevlerinin dışında, yeni anlamlar kazanabilir; buna KALIPLAŞMA adı verilir.

Örnekseme: Örnekseme, özellikle ses ve biçim bakımından yabancı sözcükleri model alarak yerli biçim birimlerle sözcük üretilmesidir.

Kırpma: Kimi zaman, bir sözcüğün ilk hecesi ya da bir bölümü ile anlam kaybı olmadan aynı kavram ifade edilebilir. Kırpma, çok heceli bir sözcüğün bir veya daha fazla hecesini kaldırarak yeni sözcük oluşturma yoludur.

Karma: İki sözcüğün hecelerini ya da parçalarını, genellikle ilk bileşenin birinci, ikinci bileşenin ikinci parçasını bir araya getirerek yeni sözcük oluşturma yoludur.

Kısaltma: Kısaltma, sözcüklerin ilk harflerinin tamamının veya bir bölümünün bir araya getirilmesi ile oluşturulur. Sözcüklerin baş harflerinin bir araya getirilmesiyle oluşan kısaltmaların bir bölümü, bir süre sonra dilin söz varlığına sözcük olarak katılabilir.

Kasıtlı yaratma: Kasıtlı yaratma; birleştirme, türetme vb. herhangi bir biçim bilgisel öğeden ve/veya kuraldan yararlanmaksızın, yeni bir sözcüğün oluşturulmasıdır.

Ters türetme: Ters türetme, türemiş veya türemiş olduğu varsayılan bir sözcükten bir biçim birimin veya biçim birim olduğu algılanan ve daha önceden dilde bulunmayan (ya da unutulmuş) bir yapının yeni bir sözcük olarak yaratılmasıdır.

Derleme: Derleme, yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve ağızların söz varlığında bulunan sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasıdır. Türk Dil Devrimi ile halk ağızlarından yapılan derlemelerde dilimize pek çok sözcük kazandırılmıştır.

Tarama: Tarama, yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve genellikle yerlerini yabancı kökenli sözcüklerin aldığı, tarihsel kaynaklardaki sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasıdır.

Genelleşme: Başlangıçta kişi adı, marka adı vb. özel ad olan sözcüklerin genelleşerek belirli bir türün genel adı hâline gelmesidir.

Kopyalama: Yukarıdaki yolların dışında, dilin söz varlığını geliştirmenin bir başka yolu da kopyalamadır. Bütün diller şu ya da bu ölçüde başka dillerden kopyalama yapmışlardır. Ödünçlemenin yönü; zaman, dilin aracı olduğu kültür ve uygarlığın siyasî, askerî, ekonomik vb. durumuna göre değişebilmektedir.

Kopyalamalar kaynak dilden ya doğrudan ya da aracı diller aracılığıyla yapılmaktadır.

SÖZCÜK TÜRLERİ

Anlam bakımından sözcük türleri

Sözcükler söz dizimine girdiği zaman sözlükteki anlamlarından az çok farklı, kendi aralarındaki yapısal ilişkiye uygun anlamlar kazanırlar. Sözcüklerin anlamlar bakımından türleri şöyle sıralanabilir:

Temel anlam: Bir sözcüğün başlangıçta yansıttığı, ilk ve asıl kavrama temel anlam adı verilir. Yan anlam (ikincil anlam): Sözcüğün, temel anlamla ilişkili edindiği bir başka anlam, yansıttığı yeni bir kavramdır.

Mecaz anlam: MECAZLAR (METAFOR) , bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda, başka bir sözcüğün yerine kullanılan sözlerdir.

Soyut anlam: Somut anlamın aksine, belirli bir nesneye ait olmayan, o nesneyi çağrıştırmayan, geleneksel tanımıyla beş duyu organı ile algılanmayan, yalnızca zihinde var olan anlamdır.

Terimler: Çeşitli bilim, sanat ve meslek alanlarında kullanılan özel anlamlı sözcüklerdir.

Argo: Hırsızlar, kabadayılar gibi yasadışı veya düşük sosyoekonomik statü gruplarının anlaşma ve iletişim aracı olarak kullandığı özel sözcük ve deyimlerdir. Ancak argo diğer toplumsal katmanlar tarafından da kullanılabilen bir alt dildir. Kadın argosu ve asker argosu vb.

Aktarma: Sözcüğün dile getirdiği kavramla, bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğün anlamını o kavrama aktarma olayıdır.

Çok anlamlı: Aynı sözcüğün birbiriyle ilgili farklı kavramları ifade etmesidir.

Eş ve yakın anlamlı: Farklı sözcüklerin aynı kavramı ya da eylemi yansıtmasıdır. Eş anlamlılıkta sözcükler anlamca birbirine yakın olmasına karşın, dilde salt eş anlamlılık söz konusu olamaz.

Karşıt anlamlı: Anlam bakımından birbirine karşıt sözcüklerdir. Karşıt anlamlı sözcükler gece ve gündüz gibi birbirlerini tamamlayıcı olabilir.

Çağırıştırma anlamı: Herhangi bir sözcüğün akla getirdiği diğer bir anlam veya sözcüktür.

Yerileştirme (halk etimolojisi): Halkın, anlamını bilmediği ya da unuttuğu bir sözcüğü ses ve anlam bakımından kendi dilinin sözcüklerinden birine benzetmesidir.

Tür ve görev bakımından sözcük türleri

Türkçede sözcükler geleneksel olarak AD, SIFAT, ZARF, ZAMİR, EDAT, BAĞLAÇ, ÜNLEM VE EYLEM olmak üzere sekiz türde toplanmaktadır. ADLAR, SIFATLAR, ZAMİRLER, ZARFLAR VE ÜNLEMLER ad soylu sözcüklerdir, ad

çekim ekleri alabilirler. Kimi araştırmacılar son çekim edatlarını, bağlaçları ve ünlemleri edat başlığı altında toplamaktadır ancak ünlemlerin ad çekim eklerini alabilmeleri bakımından adlarla da ilgisi vardır.

Adlar: Adlar, canlı, cansız bütün varlık ve kavramları karşılayan sözcüklerdir. Eylemlerle birlikte dilin söz varlığının en önemli türü kabul edilen adlar tek sözcükten ya da birden çok sözcükten meydana gelen bir öbek olabilir.

Sıfatlar: Adları çeşitli yönlerden niteleyen veya belirten sözcüklerdir. Sıfatları varlık ve kavramların niteliklerini gösteren niteleme sıfatları; varlık ve kavramları İŞARET SAYI, SORU, BELİRSİZLİK bakımından niteleyen BELİRTME sıfatları olmak üzere ikiye ayrılabiliriz.

Sıfatlarda karşılaştırma DAHA ve EN zarflarıyla; sıfatların bir alt derecesi ise eşitlik durumu eki -CA ile yapılır.

Zarflar: eylemlerin, sıfatların ya da başka zarfların önüne gelerek onları YER, ZAMAN, DURUM, ÖLÇÜ ve SORU bakımından niteleyen, açıklayan sözcüklerdir. Zarflar, ad soyundan gelen genel anlamlı sözcüklerin anlamlarını daraltır, sınırlar ve yüklemle doğrudan ilişkilidir.

Zarflar ZAMAN, YER VE YÖN, NİTELEME VE TARZ/ DURUM , azlıkçokluk/ölçü, SORU bakımlarından sınıflandırılır. Kalıplaşmış, yapım eki niteliği kazanmış özel durumlar dışında, zarfların ad çekim ekleri almadığı görülür.

Zamirler: Zamirler, geleneksel dil bilgisinde bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklerdir. Aitlik eki -ki bulunan seninki vb. yapılar da cümlede zamir işlevi kazanabilir.

Zamirler; ŞAHIS ZAMİRLERİ, İŞARET ZAMİRLERİ, BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ, SORU ZAMİRLERİ olmak üzere dörde ayrılır.

Edatlar: Kendilerinden önceki ad soylu sözcüklere YALIN, YAKLAŞMA, UZAKLAŞMA, İLGİ vb. ad durum ekleriyle bağlanarak cümle ögesi olabilen veya diğer sözcük ve sözcük öbekleriyle ilişki kuran, anlamdan çok görev yönü ağırlıkta olan çekimsiz sözcüklerdir.

Bağlaçlar: Bağlaçlar sözcükleri veya cümle ögelerini birbirine bağlayan çekimsiz sözcüklerdir. Bağlaçlar SİRALAMA, DENKLEŞTİRME, KARŞILAŞTIRMA ifade edebilir.

Ünlemler: Diğer sözcük ya da sözcük öbekleriyle doğrudan söz dizimsel ilişkisi bulunmayan ve çekime girmeyen 'aşırı ve ani' DUYGU, SESLENME, SORMA, GÖSTERME , CEVAP VB. ifade eden veya doğa seslerini taklit eden sözcüklerdir.

Eylemler: Eylemleri kısaca cümlede yüklem görevinde bulunabilen sözcükler olarak tanımlayabiliriz.

Geleneksel tanımıyla eylemler yapma, olma vb. bildiren sözcüklerdir. Daha ayrıntılı bir tanımla, EYLEMLER cümle içinde sayı, görünüm, kişi, kip, çatı kavramlarını taşıyabilen sözcüklerdir. Eylemler nesne alıp almamalarına göre geçişli ve geçişsiz olarak ikiye ayrılır. Nesne alanlara geçişli eylem, almayanlara geçişsiz eylem adı verilir. Örneğin BUL-, İÇ eylemleri geçişli, GÜL-, UYU- eylemleri ise nesne alamayan geçişsiz eylemlerdir.

ÜNİTE 5: CÜMLE BİLGİSİ

SÖZCÜK ÖBEKLERİ

Sözcük öbekleri, birden çok sözcüğün cümle içinde tek işlevle kullanılacak şekilde bir araya getirilmesinden oluşur. Sözcük öbekleri, belirli kurallar içinde yan yana dizilen yargısız dil birimleridir (Demir-Yılmaz, 2009; Karahan, 2006).

Yeryüzünde konuşulan bütün dillerin kendilerine özgü yapı özellikleri ve mantıkları vardır. Bir dili diğer dillerden ayıran en temel özelliklerden biri de cümledeki sözcüklerin sıralanış düzenindeki farklılıklardır. Bir dildeki sözcüklerin ve sözcük öbeklerinin, cümle içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini ele alıp inceleyen bilim dalına cümle bilgisi ya da söz dizimi denir. Dillerde, iletişimi sağlamak için sadece sözcükler yeterli olmayabilir. Kavramlara ait ayrıntıları ifade etmek için birden çok sözcükten oluşan öbeklere gereksinim duyulabilir. Unutulmamalıdır ki, gereksiz ve aynı anlama gelen söz ya da sözcük öbekleri anlatımı bozabilir. Sözcük öbekleri herhangi bir yargı bildirmezler ancak yine de anlamlı bir bütünlük gösterirler.

Sözcük öbeklerinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Sözcük öbekleri iki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.
- Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir. Bu kurallılık çerçevesinde, yardımcı öge olan sözcük önce, asıl öge olan sözcük sonra gelerek öbeği oluştururlar.
- İkidenden fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir.
- Sözcük öbekleri, eklenme açısından tek bir sözcük gibi işlem görür ve çekim ekleri öbeğin son ögesine getirilir.
- Sözcük öbekleri cümlede anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve niteleme görevlerini yerine getirirler. Herhangi bir ayrıntının belirtilmesi sözcük öbekleriyle mümkündür ve cümlelerin öğeleri de bu tür öbeklerle daha ayrıntılı hâle getirilebilir.

- Sözcük öbekleri, cümlede tek bir öge gibi işlev görürler.

Sözcük Öbeklerinin Gruplandırılması

- Tamlayan ve tamlanan ilişkileri bulunan sözcük öbekleri
- Tamlayan ve tamlanan ilişkisine uymayan sözcük öbekleri olarak iki genel grup sözcük öbeklerini oluşturur.

Tamlayan ve Tamlanan İlişkisine Uyan Sözcük Öbekleri

- Ad Tamlamaları
- Sıfat Tamlamaları
- Aitlik Öbeği
- Ünlem Öbeği

Tamlayan ve tamlanan sözcük öbeklerinden önde gelen sözcük bir sonrakini tanımlar niteliktedir. En çok bilinen sözcük öbekleri ad ve sıfat tamlamalarıdır. Ad tamlamaları; İyelik ekli bir adın (tamlayan), iyeliğin belirttiği başka bir adla (tamlanan) aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileriyle bağlandığı sözcük öbeğidir (Karahan, 2006). Ad tamlamaları

- belirtili
- belirtisiz
- takısız

olmak üzere üç gruba ayrılır.

Sıfat tamlamaları ise, adı nitelemek ve/ya belirtmek amacıyla oluşan sözcük öbeğidir. Sıfat tamlamasının oluşumunda birden fazla sıfat bir adı niteleyebilir ya da belirtebilir. Tamlayan (sıfat) da tamlanan (ad) da bir sözcük öbeği olabilir. Sıfat tamlamaları cümlede ad, sıfat ve zarf görevlerinde bulunabilir.

Aitlik Öbeği Aitlik eki "-ki" ile oluşturulan sözcük öbeğidir. Cümlede zamir (bizimki gidiyor) ya da sıfat (bahçedeki kadın) görevindedir.

Ünlem Öbeği ise, bir adın ek almadan oluşturduğu sözcük öbeğidir.

Tamlayan ve Tamlanan İlişkisine Uymayan Sözcük Öbekleri

Bu tür sözcük öbeklerinde, Tamlayan ve tamlanan ilişkisine uyan sözcük öbeklerinde bulunan, tamlayanın tamlanandan önce gelme kuralı bulunmaz. Fakat tamlayan ve tamlanan ilişkileri bulunan sözcük öbeklerinde bulunan, sözcük öbeklerinin cümle içinde beraber hareket etme özelliği bulunur. Bu tür sözcük öbekleri şunlardır:

- Ünvan Öbeği
- Edat Öbeği
- Bağlama Öbeği
- Sayı Öbeği
- Tekrar Öbeği (İkilemeler)
- Birleşik Sözcükler
- Birleşik Eylem Öbeği

- +Adla yapılan birleşik eylemler
- Eylemle yapılan birleşik eylemler
- İsim-Fiil Öbeği
- Sıfat-Fiil Öbeği
- Zarf-Fiil Öbeği
- Kısaltma Öbekleri

CÜMLENİN ÖGELERİ

Cümleler, sözcüklerin rast gele bir araya gelmesiyle değil, değişik işlevlerdeki parçaların, kurallara uygun olarak birleşmesinden oluşur. Cümlenin parçaları; özne, yüklem, nesne, yer tamlayıcısı, zarf tamlayıcısı olarak adlandırılır. Cümlede, cümle dışı ögeler olarak adlandırılan başka sözcükler de yer alabilir. Bunlar cümlenin ögesi sayılmazlar. Cümlenin ögeleri;

- Cümlenin Temel Ögeleri
- Cümlenin Tamamlayıcı Ögeleri

başlıkları altında daha ayrıntılı olarak incelenebilir.

Cümlenin Temel Ögeleri

Yeryüzündeki bütün dillerde cümlenin temel ögeleri yüklem ve öznedir (Eker, 2006).

- Yüklem

Cümlenin yargı taşıyan en temel ögesi durumundaki yüklemi Gencan (1979) cümlede iş, oluş, kılış, düşünce, duygu, imge, yargı anlatan sözcük olarak tanımlamaktadır.

- Özne

Cümlede yüklemle birlikte temel ögeler grubunda değerlendirilen diğer önemli öge de öznedir. Özne, cümlede yüklem bildirdiği iş, oluş ve durumu üstlenen ve yapanı (eylem cümlesinde) veya olanı (ad cümlesinde) karşılayan ögedir (Karahana, 2006).

Özne Yüklem Uyumu

Bir cümlede özne ile yüklem tekillik – çoğulluk yönünden uyumlu olması gerekir. Bu uyumu yakalayamayan cümlelerin anlatımında eksiklik ya da bozukluk olur.

Cümlenin Tamamlayıcı Ögeleri

- Nesne (Düz Tümleç)
- Nesne Tamamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)
- Zarf Tümleci (Belirteç Tümleci)
- Cümle Dışı Ögeler

Nesne (Düz Tümleç) Öznenin yaptığı işten doğrudan etkilenen ve geçişli eylemi tamlayan sözcüklere nesne denir. Cümlede temel ögelerden sonra en önemli ögedir. Bir cümlede hem belirtisiz nesne hem de belirtili nesne olmaz. Nesne, cümlede belirli ya da belirsiz bir varlığı işaret etmesi bakımından iki türlü değerlendirilebilir:

- Belirtili nesne
- Belirtisiz nesne

BELİRTİLİ NESNE: Belirli bir varlığı karşılayan ve yüklem durum eki (-ı, -i, -u, -ü) alan nesneler belirtili nesne olarak adlandırılır.

BELİRTİSİZ NESNE: Bir türü karşılayan ve yüklem hali eki almayan nesneler ise belirtisiz nesne olarak adlandırılır.

Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)

Cümlede, yüklem bildirdiği hareket, iş veya oluşun yerini ve yönünü bildiren; yaklaşma(-A), bulunma (-dA), uzaklaşma (-dAn) durumu eklerinden birini alan ögedir (Atabay, 1981, Karahan, 2006, Özkan, 2013).

1. Konuya bağlı olarak bir cümlede birden fazla yer tamlayıcısı olabilir. Bu tamlayıcılar aynı durum ekini taşımak zorunda değildir.
2. Cümlede yer tamlayıcısı bir sözcük olabileceği gibi bir sözcük öbeği de olabilir.
3. Sıralı ya da bağlı cümlelerde yer tamlayıcısı ortak olabilir
4. Bir cümlede yer tamlayıcısı açıklayıcısı ile birlikte yer alabilir.

Zarf Tümleci (Belirteç Tümleci)

Zarf tümleci, cümlenin anlamını zaman, sebep, tarz, yön, ölçü, şart vb. yönlerden tamamlayan ve sınırlayan ögelerdir (Karahana, 2006; Özkan, 2013). Zarf tümleci özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Adlar yön eki (-rA / -Arİ), vasıta eki (-IA / -n) ve eşitlik eki (-cA / -çA) olarak cümlede zarf görevini üstlenirler.
2. Eylemler "-p -İp, -ArAk, -A, -IncA, -mAdAn, -mAksızIn, -dİkçA, -AlI, -ken, -dİğİnda" zarf eylem eklerini alarak cümlede zarf görevinde kullanılır.
3. Cümlede sözcük öbeklerinden bağlama öbeği, kısaltma öbeği, tekrar öbeği, ad ve sıfat tamlamaları, zarf-fiil öbeği, edat öbeği zarf görevinde olabilir.
4. Bir cümlede aynı veya ayrı türden birden fazla zarf olabilir.
5. Bazen bir zarf ögesi diğerinin açıklayıcısı durumundadır.
6. Sıralı ve bağlı cümlelerde ortak zarf olabilir.

Cümle Dışı Ögeler

Cümlede yer alan ögelerin her birinin kendine özgü bir işlevi ve görevi vardır. Bu ögeler, cümle içinde yüklemle bağına göre farklı görevler üstlenirler.

1. Ünlemler, ünlem öbeği, bağlama öbeği, hitap sözcükleri cümle dışı ögeler olarak değerlendirilir. Bu ögeler genellikle cümlelerin başlarında, sonlarında ve cümleler arasında bulunurlar.
2. Arasözler ve açıklama cümleleri, cümle ögeleri ve cümleler arasında bağlantı kurulmasını sağlarlar.

CÜMLE TÜRLERİ

Cümleler yapı, anlam, yüklem türü ve öğelerinin dizilişine göre farklı biçimlerde sınıflandırılabilir.

Yapısına Göre Cümleler

Cümlenin tanımındaki en önemli ölçüt yargı bildirmesidir.

Yargı da çekimli eylemle doğrudan bağlantılıdır.

- Basit Cümle
- Birleşik Cümle
- Sıralı Cümle
- Bağlı Cümle

BASİT CÜMLE: Kuruluşunda bağımsız olarak tek yargı bulunan ve tek yükleme sahip olan cümlelere basit cümle denir.

BİRLEŞİK CÜMLE: İçinde esas yargının bulunduğu bir temel cümle ile onu anlam ve görev bakımından tamamlayan bir veya birden fazla yan cümleden oluşan cümlelere birleşik cümle denir (Özkan, 2013).

Birleşik cümleler kendi içinde iki gruba ayrılır: a.

- **ŞARTLI BİRLEŞİK CÜMLELER:** Temel cümleye şart ifadesine dayalı bir yan cümle ile bağlanmış cümlelerdir.
- **İÇ İÇE BİRLEŞİK CÜMLE:** Bir cümlenin, bir görevle başka bir cümlenin içinde yer almasıyla oluşan birleşik cümleye iç içe birleşik cümle adı verilir.
 - **ki'li Birleşik Cümle:** Bir temel cümle ile temel cümleye ki bağlacı ile bağlanan bir yan cümleden oluşan birleşik cümledir.
- **SIRALI CÜMLE:** Yapıca ve/ya anlamca birbirine bağlı ancak tek başlarına kullanıldıklarında kendi içinde anlam bütünlüğü bulunan cümlelerden oluşan birleşik cümle türüdür (Eker, 2006). d.
- **BAĞLI CÜMLE:** Bağlama edatlarıyla (bağlaç) birbirine bağlanmış ve aralarında anlamca ilişki bulunan sıralı cümlelere bağlı cümle denir (Eker, 2006).

Yüklem Türüne Göre Cümleler

Türkçede söz varlığı adlar ve eylemler olarak iki temel grupta toplanır. Türkçe söz diziminde de yüklem, bu iki Emir Cümlesi Yapılması istenen ya da istenmeyen eylemleri ifade eden ve genellikle yüklemi emir kipiyle oluşturulan cümlelere emir cümlesi denir (Eker, 2006). türden biri ile oluşur.

- Eylem Cümlesi
- Ad Cümlesi

EYLEM CÜMLESİ: Yüklemi çekimli bir eylem ya da birleşik eylem olan cümlelere eylem cümlesi denir (Eker, 2006; Özkan, 2013).

AD CÜMLESİ: Yüklemi ad, ad soylu sözcük ya da söz sözcük öbeği olan bağımsız yargılı anlatıma ad cümlesi denir.

Yüklem Yerine Göre Cümleler

Türkçede söz diziminin en temel kuralı yüklem sonda olmasıdır. Ancak yüklem çeşitli nedenlerle cümle içinde farklı yerlerde kullanılabilir.

- Kurallı (Düz) Cümle
- Devrik Cümle

KURALLI (DÜZ) CÜMLE: Türkçenin söz dizimi kurallarına uygun olarak yüklem sonda olduğu cümlelere kurallı cümle denir.

DEVRIK CÜMLE: Yüklemi cümlenin sonunda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir. Bu tür cümlelerde yüklem sonda olmayışının nedeni farklı olabilir.

Anlamlarına Göre Cümleler

Her cümle, yüklem taşıdığı anlama göre farklı biçimlerde bulunur.

- Olumlu Cümle
- Olumsuz Cümle
- Soru Cümlesi
- Ünlem Cümlesi
- Emir Cümlesi

OLUMLU CÜMLE: Yüklemi olumsuzluk ifadesi taşımayan; işin, oluşun, hareketin, düşüncenin gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildiren cümleye olumlu cümle denir (Eker, 2006; Karahan, 2006, Karabulut, 2009; Özkan, 2013).

OLUMSUZ CÜMLE: Yüklemi olumsuz yargı bildiren, yani yargının gerçekleşmediğini bildiren, eylem cümlesiye olumsuzluk eki (-mA, -mAz); ad cümlesiye "değil ve yok" sözcüklerinden biri ile kurulan cümleye olumsuz cümle denir (Eker, 2006, Karahan, 2006, Özkan, 2013).

SORU CÜMLESİ: Herhangi bir konuda bilgi edinmek, haber almak ya da bir düşünceyi onaylatmak gibi amaçlarla kurulmuş cümlelere soru cümlesi denir (Eker, 2006; Karahan, 2006; Karabulut, 2009).

ÜNLEM CÜMLESİ: Sevinme, korku, şaşma, kızma, acıma, heyecan, coşku gibi duyguların ifade edildiği ya da seslenme, çağırma ya da bağırma anlamı taşıyan cümlelere ünlem cümlesi denir.

EMİR CÜMLESİ: Yapılması istenen ya da istenmeyen eylemleri ifade eden ve genellikle yüklemi emir kipiyle oluşturulan cümlelere emir cümlesi denir (Eker, 2006).

ÜNİTE 6: TÜRKÇENİN SÖZ VARLIĞI

GİRİŞ

Türkçe Geçmiş çok eski zamanlara dayanan, pek çok dil ve medeniyetle ilişkide bulunmuş, bu medeniyetlerden sözcükler almış, bu dillere sözcükler vermiş, dallanıp budaklanmış, lehçelere ayrılmış,

değişik coğrafyalarda binlerce eser vermiş çok zengin bir dildir.

TÜRKÇENİN ANLATIM GÜCÜ

Bir dilin zenginliği ne sözcük sayısı, ne o dili konuşan insanların çokluğuyla ne de geniş coğrafyalarda konuşulmasıyla ölçülür. Bir dilin zenginliği, o dilin çeşitli kavramları, durumları, duyguları anlatabilme gücüyle ölçülür. Duygu, düşünce ve kavramları dile getirebilmek için sözcük sayısının çok olması önemli olmakla birlikte, bundan daha önemlisi o dilin sözcük türetme ve soyutlama gücüdür.

Dil, insan deneyimlerini ve birikimlerini kuşaktan kuşağa aktararak insanın tarihi bir varlık haline gelmesini, ayrıca plan ve programlar yapıp onları geleceğe aktarmasıyla da geleceği kurgulayan bir varlık olmasını sağlar. Dilin imkânlarını ve inceliklerini etkin bir şekilde kullananlar o dilin sanatçısı olurlar. Yani şiir, roman, hikaye gibi dile ve yazmaya dayalı sanat ürünlerinin iyi ve akıcı olması büyük ölçüde yazarın dili kullanımına bağlıdır. Dil kullanımı, cümlelerin düzgün kurulması, yazım ve noktalamaya dikkat edilmesi değil, dilin anlam inceliklerine dikkat edilerek, duygu ve düşüncelerin muhatap kişi ya da kitleyi etkisi altına alacak biçimde ve dil kurallarına uygun olarak ifade edilmesidir.

TÜRKÇENİN SÖZ VARLIĞI

Deyimler: İki veya daha fazla sözcükten oluşan anlatımı daha etkili hale getirmek için kullanılan sözcüklerin daha çok mecazi anlam kazandığı ve toplumun geneli tarafından benimsenen söz öbekleridir. Deyimler anlam ögesi olarak değerlendirildiğinde, içerisindeki sözcükler tek tek değil bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

DEYİMLER

Deyimler ve Atasözleri Arasındaki Farklar

Deyimler yargı bildirmezler. Deyimler bir durumu ya da olayı tasvir etmek için açıklamak için anlatımı etkili hale getirmek için kullanılır. Atasözleri ise yargı bildirirler. Atasözleri yaşanmış birtakım olaylardan sonra gelecek kuşakların ders almasını sağlayan ders veren öğüt veren yol gösteren kalıplaşmış söz öbekleridir. Deyimler ise ders vermezler yol göstermezler. Deyimler bir durumu ya da kavramı etkili bir şekilde anlatmak amacıyla kullanılır.

Deyimler ve Birleşik Sözler Arasındaki Farklar

Deyimler birleşik sözcüklerle de karıştırılmamalıdır. Deyimi oluşturan sözcükler bitişik yazılmazken birleşik sözcüklerin birçoğu bitişik yazılmaktadır. Birleşik sözcüğü oluşturan iki sözcük arasına hiçbir ek girmezken deyim oluşturan sözcükler arasına ekler girebilir. Anlam bakımından da bakıldığında deyimler

derin anlama sahipken birleşik sözcüklerde böyle bir şey yoktur.

Türkçe Deyimler

Türkçe köklü ve zengin bir dildir. Deyimlerin oluşması biraz da zamana bağlıdır. Bir dilin köklü bir tarihe sahip olması, bir anlamda deyim varlığının da zengin olması demektir. Türkçenin ilk yazılı kaynakları olan Orhun Yazıtlarında anlatımın güçlülüğü dikkat çeker ve bu güçlü anlatımı sağlayanların başında da kullanılan deyimler gelir. Sonuç olarak, deyimler gerçek anlamından az çok farklı anlamlar taşıyabilen, en az iki sözcükten kurulmuş, etkileyici bir anlatıma sahip, söyleyeni belli olmayan anonim söz öbekleridir.

Atasözleri

Dillerin söz varlığının önemli bir unsuru olan atasözleri, toplumların bilge yönlerini, kazandıkları deneyimleri, dünyaya bakışlarını, anlatım yeteneklerini yansıtan ve çok uzun süre düşünce dünyasında yaşamaya devam edebilen bir tür kalıplaşmış sözlerdir. Uzun zaman hiç değişmeden yaşayan atasözleri olduğu gibi, zamana ve coğrafyaya göre değişebilen, bazen de tamamıyla unutulmuş olabilmektedir. Atasözü kavramının Türk dünyasında atalar sözü, eskiler sözü, makal, nakıl gibi çeşitleri adları vardır.

Atasözlerinin Konuları

Bir atasözünün oluşup yaygınlaşması için öncelikle olaylardan ders çıkarabilmeyi becerebilen bir kişinin etrafında olup bitenleri iyi gözlemlemesi, durumu kısa, keskin, bir şekilde ifade edebilmesi ve bunun toplumun büyük bir kesimi tarafından beğenilmesi gerekir. Atasözüne konu teşkil edebilecek olayın konunun geniş kesimleri ilgilendirecek bir niteliğe sahip olması gerekir. Atasözlerinin ders verici özelliği en temel özelliğidir. atasözleri kesin yargı bildirirler ve deyimler gibi kalıplaşmış sözlerdir.

Atasözleri bir ulusun hayatını geleneklerini hayatını adetlerini kuşaktan kuşağa taşır. Türk atasözlerinin konularından kısaca bahsedecek olursak yiğitlik, mertlik, sabır, konukseverlik, aile, çocuk gibi konular alır. At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır. Yuvayı dışı kuş yapar. Aman dileylene kılıç kalkmaz....

ATASÖZLERİNİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Atasözlerinde dil ve üslup da çok önemlidir. Atasözlerinde dil kısa etkili keskindir. Az sözcükle çok şey anlatma atasözlerinin en belirgin özelliğidir. Kalıplaşmış hiçbir sözcüğü değiştirilemeyen söz öbekleridir.

İKİLEME

İkilemenin Genel Özellikleri

İkileme, anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı

sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirine andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır. Türkçenin bir zenginliği ve Türk beyninin yaşatma gücünün ürünleri olan ikilemeler, Türk düşüncesindeki anlam zenginliğinin ve kavram inceliklerini ortaya koymak üzere türlü şekillerde birbiriyle ilgili sözcüklerin yan yana getirilmesi ve bu yan yana getirilen sözcüklerde yeni bir anlatım önceliği sergilenmesiyle oluşturulur. Bir dilin kollarından birinin bir ülke ya da bölge içerisinde küçük ses farklılıklarıyla birbirinden ayrılan kollarına ağız denir. Zaman zaman şive sözcüğünün de ağız terimi yerine kullanıldığı görülür.

Sözcük Yapısı Bakımından İkilemeler

Türkçede hemen hemen her tür sözcükten ikileme yapılabilir. "Hanyayı Konyayı, sen sen, hay hay, olur olmaz, gibi.

Yapı ve Kuruluş Bakımından İkilemeler

Kuruluş bakımından ikilemeleri inceleyecek olursak; yansıma kaynaklı olanlar: Fırıl fırıl dönmek, fokur fokur kaynamak, harıl harıl çalışmak. Eksiz olanlar: top top kumaş, deste deste kumaş. Çeşitli ekler alarak kurulanlar: baş başa, üst üste, oradan buradan konuşmak. Fiil kök ve gövdelerinden eklerle ya da yalın olarak ikilemeler: salına salına (yürümek), Dönüp dönüp (bakmak)

ALINTI SÖZLER

Diller zaman içerisinde başka dillerle çeşitli biçimlerde ilişkiye girerler ve bu ilişkiler sonucunda birbirlerinden sözcükler alıp sözcükler verirler. Bugün yeryüzünde yalnızca kendi sözlerine dayanan hiçbir kültür ve medeniyet dili yoktur. Bu etkileşimler büyük devletlerin çeşitli milletleri tek çatı altında toplamasıyla ve yönetime sahip kitlenin dilinin etkili olmasıyla, din vasıtasıyla, teknolojik gelişmeler vasıtasıyla gibi sebeplerle olabilmektedir. Türkçenin ilk metinleri olan Orhun yazıtlarında sadece birkaç yabancı sözcüğe rastlanır bunlarda sengün(general), kunçuy(prenses), işgiti(kumaş) gibi sözcüklerdir. Trük yazı dilinin eski Türkçe devresinin ikinci döneminin oluşturan Uygur yazı dilinde yabancı sözcüklerin arttığı gözlemlenir bu daha çok dini metinlerdedir. Uygurlar Budizm, Maniheizm, Brahmanizm gibi dinlere girmişlerdir ve bu dinlerle birlikte yabancı sözcükler Türkçeye girmiştir. Karahanlı devleti döneminde ise Türklerin İslamiyet'e girmesiyle birlikte Arapça Farsça sözcükler Türkçeye girmeye başlamıştır. Anadolu Selçuklu ve beylikler dönemindeyse Türkçe daha sade bir yapıdadır. Tanzimat dönemdiyse Türkçe, Farsça ve Fransızcanın etkisinde altındadır. Aydınlarımızın batıya yönelmesi

Fransız edebiyatına ilgi duymasıyla ilgilidir. Daha sonraki zamanlarda ise Fransızcanın yerini İngilizce almıştır. Bunda ABD'nin siyasi ve ekonomik etkisi büyüktür.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, Cumhuriyetin kurucu kadrosu Türkçe ile ilgilide bir mücadele veriş Türkçeyi Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtarmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise Türkçe batı kaynaklı bir istilayla yüz yüze kalmıştır.

Pek çok dünya dilini etkilemiş olan Türkçe sadece Arapça ve İngilizce karşısında gerilemiştir. Bunun nedeni de din, teknoloji ve moda olan özentidir.

AĞIZ ÖĞELERİ

Bir dili konuşan insan ya da toplulukların zaman içerisinde farklı devletlerin egemenliği altına girmesi farklı coğrafyalarda uzun süre yaşaması dilde birtakım ses ve biçim farklılıkları ortaya çıkmasına neden olur ve böylece de lehçeler, şiveler ağızlar oluşur. Bir dilin kollarından birinin yani bir lehçenin bir ülke ya da bölge içerisinde küçük ses farklılıklarıyla birbirinden ayrılmasına "ağız"denir. Zaman zaman da şive sözcüğünün ağız yerine kullanıldığı görülür. Yukarıda da bahsedildiği gibi ağızlar, zamana ve coğrafyaya bağlı olarak tarih,boy farklılıkları ,komşu dil ve kültürler gibi unsurların etkisiyle ve dilin kendi bünyesinden kaynaklanan ses değişmelerinin sonucu ortaya çıkar.

Argo

Argo; toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların daha çok toplum dışı olarak algılanan ve damgalanmış grupların, toplumun diğer kesimlerinden ayrılmak veya gizlenmek içgüdüleriyle kendilerine sözcük ve deyimlerle oluşturdukları konuşma sistemidir. Genle dilin sözcüklerine bazı özel anlamlar vermekle birtakım sözcükler katmakla oluşan argo bir çeşit özel dildir. Argo bir gruba ait değildir. Toplumdaki herkes argo kullanabilir. Fakat bazı sosyal grupların kendine has argoları da vardır. Örneğin öğrenci argosu, balıkçı argosu, vb. Argolar oluşturulurken birtakım kurallar belirlenmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir: örtülü sözler kullanma, eski sözlerden ve ağız unsurlarından yararlanma, genel dildeki sözcüklerin biçimini bozma, önüne veya arkasına eklemeler yapma, iç düzenin değiştirme, hayvanları veya eşyaları konuşturma gibi. Tabut için "İmanın kayığı"ya da " Dört kolları" ifadelerinin kullanılması gibi.

İlişki SÖZLERİ

İlişki sözleri yüzyıllarca geriye giden bir medeniyetin yansımaları, bir toplumun kültür hayatının adeta özünü içinde barındıran, insan ilişkilerindeki nezaket ve inceliğin düzeyini gösteren, kalıplaşmış,

kullanıldıklarında insanlar arasında bir sıcaklık oluşturan sözlerdir.

İlişki sözleri, toplumun kültürel özelliklerini ortaya koymakta, gelenek ve göreneklerine dair ipuçları vermektedir.

Birini yolcu ederken "Güle güle" çocuğu olana "Allah analı babalı büyütsün" düğün yapana "Allah bir yastıkta kocatsın" gibi incelik nezaket içeren sözler ilişki sözlerinin örnekleridir.

TÜRKÇENİN TÜRETME GÜCÜ

Hiçbir dilin kök durumundaki sözcükleri evrendeki ve insan zihnindeki sonsuz denebilecek kavramları karşılayacak düzeyde değildir. İnsanoğlu durağan bir hayat yaşamadığı için ve evrende devamlı yeni gelişmeler ve icatlar olduğu için diller de yeni sözcüklere gerek duymaktadır. Dillerde yeni sözcük oluştururken türetme yoluna gitmiştir. Eklemeli dillerin geliştirdiği yolların en başta geleni, sözcük köküne yapım ekleri getirerek, yeni durum, varlık ve kavramları karşılamaya çalışmaktır. Türkçe de eklemeli dillerden sondan eklemeli bir dildir. Türkçede "yazmak" eyleminden yeni kelimeler türetmek istendiğinde yazı, yazıcı, yazar, yazgı gibi.

Aynı sözcüğe farklı anlamlar yükleme de yeni kavramları karşılamada bir yöntemdir. Bu yüzden sözlükler bir sözcüğü birden fazla anlamını sıralarlar.

TÜRKÇENİN YAPISI VE İŞLETME BİÇİMİ

Yukarda da bahsedildiği gibi Türkçe sondan eklemeli bir dildir. Türkçede yeni kelimeler sözcük köklerine yapım ekleri getirilerek oluşturulur ve kök genelde anlamını yitirmez ve yeni oluşturulan sözcük kökle anlam ilişkisi içerisinde yer alır. Bazı durumlarda da kök ile yeni oluşturulan sözcüğün anlamı hissedilmeyecek derecede zayıflayabilir. Bunun nedeni sözcüğün dildeki kullanım süresinin uzunluğudur. Bazen de sözcüğün kullanımı kökü kullanımdan kalkmış ancak o kökten türeyen sözcükler kullanılabilir. Öğrenmek sözcüğünün kökü düşünmek anlamına gelen "ög" kelimesi olduğu gibi.

Türkçe yeni sözcük türetmede yapım ekleri bakımından son derece zengin bir dildir.

ÜNİTE 7: DİLLER ARASI ETKİLEŞİM VE TÜRKÇE

Yeryüzündeki bütün diller, tarihin başlangıcından itibaren birbiriyle etkileşim içinde bulunmuştur. Dil içinde yer alan söz varlıkları, toplumların geçmişteki birbirleriyle olan iletişimlerini, kültürlerini ve inançlarını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkçenin yazımı içinde birçok abece kullanılmıştır.

DİLLERİN ZENGİNLİK ALANLARI

Dünyadaki bütün diller, belirli yöntemlerle sonsuz sayıda sözcük, kavram, terim ve deyim üretebilecek

bir potansiyele sahip olması nedeniyle dilleri nitilemek amacıyla kullanılan gelişmiş, gelişmemiş, zengin gibi tanımlar bilimsel bir yaklaşımdan ziyade öznel bir tutumu yansıtır. Dillerin yazı diline sahip olup olmaması gibi değerlendirme ölçütleri dilin işlenmişlik derecesini göstermesi bakımından diller arasında bir karşılaştırma yapma olanağı sağlar. Bunun yanında her dilin farklı özelliklerini o dilin zenginliği olarak görmek gerekir. Her dil kendi yapısal özelliğine göre sınırsız sayıda sözcük üretebilir. Türkçe dilinin yapı bakımından eklemeli bir dil olmasının yanında yapım eklerinin işlevsel ve çok sayıda olması dilin yeni sözcük ve terim üretmesinde kolaylık sağlar. Türkçede yer alan büyük ünlü uyumu, küçük ünlü uyumu gibi ses uyumlarının güçlü oluşu Türkçenin diğer bir özelliğidir. Bu özellikler Türk dilinin genel özelliklerinden bir kaçıdır. Bunların yanında Türkçenin iç zenginliği ve güçlü yanları aşağıdaki gibi gruplanabilir:

1. Tarihsel derinlik
2. Coğrafi yaygınlık
3. Söz varlığı ve anlatım gücü
4. Atasözleri ve anlatım gücü
5. Akralılık adlarında çeşitlilik
6. İlişki ve nezaket sözleri

Tarihsel derinlik: Türk yazı dili, VIII. Yüzyılın ilk yarısında dikilen Orhon Yazıtları ile başlar. Bu yazıtlar yeni bir dilden farklı olarak kurallı bir dilbilgisine, mecaz anlamlara ve oluşması için yüzyıllar gereken deyim, atasözü gibi söz kalıplarına sahiptir. Birçok olumsuzluk ya da kültür ilişkileri sonucu Türkçe giderek zenginleşmiş ve gelişmiştir.

Coğrafi yaygınlık: Geçmişte yaşanan göçler ve fetihler Türkçeyi Avrupa'nın batısından Asya'nın doğusuna kadar yayılmasını sağlamış ve İngilizce gibi geniş bir coğrafyada konuşulur hale gelmiştir.

Söz varlığı ve anlatım gücü: Bir dildeki sözcüklerin tümü o dilin söz varlığını oluşturur. Türkçenin geniş bir coğrafyada farklı kültürlerle olan etkileşimi nedeniyle Türkçe çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir. Türkçenin bu söz varlığını yayınlama çalışmalarını yürüten Türk Dil Kurumunun internet ortamında sunduğu Büyük Türkçe Sözlük'te yaklaşık olarak 572.000 söz varlığı bulunmaktadır. Söz varlığı konuşulduğu toplumun sözcüklerini, deyimlerini ve atasözlerini kapsayarak o toplumun kültürünü yansıtır. Türkçe dilinde var olan anlatım zenginliği soyut kavramları zengin bir biçimde somutlaştırarak dilde çok anlamlılığı sağlar.

Atasözleri ve anlatım gücü: Atasözleri ve deyimler yüzyıllarca tekrarlanarak ortaya çıkarlar ve bulunduğu dilin yaşını gösteren söz varlığı öğeleridir. Türkçede bulunan toplam atasözü sayısı yaklaşık olarak 4500

tanedir ve bu atasözlerinin çoğu küçük ses farklılıkları dışında değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Yüzlerde yıl boyunca yapılan gözlem ve deneyimler sonucunda günümüze ulaşan atasözleri insan ilişkilerinden sağlık durumlarına kadar birçok alanda öğütler vererek söz varlığını zenginleştirirler. Bunun yanında atasözleri ifadesinde güçlük çekilen duygu ve düşünceleri açık bir şekilde ortaya koyabilirler.

Akraba adlarında çeşitlilik: Toplum yaşamındaki varlıklar ve konular ne kadar o toplumda yaşayanlar için önemliyse bunlarla ilişkili olan söz varlığı da o kadar geniş olmaktadır. Birçok dilde akraba isimleri belirli birkaç sözcük ile temsil edilirken Türkçe de en yakın akrabada en uzak akrabaya kadar konuşanın cinsiyetini ve medeni durumunu da belli edecek şekilde geniş bir söz varlığıyla temsil edilmektedir.

İlişki ve nezaket sözleri: Türk kültürünün söz varlığına yansıyan ilişki sözleri Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koyar. Pek çok dilde bulunan günaydın afiyet olsun gibi sınırlı sayıdaki ilişki sözünün Türkçede oldukça fazla olması kültürümüzde insan ilişkilerinin önemini göstermektedir. Türk dilinin sözü edilen bu zenginlik alanlarının bilinmesi dile verdiğimiz değeri ve önemi arttırmasını sağlamaktadır.

DÜNYA DİLLERİNİN TÜRK DİLİNE ETKİSİ

İnsanoğlunun var oluşundan itibaren toplumlar ve kültürler arasındaki ilişkiler dillerin birbirini etkilemesini sağlamıştır. Bu etkileşim kimi zaman sadece sözcük alışverişiyle sağlanırken kimi zaman da dil bilgisi öğelerinin bulaşması sonucu sağlanmıştır. Genel olarak uygarlıkta, bilimde ve kültürde üretken olan toplumlar verici dil sahibi olmuş ve diğer dillerin söz varlığına sözcükler aktarmıştır.

Çok eski bir tarihe sahip olan ve geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türkçe birçok dille etkileşim içinde bulunmuştur.

Eski Türkçe döneminde Orhan Yazıtları'nda Sankritçe, Soğdca, Hintçe ve Tibetçe gibi birkaç dilden alınan az sayıda sözcük bu etkileşimi başlatmıştır. Budizm, Maniheizm gibi çeşitli inançları benimseyen Uygurların söz varlığında ise çeşitli dillerden alıntılarla yabancı sözlerini oranı ve kullanım sıklığı Göktürkçeye göre artış göstermiştir. Türklerin İslamiye geçmesiyle birlikte Arapça ve Farsça sözcükler Türk yazı dillerinde görülmeye başlanır.

Türkiye Türkçesinin ilk dönemi olan Eski Anadolu Türkçesinde Arapça ve Farsça alıntılar belirli bir düzeyde kalmış, 13-15. Yüzyıllar arasında ise %20 oranında Türkçeye etkide bulunmuşlardır. 16. Yüzyıldan itibaren edebi eserlerin söz varlığında Arapça ve Farsça alıntılarda artış gözlenir. Giderek

artan bu alıntılar, halk dilinden kopuk bir yüksek zümre dilinin doğuşuna yol açmıştır.

Diller arasındaki etkileşim genel olarak dil bilgisi öğeleri ve kurallarından daha çok söz varlığını kapsarken Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılan 16. Yüzyıldan 20. Yüzyılın başlarına kadar olan Türkçe döneminde dilbilgisi öğeleri ve kuralları Türkçenin yapısına etki etmeye başlamıştır. Bu dönemde dil öğeleri ve kuralları şu şekillerde etkilenmiştir:

1. Alıntı sözcükler Türkçe çokluk eki yerine Arapça ve Farsçadaki çokluk biçimiyle kullanılmış
2. Türkçedeki sayı sıfatının yerine Arapça ve Farsçadan gelen ikili çoklu biçimi alıntılanmış
3. Türkçedeki tamlamalar Arapça ve Farsçadan gelen tamlama kurallarıyla kullanılmış
4. Arapçadan gelen sözcükler Türkçede bulunmamasına rağmen cinsiyetleriyle kullanılmış, Türkçede ön ek bulunmamasına karşın bu dillerden gelen ön ek ve edatlar alıntılanmış
5. Yan cümle ve asıl cümlelerin Türkçedeki diziliş sırasına uygun olmayan ki'li birleşik cümleler yaygınlaşmıştır

Arap kaynaklı alfabe kullanımı Arapça ve Farsça sözcüklerinin yazıda bütün kurallarıyla birlikte kullanılması sonucunu doğurmasına rağmen bu sözcüklerin söylenişinin Türkçeleşmesi önlenememiştir. Arapçanın Türkçe üzerindeki etkisinin göstergesinden biri de yeni kavramlar için sözcük ya da terim üretmek için Arapçanın söz varlığı ve kurallarından yararlanılmış olmasıdır. Örneğin Farsça nazuk sözcüğü Arapça çekim kuralına göre türetilerek nezaket sözcüğünü ortaya çıkarmıştır ve günümüz Türkçesinde kullanılmaktadır.

Batı dillerinin Türkçeye etkisi ise Tanzimat Fermanı ile birlikte başlayan Batı'ya yönelişle başlamıştır. Özellikle Fransa ile olan ilişkilerin artması bu dilden Türkçeye geçen alıntıların artmasına neden olmuştur. Bu dilden geçen sözcükler İngilizcede olduğu gibi Türkçenin ses yapısına uydurularak kullanılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anglosakson kültürün egemenliğinin artmasıyla pek çok dil gibi Türkçede İngilizceden olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Özellikle İngilizce alıntıların Türkçede olduğu gibi kullanılması yerine Türkçe karşılıklarının kullanılması Türkçenin yabancı dillerden daha az etkilenmesine katkıda bulunacaktır.

Bütün bunların yanında her yabancı sözcük olumsuz bir etkilenme değildir. Dilin öz kaynaklarıyla karşılanmayan ve ilk kez ortaya çıkan kavramlar ve ürünlere ait bilgi alıntıları, dillerin kazancı ve zenginliği olarak görülmektedir. Türkçeye geçen

bütün sözcükler geldikleri ülkelerle olan ilişki derecemizi de ortaya çıkarmaktadır.

Türk Dilinin Dünya Dillerine Etkisi

Türkler bilim, kültür ve uygarlık olarak üretken oldukları dönemlerde ilişkide bulundukları toplumların dillerine sözcükler vermişlerdir. Başta yoğurt olmak üzere bütün dünya dillerindeki toplam verintilerimiz otuz binin üzerindedir. Türkçeden en çok sözcük Sırpçaya geçmiştir. Günümüzde yedi bine yakın sözcük Sırpçada kullanılmaktadır. Bulgarca dilinden yirmi iki söz Türkçeye geçmesine karşın Bulgarcada yaklaşık altı yüz Türkçe alıntı vardır. Arnavutçadan bir alıntı söze karşılık, Türkçeden birkaç yüz alıntı belirlenmiştir. Macarca on beş alıntı varken Türkçeden bine yakın sözcük bu dile geçmiştir. Rumenceden alıntılardığımız sözcük yokken verintimiz bine yakındır. Rusçadan Türkiye Türkçesine otuz dokuz söz geçmişken Rusçanın Türkçeden aldığı sözcükler bin beş yüzün üzerindedir. Günümüz Türkçesinde bin üç yetmiş beş alıntı varken Farsçada iki bine yakın Türkçe söz kullanılmıştır. Türkçe Sözlük'te beş yüz on üç İngilizce alıntı varken İngilizcedeki Türkçe alıntı sayısı dört yüzün üzerindedir. Fransızcadan ise beş bin beş yüz üzerinde alıntı dilimize geçmişken dilimizden Fransızcaya yüze yakın sözcük geçmiştir. Son zamanlarda dünya dillerine verdiğimiz sözcüklerin döner ve dolmuş olması verintilerin niteliği konusunda önemli örneklerdir.

Türk Dilinin Yayılma Alanları

Değişik coğrafyalarda birçok devlet kuran Türk soylu halklar Kuzey Buz Denizi kıyılarında Hindistan'ın kuzeyine, Kuzey Batı Avrupa'nın Atlas Okyanusu kıyılarında Çin'in içlerine kadar geniş bir alanda dillerini yaymışlardır. Türk dilinin yayılma alanlarını belirlemek için Türkiye Türkçesiyle birlikte Azerbaycan, Türkmen, Gagavuz gibi birçok yazı dili, lehçe ve ağızlarını değerlendirmek gerekir. Bu yazı dilleri dışında yazı dili olamamış, ya da yazı diliyen sonradan konuşma dili olarak dönüşmüş dillerde bu yayılma alanlarının kapsamında ele almak gerekir. Türk dili konuşurlarının sayısı tam olarak tespit edilememesine karşın yaklaşık iki yüz yirmi milyon Türk dili konuşuru olduğu tahmin edilmektedir. Türk yazı dilleri içinde en fazla konuşur sayısı Türkiye Türkçesidir. Özellikle Türkiye dışında Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar 'da edebiyat ve yayın alanlarında yaygınlık kazanmasının en büyük nedeni Osmanlı Devleti'nde Türkçenin resmi dil olmasıdır. Osmanlı Devleti'nin dağılmasından sonra Türkiye dışında Türkçe konuşurların azalmasına rağmen elli yıl önce Avrupa, Arabistan, Kuzey Afrika ve Amerika kıtalarındaki ülkelere çalışma amacıyla giden

vatandaşlarımız sayesinde Türkiye Türkçesi yaygınlık kazanmıştır. Bunların yanında radyo ve televizyon, yurtdışında ve ağ ortamında yapılan yayınlar, yurtdışında açılan öğretim kurumları Türk dilini geniş bir coğrafyaya taşımıştır. Yabancı dil olarak birçok ülkede Türkçe kurslarının açılması dilimizin yayılmasına katkıda bulunmuştur.

ÜNİTE 8: TÜRKÇENİN GENEL SORUNLARI

GİRİŞ

Yeryüzünün en eski ve en geniş coğrafya parçasında konuşulan Türkçe, gelişmiş zengin bir kültür, bilim ve sanat dilidir. 1980'lerin ortalarında UNESCO, hazırladığı bir raporda Türkçenin konuşucu bakımından dünyanın besinci büyük dil olduğunu açıklamıştı. Hiç kuskusuz, bu raporu hazırlayanlar Türk dilinin bütün kollarını, yani dil ve lehçelerini, bir bütün olarak kabul ederek bu sonuca ulaşmışlardı. Kesin nüfus sayımı sonuçlarına dayanmasa da Türk dilinin çeşitli kollarını konuşan 200 milyonu aşkın insan bulunduğu sanılmaktadır. Yaklaşık 12 milyon km²'lik bir alanda, Türk dilinin birbirine uzak veya yakın lehçeleri konuşulmakta, yazı dili olarak kullanılmaktadır.

SORUN DİLDE Mİ KONUŞURLARDA MI?

Türkçede bazı sözcüklerin yanlış söylenmesi ve yazılması, bazı sözcüklere yanlış anlamlar yüklenmesi; konuşma dilinde ve yazı dilinde cümledeki öğeler arasındaki uyumsuzlukların yol açtığı anlatım bozukluklarının yanı sıra olur olmaz her yerde yabancı kökenli sözcüklere yer verilmesi, is yerlerinde, ürünlerde yabancı adlar kullanılması genellikle dilin bir sorunu olarak algılanmaktadır. Türkçe gerek ses yapısı ve ses uyumları gerek biçim özellikleri ve sözcük türetme yeteneği gerek söz varlığı ve anlatım gücü ile yeryüzündeki birçok dil gibi kendi kendisine yeten özelliklere ve iç zenginliğine sahiptir. Dilin asıl sorunu, gerekli özeni göstermeyen konuşurlardır. Kültürler arasındaki sınırların ortadan kalkması, kitle iletişim araçlarının uydular aracılığıyla dünyanın her yerini kapsama alanlarına alması, sanal ortamda sınırsız erişim dünyadaki pek çok ülkeyi, kurumu, düşünceyi etkilediği gibi dilleri de etkilemiştir. Geçmişte bir yabancı sözcüğün bir dile yerleşmesi yıllar, yüzyıllar alırken bugün artık bir yabancı sözcük birkaç dakika içinde kullanım alanı kazanmakta, kitle iletişim araçları ve basın yayın organları sayesinde de birkaç gün içinde dile yerleşmektedir. Türkiye'de dil etkileşimi yalnızca sözcük alımıyla sınırlı kalmamaktadır. Dil ile birlikte yaşam tarzları, ticari hayat, beslenme alışkanlıkları da etkilenmektedir. Dilde yaşanan bu etkilenme, buzulun suyun üzerinde

kalan kısmı gibidir. Asıl büyük etkilenme hayatın diğer alanlarında kendisini göstermektedir.

TÜRKÇENİN KULLANIMINDA YAŞANAN SORUNLAR

Türkçenin kullanımında yaşanan sorunların başında Türkçeye karşı kayıtsızlık ve duyarsızlık, toplumda Türkçe bilincinin gereğince yaygınlaşmamış olması gelmektedir. Kültür etkilenmesini ve bunun sonucunda yabancı dillerden etkilenme olumsuzluğunu geçmişte de yaşamış olan Türkçe, Arap ve Fars kültürü ile etkileşim sonucunda Arapça ve Farsçanın etkisinde kalmıştı. Bununla birlikte Türkçe geçen dönemler içerisinde yaşadığı gelişmelerle bugünkü ulaştığı noktaya gelmiştir.

a. Kitle İletişim Araçlarında Türkçenin Kullanımı
Radyo ve televizyon yayımlarının yaygınlaşması, dinleme ve izleme oranlarının yükselmesi Türkçe açısından olumlu ve yararlı bir gelişme olması gerekirken yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Söyleyiş bozuklukları, cümle düşüklükleri, yanlış sözcük kullanma, Türkçenin söz varlığında bulunmayan yabancı sözcüklere yer verme, kaba dil ve argo gibi olumsuzluklar radyo ve televizyon yayınlarında sınırsızca yapıncı bu yanlışlar toplumun, özellikle de genç kuşakların diline yerleşmiştir. Yayımcılığın kısır bir söz varlığıyla yapılması ise bir başka sorundur. Yayımcı kuruluşların Türkçe konusunda duyarlı davranması, sunucu ve muhabir seçiminde Türkçeyi kurallı ve etkili bir biçimde kullanma ölçütünün gözetilmesi, zaman zaman yayımcılara yönelik olarak hizmet içi eğitim kursları düzenlenmesi, her yayımcı kuruluşun öz denetimini sağlaması sorunun çözümüne yönelik önlemlerdir.

b. Sosyal Medyada Türkçenin Kullanımı
Haberlerin, görüşlerin, düşüncelerin yayıldığı; ses ve görüntü dosyalarının paylaşıldığı ortam sosyal medya olarak adlandırılmaktadır. Ses dosyaları ile konuşmalar, müzik parçaları; görüntü dosyaları ile de filmler, çeşitli çekimler, haberler kısa sürede paylaşılmaktadır. Sosyal medya, Türkçenin kullanımı açısından yeni ve yaygın bir ortam olarak öne çıkmaktadır. Sanal söyleşide iki kişi arasında kalan yazışma, sosyal medyada paylaşım ile yüzlerce, binlerce kişiye ulaşmaktadır. Bu da sosyal medyanın dilin kullanılması açısından özen gösterilmesi gereken yeni ve önemli bir iletişim ortamı olduğunu göstermektedir. Gündelik dilde, öğretim hayatında, kitle iletişim araçlarında ve sosyal medyada Türkçenin kullanımında gözlenen olumsuzlukları gidermek açısından dil bilgisinin yazım, söyleyiş, söz dizimi gibi çeşitli konularının kavranılmasının yanı sıra sıkça yapılan dil yanlışlarına dikkat çekilmesi yararlı olacaktır.

c. Söyleyiş Bozuklukları

Türkçenin yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi de yazılan bir dil olduğu söylenir sıkça. Oysa bu, yanlış bir bilgidir. Her dilde olduğu gibi Türkçede de yazılışla söyleyiş arasında ayrılıklar, değişiklikler bulunabilir. Bu durum yazı dilinin daha durağan, konuşma dilinin ise gelişmeye ve değişmeye açık olması sonucunda oluşmaktadır. Bir sözcüğün ölçünlü söylenişi genel kabul görmüş, yaygınlaşmış biçimdir. Yerel söyleyiş özelliği_ olarak nitelenebilecek türden kullanımların ölçünlü Türkçede yer almaması gerekir.

d. Yazım Yanlışları

Sözlü anlatımdaki ifadelerin yazıya geçirilmesi sırasında sözcüklerin, özel adların, deyimlerin, hazır söz kalıplarının, eklerin yazımında belirlenmiş kurallara uyulmazsa bir süre sonra dilin ortak iletişim aracı olma niteliği sarsılabilir. Ülkemizde yazım kurallarını belirleme ve yazım kılavuzu hazırlama görevi yasa ile Türk Dil Kurumuna verilmiştir.

e. Konuşmada ve Yazıda Kısır Söz Varlığı

Büyük Türkçe Sözlükte söz, deyim, terim ve ad olmak üzere toplam 616.767 söz varlığı bulunmaktadır. Bir dilin işlenmişliğini ortaya koyan en önemli gösterge söz varlığıdır. Türkçenin söz varlığında binlerce sözcük, deyim, atasözü bulunmasına karşılık konuşmada özellikle de yazıda az sayıdaki belirli sözcüklerin kullanılması bir başka sorundur. Sınırlı sayıdaki sözcüklerle düşünceler, duygular, yaşananlar gereği gibi anlatılamamakta, bu dil sorunu giderek insanlar arasında iletişimsizliğe, yanlış anlamalara ve tartışmalara yol açmaktadır. Sorun, yalnızca birkaç sözcüğün yitip gitmesi değil söz varlığımızdaki zenginliklerin, kültür değerlerinin de yok olmasıdır. Sözlük kullanma alışkanlığımızın yeterince yaygınlaşmamış olması da bir başka sorundur.

f. Yabancı Sözcüklerin Yoğunluğu

İngilizceden etkilenmenin gittikçe artması sonucunda hem sözcük sayısında bir artış hem de sözcüklerin özgün biçimleriyle geçişleri yaygınlaşmaya başladı. Bu etki Türkçenin seslerinin, yazım biçimlerinin, yapısal özelliklerinin, söz dizimi niteliğinin değişmesine, bozulmasına yol açmaktadır. Dilimizin söz varlığında karşılığı bulunsu da yabancı kaynaklı sözleri kullanmak bir özenti hâlini aldı. Yabancı sözlere bulunan karşılıkları, yazarlarımız, sanatçılarımız, sunucularımız benimser ve kullanırsa bu sözler toplumda hızla yaygınlaşır. Toplumun benimsediği bir söz, artık dilin malı olmuş demektir.

g. Yabancı Dille Öğretim

Türkiye’de İngilizce öğrenmenin yanı sıra İngilizce ile öğretim yapılması yanlış bir yola girilmesine yol açmıştır. Yabancı dili yabancı dil dersinde öğretmek yerine alan derslerinin, hatta yükseköğretimde meslek

derslerinin İngilizce verilmesi, Türkçenin bilim ve öğretim dili olarak gelişmesinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Yabancı dille öğretim yerine mükemmel bir biçimde yabancı dil öğretimi yapılmalı, bölümlerde hazırlık sınıfının yanı sıra lisans öğretim süresince mesleki yabancı dil dersi okutulmalı, öğretim dili ise elbette Türkçe olmalıdır.

h. Bilim Terimleri

Bilim eserlerinin yazılabildiği, çevrilebildiği, yeni terimlerin türetilbildiği ve her aşamada öğretimin yapılabildiği dil, bilim dilidir. Son yıllarda kimi bilim dallarında İngilizce, Fransızca hatta Latince terimlerin kullanılır olması Türkçenin bilim dili olarak gelişmesinin önünde bir engel oluşturduğu gibi genel dile geçme eğilimindeki terimlerle de Türkçenin söz varlığının görüntüsünün bozulmasına yol açılmaktadır.

ı. İş Yaşamında Türkçe

Toplumun hemen her kesimince bir sorun olarak algılanan iş yeri adında yabancılaşma aslında buzulun suyun üstünde kalan kısmıdır. Bu etkilenme yalnızca sözcük girişiyle sınırlı kalmamakta Türkçenin söz dizimi özelliklerini de zorlamaktadır. Ürün adlarında yabancı sözcüklerin tercih edilmesi, kullanım kılavuzlarında Türkçeye yer verilmemesi, alışveriş merkezlerinde yalnızca yabancı müzik çalınması vb. olumsuzluklar dil sorunu olmanın da ötesine geçmekte kültür, ekonomi ve tüketici sorununa dönüşmektedir.

SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ

Toplumda Türkçe bilincinin yaygınlaştırılması ve dilin öneminin kavratılması gerekmektedir. Eğitim sistemimiz Türkçeyi sevdirecek, benimsetecek nitelikte yeniden düzenlenmelidir. Radyo ve televizyon kuruluşları, basın yayın organları; toplumda Türkçe bilincinin geliştirilmesi, doğru ve güzel Türkçenin yaygınlaştırılması konusunda etkin olabilirler.

ARA SINAVDA NELER GELİR?

1.Soru

Aşağıda “kültür” sözcüğü ile ilgili verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) Kültür tektir, gruplara ayrılmaz.
- b) Maddi ve manevi değerler kültürle ilişkili değildir.
- c) Kültür, sonraki nesillere aktarılamaz.
- d) Kültür, toplum ve kurumlardan bağımsızdır.
- e) Kültür kavramı çok çeşitli anlamlarla tanımlanabilir.

Yanıt Açıklaması:

Kültür kavramı çok çeşitli anlamlarla tanımlanabilir. Örneğin Türk Dil Kurumunun yayımladığı Türkçe sözlükte altı ayrı anlamda tanımlanmıştır. Bunlardan ilki ve en kapsamlı olanı, “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde

yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” biçimindedir.

2.Soru

Aşağıdakilerden hangisi resmi dilin tanımıdır?

- a) Bir ülkede herkes tarafından tercih edilen dildir.
- b) Bir ülke de herkesin kullanmak zorunda olduğu dildir.
- c) Bir ülkenin tamamında veya bir bölgesinde yönetim dili olarak kullanılan ve yasal statüsü bulunan dildir.
- d) Bir ülkede azınlıkların kullandığı dildir.
- e) Bir ülkede belli bir zümrenin kullandığı dildir.

Yanıt Açıklaması: Resmî Dil Resmî dil, bir ülkenin tamamında veya bir bölgesinde yönetim dili olarak kullanılan ve yasal statüsü bulunan dildir. Örneğin devlet dili İspanyolca bütün İspanya’da geçerli resmî dildir. Baskça ve Katalanca ise konuşuldukları özerk bölgelerde İspanyolcanın ardından ikinci resmî dillerdir. Kimi ülkelerin anayasalarında ülkenin resmî dili/dilleri bildirilmişken ABD, İsveç, Almanya vb. kimi ülkelerde ise böyle bir kayıt yoktur. ABD’de İngilizce, İsveç’te İsveççe ve Almanya’da Almanca fiilen resmî dillerdir. Arapça, Çince, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Rusça Birleşmiş Milletler örgütünün resmî dilleridir. İngilizce ve Fransızca, BM sekreteryasının çalışma dilleridir. Bir delege bu resmî dillerden herhangi biriyle konuşma yapabilir ve konuşma diğer resmî dillere eşzamanlı olarak çevrilir.

3.Soru

İlk İtalyanca yazılı belge ne zaman oluşturulmuştur?

- a) MS 712
- b) MS 8. yüzyıl
- c) 843 yılı
- d) 17. yüzyıl
- e) MS 1057

Yanıt Açıklaması:

İlk İtalyanca belge 17. yüzyılda oluşmuştur.

4.Soru

Yüklemin bildirdiği eylemin özneye döndüğünü, eylemin özne tarafından kendi kendine yapıldığını gösteren çatı ekleri aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- a) Dönüşlü çatı
- b) Edilgen çatı
- c) İşteş çatı
- d) Ettirgen çatı
- e) Kuvvetlendirme çatısı

Yanıt Açıklaması:

Dönüşlü çatı: Yıkandım, küreklere asıldık örneklerindeki gibi, yüklem bildirdiği eylemin özneye döndüğünü, eylemin özne tarafından kendi kendine yapıldığını gösteren çatıdır. Doğru cevap A'dır.

5.Soru

Türkçede kaç tip kişi eki vardır?

- a) İki
- b) Üç
- c) Dört

- d) Beş
- e) Altı

Yanıt Açıklaması:

Kişi ekleri, yüklem belirtiği işle doğrudan bağlantılı olan kişiyi gösterir. Türkçede dört tip kişi eki vardır.

6.Soru

Sözcükte birbirinin ardından yer alan ve birbirine benzeyen veya birbiriyle özdeş olan hecelerden birinin ses ve hece tekrarlarını önlemek, vurgusuzluk vb. nedenlerle düşmesine ne ad verilir?

- a) Hece Düşmesi
- b) Ünlü Düşmesi
- c) Ünlü Daralması
- d) Ünsüz Daralması
- e) Tonlama

Yanıt Açıklaması:

Hece düşmesi, sözcükte birbirinin ardından yer alan ve birbirine benzeyen veya birbiriyle özdeş olan hecelerden birinin ses ve hece tekrarlarını önlemek, vurgusuzluk vb. nedenlerle düşmesidir.

başlayayım > *başlayım

dirilik > dirlik

ilerile- > ilerle

oyuna- > oyna- vb.

Doğru cevap A'dır.

7.Soru

Türkçe kökenli sözcüklerle ilgili aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Birinci heceden sonra o/ö ünlüleri bulunan sözcükler yabancı kökenlidir.

II. Türkçe kökenli sözlerde istisnai birkaç sözcüğün dışında birincil uzun ünlü bulunmaz.

III. Aynı ya da farklı hecelerde iki ünlü yan yana gelemez.

IV. İkiz ve üçüz ünlü yoktur.

- a) Yalnız II
- b) I ve II
- c) I, II ve IV
- d) I, III
- e) I, II, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Soru kökünde verilenlerin hepsi doğru olduğu için doğru cevap E şıkkıdır.

8.Soru

Türk devlet anlayışını ve Türk'ün dünya ile ilişkisini, insanlar arası ilişkileri, Türk'ün tabiat algısını, bilgi karşısındaki tavrını bizlere aktaran eser aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Kutadgu Bilig
- b) Atebetü'l-Hakâyık
- c) Dîvân-ı Hikmet
- d) Kur'an Tercümesi
- e) Dîvânü Lügâti't-Türk

Yanıt Açıklaması:

Bugün elimizde biri Mısır'da, biri Taşkent'te, diğeri de Viyana'da olan üç yazma nüshası bulunan Kutadgu Bilig; Türk devlet anlayışını ve Türk'ün dünya ile ilişkisini, insanlar arası ilişkileri, Türk'ün tabiat algısını, bilgi karşısındaki tavrını bizlere aktaran bir eserdir. 1069 yılında

Yusuf Has Hâcip tarafından yazılmış ve 6645 beyitten oluşmaktadır.

Doğru yanıt A

9.Soru

Türkçe hangi dil ailesinde yer almaktadır?

- a) Hami-Sami Dilleri
- b) Altay Dilleri
- c) Çin – Tibet Dilleri
- d) Avrupa Dilleri
- e) Kafkas Dilleri

Yanıt Açıklaması:

Türkçe, Altay dillerinin yazı dili sayısı bakımından en kalabalık dilidir.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kutsal dillerden değildir?

- a) Klasik İbranice
- b) Sanskritçe
- c) Prakrit
- d) Arapça
- e) Çince

Yanıt Açıklaması:

Dil bilimsel bakımdan dillere kutsallık atfedilmez, ancak kimi dinlerin öğretilerinin vaaz edildiği diller o dinlerin inanırları tarafından kutsal olarak kabul edilir. Örneğin Yahudilik için Klasik İbranice, Hinduizm için Sanskrit, Budizm için Prakrit (Pali), İslam dünyası için Klasik Arapça kutsal dillerdir.

11.Soru

Biri bağımsız biçim birim olmak üzere, en az iki biçim birimden oluşan yani bir veya daha fazla ek alan kök biçim birimler nasıl adlandırılır?

- a) Kök
- b) Gövde
- c) Taban
- d) Ek
- e) Eklenme

Yanıt Açıklaması:

Gövdeler, biri bağımsız biçim birim olmak üzere, en az iki biçim birimden oluşan yani bir veya daha fazla ek alan kök biçim birimlerdir.

12.Soru

Aşağıdaki kuramlardan hangisi dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır?

- a) Çok Köken Kuramı
- b) Ding-Dong Kuramı
- c) Tek Köken Kuramı
- d) Sapir-Whorf Hipotezi Kuramı
- e) Bağdaştırma Kuramı

Yanıt Açıklaması:

Dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biri de Whorf Hipotezi ya da Sapir-Whorf Hipotezi olarak bilinen kuramdır. Bu kurama göre dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır.

13.Soru

Boğumlanmaları sırasında diğer ünsüzlerin aksine, herhangi bir engelle karşılaşmayan ve herhangi bir

TÜRK DİLİ 1

noktada temas gerçekleşmeyen ünsüzlere ünlülere yakınlığı nedeniyle ünlümsü adı verilir. Aşağıdakilerden hangisinde ünlümsülerden birine yer verilmiştir?

- a) y
- b) b
- c) d
- d) z
- e) f

Yanıt Açıklaması:

Boğumlanmaları sırasında diğer ünsüzlerin aksine, herhangi bir engelle karşılaşmayan ve herhangi bir noktada temas gerçekleşmeyen ğ, y, v gibi 'ünsüz'lere ünlülere yakınlığı nedeniyle ünlümsü adı verilir.

14.Soru

Aşağıdaki dillerden hangisi Türkçenin öge dizilişi ile farklıdır?

- a) Farsça
- b) Hintçe
- c) Japonca
- d) Arapça
- e) Latince

Yanıt Açıklaması:

Arapçanın öge dizilişi ÖYN(özne-yüklem-nesne) biçimindedir. Doğru cevap D'dir.

15.Soru

Ünsüzlerin ses özellikleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yanyana gelebilir.
- b) Sözcük kökünde üç ünsüz bulunabilir.
- c) Yazılışta söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler Türkçe kökenlidir.
- d) Sözcük yada hece sonunda tüm ünsüz çiftleri bulunabilir.
- e) Sözcüklerin kökünde iki ünsüz/uzun ünsüz bulunabilir.

Yanıt Açıklaması: Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir. 'Türkçede iki sessizin yan yana gelemeyeceği' kanısı oldukça yaygındır oysa Türkçede iki hatta üç ünsüz yan yana gelebilir. Bu nedenle doğru yanıt A şıkkıdır.

16.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde ünlü düşmesi vardır?

- a) Kıvrım
- b) Fırsat
- c) Ağacı
- d) Sarışın
- e) Azıcık

Yanıt Açıklaması:

kıvr-ı-m > kıvrım sözcüğünde "-ı" sesi düşmüştür. Doğru cevap A'dır.

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kültürü oluşturan öğelere örnek verilemez?

- a) Yeni gelinin evine girmeden önce evinin önünde küp kırılması

- b) Konuşması geciken çocuklara kanaryanın içtiği sudan içirilmesi
- c) Bebeğin kırkının çıkarılması
- d) Kurşun döktürülmesi
- e) Evden dışarı çıkarken ayakkabı giyilmesi

18.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisinde addan eylem yapan bir ek vardır?

- a) açık
- b) oynamak
- c) kışın
- d) karanlık
- e) ulusal

Yanıt Açıklaması:

oynamak

19.Soru

Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi hangisidir?

- a) Tonyukuk Yazıtı
- b) Orhun Yazıtı
- c) Çöyr Yazıtı
- d) Kültigin Yazıtı
- e) Göktürk Yazıtları

Yanıt Açıklaması: Bugünkü bilgilerimize göre Türkçenin ilk yazılı belgesi MS 687-692 Çöyr Yazıtıdır.

20.Soru

Dilin türleriyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- a) Yazı dili edebi dil olarak da nitelendirilir.
- b) Argo, belirli mesleki ve toplumsal gruplara özgü özel bir dil de olabilir.
- c) Devlet dili, yönetimde ve kamu alanında yasal ve zorunlu olarak kullanılan dildir.
- d) Birey anadili aracılığıyla toplumun bir parçası olur.
- e) Anadili, aynı zamanda devletin de resmi dili olan bir dildir

21.Soru

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi bir art ünlü ile başlar?

- a) Elbise
- b) İnce
- c) Önlük
- d) Işık
- e) Üzüm

Yanıt Açıklaması:

Ünlülerin sınıflandırılmasında esas olan boğumlanmayla ilgili belli başlı ölçütler şu şekildedir: Artlık/Önlük, Darlık/Genişlik, Düzlük/Yuvarlaklık, Uzunluk/Kısalık. • Artlık/Önlük: Ağız boşluğunun ön ve art bölümleriyle ilgili karşıtlık; /a/-/e/, /ı/- /i/, /o/-/ö/, /u/-/ü/ ayrımlarını belirler. Dilin ön tarafının tümsekleşmesiyle ağzın arka bölgesinde art ünlüler /a, ı, o, u/, dilin arka tarafının tümsekleşmesiyle ağız boşluğunun ön tarafında ön ünlüler /e, i, ö, ü/ oluşur.

22.Soru

I. Söyleyiş ses bilgisi II. Akustik ses bilgisi III. İşitsel ses bilgisi Konuşma seslerinin üretimi ve algılanmasını hangi aşamalarda değerlendirebiliriz?

- a) Sadece I
- b) I ve II
- c) Sadece III
- d) I, II ve III
- e) II ve III

Yanıt Açıklaması:

Konuşma seslerinin üretimin ve algılanmasını şu üç aşamada değerlendirebiliriz:

- Söyleyiş ses bilgisi: Konuşurlar sesleri nasıl üretir?
- Akustik ses bilgisi: Sesler havada nasıl yol alır?
- İşitsel ses bilgisi: Dinleyenler sesleri nasıl algılar?

23.Soru

Aşağıdakilerden hangisi "kök"ün tanımıdır?

- a) Kökler, kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara ayrılamayan, sözlüksel anlam taşıyan ve bir sözcük türüne ait olan biçimlerdir.
- b) Kök, Parçalanmış sözcükler topluluğuna kök denir.
- c) Sözlüksel anlam taşımayan kelimelere denir.
- d) Küçük anlamlı kelimelere denir.
- e) Bir sözcük türüne ait biçimler topluluğudur.

24.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Kuzeybatı Kıpçak Türkçesine ait bir yazı dilidir?

- a) Tatarca
- b) Azerice
- c) Özbekçe
- d) Uygurca
- e) Gagavuzca

25.Soru

Türkçe, köken bakımından, hangi dil ailesine girmektedir?

- a) Ural-Altay
- b) Bambu
- c) Hint-Avrupa
- d) Hami-Sami
- e) Çin-Tibet

Yanıt Açıklaması:

Köken bakımından Türkçe Ural-Altay dil ailesinin Altay koluna mensuptur.

26.Soru

I. sınıf

II. öğrenci

III. gel

IV. biz

Yukarıdakilerden hangisi bağımsız biçim birimlere örnektir?

- a) I ve III
- b) II ve III
- c) Sadece IV
- d) I,II ve III
- e) III ve IV

Yanıt Açıklaması:

Tek başlarına kullanılabilen biçim birimlerdir. Bağımlı biçim birimler (ek) ise tek başlarına kullanılamayan biçim birimlerdir.

27.Soru

Diş-dudak ünsüzleri nerede oluşur?

- a) Alt ve üst dudakların birbirine temas ettiği noktada
- b) Üst dişler ile alt dudağın birbirine temas ettiği noktada
- c) Üst ön dişlerin arkasında
- d) Üst ön dişlerin hemen üstünde diş eti ile ön damağın birleştiği yerde
- e) Gırtlakta

Yanıt Açıklaması:

Oluşum yerlerine göre ünsüzler: Oluşum noktası, ünsüzün boğumlandığı, hava akımının engele takıldığı yerdir. • Alt ve üst dudakların birbirine temas ettiği noktada çift dudak ünsüzleri /b, p, m/ ünsüzleri oluşur. • Üst dişler ile alt dudağın birbirine temas ettiği noktada ise diş-dudak ünsüzleri /f, v/ oluşur. • Üst ön dişlerin arkasında diş ünsüzleri /d, n, s, t, z/ ünsüzleri oluşur. • Üst ön dişlerin hemen üstünde diş eti ile ön damağın birleştiği yerde /c, ç, j, ş/ ünsüzleri oluşur. • Ön damak ünsüzleri /g, k, l, r/ ön damakta, arka damak ünsüzleri /g, ʔ, l, ğ/ ise art damakta oluşur. • Gırtlakta oluşan tek ünsüz, /h/dir.

28.Soru

'Fosilleşme' olarak tanımlanan durum aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Tarihî süreçlerdeki değişikliklere odaklanan yöneme denir.
- b) Yalnızca belirli bir döneme odaklanan yöneme denir.
- c) Tarihî dönemlerdeki kimi biçim birimlerin dil bilgisel işlevlerini yitirerek bugüne ulaşmasıdır.
- d) Tarihî dönemlerdeki kimi biçim birimler dil bilgisel işlevlerini yitirerek bugüne ulaşmıştır. Bu tür biçim birimlere verilen addır.
- e) Türetim, bir ekle yeni sözcük yapımı iken çekim, daha çok bir sözcüğün farklı biçimlerini ifade eder.

Yanıt Açıklaması:

Tarihî dönemlerdeki kimi biçim birimlerin dil bilgisel işlevlerini yitirerek bugüne ulaşmasına fosilleşme denir.

29.Soru

Aşağıdaki kelimelerin hepsi yapım eki almıştır. Bu kelimelerden hangisinin aldığı yapım eki ile kök bağlantısı yanlış verilmiştir ?

- a) Başak
- b) Bilgin
- c) Demeç
- d) Yanaş
- e) Değenek

Yanıt Açıklaması:

Değnek addan eylem yapma eki değil, eylemden ad yapma eki almıştır.

30.Soru

Aşağıda belirlenen sözcüklerin hangisinde, eylemden ad türeten bir ek kullanılmıştır?

- a) Küçük çocuğun yanakları çok tombuldu.
- b) Bu tohumlar sulak araziye dikilmeli.
- c) Tuttuğumuz balığın kılığını temizleyelim.
- d) Kasabanın bataklığı çok tehlikeli.
- e) Yaz tatili eğlenceli günlerle geçti.

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması:

Amaç 2

31.Soru

Türkçe sözcüklerin sözcük ya da hece sonlarında belirli ünsüz çiftleri bulunur Buna göre aşağıdakilerden hangisi Türkçe bir sözcük değildir?

- a) sevinç
- b) aşk
- c) alp
- d) ilk
- e) ant

32.Soru

"Kolektif bilinç"le ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Durkheim'a göre, bir toplumda "ortak" olanların temsilidir.
- b) Yaşanan olaylar karşısında, benzer davranış modelleri geliştirilmesine neden olur.
- c) İnsanların birbirlerini daha iyi anlayıp daha kolay iletişim kurmalarını sağlar.
- d) Toplumun ortak aklını oluşturduğu da söylenebilir.
- e) İlk olarak ünlü sosyolog Ziya Gökalp tarafından ortaya atılmıştır.

33.Soru

'Sınav' kelimesi yapım ekleri bakımından hangi türe girmektedir?

- a) Addan Ad Yapma Ekleri
- b) Addan Eylem Yapma Ekleri
- c) Eylemden Ad Yapma Ekleri
- d) Eylemden Eylem Yapma Ekleri
- e) İşlek Ekler

Yanıt Açıklaması:

Eylemden ad yapma ekleri, eylem kok ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir.

34.Soru

Bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklere ne isim verilmektedir?

- a) Bağlaçlar
- b) Eylemler
- c) Edatlar
- d) Zamirler
- e) Ünlemler

Yanıt Açıklaması: Bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklere zamir denilmektedir. Sorunun doğru yanıtı D seçeneğidir.

35.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde, vurgunun değişmesi sözcüğün anlamını değiştirir?

- a) Serin
- b) Deniz
- c) Çiçek
- d) Güzel
- e) Beyaz

Yanıt Açıklaması:

Amaç 5

36.Soru

I. Kutadgu Bilig'in bulunmasıIII. Orhun Yazıtları'nın bulunup okunmasıIII. Divânü Lügati't-Türk'ün bulunmasıIV. Kırım'da Gaspıralı İsmail Bey'in yayınladığı Tercüman Gazetesi Atatürk'ün Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra dil ve kültür konularında attığı adımların arkasında yukarıdakilerin hangileri etkili olmuştur?

- a) Yalnız I
- b) Yalnız IV
- c) I ve II
- d) II ve IV
- e) I, II, III ve IV

37.Soru

'Konuşma' dört aşamalı bir süreç olan sesin hangi aşamasına karşılık gelmektedir?

- a) Ses bilgisi
- b) Üretim
- c) İletim
- d) Algılama
- e) Değerlendirme

Yanıt Açıklaması: Ses; üretim, iletim, algılama ve değerlendirmeden ibaret dört ana aşamalı bir sürecin ürünüdür. Üretim, sesin konuşma özelliğine karşılık gelmektedir. Bu nedenle doğru yanıt 'B' şıkkıdır.

38.Soru

Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Etnik ve sosyoekonomik nedenlerle dil farklılaşabilir.
- b) Ana dili öğrenimi birey bir yaşında iken başlar.
- c) İçinde bulunulan psikolojik durum dilin farklı kullanılmasında rol oynayabilir.
- d) Dil sisteminin işleyişi yalnızca kendi yasalarına bağlıdır.
- e) Dil, ulusal ve toplumsal bir kurumdur.

Yanıt Açıklaması:

Etnik ve sosyoekonomik nedenlerle dil farklılaşabilir. İçinde bulunulan psikolojik durum dilin farklı kullanılmasında rol oynayabilir. Dil sisteminin işleyişi yalnızca kendi yasalarına bağlıdır. Dil, ulusal ve toplumsal bir kurumdur. Ancak ana dili, öğrenilen değil; edinilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir sistemdir.

39.Soru

Herhangi bir tabana eklenen yapım ekleri aracılığıyla anlam ve/veya tür bakımından farklı yeni sözcüklerin yapımına ne ad verilir?

- a) birleştirme
- b) türetme
- c) kalıplaşma
- d) örnekseme
- e) kırpma

Yanıt Açıklaması:

türetme

40.Soru

Türkçenin söylendiği gibi yazılması özelliğine ne isim verilmektedir?

- a) Alfabe
- b) Çeviri yazı alfabesi
- c) Akustik ses bilgisi
- d) İşitsel ses bilgisi

e) Sesçil

Yanıt Açıklaması: Türk alfabesi sesçildir, yani söylendiği ile yazılışı aynı olma ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu nedenle doğru yanıt E şıkkıdır.

Soru 41

“Dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir.” Görüşünü savunan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Kùltùrlerarası iletişim
- b) Toplumsal bağlam
- c) Durumsal dil türü
- d) Bağdaştırma kuramı
- e) Sapir-Whorf hipotezi

Yanıt Açıklaması:

Dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biri de Whorf Hipotezi ya da Sapir-Whorf Hipotezi olarak bilinen kuramdır. Bu kurama göre dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir.

42.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ünsüzlerle ilgili ses özelliklerinden biri değildir?

- a) Sözcük kökünde ikiz ünsüz/uzun ünsüz yoktur
- b) Çok heceli sözcüklerin sonunda -p bulunmaz
- c) Yazılışta söz başında iki ünsüz bulunan sözcükler yabancı kökenlidir
- d) Türkçede iki ünsüz ve üç ünsüz yan yana gelemez
- e) Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunmaz

Yanıt Açıklaması:

Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir.

Doğru cevap D'dir.

43.Soru

“Herkes kendi çocuğunu haklı buluyordu; bu yüzden çocuklar bu kadar şımarıktı.” cümlesinde italik sözcüğün türü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) sıfat
- b) zarf
- c) zamir
- d) edat
- e) bağlaç

Yanıt Açıklaması:

Zamirler, geleneksel dil bilgisinde bir adın veya ad öbeğinin yerini tutabilen ad soylu sözcüklerdir. Zamirler; şahıs zamirleri (ben, sen, o vd.), işaret zamirleri (bu, şu, o; bunlar, şunlar, onlar), belirsizlik zamirleri (bazısı, birçoğu, birkaçı, diğeri, herkes, öbürü vb.), soru zamirleri (kim, ne, hangi, kaç, kaçınız vb.) olmak üzere dörde ayrılır.

44.Soru

Aşağıdakilerden hangisi sesin aşamalarından biri değildir?

- a) Üretim
- b) İletim
- c) Algılama

d) Değerlendirme

e) Cevap verme

Yanıt Açıklaması: Ses dört aşamadan meydana gelir.

Bunlar; üretim, iletim, algılama ve değerlendirmedir. Bu nedenle doğru cevap E şıkkıdır.

45.Soru

I. Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir.

II. Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunabilir.

III. Sözcük ya da hece sonunda belirli ünsüz çiftleri bulunabilir.

Türkçenin ünsüzlerle ilgili ses özellikleri göz önünde bulundurulduğunda yukarıda verilen bilgilerden hangisi veya hangileri doğrudur?

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) I ve III
- d) II ve III
- e) I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Türkçede iki ünsüz hatta üç ünsüz yan yana gelebilir:

Türkçe, altı vb.

Sözcük kökünde ya da hece sonunda yan yana üç ünsüz bulunamaz; bu sözcükler yabancı kökenlidir: kontr, sfenks vb.

Sözcük ya da hece sonunda belirli ünsüz çiftleri

bulunabilir. -lç, lk, -st gibi belirli ünsüz çiftleri sonda

bulunabilir: , ölç-, ilk, üst vb.

Doğru cevap C'dir.

46.Soru

Türkçe, hangi dil ailesine ait kabul edilir?

- a) Ural-Alтай
- b) Hint-Avrupa
- c) Hami-Sami
- d) Çin-Tibet
- e) Bantu

Yanıt Açıklaması:

Türkçe, Ural-Alтай dil ailesine mensuptur.

47.Soru

Aşağıdaki eserlerden hangisi Edip Ahmet Yüknkî tarafından yazılmıştır?

- a) Atebetü'l-Hakâyık
- b) Dîvânü Lügâti't-Türk
- c) Kutadgu Bilig
- d) Dîvân-ı Hikmet
- e) Kur'an Tercümesi

Yanıt Açıklaması:

Karahanlı Dönemi'nden günümüze sayı olarak çok olmamakla birlikte Türk dil ve kültür tarihi açısından son derece önemli eserler kalmıştır. Bunlar; 1069 yılında Yusuf Has Hâcip tarafından yazılmış 6645 beyitten oluşan Kutadgu Bilig; Kâşgarlı Mahmut tarafından 1072 yılında başlanıp 1077 yılında tamamlanmış, 7000'den fazla Türkçe kelimenin Arapça karşılığı verilmekle kalınmayıp şiirlerle, atasözleri ve deyimlerle örneklendirilerek zenginleştirilmiş, Türk kültürünün hazinesi olarak

değerlendirilen Dîvânü Lügâtî't-Türk; Edip Ahmet Yünekî tarafından yazılan Atebetü'l-Hakâyık; Ahmet Yesevî'nin şiirlerinin toplanmasıyla oluşturulan Dîvân-ı Hikmet ve kim tarafından yazıldığı tam olarak bilinmeyen Kur'an Tercümesi gibi eserlerdir.

48.Soru

Aşağıdaki kelimelerden hangisi ünsüz düşmesine örnek gösterilebilir?

- a) Anne
- b) Ufacık
- c) Höyük
- d) Yarıшта
- e) Diyalog

Yanıt Açıklaması:

"öyük> höyük" ve "dialog>diyalog" ünsüz türemesine, "yarışta" ünsüz benzeşmesine, "ana>anne" ise ünsüz ikizleşmesine örnektir "ufakçık> ufacık" ise ünsüz düşmesine uğrar. Doğru cevap B'dir.

49.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde 'göz' sözcüğü yan anlamıyla kullanılmıştır?

- a) Anahtarları masanın gözüne koydum.
- b) Televizyon izlemekten gözlerim ağrıdı.
- c) Göz alıcı bir güzelliği vardı.
- d) Yıllardır gözümde tütüyorsun, özledim.
- e) Hasta olunca gözü kararıyordu.

Yanıt Açıklaması:

Yan anlam (ikincil anlam): Sözcüğün, temel anlamla ilişkili edindiği bir başka anlam, yansıttığı yeni bir kavramdır. 'göz' sözcüğü B ve E seçeneklerinde gerçek, C ve D seçeneklerinde mecaz anlamıyla kullanılmıştır. A seçeneğindeki 'göz' çekmece anlamında kullanılmıştır ve bir yan anlam örneğidir. Doğru cevap A'dır.

50.Soru

Yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve ağızların söz varlığında bulunan sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasına ne ad verilir?

- a) Kırpma
- b) Kısaltma
- c) Ters türetme
- d) Tarama
- e) Derleme

Yanıt Açıklaması:

Yazı dilinde unutulduğu için kullanılmayan ve ağızların söz varlığında bulunan sözcüklerin tekrar yazı diline kazandırılmasına derleme denir. Doğru cevap E'dir.

51.Soru

Altay dağları çevresi, Baykal gölü çevresi ya da Karadeniz ile Hazar arasındaki bozkırların Türklerin ana yurdu olduğuna ilişkin görüşler vardır. Ancak bu görüşler herkesçe kabul edilmemektedir.

Aşağıdakilerden hangisi ana yurt konusundaki bu belirsizliğin temel nedenidir?

- a) Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi
- b) Türk dilinin yaşının tam olarak belirlenememesi

- c) Türklerin atlı konar-göçer hayat tarzı
- d) Sümerce ve Türkçe arasındaki benzerlikler
- e) Türk yazı dilinin tarihinin çok eski olması

Yanıt Açıklaması:

Tarihin bilinmeyen zamanlarında atı ehlileştiren ve demiri işlemeyi öğrenen Türkler, bu iki tekniği kullanarak komşularına üstünlük sağlamışlar ve yönetici ve aynı zamanda da "medeniyet kurucu" kavim konumuna yükselmişlerdir. İnsanlığın ortak medeniyetine de büyük katkısı olan bu durum, Türklerin çok erken çağlarda geniş ve farklı coğrafyalara dağılmalarına, dolayısıyla da değişik halklarla kaynaşmalarına yol açmıştır. Türklerin çok erken devirlerde yaşamaya başladıkları bu hareketli, bir başka deyişle atlı konar-göçer hayat tarzı, ana yurt konusundaki belirsizliğin temel nedenidir. Doğru cevap C seçeneğidir.

52.Soru

Bir kelimenin bir parçasının diğerlerine göre daha baskılı ve güçlü söylenmesi aşağıda verilen hangi kavramı tanımlar?

- a) Vurgu
- b) Durak
- c) Tonlama
- d) Göçüşme
- e) Ötümsüzleşme

Yanıt Açıklaması:

Vurgu, bir kelimenin belli bir bölümün diğerlerine göre daha baskın şekilde söylenmesidir. Doğru cevap A'dır.

53.Soru

Tarihin tam olarak bilinmeyen dönemlerinde ortak bir ana/ata dilden gelişen yani genetik olarak akraba dillerin oluşturduğu kaç dil bulunmaktadır?

- a) 3
- b) 4
- c) 5
- d) 6
- e) 7

Yanıt Açıklaması:

Tarihin tam olarak bilinmeyen dönemlerinde ortak bir ana/ata dilden gelişen yani genetik olarak akraba dillerin oluşturduğu belli başlı 7 dil vardır.

Afroasya (Hami-Sami dilleri)

Altay dilleri

Avustronezya (Malay-Polinezya) dilleri

Çin-Tibet dilleri

Hint-Avrupa dilleri

Ural dilleri

Kafkas dilleri

54.Soru

I. Betimleyici dil bilgisi

II. Kuralcı dil bilgisi

III. Ölçünlü dil

Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri farklılıklar olmakla beraber bireylerin dil üzerinde belli bir bilgisinin olduğunu ancak temel kuralların değişmediğini düşünür ve yaklaşıma göre dil bilgisi bir araçtır?

- a) I ve II
- b) I ve III

TÜRK DİLİ 1

- c) Yalnız I
- d) II ve III
- e) I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Betimleyici dil bilgisi,farklılıklar olmakla beraber bireylerin dil üzerinde belli bir bilgisinin olduğunu ancak temel kuralların değişmediğini düşünür ve yaklaşıma göre dil bilgisi bir araçtır. Doğru cevap C'dir.

55.Soru

Kültürü oluşturan öğelere ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenebilir?

- a) Yalnızca manevi kültür unsurlarıdır.
- b) Aynı kültür unsurları tüm coğrafyalarda aynı değeri taşır.
- c) Yalnızca maddi kültür unsurlarıdır.
- d) Soyut kültür unsurlarının aktarımında dil önemlidir.
- e) Manevi kültür unsurları gözle görülür, somut olan unsurlardır.

Yanıt Açıklaması:

Kültürü oluşturan öğeler, genel anlamda maddi ve manevi veya somut ve somut olmayan biçiminde sınıflandırılabilir. Maddi kültür unsurları mimari, el sanatları, geleneksel kıyafetler, araç gereçler gibi elle tutulur, gözle görülür, somut olan unsurlardır. Manevi kültür unsurları ise inançlar, dünya görüşleri, ahlak anlayışı, davranış kalıpları, ilişki örüntüleri vb. toplumsal hayatı çevreleyen öğreti ve değerlerdir. Somut olmayan, manevi kültür unsurlarının aktarımında dil, önemli bir rol üstlenir.

56.Soru

Aşağıdakilerden hangisi söz dizimi bakımından özne-nesne-yüklem (ÖNY) sıralamasını takip eden diller grubundadır?

- a) Farsça
- b) Fransızca
- c) İngilizce
- d) İspanyolca
- e) Mandarin

Yanıt Açıklaması:

Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Mandarin ÖYN(özne-yüklem-nesne) grubunda yer alır. Farsça ise ÖNY (özne-nesne-yüklem) grubuna aittir. Doğru yanıt A seçeneğidir.

57.Soru

Dilin temeli, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır, Dilde nedensizlik ilkesi esastır, İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur, Dilin üretim yetisi sınırsızdır, Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir. Noktalı yere aşağıdaki kelimelerden hangisi gelmelidir?

- a) Sistemdir
- b) Harftir
- c) İnsandır
- d) Hayvandır
- e) Sestir

Yanıt Açıklaması:

Dil, bir sistemdir, Dilin temeli sestir, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır, Dilde nedensizlik ilkesi esastır, İlkel

dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur, Dilin üretim yetisi sınırsızdır, Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir.

58.Soru

Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir bütün olması dilin hangi özelliği kapsamına girer?

Dilin temeli sestir, doğal olarak öncelikle sözlü anlatım aracıdır

- a) Dilde nedensizlik ilkesi esastır
- b) İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur
- c) Dilin üretim yetisi sınırsızdır
- d) Dil bir sistemdir

Yanıt Açıklaması:

Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir bütün olması dilin bir sistem olması özelliği kapsamına girer. Doğru cevap E'dir.

59.Soru

Resmî dilden farklı olarak ulusüstü, uluslararası kuruluşların kendi birimleri arasındaki iletişimde yazılı ve sözlü olarak yaygın biçimde kullandığı dile ne ad verilmektedir?

- a) Yerli azınlık dil
- b) Yapay dil
- c) İzole dil
- d) Ana dil
- e) Çalışma dili

Yanıt Açıklaması:

Resmî dilden farklı olarak ulusüstü, uluslararası kuruluşların kendi birimleri arasındaki iletişimde yazılı ve sözlü olarak yaygın biçimde kullandığı dile çalışma dili adı verilmektedir. Doğru cevap E'dir.

60.Soru

Sözcük içindeki iki sesin yer değiştirmesine ne ad verilir?

- a) Ünlü Düşmesi
- b) Göçüşme
- c) Ünlü Daralması
- d) Ünsüz Düşmesi
- e) Yapım Eki

Yanıt Açıklaması:

Göçüşme, sözcük içindeki iki sesin yer değiştirmesidir. Genellikle /l, p, r/ ünsüzlerinin ikisinin birlikte bulunduğu sözcüklerde görülür. Söz içinde birbirini izleyen sesler arasındaki yer değiştirmeye yakın yer değiştirme; birbirinden uzakta kalan seslerin yer değiştirmesine ise, uzak yer değiştirme adı verilir. Göçüşme ölçünlü dilde çok seyrek rastlanan bir ses olayıdır. Ancak sözlü dilde ve özellikle Azerice'nin etki alanına giren ağızlarda nispeten yaygındır. Doğru cevap B'dir.

FİNALDE NELER GELEBİLİR?

1.Soru

TÜRK DİLİ 1

Aşağıdakilerden hangisi cümlelerin temel öğelerinden biridir?

- a) Özne
- b) Dolaylı tümleç
- c) Zarf tümleci
- d) Belirtili nesne
- e) Belirtisiz nesne

Yanıt Açıklaması: Yeryüzündeki bütün dillerde cümlelerin temel ögeleri yüklem ve öznedir (Eker, 2006). Doğru cevap A şıkkıdır

2.Soru

Bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanmaya ne denir?

- a) Mecaz
b) Kavram
c) Soyutlama
d) Deyim
e) Atasözü

Yanıt Açıklaması:

Mecaz, bir sözcüğü veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafordur. Doğru cevap A'dır.

3.Soru

“Zahide Hanım ne zaman toplantıya gidecekler?” cümlesi aşağıda verilen cümle-yüklem özelliklerinden hangisi ile ilgilidir?

- a) Bir cümlede özne tekil ise yüklem de tekil olur.
- b) Birinci tekil kişi böbürlenmek ya da alçakgönüllülük göstermek amacıyla kullanıldığında özne de yüklem de birinci çoğul olur.
- c) İkinci tekil kişi saygı ve nezaket bildirmek için kullanıldığında özne de yüklem de ikinci çoğul olabilir.
- d) Üçüncü tekil kişi anlatıma saygı katmak için kullanıldığında özne tekil olduğu hâlde yüklem üçüncü çoğul olabilir.
- e) Organ, bitki, hayvan, zaman adları ile cansız varlıkların çoğulları özne olduklarında yüklem tekil olur.

Yanıt Açıklaması:

Üçüncü tekil kişi anlatıma saygı katmak için kullanıldığında özne tekil olduğu hâlde yüklem üçüncü çoğul olabilir.

Zahide Hanım ne zaman toplantıya gidecekler
Özne-tekil yüklem-çoğul

4.Soru

"Sorularınızı sunum sonuna saklayın." cümlesi hangi anlam özelliğine sahiptir?

- a) Emir
b) Soru
c) Ünlem
d) Olumsuz
e) Devrik

Yanıt Açıklaması:

Cümlede bir emir kipi bulunmaktadır ve yapılması istenen bir eylem ifade edilmektedir.

5.Soru

"akşamki, okuldaki, seninki"

Tamlayan tamlanan sözcük öbeklerinden hangisine örnektir?

- a) Belirtili ad tamlaması
b) Belirtisiz ad tamlaması
c) Sıfat tamlaması
d) Aitlik öbeği
e) Ünlem öbeği

Yanıt Açıklaması:

Tamlayan tamlanan sözcük öbeklerinde önce gelen öge, kendinden sonra gelen ögeyi farklı yönlerden belirtir ya da niteler. Bu örnekler aitlik eki “-ki” ile oluşturulan sözcük öbeğidir. Doğru cevap D seçeneğidir.

6.Soru

Türkçenin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü için toplumda öncelikli olarak görev alması gereken kurumlar aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- Türk Tarih Kurumu – Türk Dil Kurumu
- Türkçe Sevenler Derneği – Yabancı Diller Geliştirme Kuruluşları
- Yüksek Öğretim Kurulu – Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
- Eğitim ve Öğretim Kurumları – Türk Dil Kurumu
- Türk Tarih Kurulu – Milli Eğitim Bakanlığı

Yanıt Açıklaması:

Türkçenin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü için öncelikle toplumda Türkçe bilincinin yaygınlaştırılması ve dilin öneminin kavratılması gerekmektedir. Eğitim sistemimiz Türkçeyi sevdirecek, benimsetecek nitelikte yeniden düzenlenmelidir. Radyo ve televizyon kuruluşları, basın yayın organları; toplumda Türkçe bilincinin geliştirilmesi, doğru ve güzel Türkçenin yaygınlaştırılması konusunda etkin olabilirler. Doğru yanıt D'dir.

7.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde “-k” eki eylemden ad yapmak için kullanılmıştır?

- a) Balak
b) Kabuk
c) Birik
d) Gözük
e) Delik

Yanıt Açıklaması: Eylemden ad yapma ekleri, eylem kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni ad gövdeleri yapan ve sayıca en fazla olan eklerdir. “Balak” ve “kabuk” sözcüklerinde kullanılan “-k” eki addan ad yaparken; “birik” ve “gözük” sözcüklerinde ise addan eylem yapma eki olarak kullanılmıştır. E seçeneğindeki “delik” sözcüğünde ise eylem olan “del” sözcüğü “-k” yapım eki olarak ada dönüşmüştür.

8.Soru

Aşağıdakilerden hangisi atasözleriyle ilgili doğru bir ifade değildir?

- Kalıplaşmış sözlerdir.
- Konularını daha çok yiğitlik, mertlik, ağırbaşlılık, konukseverlik gibi kavramlardan alır.
- Ders verici olma niteliğine sahiptir.
- Sürekli tekrarlanır.
- Kesin yargı bildirir.

TÜRK DİLİ 1

Yanıt Açıklaması: Bilginin ne anlama geldiğini kavramış olduğu için anlama düzeyinde bir sorudur. Doğru cevap B seçeneğidir.

9.Soru

13-15. yüzyıllar arasındaki bu dönem eserlerinde yabancı sözlerden etkilenenin ortalama yüzde kaçtır?

- a) %10
- b) %20
- c) %30
- d) %40
- e) %50

Yanıt Açıklaması:

Bugün yabancı karşılıklarının yaygınlaştığı birçok kavramın Türkçelerinin yaşadığını gördüğümüz 13-15. yüzyıllar arasındaki bu dönem eserlerinde yabancı sözlerden etkilenenin ortalama %20 olduğu belirlenmiştir.

10.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ikilemeye örnek oluşturmaz?

- a) Evet hayır
- b) Ecir sabır
- c) Dur otur
- d) Rica minnet
- e) Haraç mezat

Yanıt Açıklaması: Bilginin ne anlama geldiğini kavramak için anlama düzeyinde bir sorudur. Doğru cevap A seçeneğidir.

11.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı yoktur? Sezdirmeden alıp gitmiş masanın üzerindeki defterimi. Zaten bu sorunun yanıtında daha önceden verildi. Yahya Kemal'in şiirin de eskiye özlem güçlüdür. İnsanın her şeyini vereceği aşk böylemi olmalı. Bu yazısına sık sık atıf ta yapmıştım.

12.Soru

Yüklemi cümlelerin sonunda bulunmayan cümlelere ne ad verilir?

- a) Bağlı cümle
- b) Eylem cümlesi
- c) Ad cümlesi
- d) Kurallı cümle
- e) Devrik cümle

Yanıt Açıklaması:

Yüklemi cümlelerin sonunda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir. Doğru cevap E'dir.

13.Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ses olaylarından "ötümlüleşme" vardır?

- a) Gönlüm bu topraktan ayrı değildir.
- b) Dinledim kuşların teranesini.
- c) Sevmedim dünyada şanı şöreti.
- d) Bütün zenginlerden daha zenginim.
- e) Sevgi yürekte yüreğe konar.

14.Soru

Aşağıdakilerden hangisi atasözlerine bir örnektir?

- a) Açık kapı bırakmak
- b) Ağzında bakla ıslanmamak
- c) Baş ütölemek

- d) Dış kapının dış mandalı
- e) Aç ne yemez, tok ne demez

Yanıt Açıklaması:

E seçeneği dışındaki örnekler deyimlerden oluşmaktadır. Doğru cevap E'dir.

15.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ilişki ve nezaket sözlerindendir?

- a) Bir çiçekle bahar gelmez.
- b) Hayrını gör.
- c) Sona kalan dona kalır.
- d) Bala bal demekle ağız tatlı olmaz.
- e) Yerin kulağı var

Yanıt Açıklaması:

A, C, D, E şıkları atasözlerinden ibaret olup B şıklı bir ilişki ve nezaket sözü içermektedir. Hayatın her anında yaşanan olaylar için Türkçede ayrı ayrı ilişki sözleri bulunmaktadır: Tıraş olana, yıkanana sıhhatler olsun, bir işle uğraşana kolay gelsin, evle-nenlere bir yastıkta kocayın, çocuğu olana Allah analı babalı büyütsün, Allah dört gözden ayırmasın, çocuğa ad konulduğunda adıyla yaşasın, yolcusunu uğurlayana Allah kavuştur-sun, beklediği kişi geldiğinde veya uzun süredir beklenen bir iş gerçekleştiğinde gözün ay-dın, bir bardak su verene su gibi aziz ol, su verenlerin bol olsun, hastalığından söz ederken karşındakinin sağlıklı olmasını dilemek için üzerinize afiyet vb. Bunlar gibi, Hayrını gör de yeni alınan bir şey için güle güle kullan anlamında kullanılan bir sözdür. Doğru cevap B' dir.

16.Soru

"Okulun duvarını bir hayırsever vatandaş yaptıracak." cümlesinde özne hangisidir?

- a) Okulun
- b) Okulun duvarını
- c) hayırsever
- d) hayırsever vatandaş
- e) bir hayırsever vatandaş

Yanıt Açıklaması:

Cümlelerin öznesi: "bir hayırsever vatandaş"

17.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde yüklem birden çok sözcükten oluşmaktadır?

- a) Lise arkadaşımla yıllar sonra karşılaşmıştık.
- b) Yaşadıklarını anlatırken çok soğukkanlıydı.
- c) Konu, babasının sık görülen sinirlenmesiydi.
- d) Söyleyeceklerini beklemeden uzaklaştım.
- e) Olanları anlatırken sesim biraz yükselmişti.

Yanıt Açıklaması:

1. Yüklem tek sözcükten oluşabildiği gibi birden çok sözcükten (sözcük öbeği) de oluşabilir. Konu, babasının sık görülen sinirlenmesiydi. yüklem Cümlelerin yüklemi "babasının nadir görülen sinirlenmesiydi" ek-eylem ile çekimlenmiş belirtili ad tamlaması yapısında bir sözcük öbeğidir.

18.Soru

Kardeşim ve teyzem yarın İstanbul'a gidecekler.

Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı.

Yukarıdaki cümlelerde örneği görülen sözcük öbeği türü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Sayı öbeği
- b) Tekrar öbeği
- c) Ünvan öbeği
- d) Bağlama Öbeği
- e) Edat öbeği

Yanıt Açıklaması:

Bağlama Öbeği

En az iki eş ögenin bağlaç ile bağlanmasıyla oluşan sözcük öbeğidir. Eğer bağlanan ikiden fazla öge varsa bağlaç son iki öge arasına girer. Bağlama öbeği, cümlede ad, sıfat ve zarf görevinde bulunabilirler.

Örnek: Kardeşim ve teyzem yarın İstanbul'a gidecekler.

Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı.

Ne para ne şöhret mutlu etmişti.

Zengin mi fakir mi belli değildi.

19.Soru

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin başındaki ünsüzlerin benzeşmesiyle ön seste benzerlik sağlanır. Verilen bilgiye göre, aşağıdaki cümlelerden hangisinde ikileme yoktur?

- a) Dışarıdan tak tuk sesler geliyor.
- b) Yemeği ağzını şapırdatmadan ye lütfen!
- c) Hızla çarpınca ön cam tuz buz oldu.
- d) Akşamları eve yorgun argın geliyordu.
- e) Dün sabaha karşı şakır şakır yağmur yağdı.

Yanıt Açıklaması: B şıkında "şapırdatmak" kelimesi

ikileme olarak kullanılmamıştır. Diğer şıklarda ise ikileme örnekleri vardır bu sebeple doğru cevap B şıkkıdır.

20.Soru

Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde 'kök' biriminin herhangi bir özelliğinden bahsedilmektedir?

- a) Anlam taşımazlar
- b) Kendisinden sonra ek almazlar
- c) Kendisinden önce ek almazlar
- d) Soyutlardır
- e) Sözcük türüne aittirler

Yanıt Açıklaması:

Kökler, kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara ayrılamayan, sözlüksel anlam taşıyan ve bir sözcük türüne ait olan biçim birimlerdir.

21.Soru

Aşağıdakilerden hangisi yansıma kaynaklı ikilemelere örnektir?

- a) Paldır küldür
- b) Harıl harıl
- c) Pisi pisine
- d) Günlük güneşlik
- e) Bitmez tükenmez

Yanıt Açıklaması:

Harıl harıl, yansıma kaynaklı bir ikilemedir.

22.Soru

Birden çok sözcüğün cümle içinde tek işlevle kullanılacak şekilde bir araya getirilerek belirli kurallar içinde yan yana dizilmesinden oluşan yargısız dil birimleri aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Sözcük Öbeği
- b) Tümce
- c) Bileşik Tümce
- d) Basit Tümce

e) Dolaylı Tümleş

Yanıt Açıklaması:

Birden çok sözcüğün cümle içinde tek işlevle kullanılacak şekilde bir araya getirilerek belirli kurallar içinde yan yana dizilmesinden oluşan yargısız dil birimleri sözcük öbekleridir.

23.Soru

'Yabancı bir dili öğrenen insanların, yeni öğrendikleri dili ne kadar iyi konuşabilseler de kültürel farklılıklara dayalı engeller yaşadıkları ve iletişimde kültürel kaynaklı yanlış anlamaların gerçekleşebildiği belirtilmektedir' ifadesi aşağıdakilerden hangisi ile ilişkilidir?

- a) Kültürlerin bazı kavramların konuşulmasına izin vermemesi
- b) Dilin düşünceyi, toplumsal davranışları ve davranış örüntülerini belirlemesi
- c) Farklı kültürlerden gelen insanların dil davranışları ve vücut dillerinde farklılıklar olması
- d) Soyut ve somut kültür öğelerinin nesilden nesile aktarılması
- e) Dilin kültürün varlığını ve devamlılığını sağlaması

Yanıt Açıklaması: Kültür ve dil arasındaki etkileşimin diğer boyutu ise kültürlerin diller ve dil davranışları üzerinde belirleyici bir rolünün bulunduğu yönündedir.

'Kültürlerarası iletişim' konusunu ele alan dil bilim çalışmalarında, yabancı bir dili öğrenen insanların, yeni öğrendikleri dili ne kadar iyi konuşabilseler de kültürel farklılıklara dayalı bariyerlere takılabildikleri, iletişimde kültürel kaynaklı yanlış anlamaların gerçekleşebildiği belirtilir (Hall, 1974). Farklı kültürlerden gelen insanların dil davranışları, vücut dilleri, jest ve mimikleri bile farklı olabilmektedir. Toplumlarda iletişimin arka planını oluşturan örtük kültürel değerler, bir dilin gramerini ve kelimelerini öğrenmekten çok daha farklı bir öğrenme süreci olan kültürel öğrenmeyle fark edilebilmektedir. Bu nedenle sorunun doğru yanıtı 'C' şıkkıdır.

24.Soru

Aşağıdaki içerisinde gönül sözcüğü geçen ifadelerden hangisi deyimdir?

- a) gönül çekmek
- b) gönül yolcusu
- c) gönül bakıcısı
- d) gönül koymak
- e) gönlü gitmek

Yanıt Açıklaması:

Seçenekteki "gönül koymak" darılmak, gücenmek anlamına gelen bir deyimdir. Gönül kelimesi diğer seçeneklerde deyim içerisinde kullanılmamıştır.

25.Soru

Aşağıdakilerden hangisi dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biridir?

- a) Whorf Hipotezi
- b) Etkileşim kuramı
- c) Yansıma kuramı
- d) Tek köken kuramı
- e) Ünlem kuramı

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Dil ve kültürel davranışlar ve düşünme biçimleri arasındaki ilişkiyi tartışan meşhur kuramlardan biri Whorf Hipotezi olarak bilinen kuramdır. Bu kurama göre dil, düşünceyi, toplumsal davranışları ve toplumsal davranış örüntülerini belirleyen bir kalıptır. Bu durumda, bir dilin yapısı, o dili konuşanların dünya görüşlerini de belirlemekte ve biçimlendirmektedir. Doğru cevap A'dır.

26.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Hint-Avrupa dilleri arasında yer almaz?

- a) Germen dilleri
- b) Kelt dilleri
- c) İrani diller
- d) Slav dilleri
- e) Çin dilleri

Yanıt Açıklaması:

Diğer dört seçenekte verilen diller Hint-Avrupa dilleri arasında iken, Çin dilleri Çin-Tibet dillerinden biridir.

Doğru cevap E'dir.

27.Soru

"Bulunan bütün bu çözümler sadece tıbbın ve kimyanın zaferi değildir." cümlesinde yüklem hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- a) değildir
- b) zaferi değildir
- c) kimyanın zaferi değildir
- d) tıbbın ve kimyanın zaferi değildir
- e) bugünkü tıbbın ve kimyanın zaferi değildir

Yanıt Açıklaması:

"bugünkü tıbbın ve kimyanın zaferi değildir" verilen cümlelerin yüklemidir.

28.Soru

Haberlerin, görüşlerin, düşüncelerin yayıldığı; ses ve görüntü dosyalarının paylaşıldığı ortama ne ad verilir?

- a) Doğal medya
- b) Sosyal medya
- c) Sosyal alan
- d) Tartışma platformu
- e) İnternet kafe

Yanıt Açıklaması:

Ağ ortamında geliştirilen uygulamalar günümüzde yeni bir iletişim biçimi olan toplumsal iletişim ortamını doğurmuştur. Haberlerin, görüşlerin, düşüncelerin yayıldığı; ses ve görüntü dosyalarının paylaşıldığı bu yeni ortam sosyal medya olarak adlandırılmaktadır. Doğru cevap B'dir.

29.Soru

Aşağıdakilerden hangisi hakkında bir toplumun söz varlığı öğelerine bakılarak bilgi edinilemez?

- a) Hangi toplumlar ile ilişkili olduğu
- b) Kültürel alanlar
- c) Nüfus artış oranları
- d) İnanç sistemleri
- e) Dilin yaşadığı değişimler

Yanıt Açıklaması:

Bir toplumun geçmişte hangi toplumlarla ilişki içerisine girdiği, hangi kültür alanları içerisinde kaldığı, hangi inançları benimsediği söz varlığı öğelerinden anlaşılabilir.

Özellikle söz varlığı, dillerin yaşadığı değişimleri, etkileşimleri göstermektedir. Ancak toplumun nüfus artış oranı bunlardan biri değildir. Doğru cevap C'dir.

30.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde, belirlenen sözcüklere gelen ekler doğru ayrılmıştır?

- a) Babaannemden kalan el-mas-lar-ı-mız-ı yeni gelinimize taktık.
- b) Köye giderken yolda gördüğümüz gel-in-cik tarlaları, kıpkırmızıydı.
- c) Geçen yılki tatilimizi, Kel-e-bek-ler Vadisi'nde geçirdik.
- d) Dün geceki kavgada, yandaki evde oturan adamı su-ç-la-dı-lar.
- e) Konser, öylesine gürültülüydü ki kulak-lar-ı-mız-ın zarı patladı.

Yanıt Açıklaması:

Amaç 1

31.Soru

Osmanlı Türkçesi olarak adlandırdığımız Türkçenin

16.yy'dan 20.yy'ın başlarına kadar olan dönemde, hangi yabancı dillerin dil bilgisi kuralları ve öğeleri dilimizin yapısına etki etmeye başlamıştır ?

- a) Latince-Arapça
- b) Farsça-Hintçe
- c) İngilizce-Fransızca
- d) Arapça-Hintçe
- e) Farsça-Arapça

Yanıt Açıklaması:

Osmanlı Türkçesi olarak adlandırdığımız Türkçenin

16.yy'dan 20.yy'ın başlarına kadar olan dönemde, Farsça ve Arapça dil bilgisi kuralları ve öğeleri dilimizin yapısına etki etmeye başlamıştır.

32.Soru

İkilemeler, dil çalışmalarında kapsamlı olarak ele alınan, tek sözcük gibi anlam ifade edecek biçimde kullanılan dil birliklerindendir. Alanda farklı isimlerle de anılırlar.

Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biridir?

- a) Yineleme öbeği
- b) İkilemeli deyim
- c) İkilemeli ad
- d) Yinelenen ad
- e) İkiz ad

Yanıt Açıklaması:

İkilemeler, dil çalışmalarında kapsamlı olarak ele alınan, tek sözcük gibi anlam ifade edecek biçimde kullanılan dil birliklerindendir. Alanda tekrar öbeği, bağlam öbeği, ikilemeli ad, yinelemeli ad, ikiz kelime, kelime koşması gibi farklı terimlerle anılırlar. Doğru yanıt C'dir.

33.Soru

Birinci dil, asıl dil olarak nitelendirilen dil türü

aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Ana dil
- b) Ölçünlü dil
- c) Devlet dili
- d) Resmi dil
- e) Ana dili

Yanıt Açıklaması:

TÜRK DİLİ 1

Ana dili insanın ve genellikle annesi bebeklik döneminden birlikte olduğu dil topluluğunun üyeleriyle etkileşim aracılığıyla edindiği dildir. Birinci dil, asıl dil olarak da nitelendirilir.

34.Soru

1069'da yazılan, esas olarak Türkçeden Arapçaya bir sözlük olan, Türk kültürü ile ilgili bilgiler de veren, eser aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Atebetü'l-Hakâyık
- b) Dîvân-ı Hikmet
- c) Mukaddimetü'l-Edeb
- d) Muînü'l-Mürîd
- e) Kutadgu Bilig

Yanıt Açıklaması:

Yusuf Has Hacıp tarafından yazılan, Türk devlet anlayışını ve Türk'ün dünya ile ilişkisini, insanlararası ilişkileri, Türk'ün tabiat algısını, bilgi karşısındaki tavrını bizlere aktaran, Kutadgu-Bilig esas olarak Türkçeden Arapçaya bir sözlüktür.

35.Soru

İngilizcenin etkilediği dillerden biri olan Türkçenin kullanım alanlarıyla ilgili aşağıda verilen ikilemelerden hangisi yanlıştır?

- a) Catering-Bilişim
- b) Bestseller-Müzik
- c) Printer-Bilişim
- d) Ambiyans-Gündelik Hayat
- e) Emergency-Sağlık Bilimleri

Yanıt Açıklaması: Bilginin ne anlama geldiğini kavradığı için anlama düzeyinde bir sorudur.

36.Soru

İkilemelerin kuruluşunda en fazla görev alan sözcük türü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) fiiller
- b) özel isimler
- c) cins isimler
- d) zamirler
- e) ünlemler

Yanıt Açıklaması:

Cins adlarından pek çok ikileme kurulmaktadır: öbek öbek, sıra sıra, dizi dizi, dağ taş, yol yolak vb.

37.Soru

Aşağıdakilerden hangisi kültürel öğelerden biri değildir?

- a) İleri teknoloji
- b) Dil
- c) Edebiyat
- d) Halk Dansları
- e) Sanat

38.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Afroasya dil ailesinde yer alan dillerden biri değildir?

- a) Sami dilleri
- b) Çad dilleri
- c) Kuş dilleri
- d) Tunguz dilleri
- e) Omo dilleri

Yanıt Açıklaması:

Tunguz dilleri köken bakımından Türkçenin de yer aldığı Altay dilleri grubuna girer. Oysa Sami, Çad, Kuş ve Omo dilleri Afroasya dilleri arasında yer almaktadır.

39.Soru

Bir sözcüğün temel anlamla ilişkili olarak edindiği bir başka anlama/kavrama ne isim verilmektedir?

- a) Temel anlam
- b) Yan anlam
- c) Mecaz anlam
- d) Terim
- e) Karşıt anlam

Yanıt Açıklaması: Bir sözcüğün temel anlamla ilişkili olarak edindiği bir başka anlama/kavrama yan anlam denilmektedir. Doğru yanıt B seçeneğidir.

40.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ikilemelerin genel özellikleri arasında sayılmaz?

- a) Ses benzerliklerinden kaynaklanan ses uygunluğu ve güzelliği vardır
- b) İkilemeyi oluşturan sözcüklerin çoğunda, ön seste veya son seste ses benzerlikleri vardır
- c) Bazen ses benzerliğine bağlı ritim son seste oluşturulur
- d) Uzun süre yan yana kullanılarak kalıplaşmış, donuklaşmış sözlerdir
- e) İkileme içerisindeki sözcükler tek başına kullanılacak bir anlam yüküne sahiptir

Yanıt Açıklaması:

İkileme içerisindeki sözcüklerin bir kısmı tek başına kullanılacak bir anlam yüküne de sahip değildir. İkilemeyi kuran sözcükler arasında, bunların birlikte kullanılmasını gerektiren bir ilgi vardır ve dil konuşurları bu ilginin farkındadırlar. Doğru cevap E'dir.

41.Soru

Türkçe yapı bakımından nasıl bir dildir?

- a) Çekimli
- b) Kaynaştıran
- c) Eklemeli
- d) Yalınlayan
- e) Bükünlü

Yanıt Açıklaması:

Dünya dillerinin yapı bakımından başlıca bitişken (eklemeli diller), bükünlü (çekimli) diller, yalınlayan diller olmak üzere üçe ayrılır. Türkçe, yapı bakımından sondan eklemeli bir dildir.

42.Soru

Aşağıdakilerden hangisi ölçünlü dilin doğru tanımıdır?

- a) Devlet yönetimi, eğitim, ekonomi vb. bütün alanlarda kullanılan, yasal, kurumsal, toplumsal desteği, edebî geleneği, ortak yazım sistemi, genel kabul gören sözlüğü, yazım kılavuzu, ortak söyleyiş sistemi vb. bulunan dildir.

- b) Bir dil topluluğunda söyleyiş, yazım ve söz varlığı vb. belirli alanlarda ortak ve resmî kabulün sağlanmasıdır.
- c) Dil konuşma ve dinleme işlevlerini gerçekleştirmek üzere birbirleriyle bağlantılı ses, biçim, söz dizimi, anlam vb. alt sistemlerin oluşturduğu, üzerinde inceleme yapılabilen bir bütündür.
- d) Dilin kurallarının tanımına göre dilin kullanılmasını savunan yaklaşımdır. Bu yaklaşımda dil bilgisi bir amaçtır.
- e) Bir dil ailesi içinde yer alan ancak coğrafi bakımdan ailenin diğer üyelerine komşu ya da yakın olmayan ya da eldeki dil bilimsel verilere göre herhangi bir dil ailesi içinde yer almayan veya aynı dil ailesi içinde yakın akrabası bulunmayan dildir.

Yanıt Açıklaması: Cevap: Ölçünlü dil (standart/ölçünlü değişke): Devlet yönetimi, eğitim, ekonomi vb. bütün alanlarda kullanılan, yasal, kurumsal, toplumsal desteği, edebî geleneği, ortak yazım sistemi, genel kabul gören sözlüğü, yazım kılavuzu, ortak söyleyiş sistemi vb. bulunan dil veya değişke.

43.Soru

Karamanoğlu Mehmet Bey'in "Şimden gerü divanda, dergahta, bargahta, çarşıda ve bazarda Türkçe'den başka dil konuşulmaya" şeklinde ferman çıkarmış olmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yabancı düşmanlığı
- b) Yabancı dil bilmiyor olması
- c) Türkçe konuşan nüfusun azalıyor olması
- d) Türkçe karşı yaşanan duyarsızlığın artması
- e) Türkçe'nin dönemin bilim dili olması

Yanıt Açıklaması:

İlgili ferman Türkçe'ye karşı meydana gelen duyarsızlaşmaya son vermek amacıyla çıkarılmıştır.

44.Soru

Hangi cümlede belirtili nesne yoktur?

- a) Şehir dışına çıkmak bu insanları olumlu şekilde etkileyecektir.
- b) Mor dövmelerle işlendi göğsümüze karlı dağların şanlı bayrağı.
- c) Sayısız kitabın bulunduğu bu kütüphaneyi geçen yüzyılın başlarında Avrupalı bilim adamları ziyaret etmişler.
- d) Burada yoldan denize kadar inen büyük kayalar üstünde oturup, akşam saatlerini geçirmeyi severdi.
- e) Yazar en güzel şiirlerini deniz kıyısındaki küçük evde mehtaplı gecelerde yazdığını söylüyor.

Yanıt Açıklaması:

A- bu insanları = Belirtili nesne

C- Sayısız kitabın bulunduğu bu kütüphaneyi = Belirtili nesne

D- Burada yoldan denize kadar inen büyük kayalar üstünde oturup, akşam saatlerini geçirmeyi = Belirtili nesne

E- en güzel şiirlerini deniz kıyısındaki küçük evde mehtaplı gecelerde yazdığını = Belirtili nesne

B şıkında belirtili nesne yoktur

45.Soru

Aşağıdakilerden hangisi terimin tanımıdır?

- a) Sanat alanında bir konuyla ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcük
- b) Bilim, sanat, spor ve meslek dallarına ait kullanılan özel sözcük
- c) Günlük konuşma diline ait kullanılan sözcük
- d) Mecaz, yan ve deyim anlamları olan günlük konuşma diline ait kullanılan sözcük
- e) Bilim, sanat, spor, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcük

Yanıt Açıklaması: Soru kitaptaki metni aynen sorduğu için hatırlama düzeyindedir

46.Soru

Aşağıdakilerden hangisinde, atasözlerinin yapı ve anlam özelliği birlikte verilmiştir?

- a) Az sözcükle çok şey anlatır.
- b) Kesin bir yargı belirtmez.
- c) Nesilden nesle aktarılır.
- d) Yaşanılan bir olaydan sonra yaratılmıştır.
- e) Sözcüklerin sıralanışı kulağa hoş gelir.

Yanıt Açıklaması: Doğru cevap A şıkkı . Az sözcükle çok şey anlatma bir atasözünün yapı ve anlam özelliklerinden biridir.

47.Soru

Bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Yazım
- b) İmla
- c) Terim
- d) Söz varlığı
- e) Söyleyiş

Yanıt Açıklaması:

Söyleyiş; telaffuz, sesletim, söyleniş olarak da adlandırılan ve bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dil bilgisi terimidir. Doğru cevap E'dir.

48.Soru

Aşağıdaki atasözlerinden hangisi mertlik ile ilgilidir?

- a) Yuvayı dişi kuş yapar.
- b) Aman diyene kılıç kalkmaz.
- c) Çocuğun yediğı helal, giydiğı haram.
- d) Baban varken dost tanı, atın varken yol tanı.
- e) Gelmek misafirin, gitmek ev sahibinin elinde.

Yanıt Açıklaması:

'Aman diyene kılıç kalkmaz' atasözü mertlik ile ilgilidir. Doğru cevap B'dir.

49.Soru

Aşağıdakilerden hangisi İngilizcenin dünya dili olmasını sağlayan özelliklerdendir?

- a) İngilizce, güç anlaşılan bir dildir.
- b) İngiltere'nin coğrafi konumu, dilin yaygınlaşmasını sağlar.
- c) İngiltere, dünya pazarlarında kendini kabul ettirmiştir.
- d) İngilizce, diğer dillerden çok etkilenmemiştir.
- e) İngilizce, en köklü dillerden biridir.

Yanıt Açıklaması: İngiltere yıllardır dilini yaygınlaştırarak, gittikleri yerde sömürgeler oluşturarak, dünya pazarında gücünü artırma çabasında olmuş ve İngilizceyi tüm dünyada kullanılan bir dil haline getirmeyi başarmıştır. Diğer şıklarda belirtilen ifadeler İngilizcenin yaygınlaşmasına ilişkin doğru bilgiler sunmamaktadır; bu nedenle doğru cevap C şıkkıdır.

50.Soru

Dillerin zaman içerisinde başka dillerle çeşitli biçimlerde ilişkiye girmeleri ve bu ilişkiler sonucunda birbirlerinden sözcükler almalarına ne ad verilir?

- a) kelime koşması
- b) ikiz kelime
- c) ödünçleme
- d) iç alıntılar
- e) ilişki sözleri

Yanıt Açıklaması:

Kelime koşması ve ikiz kelime: anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması anlamına gelen ikilemeler demektir.

Ödünçleme: alıntı sözler başka bir dilden gelen sözcüklere denir.

İç alıntılar: Ağızlar, zaman zaman ölçünlü dile sözcükler verir. Bir dilin kendi ağız ve lehçelerinden yaptığı bu tür alıntılara "iç alıntılar" denir.

İlişki sözleri: insanların günlük ilişkilerinde çeşitli amaç ve niyetlerle iletişim kurmak için kullandığı sözcüklerdir.

Doğru yanıt C

51.Soru

Aşağıdakilerden hangisi özne ile ilgili yanlış bir ifadedir?

- a) Aynı yükleme bağlanmış birden fazla kişi veya varlık özne olabilir. Bunlar birbirlerinden virgül veya bağlaçla ayrılır ve tek bir öge (özne) olarak kabul edilir.
- b) Özne, yükleme açıklayıcısı ile birlikte de bağlanabilir.
- c) Özne bir sözcük olabileceği gibi bir sözcük öbeğinden de oluşabilir.
- d) Geçişli iken edilgen çatıya sokulan eylemlerle kurulan cümlelerde nesne bulunmalıdır.
- e) Yükleme gereklilik kipinin teklik 3. kişisi olan bazı cümleler de özne almazlar.

Yanıt Açıklaması:

6. Geçişli iken edilgen çatıya sokulan eylemlerle kurulan cümlelerde nesne bulunmaz. Cümlelerin asıl nesnesi olan öge, özne görünüşündedir; ama cümlelerin asıl öznesi değil sözde öznesidir. Sözde özne, cümlede işi yapan öge değil yapılan işten etkilenendir. Örnek: Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol. (Yahya Kemal) özne Cümlelerin öznesi sallanmamaya konu olan "ne mendil ne de bir kol" yapılandan etkilenen edilgen bir öznedir.

52.Soru

Çok yüksek bir anlatım gücüne sahip olan Orhun Yazıtları'nda günümüzde kullanılan deyimlerin kökleri de bulunmaktadır. Bu durum aşağıdakilerden hangisi ile açıklanabilir?

- a) Türkçenin köklü yapısı
- b) Yazılı kaynakların önemi
- c) Türkçenin zenginliği
- d) Tarihi eserlerin varlığı
- e) Türkçenin soyutlama gücü

Yanıt Açıklaması:

Deyim oluşması, biraz da zamanla ilgili bir durumdur. Türkçe, bugünkü bilgilerimizle ilk yazılı metinler olarak adlandırdığımız Orhun Yazıtları'nda çok yüksek bir anlatım gücüne sahiptir. Bu güçlü anlatımı oluşturan sebeplerden biri de deyim kullanımıdır. Doğru yanıt B'dir.

53.Soru

İlk ögesi yaklaşma (yönelme) durum eki taşıyan kısaltma öbeği aşağıdakilerden hangisidir?

- a) İlgi öbeği
- b) Belirtme öbeği
- c) Yaklaşma öbeği
- d) Bulunma öbeği
- e) Ayrılma öbeği

Yanıt Açıklaması:

Yaklaşma öbeği: İlk ögesi yaklaşma (yönelme) durum eki taşıyan kısaltma öbeğidir. Can-a yakın, dil-e kolay, kişi(y)-e özel vb.

54.Soru

Aşağıdakilerden hangisi hem kitle iletişim araçlarında hem de sosyal medyada Türkçe'nin kullanımı ile ilgili yaşanan ortak bir sorundur?

- a) Ünlü harfleri yazmadan ünsüzlerle yazışma
- b) Büyük harfle ilgili kurallarda aykırılık
- c) Söyleyiş bozuklukları
- d) Sözcüklerin yazımında özensizlik
- e) Kısa mesajlardaki karakter sınırlaması

Yanıt Açıklaması: Ünlü harfleri yazmadan ünsüzlerle yazışma, büyük harfle ilgili kurallarda aykırılık, sözcüklerin yazımında özensizlik ve kısa mesajlardaki karakter sınırlaması sosyal medyada yaşanan sorunlardandır. Söyleyiş bozuklukları ise hem sosyal medyada hem de kitle iletişim araçlarında Türkçe'nin kullanımına yönelik yaşanan sorunlardan biridir. Doğru yanıt C'dir.

55.Soru

Türk yazı dili aşağıdakilerden hangisi ile başlar?

- a) Divan-ü Lügati't Türk
- b) Orhon yazıtları
- c) Atabetü'l Hakayık
- d) Kutadgu Bilig
- e) Uygur Yazıtları

Yanıt Açıklaması:

Türk yazı dili, İkinci Göktürk Kağanlığı Dönemi'nde VIII. yüzyılın ilk yarısında dikilen Orhon Yazıtları ile başlar.

56.Soru

Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde ünlü daralması vardır?

- a) seviyor
- b) ağlıyor
- c) koşuyor
- d) gülüyor
- e) bakıyor

57.Soru

Aşağıda verilenlerden hangisi sözcük öbeklerinin özelliklerinden biri değildir?

- a) Sözcük öbekleri iki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.
- b) Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir.
- c) Sözcük öbekleri yargı bildiriler.
- d) İki'den fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir.
- e) Sözcük öbeklerinde çekim ekleri öbeğin son ögesine getirilir.

Yanıt Açıklaması:

Sözcük öbekleri herhangi bir yargı bildirmezler ancak yine de anlamlı bir bütünlük gösterirler.

Sözcük öbekleri iki ve/ya daha fazla sayıda sözcükten oluşabilir.

Öbekleri oluşturan sözcükler, kurallı bir biçimde bir araya gelir. Bu kurallılık çerçevesinde, yardımcı öge olan sözcük önce, asıl öge olan sözcük sonra gelerek öbeği oluştururlar.

İki'den fazla sözcükten oluşan öbeklerde iç içe geçmiş öbekler bulunabilir.

Sözcük öbekleri, eklenme açısından tek bir sözcük gibi işlem görür ve çekim ekleri öbeğin son ögesine getirilir.

Sözcük öbekleri cümlede anlamı genişletme, pekiştirme, belirtme ve niteleme görevlerini yerine getirirler.

Herhangi bir ayrıntının belirtilmesi sözcük öbekleriyle mümkündür ve cümlenin ögeleri de bu tür öbeklerle daha ayrıntılı hâle getirilebilir.

Sözcük öbekleri, cümlede tek bir öge gibi işlev görürler.

58.Soru

Aşağıda verilen atasözlerinden hangisi yapı bakımından diğerlerinden farklıdır?

- a) Ağaç yaş iken eğilir
- b) Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar
- c) Ne doğarsan aşına, o çıkar kaşığına
- d) Aman diyene kılıç kalkmaz
- e) Yuvayı dışı kuş yapar

Yanıt Açıklaması:

Hemen hemen tamamı tek cümleden oluşan atasözleri genellikle iki kısımdan oluşur ve ikinci kısım birinci kısımda ifade edilen fikri ve anlamı kuvvetlendirir. Pek çok atasözünün yapısına dikkat edildiğinde genellikle ortadan ikiye bölünmüş bir cümleyle karşılaşılır. Şu atasözleri bu durumu gösterir niteliktedir: "Ağırılık altın kale, hafiflik başa bela", "Sabreden derviş, muradına ermiş", "Aç ne yemez, tok ne demez", "Eken bilmez, biçen bilir", "Ne doğarsan aşına, o çıkar kaşığına" vb. Doğru cevap C'dir.

59.Soru

Aşağıdakilerden hangisi Türkçe'nin anlatma gücünü oluşturan hususlardan biri değildir?

- a) Mecazlı anlatım
- b) Sözcükler
- c) Deyimler
- d) Harfler
- e) Atasözleri

Yanıt Açıklaması:

Bir dilin anlatma gücünü oluşturan önde gelen hususlar mecazlı anlatım, sözcükler, deyimler ve atasözleridir.

Doğru cevap D seçeneğidir.

60.Soru

Türkçede kaç adet atasözü bulunmaktadır?

- a) 1.500
- b) 2.500
- c) 3.500
- d) 4.500
- e) 5.000

Yanıt Açıklaması:

Türkçede toplam 4.500 adet atasözü bulunmaktadır.

1. Aşağıdakilerin hangisinde diş ünsüzleri birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

- A) f, v
- B) b, m
- C) ç, ş
- D) d, n
- E) h, ğ

2. Güneyde(I) deniz kenarında(II) bir yazlık(III) alıp emekliliğin keyfini(IV) çıkartacağım.(V)

Yukarıdaki cümlede numaralandırılmış sözcüklerden hangisinin kökü diğerlerinden farklıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

3. Köktürk yazıları ilk defa hangi bilim adamı tarafından okunmuştur?

- A) A. Von Gabain
- B) W. Radloff
- C) V. Thomsen
- D) Muharrem Ergin
- E) Köl Tigin

4. Dilin klasik terminolojideki ifadesiyle, ağız, şive, lehçe gibi "değişke"lerden oluşmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İkel dil ve gelişmiş dil ayrımının olmaması
- B) Her dilin ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlikte olması
- C) Dilin üretim yetisinin sınırsız olması
- D) Dilin zamana, coğrafyaya ve toplumsal katmanlara göre değişmesi
- E) Dilde nedensizlik ilkesinin esas olması

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme fiilden kurulmuştur?

- A) Yolda ağır ağır yürüyordu.
- B) Oldu olacak Susam'ı da yanımıza alalım.
- C) Sen ben yok, biz varız.
- D) Orda burda gezeceğine dersine çalış.
- E) Anlayamıyorum, yavaş yavaş okur musun?

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili tamlama diğerlerinden farklı türdedir?

- A) Mağazada en pahalı ayakkabılar timsah derisi ile yapılan ayakkabılardı.
- B) Şehrin her yerinde taş evler vardı.
- C) Antik dönemden kalma altın heykeller göz kamaştırıyordu.
- D) Cam dolapların içini annemin en sevdiği kahve takımları süslerdi.
- E) Öğrencilere seramik vazolar yapmayı öğretmekten çok keyif alırdı.

7. Aşağıdakilerden hangisi argoda sıklıkla kullanılan söz sanatlarından biridir?

- A) Tecahül-i Arif
- B) Tenasüp
- C) Teşbih
- D) Hüsn-i Talil
- E) İstifham

8. Aşağıdakilerden hangisi Türk dilinin anlatım gücünü artıran unsurlardan biri değildir?

- A) Deyim zenginliği
- B) Mecaz dünyasının zenginliği
- C) Sözcük türetme zenginliği
- D) Sözlük zenginliği
- E) Soyutlama gücü

9. Fotoğraflarımızı çeken usta bunları yakın zamanda, en geç bir hafta içinde, bize verecekti.

Yukarıdaki cümlenin öge dizilişi aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla ve doğru olarak verilmiştir?

- A) Zarf tümlecisi, özne, nesne, dolaylı tümlecisi, yüklem
- B) Özne, dolaylı tümlecisi, nesne, zarf tümlecisi, yüklem
- C) Özne, dolaylı tümlecisi, zarf tümlecisi, nesne, yüklem
- D) Nesne, özne, dolaylı tümlecisi, zarf tümlecisi, yüklem
- E) Özne, nesne, zarf tümlecisi, dolaylı tümlecisi, yüklem

10. Konuşma diline ait sözcüklerin yazı diline geçmesinin en önemli koşulu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Herkes tarafından biliniyor olması
- B) Yazı diline ait metinlerde kullanılması
- C) Halk tarafından rağbet görmesi
- D) Birtakım ağız özellikleri göstermesi
- E) Göçebe yaşamdan izler taşıması

11. "Bugün çok ödevin var yapılacak." cümlesinin anlamına göre olumsuz ve soru, yüklemine yerine göre kurallı biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çok ödevin mi var bugün yapılacak?
- B) Bugün değil mi yapılacak çok ödevin?
- C) Bugün çok ödevin var yapılacak, değil mi?
- D) Bugün yapılacak çok ödevin yok mu?
- E) Bugün çok ödevin yok mu yapılmayacak?

12. "En hakiki mürşit, ilimdir." cümlesindeki "en" sözcüğünün türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bağlaç
- B) Zamir
- C) Zarf
- D) İsim
- E) Edat

13. Orhon Yazıtları ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Başka dillerden alıntılar çoktur.
- B) Sözcüklerin gerçek anlamlarının yanı sıra mecaz anlamları da gelişmiştir.
- C) Etkileyici bir anlatıma sahiptir.
- D) Üslup, akıcı ve sürükleyicidir.
- E) Kurallı bir dilbilgisi vardır.

14. Aşağıdaki yabancı kökenli sözcüklerden hangisinin Türkçe karşılığı yanlıştır?

- A) server - sunucu
- B) bodyguard - karıştırıcı
- C) e-mail - e-posta
- D) rating - değerlendirme
- E) center - merkez

15. Türkçenin yanlış kullanımıyla ilgili aşağıdaki örneklerden hangisinin nedeni söyleyiş bozukluğudur?

- A) Slm. Akşam kaçta görüşüyoruz?
- B) İlaçları Eczane Derman'dan aldım.
- C) Kardeşime söylüyim de seni arasın.
- D) Sana müjdeli bir haberim var.
- E) Yeni trendleri takip ederdi.

16. Bir dile yabancı dilden sözcüklerin girişinin nedeni aşağıdakilerden hangisiyle açıklanamaz?

- A) Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla
- B) Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla
- C) Kültürler arasındaki sınırların ortadan kalkmasıyla
- D) Sanal ortamdaki etkileşimin artmasıyla
- E) O dilin söz varlığının gelişmiş olmasıyla

17. Litvanya, Polonya ve Rusya Federasyonu'nda konuşulan Türkçe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kaşgay Türkçesi
- B) Tuva Türkçesi
- C) Çuvaşça
- D) Karayim Türkçesi
- E) Afşar Türkçesi

18. Aşağıdakilerden hangisi Türkçe konuşurlarının sorunlarından biri değildir?

- A) Diller arası etkileşim sonucu başka dillerden Türkçeye sözcüklerin geçmesi
- B) Türkçenin dil bilgisi kurallarını kavrayamamaları
- C) Türkçenin anlatım gücü ile donanmamış olmaları
- D) Yabancı sözcükleri kullanma eğilimi göstermeleri
- E) Türkçenin yazım kurallarını kavrayamamaları

19. Uygur yazı dili döneminde Çince, Sanskritçe, Toharcadan etkilenen Türkçenin söz varlığının daha sonra Arapça ve Farsçadan etkilenmesinin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arap ve İran toplumlarıyla dostluklar kurulması
- B) Maniheizm inancının etkisi
- C) Köktürk alfabesinin yazı dili için yetersiz olması
- D) Türklerin Arap ve Fars kaynaklarından yararlanması
- E) Türklerin İslam dinini kabul etmesi

20. Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde /a/ sesi ince olarak söylenmeli ve düzeltme işareti ile yazılmalıdır?

- A) Dekan
- B) Hikaye
- C) Kalem
- D) Nasip
- E) Fakir

CEVAPLAR: 1-A 2-E 3-C 4-D 5-B 6-A 7-C 8-D 9-E 10-B 11-D 12-C 13-A 14-B 15-C 16-E 17-D 18-A 19-E 20-B

1. Aşağıdakilerden hangisi ünsüzlerin sınıflandırılmasında esas olan boğumlanmayla ilgili ölçütlerden biri değildir?

- A) Uzun - kısa olmalarına göre
- B) Titreşimli - titreşimsiz olmalarına göre
- C) Oluşum yerlerine göre
- D) Sürekli - süreksiz olmalarına göre
- E) Ağız - geniz ünsüzü olmalarına göre

2. Aşağıdakilerden hangisi "kalıplaşma" yoluyla üretilmiş bir sözcük değildir?

- A) Yazar
- B) Yakacak
- C) Ürün
- D) Türkçe
- E) Tanıdık

3. "Geleceğimizi yere geldik dediğinde muavin, indik; ama ne deniz vardı ne martı sesi."

Cümlesinde kaç tane türemiş sözcük vardır?

- A) 5
- B) 4
- C) 3
- D) 2
- E) 1

4. Orta Türkçe Dönemi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.
- B) Dönemin sonlarında Türkçe, üç ayrı yazı dili hâlinde gelişmeye başlamıştır.
- C) Bu döneme ait en bilinen eserlerden biri Göç Destanı'dır.
- D) Bu dönem X. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür.
- E) Bu dönem edebiyatında Çin kültürü etkili olmuştur.

5. Dilin, ilkel insanın nesneleri sesle anlatmaya çalışmasından doğduğunu savunan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yansıma Kuramı
- B) Ünlem Kuramı
- C) Ding-Dong Kuramı
- D) Çok Köken Kuramı
- E) Güneş Dil Kuramı

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Alınma hemen, laf olsun diye söylemiştir o.
- B) Bana caka satmayı bırak da önündeki işi bitir bir an önce.
- C) Son söylediğinle beni can evimden vurdun sen.
- D) Meydanı boş bulan sahtekârlar hiç vakit kaybetmemişlerdi.
- E) Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur.

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisi sırasıyla nesne, zarf tümlecî ve yüklemden oluşmuştur?

- A) Romanlarıyla beni büyüleyen ünlü yazarın kitaplarını uzun zamandır okuyamamıştım.
- B) Senin Ankara'dan, Eskişehir'e taşınacağını hiç kimse bilmiyordu sanırım.
- C) Karşımda oturmuş bilmiş bilmiş konuşuyordu.
- D) O, yalnız evimin değil; yüreğimin de vazgeçilmeziydi.
- E) Onun konuşmalarından her zaman büyük keyif almışım.

8. Konuşma diline ait sözcüklerin yazı diline geçmesinin en önemli koşulu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Halk tarafından rağbet görmesi
- B) Göçebe yaşamdan izler taşıması
- C) Herkes tarafından biliniyor olması
- D) Yazı diline ait metinlerde kullanılması
- E) Birtakım ağız özellikleri göstermesi

9. "En hakiki mürşit, ilimdir." cümlesindeki "en" sözcüğünün türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Edat
- B) Zarf
- C) Bağlaç
- D) İsim
- E) Zamir

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansıma kaynaklı ikileme kullanılmıştır?

- A) Dün bir banka oturup dereden tepeden konuştuk işte.
- B) Senin çocukluk arkadaşın deste deste para yatırdı bu bankaya.
- C) Sabah evden çıkmadan önce üst üste sakarlıklar yapıp herkesi telaşlandırdım.
- D) Biraz acele etsen iyi olacak, böyle salına salına gelersen yetişemeyiz trene.
- E) Bütün gece horul horul uyuyup, sabah da hiç uyuyamadığından şikayet etti.

11. "Savaş Dinçel'in Salt Falk'in yaşamını anlatan "Meraklısı İçin Öyle Bir Hikâye" isimli tek kişilik oyunu, ilk kez Macit Koper rejisi ile 1993 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sergilendi." cümlesiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Cümlede birden fazla tamlayanı olan belirtili isim tamlaması vardır.
- B) Yüklem edilgen yapıda bir fiildir.
- C) Öge dizilişi özne, dolaylı tümlecî, yüklem şeklindedir.
- D) Anlamına göre olumlu bir cümledir.
- E) Yüklem yerine göre düz cümledir.

12. "Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer." atasözünde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Bulunma durumu eki
- B) Belirtme durumu eki
- C) Sıfat-fiil eki
- D) Ünlü düşmesi
- E) Zarf-fiil eki

13. Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde /a/ sesi ince olarak söylenmeli ve düzeltme işareti ile yazılmalıdır?

- A) Dekan
- B) Hikaye
- C) Nasip
- D) Fakir
- E) Kalem

14. Aşağıdakilerin hangisinde Türkçenin dünya dillerine verdiği sözcükler yer alır?

- A) Düğme,sohbet, kivi, dert
- B) Mavzer, fitne, lüks, lamba
- C) Ayva, salon, hüzün, keder
- D) Dolma, ocak, köşk, kazan
- E) Yeis, seçal, sancak, tümen

15. Orhon Yazıtları ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Üslup, akıcı ve sürükleyicidir.
- B) Kurallı bir dilbilgisi vardır.
- C) Sözcüklerin gerçek anlamlarının yanı sıra mecaz anlamları da gelişmiştir.
- D) Etkileyici bir anlatıma sahiptir.
- E) Başka dillerden alıntılar çoktur.

16. Litvanya, Polonya ve Rusya Federasyonu'nda konuşulan Türkçe aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karayim Türkçesi
- B) Tuva Türkçesi
- C) Çuvaşça
- D) Kaşgay Türkçesi
- E) Afşar Türkçesi

17. Bir dile yabancı dilden sözcüklerin girişinin nedeni aşağıdakilerden hangisiyle açıklanamaz?

- A) Sanal ortamdaki etkileşimin artmasıyla
- B) O dilin söz varlığının gelişmiş olmasıyla
- C) Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla
- D) Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla
- E) Kültürler arasındaki sınırların ortadan kalkmasıyla

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ilişki sözü kullanılmıştır?

- A) Zenginin malı züğürdün çenesini yorarmış.
- B) Doktor, "hastanızın durumu ağır, sabaha çıkar mı bilmem" deyince annem oracıkta bayılmıştı.
- C) Onun konuşmalarını ablam ağzı açık dinlerdi.
- D) Sınav sabahı mideme heyecandan koca bir taş oturdu sanki.
- E) Babaannem olumsuz bir söz söylediğinde alınmayalım diye "sözüm meclisten dışarı" derdi.

19. Türkçedeki alıntı sözcüklere en fazla kaynaklık eden dil aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Farsça
- B) İtalyanca
- C) Rumca
- D) Arapça
- E) İngilizce

20. Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin ilk ulusal alfabesi olarak kabul edilmektedir?

- A) Süryani alfabesi
- B) Kiril alfabesi
- C) Göktürk alfabesi
- D) Arap alfabesi
- E) Çin alfabesi

1. İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tek Köken Kuramı
- B) Yansıma Kuramı
- C) Ding Dong Kuramı
- D) Ünlem Kuramı
- E) Güneş Dil Kuramı

2. Türkçenin ses sistemi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Türkçe başka dillerden ünlü veya ünsüz sesler almamıştır.
- B) Türkçede hiçbir durumda iki ünsüz yan yana gelemez.
- C) Türkçe kök veya gövdelerde iki ünlü yan yana gelebilir.
- D) Türkçe kökenli sözcüklerde istisnaların dışında birincil uzun ünlü yoktur.
- E) İki ünsüz ile biten sözcüklerin tamamı yabancı kökenlidir.

3. Güneyde(I) deniz kenarında(II) bir yazlık(III) alıp emekliliğin keyfini(IV) çıkartacağım.(V)

Yukarıdaki cümlede numaralandırılmış sözcüklerden hangisinin kökü diğerlerinden farklıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

4. Kuzey Türkçesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Kıpçak Türklüğünün yazı dilidir.
- B) Bu lehçeyle oluşturulan en önemli eser Codex Cumanicus'dur.
- C) Müsterek Türkistan Türkçesi olarak da anılır.
- D) Altınordu döneminde oluşan edebî dilin devamıdır.
- E) Asıl eserleri Mısır'da Kölemenler zamanında yazılmıştır.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ.
- B) Son söylediğinle beni can evimden vurdun sen.
- C) Bana caka satmayı bırak da önündeki işi bitir bir an önce.
- D) Meydanı boş bulan sahtekarlar hiç vakit kaybetmemişlerdi.
- E) Alınma hemen, laf olsun diye söylemiştir o .

CEVAPLAR: 1-A 2-C 3-D 4-B 5-C 6-E 7-A 8-D 9-B 10-E 11-C 12-A 13-B 14-D 15-E 16-A 17-B 18-E 19-D 20-C

6. "Bugün çok ödevin var yapılacak." cümlesinin anlamına göre olumsuz ve soru yüklemine yerine göre kurallı biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bugün değil mi yapılacak çok ödevin?
- B) Bugün yapılacak çok ödevin yok mu?
- C) Bugün çok ödevin var yapılacak, değil mi?
- D) Çok ödevin mi var bugün yapılacak?
- E) Bugün çok ödevin yok mu yapılmayacak?

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisi sırasıyla nesne, zarf tümleci ve yüklemden oluşmuştur?

- A) Sınav sabahı heyecandan mideme koca bir taş oturdu sanki.
- B) O, yalnız evimin değil; yüreğimin de vazgeçilmeziydi.
- C) Onun konuşmalarından her zaman büyük keyif almışım.
- D) Senin Ankara'dan Eskişehir'e taşınacağını hiç kimse bilmiyordu sanırım.
- E) Romanlarıyla beni büyüleyen ünlü yazarın kitaplarını uzun zamandır okuyamamıştım.

8. Aşağıdakilerden hangisi Türk dilinin anlatım gücünü arttıran unsurlardan biri değildir?

- A) Deyim zenginliği
- B) Mecaz dünyasının zenginliği
- C) Sözcük türetme zenginliği
- D) Sözlük zenginliği
- E) Soyutlama gücü

9. "Son sınava giren öğrencileri tanımıyorum." cümlesinde yer alan sözcük öbekleri aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla ve doğru olarak verilmiştir?

- A) İsim tamlaması - birleşik fiil
- B) İsim tamlaması - sıfat tamlaması
- C) Sıfat tamlaması - sıfat fiil öbeği
- D) Edat öbeği - İsim fiil öbeği
- E) Zarf fiil öbeği - ikileme

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili tamlama diğerlerinden farklı türdedir?

- A) Mağazada en pahalı ayakkabılar timsah derisi ile yapılan ayakkabılardı.
- B) Antik dönemden kalma altın heykeller göz kamaştırıyordu.
- C) Şehrin her yerinde taş evler vardı.
- D) Cam dolapların içini annemin en sevdiği kahve takımları süslerdi.
- E) Öğrencilere seramik vazolar yapmayı öğretmekten çok keyif alırdı.

11. "Savaş Dinçelin Sait Faik'in yaşamını anlatan Meraklısı İçin Öyle Bir Hikâye isimli tek kişilik oyunu, ilk kez Macit Koper rejisi ile 1993 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sergilendi." cümlesiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Cümlede birden fazla tamlayanı olan belirtili isim tamlaması vardır.
- B) Öge dizilişi özne, dolaylı tümleç, yüklem şeklindedir.
- C) Yüklem edilgen yapı bir fiildir.
- D) Yüklemine yerine göre düz cümledir.
- E) Anlamına göre olumlu cümledir.

12. Aşağıdakilerden hangisi argoda sıklıkla kullanılan söz sanatlarından biridir?

- A) Tecahül-i Arif
- B) Hüsn-i Talil
- C) İstifham
- D) Tenasüp
- E) Teşbih

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansıma kaynaklı ikileme kullanılmıştır?

- A) Senin çocukluk arkadaşın deste deste para yatırdı bu bankaya.
- B) Sabahı evden çıkmadan önce üst üste şakarlıklar yapıp herkesi telaşlandırdım.
- C) Biraz acele etsen iyi olacak, böyle salına salına gelersen yetişemeyiz trene.
- D) Bütün yıl harıl harıl çalışıp üniversite sınavlarında istediği yeri kazandı.
- E) Dün bir banka oturup dereden tepeden konuştuk işte.

14. Orhon Yazıtlarıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Kurallı bir dilbilgisi vardır.
- B) Sözcüklerin gerçek anlamlarının yanı sıra mecaz anlamları da gelişmiştir.
- C) Başka dillerden alıntılar çoktur.
- D) Üslup, akıcı ve sürükleyicidir.
- E) Etkileyici bir anlatıma sahiptir.

15. Uyğur yazı dılı döneminde Çince, Sanskritçe, Toharcadan etkilenen Türkçenin söz varlığının daha sonra Arapça ve Farsçadan etkilenmesinin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türklerin İslam dinini kabul etmesi
- B) Türklerin Arap ve Fars kaynaklarından yararlanması
- C) Maniheizm inancının etkisi
- D) Arap ve İran toplumlarıyla dostluklar kurulması
- E) Köktürk alfabesinin yazı dili için yetersiz olması

16. Aşağıdakilerin hangisinde Türkçenin dünya dillerine verdiği sözcükler yer alır?

- A) Mavzer, fitne, lüks, lamba
- B) Ayva, salon, hüzün, keder
- C) Düğme, sohbet, kivi, dert
- D) Dolma, ocak, köşk, kazan
- E) Yeis, seçal, sancak, tümen

17. Aşağıdakilerden hangisi kitle iletişim araçlarında Türkçenin kullanımında yaşanan sorunlardan biridir?

- A) Yayımcılığın kısır bir söz varlığıyla yapılması
- B) Kısa mesajlardaki karakter sınırlaması
- C) Ölçünlü Türkçe kullanımı
- D) Alıntı sözlerin kullanılması
- E) Etkileyici sunucuların olmaması

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ilişki sözü kullanılmıştır?

- A) Sınav sabahı mideme heyecandan koca bir taş oturdu sanki.
- B) Babaannem olumsuz bir söz söylediğinde alınmayalım diye "sözüm meclisten dışarı" derdi.
- C) Onun konuşmalarını ablam ağzı açık dinlerdi.
- D) Zenginin malı züğürdün çenesini yorarmış.
- E) Doktor, "hastanızın durumu ağır, sabaha çıkar mı bilmem" deyince annem oracıkta bayılmıştı.

19. Aşağıdaki yabancı kökenli sözcüklerden hangisinin Türkçe karşılığı yanlıştır?

- A) server – sunucu
- B) e-mail – e-posta
- C) center – merkez
- D) rating – değerlendirme
- E) bodyguard – karıştırıcı

20. Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin sorunlarından biri değildir?

- A) Kısır söz varlığı
- B) Söyleyiş bozuklukları
- C) Yabancı dil öğretimi
- D) Yabancı dille eğitim
- E) Yabancı sözlerin yoğunluğu

CEVAPLAR: 1-B 2-D 3-E 4-C 5-A 6-B 7-E 8-D 9-C 10-A 11-B 12-E 13-D 14-C 15-A 16-D 17-A 18-B 19-E 20-C

1. Kazakça, Karakalpakça ve Nogaycanın bağlı bulunduğu Türk yazı dili aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kıpçak Türkçesi
- B) Bulgar Türkçesi
- C) Sibiry Türkçesi
- D) Oğuz Türkçesi
- E) Uyğur Türkçesi

2. Resmî dilden farklı olarak ulusüstü, uluslararası kuruluşların kendi birimleri arasındaki iletişimde yazılı ve sözlü olarak yaygın biçimde kullandığı dile ne ad verilir?

- A) Çalışma dili
- B) Lingua franca
- C) Yardımcı resmî dil
- D) Bölge dili
- E) Ana dili

3. muşamma > muşamba örneğinde görülen ses olayı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Benzeşme
- B) Ötümlüleşme
- C) Göçüşme
- D) Aykırılışma
- E) Dudaksillaşma

4. "Gözlükçülük" sözcüğünün tabanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) görmek
- B) göz
- C) gözü
- D) gözlük
- E) gözlükçü

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne bir söz öbeğinden oluşmamıştır?

- A) Yargıç bütün anlatılanları dinledikten sonra son kararını verdi.
- B) Dün birkaç kişi mahallenin sorunlarını çözmek için valiyle görüştü.
- C) Portakal çiçeklerinin mis gibi kokusu sarmıştı koca şehri.
- D) Beğenilen sanatçı ayakta alkışlanınca gözyaşlarını tutamadı.
- E) İki tiyatrocu sahnede yıllarca beğenilerek izlenen oyunlarını son kez sergilediler.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bağlama öbeği vardır?

- A) Kardeşim bilgisayar almak için bir yıldır para biriktiriyor.
- B) Sınıfta tek başına oturan bir öğrenci olduğunu söylediler.
- C) Yazar kısa öykülerle başlamış işe, romana sonradan geçmiştir.
- D) Çalışkan fakat hırslı bir kişiliği vardı.
- E) Keskin sirke küpüne zarar sözünü o kavgada anlamıştım.

7. Aşağıdaki cümlelerden hangisi özne, dolaylı tümleç ve yüklemden oluşmuştur?

- A) Anadolu türkülerini bu güzel kasabada duydum.
- B) Yazdıklarına bakılırsa, Ayşe ile Sema önceden tanışıyorlardı.
- C) Atatürk Meydanı'nın bir arka sokağındaki küçük bir evde büyüdüm.
- D) Şehrin en kalabalık semtlerinde yaşayan bu insanlar hep bir telaş içindeydi.
- E) Gecenin bir yarısı yokuştan aşağı inerken şehrin sustuğunu hissettim.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde tekrar öbeği, ismi nitelemiştir?

- A) Dersten çıkıp gülerек kantine gitmişlerdi.
- B) Ne zaman doğru dürüst konuşacaksın bizimle?
- C) Tek düşündüğüm oradan sağ salım çıkıp eve varmaktı.
- D) Yeşil gözlerinden iplik iplik yaşlar iniyordu.
- E) Gelecekte neler yapacağını uzun uzun anlattı.

9. İki veya daha fazla sözcükten oluşan, anlatım gücünü artırmak için az çok mantık dışına kayan, gerçek anlamından uzak, ilgi çekici bir anlam yüküne sahip, bazı sözcükleri değişmeyip bazıları değişebilen, toplum tarafından ortaklaşa benimsenen kalıplaşmış söz gruplarına ne ad verilir?

- A) Argo
- B) Birleşik söz
- C) Alkış
- D) Deyim
- E) Atasözü

10. Türk dünyasında atasözü yerine kullanılan terimler aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru olarak verilmiştir?

- A) Nakıl, mecaz
- B) Tabir, ıstılah
- C) Makal, nakıl
- D) Tabir, mecaz
- E) Makal, mecaz

11. Türk argosunda kullanılan alıntı sözcüklerin çok büyük bir kısmının alındığı dil aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İtalyanca
- B) Rumca
- C) Farsça
- D) Arapça
- E) Ermenice

12. Yüzde iki yabancı sözcük oranıyla Türkçenin en sade metinlerinden biri kabul edilen eser aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Atabetü'l-Hakâyık
- B) Orhun Yazıtları
- C) Kutadgu Bilig
- D) Dede Korkut Oğuznameleri
- E) Dîvânü Lugâtî't-Türk

13. Türkçenin içinde bulunduğu coğrafyadaki farklı kültürlerle yaşadığı ilişkiler sonucunda söz varlığındaki etkileşim ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Gelişme
- B) Çeşitlenme
- C) Kısırlaşma
- D) Zenginleşme
- E) Güçlenme

14. Türkçedeki akrabalık adları ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Akrabalık düzeylerini bildirir.
- B) Türkçede en uzak akrabaya kadar ayrı ayrı akrabalık adları vardır.
- C) Aile bireylerinin belirlenmesinde ayırt edicidir.
- D) Cinsiyet bildirmez.
- E) Kimi akrabalık adları, bu adla bir yakını tanımlayan kişinin medeni durumunu da belirtir.

15. Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin dünya dillerine verdiği sözcüklerden biri değildir?

- A) kazan
- B) döviz
- C) sarma
- D) köşk
- E) ocak

16. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'ye marka adı olarak gelen, zamanla Türkçenin söz varlığına tür adı olarak geçen sözcüklerden biridir?

- A) abaküs
- B) abajur
- C) broş
- D) enflasyon
- E) jakuzi

17. Aşağıdakilerden hangisi radyo ve televizyonlarda Türkçenin bozuk biçimde kullanılmasını önlemek için alınacak önlemlerden biri değildir?

- A) Günlük izleme oranının artırılması
- B) Çalışanlara hizmet içi eğitim verilmesi
- C) Sunucu ve muhabir seçiminde titizlik gösterilmesi
- D) Yayınmcı kuruluşun öz denetimini yapması
- E) Dil konusunda duyarlı davranılması

18. Günümüzde dünya dilleri arasında etkileşimde en çok rol oynayan dil aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rusça
- B) Almanca
- C) Fransızca
- D) İspanyolca
- E) İngilizce

19. Aşağıdakilerden hangisi Türkçe konuşurlarının sorunlarından biri değildir?

- A) Türkçenin dil bilgisi kurallarını kavrayamaması
- B) Türkçenin anlatım gücü ile donanmamış olması
- C) Diller arası etkileşim sonucu bir dilden başka dile sözcüklerin geçmesi
- D) Yabancı kökenli sözcükler kullanma eğilimi göstermesi
- E) Türkçenin yazım kurallarını kavrayamaması

20. Aşağıdakilerden hangisi dilin kullanımı sırasında ortaya çıkan sorunlardan biri değildir?

- A) Sözcüklerin yanlış söylenmesi
- B) Dilin sözcük sayısının az olması
- C) Sözcüklerin yanlış yazılması
- D) Sözcüklere yanlış anlam yüklenmesi
- E) Cümlelerin öğeleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan anlatım bozukluğu

CEVAPLAR: 1-A 2-A 3-D 4-E 5-A 6-D 7-C 8-D 9-D 10-C 11-B 12-C 13-C 14-D 15-B 16-E 17-A 18-E 19-C 20-B

1. Bilimsel bakımdan dilin özellikleri ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Dilin temeli sestir.
- B) Dilde nedensellik ilkesi esastır.
- C) Dil, bir sistemdir.
- D) Dil, toplumsal katmanlara göre değişir.
- E) İlkel dil, gelişmiş dil diye bir ayrım vardır.

2. İlk Türkçe döneminde aileden ilk ayrılan üye aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yakutça
- B) Kumukça
- C) Kazakça
- D) Ana Bulgarca
- E) Karayca

3. Aşağıdakilerden hangisi kültürü oluşturan başlıca öğelerden biri değildir?

- A) Gelenek ve görenekler
- B) Tercih edilen meslekler
- C) Ahlaki değerler
- D) Davranış kalıpları
- E) Halk dansları

4. Aşağıdakilerden hangisi kültürel değişmelerin nedenleri arasında yer almaz?

- A) Ahlak anlayışı
- B) Ekonomik unsurlar
- C) Başka kültürlerle karşılaşma ve etkileşim
- D) Sosyopolitik unsurlar
- E) Teknolojik unsurlar

5. Osmanlı Devleti içerisinde Latin harflerini kullanan ilk topluluk aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arnavutlar
- B) Sırplar
- C) Bulgarlar
- D) Macarlar
- E) Ermeniler

6. Türkçe ve millî edebiyat akımının güçlenmesine büyük katkı sağlayan "Yeni Mecmua" adlı derginin çıkarılmasına öncülük eden kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ömer Seyfettin
- B) Ali Canip
- C) Şemsettin Sami
- D) Halide Edip
- E) Ziya Gökalp

7. Asıl işlevi konuşmada anlamın ve uyumun daha açık hâle getirilmesi ve yüksek bilgi içeren içeriğin veya düşük olasılığın ifade edilmesidir.

Yukarıdaki tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?

- A) Berkitme vurgusu
- B) Durak
- C) Durgu
- D) Ahenk vurgusu
- E) Tonlama

8. Türk alfabesi ile ilgili aşağıdaki özelliklerden hangisi yanlıştır?

- A) Geleneksel olması
- B) Başka alfabelerden alınmış ç, ö, ü gibi harflerin bulunması
- C) 29 harf ve 2 ayırıcı işareten oluşması
- D) Ses birim - yazı birim karşılıklığını esas alması
- E) Alfabedeki harflerin her birinin genel olarak tek ses değerini göstermesi

9. Biçimbirim ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Ses ve yapı yönünden anlamlı en küçük ögelerdir.
- B) Sözcük ya da ek olabilir.
- C) Sözcük diziminde sıralanırken yapım eki çekim ekinden önce gelmek zorundadır.
- D) Ses uyumlarına bağlı olarak değişebilir.
- E) Hece sayısı ile biçimbirim sayısı arasında doğrudan bir ilişki vardır.

10. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi "ağırbaşlılık" kavramına bir örnektir?

- A) Aman diyene kılıç kalkmaz.
- B) Çocuğun yediği helal, giydiği haram.
- C) Ağırılık altın kale, hafiflik başa bela.
- D) Kardeşin büyüğü baba, küçüğü evlat yerine geçer.
- E) Yuvayı dişi kuş yapar.

11. Bir dilin söz varlığında kişilerarası iletişimde alışkanlık hâlinde kullanılan, dilin toplumsal kullanımına göre farklılık gösterebilen ve ait olduğu toplumun kültürel yapısını, dünya görüşünü ve kişilerin birbirlerine karşı tavırlarını sergileyen terimlerdir.

Yukarıdaki tanım aşağıdaki kavramlardan hangisine aittir?

- A) Argoya
- B) Ağız ögelerine
- C) İlişki sözlerine
- D) Alıntı sözlere
- E) Mecaza

12. Türkçenin yapı bakımından dâhil olduğu dil grubu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tek heceli diller
- B) Bükünlü diller
- C) Sondan eklemeli diller
- D) Yalınlayan diller
- E) Kaynaştıran diller

13. Türk dilinin dünya dillerine etkisi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Türkler bilim, teknik ve uygarlıkta üretken; dünya siyasetinde egemen oldukları dönemlerde başka dillere sözcük vermişlerdir.
- B) Türkçenin en fazla sözcük aldığı dil Fransızcadır.
- C) Alıntıladığımız herhangi bir sözcük olmamasına karşın Rumenceye verdiğimiz Türkçe sözcük sayısı birkaç yüzdür.
- D) Dünya dillerinin söz varlığına Türkçenin verdiği sözlerden en çok bilineni "yoğurt" sözcüğüdür.
- E) Dünya dillerindeki Türkçe alıntılarının eski ve yeni oluşlarına göre bir değerlendirme yapıldığında en son verdiğimiz sözcüklerin döner ve dolmuş olduğu görülür.

14. Aşağıdakilerin hangisi Orhon Yazıtları'na etkisi olan dillerden biri değildir?

- A) Çince
- B) Sanskritçe
- C) Tibetçe
- D) Farsça
- E) Hintçe

15. Aşağıdaki sözcüklerden hangisi Arapça veya Farsça değildir?

- A) namert
- B) gayrimenkul
- C) yönelim
- D) hemcins
- E) mabeyn

16. Türkçeden en çok sözcük alan dil aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rusça
- B) Bulgarca
- C) Farsça
- D) Arnavutça
- E) Sırpça

17. Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin sorunlarından biri değildir?

- A) Sözcüklerin yanlış söylenmesi
- B) Sözcüklerin yanlış anlamda kullanılması
- C) Sözcüklerin yanlış yazılması
- D) Söz varlığında bulunan sözcük sayısının fazla olması
- E) Cümlelerde ögeler arası uyumsuzluklar olması

18. Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin yazımı doğrudur?

- A) kültür ateşesi
- B) meyva
- C) müdail
- D) kurdele
- E) insiyatif

19. Bilimi oluşturan verilerin ve bilgilerin sözlü, yazılı, görsel, işitsel ve deneysel olarak işlenmesini, üretilmesini, geliştirilmesini, aktarılmasını sürekli bir biçimde sağlayan dillerdir.

Yukarıdaki tanım aşağıdakilerden hangisine aittir?

- A) Bilim dili
- B) Kültür dili
- C) Sanat dili
- D) Genel dil
- E) Resmî dil

20. Türkçenin okullarda zorunlu ders haline getirilmesinin gerçekleştiği dönem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Islahat
- B) II. Meşrutiyet
- C) Tanzimat
- D) I. Meşrutiyet
- E) Cumhuriyet

CEVAPLAR: 1-E 2-D 3-B 4-A 5-A 6-E 7-B 8-A 9-E 10-C 11-C 12-C 13-B 14-D 15-C 16-E 17-D 18-D 19-A 20-B

1. Resmî dil ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Her resmî dil aynı zamanda devlet dilidir.
- B) Her ülkenin anayasasında resmî dili bildirilmeyebilir.
- C) Bir ülkenin tamamında veya bir bölgesinde yönetim dili olarak kullanılan dildir.
- D) Birleşmiş Milletlerin resmî dilleri ile Avrupa Birliğinin resmî dil sayısı farklıdır.
- E) Yasal statüsü bulunan dildir.

2. Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan dilleri belirleyen kuruluşun kısa adı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) UNESCO
- B) UNICEF
- C) WHO
- D) UN
- E) EU

3. Aşağıdaki ifadelerden hangisi dilin "Dil toplumsal ve ulusal bir kurumdur." olma özelliğiyle ilişkilidir?

- A) Dile doğaya müdahale edilebildiği kadar müdahale edilebilir.
- B) Sözlü dil yazılı dilden veya yazılı dil sözlü dilden üstün değildir.
- C) Yeryüzünün tarihî veya modern bütün dilleri gerçek anlamda çok gelişmiş sistemlerdir.
- D) Dil, konuşurlar için kültürel ve kimlikle ilgili ortak değerleri ifade eder.
- E) Dil zamana, coğrafyaya ve toplumsal katmanlara bağlı olarak sürekli değişir ve gelişir.

4. Ünlem kuramıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Dilin doğuşu, insanların duygularını ifade etmesiyle ilişkilidir.
- B) Yeryüzündeki bütün diller, tek ana dilden gelişmiştir.
- C) Yeryüzündeki diller, farklı kaynaklardan gelişmiştir.
- D) Dil, ilkel insanların nesneleri sesle anlatmaya çalışmasından doğmuştur.
- E) İnsan dilleri, hayvan seslerinin taklidi esasına dayanır.

5. Aşağıdakilerden hangisi Eski Uygur Türklerinin farklı kültürlerden kendi dillerine yaptıkları çevirilerden biri değildir?

- A) Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi
- B) Maytrisimit
- C) Seküz Yükmek
- D) Oğuz Kağan Destanı
- E) Kuanşi İm Pusar

6. Uygur Türklerinin ulusal birliğinin bozulması sonucunda güneye doğru hareket etmelerini konu edinen destan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Göç Destanı
- B) Türeyiş Destanı
- C) Yaratılış Destanı
- D) Manas Destanı
- E) Şu Destanı

7. Yeni Lisan hareketini başlatan şahsiyetler aşağıdakilerin hangisinde birlikte ve doğru verilmiştir?

- A) Şinasi-Namık Kemal
- B) Ali Canip-Ömer Seyfettin
- C) Sadri Maksudi Arsal-Yusuf Akçura
- D) Ziya Paşa-Abdülhak Hamit
- E) Ziya Gökalp-Fuat Köprülü

8. Aşağıdakilerin hangisinde yapılacak bir değişiklik sözcükte veya söz diziminde anlamı değiştirmez?

- A) Vurgu
- B) Tonlama
- C) Durgu
- D) Durak
- E) Hız

9. Zamirlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Zamir kökleri çekimde değişikliğe uğrayabilir.
- B) Aitlik eki -ki bulunan yapılar, cümlede zamir işlevi kazanabilir.
- C) Bir adın ya da ad öbeğinin yerini tutar.
- D) Üçüncü kişi zamiri aslında işaret sıfatıdır.
- E) Türkçede başka dillerden alınan zamirler vardır.

10. "Birisi sezecek olsa kim bilir ne dedikodular çıkarılırdı." cümlesinde "birisi" sözcüğünün türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Belirsizlik sıfatı
- B) Son çekim edatı
- C) Sıralama bağlacı
- D) İsim
- E) Belirsizlik zamiri

11. "İmge" sözcüğünün üretilme biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarama
- B) Derleme
- C) Birleştirme
- D) Örnekseme
- E) Kısaltma

12. İkilemelerde az heceli sözcük genellikle önce, çok heceli ise sonra gelir. Buna göre aşağıdaki ikilemelerden hangisi diğerlerinden farklıdır?

- A) Apar topar
- B) Kıt kanaat
- C) Tatlı sert
- D) Zehir zemberek
- E) Çul çaput

13. "Deyimler yargı bildirmezler." ifadesine göre aşağıdakilerden hangisi deyim olamaz?

- A) Yel yeperek yelken kürek
- B) Sıcağı sıcağına
- C) Gözü yollarda kalmak
- D) Ayağını yorganına göre uzat
- E) Bir ayağı çukurda olmak

14. Aşağıdakilerden hangisi "aile" konulu bir atasözüdür?

- A) Ağırlık altın kale, hafiflik başa bela.
- B) At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.
- C) Yuvayı dişi kuş yapar.
- D) Aman diyene kılıç kalkmaz.
- E) Gelmek misafirin, gitmek ev sahibinin elinde.

15. Aşağıdakilerden hangisi "yiğitlik" konulu atasözlerinden biri değildir?

- A) At binenin, kılıç kuşananındır.
- B) Aman diyene kılıç kalkmaz.
- C) At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.
- D) Güzel gözünden, yiğit sözünden belli olur.
- E) Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.

16. Aşağıdakilerden hangisi argonun özelliklerinden biri değildir?

- A) Eski sözlerden veya ağız unsurlarından yararlanılması
- B) Örtülü sözler kullanılması
- C) Bir dil içerisinde sohradan türemiş anlatım biçimi olması
- D) Hayvanların ve eşyaların konuşturulması ve canlandırılması
- E) Toplumda sadece üst gruplar tarafından kullanılması

17. Türkçede kullanılan ilişki sözlerinden biri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnceldiği yerden kopsun.
- B) Sıhhatler olsun.
- C) Çevir kazı yanmasın.
- D) Ocağı sönsün.
- E) Gözüne dizine dursun.

18. İlk Türk yazı dili ürünü olmasına karşın Orhon Yazıtları'nda kullanılan dilin işlekliğinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Noktalama işaretlerinin kullanılmaması
- B) Kurallı bir dilbilgisine sahip olması
- C) Taştan yapılmış anıta yazılmış olması
- D) Sözcüklerin mecaz anlamlarının oluşmaması
- E) Deyimlere yer verilmemesi

19. Aşağıdaki sözcüklerden hangisinde yazım yanlışı vardır?

- A) Olur mu
- B) Mademki
- C) Elazığ'lı
- D) Hem de
- E) Rüzgâr

20. Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde hatalı yumuşatma vardır?

- A) Metodu
- B) Bandı
- C) Kasedi
- D) Rengi
- E) Çiçeği

CEVAPLAR: 1-A 2-A 3-D 4-A 5-D 6-A 7-B 8-E 9-E 10-E 11-D 12-C 13-D 14-C 15-B 16-E 17-B 18-B 19-C 20-C

1. Aşağıdakilerden hangisi Eski Uygur Türklerinin farklı kültürlerden kendi dillerine yaptıkları çevirilerden biri değildir?

- A) Prens Kalyanankara ve Papamkara Hikâyesi
- B) Maytrısimit
- C) Seküz Yükmeç
- D) Oğuz Kağan Destanı
- E) Kuanşi İm Pusar

2. Günümüzde yaşayan diller arasında en eski yazılı belgelere sahip olan dil aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fransızca
- B) İngilizce
- C) İtalyanca
- D) Macarca
- E) Türkçe

3. Ünlem kuramıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Yeryüzündeki bütün diller, tek ana dilden gelişmiştir.
- B) Yeryüzündeki diller, farklı kaynaklardan gelişmiştir.
- C) Dilin doğuşu, insanların duygularını ifade etmesiyle ilişkilidir.
- D) Dil, ilkel insanların nesneleri sesle anlatmaya çalışmasından doğmuştur.
- E) İnsan dilleri, hayvan seslerinin taklidi esasına dayanır.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ses olaylarından "ünlü düşmesi" vardır?

- A) Dinledim kuşların teranesini.
- B) Onu gün geçtikçe daha iyi anlıyorum.
- C) Sevgi yürekten yüreğe konar.
- D) Bütün zenginlerden daha zenginim.
- E) Gönüm bu topraktan ayrı değildir.

5. "Onun mezarında, hayatının ilk ve son sevgilisinin mezarında, ilk ve son defa ağladı." cümlesinin öğeleri aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla ve doğru olarak verilmiştir?

- A) Dolaylı tümleç-özne-zarf tümleci-yüklem
- B) Dolaylı tümleç-zarf tümleci-yüklem
- C) Özne-dolaylı tümleç-zarf tümleci-yüklem
- D) Zarf tümleci-zarf tümleci-yüklem
- E) Özne-zarf tümleci-zarf tümleci-yüklem

6. "Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer." atasözünde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ünlü düşmesi
- B) Sıfat-fiil eki
- C) Yükleme durumu eki
- D) Bulunma durumu eki
- E) Zarf-fiil eki

7. Sözcükle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Yazıda boşluklarla birbirinden ayrılır.
- B) Dilin en temel bileşenidir.
- C) En az iki kök biçimbirimden oluşur.
- D) Seslerin ve/veya biçimlerin dizimiyle oluşur.
- E) Eklenmeyle çekimlenir.

8. Aşağıdakilerden hangisi deyimlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Her sözcüğün ayrı bir anlam değerine sahip olması
- B) İki ya da daha fazla sözcükten oluşması
- C) Sözcüklerin gerçek anlamlarından uzak olması
- D) Toplum tarafından ortaklaşa benimsenmesi
- E) Bazı sözcüklerin değişmeyip bazılarının değişebilmesi

9. Aşağıdakilerden hangisi argonun özelliklerinden biri değildir?

- A) Eski sözlerden veya ağız unsurlarından yararlanılması
- B) Toplumda sadece üst gruplar tarafından kullanılması
- C) Örtülü sözler kullanılması
- D) Bir dil içerisinde sonradan türemiş anlatım biçimi olması
- E) Hayvanların ve eşyaların konuşturulması ve canlandırılması

10. Aşağıdakilerden hangisi bir atasözünün oluşup yaygınlaşması için gerekli koşullardan biri değildir?

- A) Atasözüne konu oluşturacak olayın toplumun geniş kesimlerini ilgilendirmesi
- B) Atasözünün insanların zihninde yer edecek bir üslupla dile getirilmesi
- C) Söyleyenin soylu bir kimse olması
- D) Olayın geliştiği yerde iyi bir gözlemcinin olması
- E) Atasözünün az sözle çok şey ifade etmesi

11. Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin ilişki sözlerini takip etmede en önemli kaynak konumundadır?

- A) Orhun Yazıtları
- B) Divan şiiri
- C) Halk şiiri
- D) Kutadgu Bilig
- E) Dede Korkut Oğuznameleri

12. İlk Türk yazı dili ürünü olmasına karşın Orhon Yazıtları'nda kullanılan dilin işlevliğinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Noktalama işaretlerinin kullanılmaması
- B) Kurallı bir dilbilgisine sahip olması
- C) Taştan yapılmış anıta yazılmış olması
- D) Sözcüklerin mecaz anlamlarının oluşmaması
- E) Deyimlere yer verilmemesi

13. Uygur yazı dili döneminde Çince, Sanskritçe, Toharca'dan etkilenen Türkçenin söz varlığının daha sonra Arapça ve Farsçadan etkilenmesinin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Türklerin İslam dinine girmesi
- B) Türklerin Arap ve Fars kaynaklarından yararlanması
- C) Maniheizm inancının etkisi
- D) Arap ve İran toplumlarıyla çok sıkı dostluklar kurulması
- E) Köktürk alfabesinin yazı dili için yetersiz olması

14. Bir toplumun söz varlığından aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Yaşayış şekli
- B) Hayata bakış tarzı
- C) Maddi ve manevi değerleri
- D) Ekonomik gücü
- E) İnançları

15. "Türkçede ikili çokluk bulunmamasına karşın Osmanlı Türkçesi döneminde Arapçadan ikili çokluk biçimleri alıntılanmıştır." Aşağıdakilerden hangisi bu duruma bir örnektir?

- A) devleteyn
- B) etraf
- C) iki taraf
- D) şuara
- E) memurin

16. Aşağıdakilerin hangisinde ince söylenmesi gereken /a/ sesi vardır?

- A) figan
- B) ikamet
- C) Hakkari
- D) rekabet
- E) ıslah

17. Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde yer değiştirme olayı vardır?

- A) kirbit
- B) yalnız
- C) yanlış
- D) kirpi
- E) memleket

18. Türk dilinin kaynaklarıyla bilinçli bir biçimde terim türetme yoluna giden ilk Türk toplumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Oğuzlar
- B) Göktürkler
- C) Kırgızlar
- D) Uygurlar
- E) Türkmenler

19. Aşağıdakilerden hangisi bilim dili olma koşullarından biridir?

- A) Yabancı dillerle öğretim yapılması
- B) Ders kitaplarının yabancı dillerde yazılması
- C) Bilimsel çalışmaların yabancı dillerde yayımlanması
- D) Bilim terimlerinin alıntı sözcüklerle karşılanması
- E) Bilimi oluşturan veri ve bilgilerin ülke dilinde işlenmesi

20. Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin ilk hecesinde kapalı e /è/ sesi yoktur?

- A) kendi
- B) gelenek
- C) gençlik
- D) temsil
- E) zengin

CEVAPLAR: 1-D 2-E 3-C 4-E 5-B 6-D 7-C 8-A 9-B 10-C 11-E 12-B 13-A 14-D 15-A 16-C 17-A 18-D 19-E 20-B

TÜRK DİLİ I ONLINE DÖNEM FİNAL SORULARI

1) Sonu sert ünsüzle biten tek heceli sözcüklerde genellikle ünsüz değişimi olmaz.

Aşağıdaki sözcüklerin hangisi bu kurala aykırı bir örnektir?

- a) Çat
- b) Yurt**
- c) Top
- d) Kat
- e) Et

2) Aşağıdaki tanımlardan hangisi dilin doğuşu ile ilgilidir?

a) Dil, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemidir.

- b) Dil, seslerden örülmüş toplumsal bir yapıdır.
- c) Dil, (aynı dili konuşan ve yazan) insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araçtır.
- d) Dil, anlaşmayı sağlayan sistemli işaretler birliğidir.
- e) Dil, sıkı sıkıya millî varlığa ve topluma bağlıdır.

3) Aşağıdakilerin hangisinde “-ce / -ca” eki “Çocuksu davranışların artık bizi bunalttı.” cümlesindeki “-su” ekiyle aynı görevde kullanılmıştır?

- a) Saatlerce burada seni bekliyorum.
- b) Kanaatimce doğru yolu takip etmiyoruz.
- c) O kadar acıkmıştı ki iyice karnını doyurdu.
- d) Kardeşçe yaşamak varken bu kavga ne diye?**
- e) Bunca yıldır neden hiç aramadın?

4) İlahiyatçı ve Doğuşancı Görüş ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) İlahiyatçı görüş dinîdir, doğuşancı görüş biyolojiktir.**
- b) İlahiyatçı görüşte fizyoloji önem arz eder.
- c) İlahiyatçı görüşte çevre etkilidir.
- d) İlahiyatçı görüş, dil yeteneğinin sonradan kazanıldığıı savunur.
- e) Doğuşancı görüş, dile dinsel bir bakışla yanaşır.

5) Dillerin doğuşu aşağıdaki bilim dallarından hangisinin merak konusu olamaz?

- a) İnsan bilim
- b) Genetik bilim
- c) Ruh bilim
- d) Dilbilim
- e) Tıp bilim**

6) Türkçe bir kelimedede yuvarlak ünlülerden (o, ö, u, ü) sonra ya dar yuvarlak ünlüler (u, ü) ya da düz geniş ünlüler (a, e) gelir. Aşağıdakilerden hangisi bu kurala uymaz?

- a) Okul
- b) Ürkek
- c) Uzak
- d) Otomobil**
- e) Ordular

7) I. Dil, toplumun kültürel anlayışını yansıtan en önemli araçtır.

II. Kültürel derinlik ancak dilin zenginliğiyle ölçülebilir.

III. Kültürel değerlerin izlerini dil üzerinde sürmek mümkündür.

Dil ve kültür ilişkisine ilişkin yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

- a) I ve II
- b) Yalnız III
- c) I ve III**
- d) I, II ve III
- e) II ve III

8) İlahiyatçı Dil Türeyiş Teorisi hakkında aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- a) İnsanda doğuştan var olan dil yeteneği zamanla taklit, jest ve mimiklerle ortaya çıkmıştır.
- b) Dil, kişinin kendi çabası ile üremiş ve gelişmiştir.
- c) Dil, sosyal etkileşimden doğmuştur.
- d) İnsanda var olan dil taklitte ortaya çıkmıştır.
- e) Dil, Hz. Âdem’e ve onun şahsında insanlara doğuştan verilmiş ilahî bir yetenektir.**

9) Göktürk alfabesini ilk olarak çözen bilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Andreas Tietze
- b) Wilhelm Thomsen**
- c) Kâzım Mirşan
- d) Josef von Hammer
- e) Jean Paul Roux

10) Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin tarihsel gelişim dönemlerinden biri değildir?

- a) Eski Türkçe Dönemi
- b) Yeni Türkçe Dönemi
- c) Altay Dil Birliği Dönemi
- d) Çin-Moğol Dil Birliği Dönemi**
- e) İlk Türkçe Dönemi

11) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlü düşmesiyle ilgili bir yazım yanlışı yapılmıştır?

- a) Çocuğun ağzı yara içinde kalmış.**
- b) Adamın burnu çok kanamış.
- c) Çocuk boyalarla alnını boyamıştı.
- d) Çocuğun boynu tutulmuştu.
- e) Göğsündeki sızı günden güne artıyordu.

12) I. Toplamların tarihsel belleğidir.

II. Sosyal ve kültürel değerlerin taşıyıcısıdır.

III. Birlik ve beraberliğin en temel simgesidir.

Dil ile ilgili olarak yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

- a) I ve III

b) I, II ve III

- c) Yalnız III
- d) II ve III
- e) I ve II

13)I. Türkçede sayı sıfatlarından sonra gelen adlar çoğul eki almazlar.

II. Türkçede önlük-artlık (kalınlık-incelik) ve düzlük-yuvarlaklık uyumları vardır.

III. Türkçe, diğer Türk dilleriyle birlikte Altay dil ailesinin bir kolunu oluşturur.

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Türkçenin genel özellikleri arasında yer alır?

- a) I ve III

b) I, II ve III

- c) I ve II
- d) Yalnız I
- e) II ve III

14)Dilin sadece sözcüklerden ve dil bilgisi yapılarından ibaret olarak görülmesi yanlıştır. Dil, toplumsal ve kültürel birikimin aklın ve mantığın temelinde estetik bir duyuşla işlendiği muazzam bir varlıktır.

Paragrafta dilin hangi işlevinden bahsedilmektedir?

- a) Betimleme
- b) Çağrı
- c) Anlatım
- d) Edebî**
- e) Toplumsal

15)Aşağıdakilerin hangisinde ek fiilin kullanımı diğerlerinden farklıdır?

- a) O kadar süre sonunda makale dergi tarafından raporlanmıştı.
- b) Tüm hatalarına rağmen o iyi bir insandı.**
- c) Bazen çok kızdığında kendi kendine söylenirdi.
- d) Sazını eline aldığı anda kendinden geçiyordu.
- e) Düşmanca söylemlerinden pek sevilmezdi.

16)Aşağıdaki dil ailelerinden hangisi yapı bakımından eklemeli dilleri içine alır?

- a) Hami-Sami dilleri
- b) Hint-Avrupa dilleri
- c) Çin-Tibet dilleri
- d) Ural-Altay dilleri**
- e) Bantu dilleri

17)Eşyalarımın hepsi sahilde kaybolmuş.

Altı çizili sözcükte görülen ses olayı aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- a) Ona karşı hissettiği her şey bitti.
- b) Beni hep sen mutlu ettin.
- c) Oğlunu gencecik yaşta yitirmenin acısını yaşıyordu.**
- d) Sınavı kazanamadım zannetmiş.

e) Sana kırgın olduğunu kabul etmelisin.

18)Aşağıdakilerden hangisi Türklerin tarih boyunca kullandığı alfabelerden biri değildir?

- a) Kiril Alfabeti
- b) Arap Alfabeti
- c) Soğd Alfabeti
- d) Göktürk Alfabeti
- e) Gürcü Alfabeti**

19)Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin ses kurallarına göre şekillenmeyen yabancı kelimeler arasında yer alır?

- a) Enflasyon**
- b) Kilise
- c) Panayır
- d) Mandıra
- e) Körfez

20)Aşağıdaki cümlelerden hangisinde “-den” eki diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- a) Gelecek ay bu evden de taşınmak zorunda kalacağız.
- b) Ayağı takılınca tüm kâğıtları elinden yere düşürdü.
- c) Kazayı öğrenince kadıncağız üzüntüden hasta oldu.**
- d) Hesabı kapatarak hastaneden ayrıldılar.
- e) Otobüs her sabah bu duraktan geçer.

21)Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin genel özellikleri arasında yer almaz?

a) F, j ve h ünsüzleri Türkçe kökenli sözcüklerde bulunmaz.

b) Türkçe sözcüklerde erililik, dişillik (yani cinsiyet ayrımı) özelliği vardır.

- c) Türkçede sayı sıfatlarından sonra istisnalar hariç gelen adlar çoğul eki almaz.
- d) N ünsüzü Türkçe kökenli sözcüklerde yalnız "ne" ve "ne"nin türevlerinde bulunur: ne, neden, niçin, nasıl vb.
- e) Önlük-artlık (kalınlık-incelik) ve düzlük-yuvarlaklık uyumları vardır.

22) Aşağıdakilerden hangisi Altay dilleri ile Türkiye Türkçesinin ortak özelliklerinden biri değildir?

- a) Anlatım ve çekim son eklerle yapılır.
- b) Çift ünsüzle başlayan kelime sayısı çoktur.**
- c) Cinsiyet ayrımı gösteren ek yoktur.
- d) Tamlamalarda tamlayan önde, tamlanan ise sonda gelir.
- e) Genel olarak "özne-tümleç-nesne-yüklem" sırası vardır.

23)I. Bu yılki tohum ekiminde özellikle domatese ağırlık vereceğim.

II. İnşaat böyle yavaş ilerlerse kooperatife biz daha çok para öderiz.

III. Arkadaşlarının arkasından konuşan insanlardan hiç hoşlanmam.

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri dilin anlatım işlevine örnek olabilir?

- a) Yalnız III
- b) Yalnız II
- c) I ve II
- d) I, II ve III**
- e) II ve III

24)Ela gözlerine kurban olduğum
Yüzüne bakmaya doyamadım ben
İbret için gelmiş cihana
Noktadır benlerin sayamadım ben
Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?

- a) Ulama
- b) Ünsüz türemesi
- c) Kaynaştırma
- d) Ünsüz sertleşmesi**
- e) Büyük ünlü uyumuna aykırı sözcük

25)Dil ile ilgili ilk sistematik düşüncelere aşağıdakilerden hangisinde rastlanır?

- a) Hintli Yaska
- b) Aristo
- c) Sokrat
- d) Demokritos
- e) Herakletios**

26)Aşağıdakilerden hangisi Altay dillerinin ortak özelliklerinden biri değildir?

- a) Ünsüzlere göre ünlüler bakımından zengindir.
- b) Anlatım dolayısıyla çekim, son eklerle sağlanır.
- c) Cinsiyet ayrımı gösteren ek bulunmaz.
- d) Kelimeler çift ünsüzle başlamaz.
- e) Ünlü uyumu yoktur.**

27)Türkçede ikilemelerin kullanılması Türkçenin hangi özelliği ile ilgilidir?

- a) Dilin kelime sayısındaki çokluğu
- b) Dilin kelime sayısındaki azlığı
- c) Anlatımın yetersizliği
- d) Diğer dillerin etkisinde olması
- e) Anlatımın güçlü ve canlı olması**

28)I. Türkçe sözcüklerde söz başında bulunabilen ünsüz sayısı sınırlıdır: b, ç, d, g, k, s, t, v, y, c ünsüzü, söz başında başka ünsüzlerden değişmiş olarak birkaç sözcükte bulunur: cibinlik < çıpın vb.

II. n ünsüzü Türkçe kökenli sözcükler içinde yalnız ne ve türevlerinde bulunur: ne, neden, niçin, nasıl vb.

III. p ünsüzü de söz başında, birkaç Türkçe sözcükte b'den değişmiş olarak bulunur: piş- < biş-, parmak < barmak vb.

Türkçe ile ilgili olarak yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

- a) I ve III
- b) I ve II
- c) Yalnız I
- d) I, II ve III**
- e) II ve III

29)Bir dilde yabancı kelimelerin bulunması aşağıdakilerden hangisinin göstergesidir?

- a) Kelime sayısının fazla olmasının
- b) Başka diller ve toplumlarla olan etkileşiminin**
- c) Dil bilgisi kurallarının esnek olduğunun
- d) Zamanla yapısının değiştiğinin
- e) Dil ailesinin geniş olduğunun

30)Türkçenin sondan eklemeli bir dil olması ona aşağıdakilerden hangisini kazandırmıştır?

- a) İki ünlünün kelime ortasında bulunmamasını sağlar.
- b) Kelime başında iki ünsüzün olmasını engeller.
- c) Düzenli bir cümle dizilişine yarar.
- d) Fiillerin cümlede sonunda olmasını sağlar.
- e) Kolay kelime ve kavram türetmeye yarar.**

31)Aşağıdaki altı çizili kelimelerden hangisi hâl eki almamıştır?

- a) Yağmurlu havalarda şifayı kaptım.
- b) Eşyaları başkasına taşıttılar.
- c) Çanakkale Boğazı'ndan geçişler kapatıldı.
- d) Haberleri olduğunda buna çok üzülecekler.
- e) Nihayet yolculuk başladı.**

32)Türkçeyi Arap harfleriyle ilk defa yazanlar aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Safeviler
- b) Memluk Türkleri
- c) Karahanlılar**
- d) Göktürkler
- e) Türkiye Türkleri

33)Dilin doğuşu teorilerinin amacı aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- a) Yazılı dilin oluşum zamanının bulunmasına yardımcı olmak
- b) Dilin yapısını betimlemek
- c) Dilin nasıl ne zaman oluştuğu hakkında genellemelerde bulunmak**
- d) Dilin işleyişini araştırmak
- e) Yazı dili ve konuşma dili ayrımını yapabilmek

34)"Etmek, olmak" gibi yardımcı fiillerle birleşen sözcüklerde herhangi bir ses olayı meydana gelirse bu sözcükler birleşik yazılır.

Aşağıdakilerden hangisinde bu kurala uymayan bir sözcük vardır?

- a) razı etmek
- b) kaybolmak
- c) hissetmek
- d) fark etmek
- e) keşf etmek

35)Türklerin çok geniş bir coğrafyada, birçok milletle etkileşim hâlinde olması Türkçenin söz varlığıyla ilgili hangi sonucu ortaya çıkarmıştır?

- a) Yerli kelimelerin yerine yabancı kelimeler kullanılması
- b) Yeni kelime almaya kapalı olması
- c) Kendi dilini güçlendirmesi
- d) Başka dilleri küçümsemesi
- e) Türkçe asıllı kelimelerin korunması

36)Aşağıdakilerden hangisi Jakobson'a göre dilin işlevlerinden biri değildir?

- a) Anlatım
- b) İlişki
- c) Belgesel
- d) Betimleme
- e) Çağrı

37)Aşağıdakilerden hangisi ses dilinin çeşitli anlamlarından biri değildir?

- a) Meslek gruplarının anlaşma sistemi
- b) Bir yörede yaşayan toplumun standart dilden şekilce ayrılmış dili
- c) Belli bir çağın kelime dağarcığı ve söz dizimi
- d) Eski bir tarihi ve geçmişi olan insan topluluğunun anlaşma vasıtası
- e) Bir yazarın, şairin söyleyiş tarzı

38)Aşağıdaki kelimelerin hangisinde iç seste ünsüz türemesi olmuştur?

- a) Akıl
- b) İstop
- c) Fiyat
- d) Devir
- e) Fikir

39) Aşağıdaki sözcüklerin hangisine ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde "ünsüz değişmesi" olmaz?

- a) Tut
- b) Renk
- c) Bıçak
- d) Ağaç
- e) Uçak

40)Aşağıdakilerin hangisinde, "yan" sözcüğü deyim içerisinde kullanılmamıştır?

- a) İlacın yan etkileri hemen ortaya çıktı.
- b) Okula devam edeceğini söylemesine rağmen sürekli yan çizer.
- c) Onu bu yıl yanımıza alalım, boş kalsın.
- d) Hakem maçta yan tutmamaya özen gösteriyordu.
- e) Babasını da yanına alınca istediği her şeyi yaptırdı.

41)Türkçede p, ç, t, k ünsüzleri ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında b, c, d, ğ ünsüzlerine dönüşür.

Aşağıdakilerden hangisi bu kurala uymaz?

- a) Ağaç
- b) Dip
- c) Türk
- d) Yurt
- e) Sokak

42)Aşağıdakilerden hangisi konuşma dilinin özelliklerinden biri değildir?

- a) Konuşma dili, lehçelerden veya ağızlardan birine göre şekillenir.
- b) Bu dil, doğal olduğu için konuşurken ifadelerin kurallı olup olmadığına dikkat edilmez.
- c) Konuşma dili, bölgeden bölgeye değişir.
- d) Konuşma dili, sosyal hayatımızda çevremizdeki insanlarla iletişim kurmak için konuşurken kullandığımız dile verilen addır.
- e) İnsanların karşılıklı ve sesli olarak görüşürken konuştukları dil "konuşma dili"dir.

43).....göre dil bir göstergeler dizgesidir ve belirli kuralları olan bir sistemdir.

Cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- a) Chomsky'ye
- b) Saussure'e
- c) Austin'e
- d) Bach'a
- e) Wittgenstein'a

44) "Saz" kelimesinin hem "çalgi aleti" hem de "sulak alan" anlamında kullanılması aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

- a) Türkçenin yapısının esnek olduğunu
- b) Ses kurallarının esnek olduğunu
- c) Bir sözcüğün birden fazla anlamı karşıladığını
- d) Terim ifadelerin varlığını
- e) Bir sözcüğün hem gerçek hem mecaz anlamda kullanılabileceğini

45)I.Betimleyici işlev

II.Toplumsal işlev

III. Çağrı işlevi

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Lyons’a göre dilin işlevlerindendir?

- a) I ve II
- b) I ve III
- c) Yalnız II
- d) I, II ve III
- e) II ve III

46) Son gül dağıldı, son kuş uçup gitti
Şimdi yaz, yaprakların tabiatı örten pasındadır
“Son” sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde bu dizelerdeki anlamıyla kullanılmamıştır?

- a) Son kitabını okurları için imzaladı.
- b) Son derece ağırbaşlı bir çocuktur.
- c) Son öğrenci de okulu terk etti.
- d) Son yaprak da düştü.
- e) Son otobüste otogara girdi.

47) Türk dili tarihinde en erken dönemdir. Dönem; Türk, Moğol, Tunguz ve Kore ile Japon dillerinin ortak olduğu zamandır. Bu dönemde Türklerin, Moğolların, Tunguzların, Korelilerin atalarının bu ortak dil döneminde birbirlerinden farklı bir dil kullandıkları düşünülmektedir.

Paragrafta hakkında bilgi verilen Türk dili dönemi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Altay Dil Birliği Dönemi
- b) Eski Türkçe Dönemi (VI-X. yüzyıl)
- c) Orta Türkçe Dönemi (XI-XVI. yüzyıl)
- d) Ana Türkçe Dönemi (Proto-Türkçe)
- e) İlk Türkçe Dönemi

48) Babil Kulesi Efsanesi aşağıdakilerden hangisinde doğru ifade edilmiştir?

- a) Dillerin çeşitliliği kulenin yapımı esnasında Tanrı tarafından insanlara verilmiş ve insanlar dünyaya dağılmış, böylece diller oluşmuştur.
- b) Kutsal kitapların bulunduklarına inanılan hayali bir yapıdır.
- c) Antropolojik araştırmaların yapıldığı ilk yerdir.
- d) Eski inançlarda kişilerin mezarlarının olduğu anıttır.
- e) Dillerin sosyolojik olarak ortaya çıktığı savunulan ilim merkezidir.

49) Aşağıda altı çizili olarak verilen sözcüklerden hangisi diğerlerinden farklı bir ek almıştır?

- a) Senin orta şekerli kahve içtiğini bilirim.
- b) Ellerim ellerinden uzak kaldı yıllarca.
- c) Ne yüzünü görmek ne de sesini duymak isterim.
- d) Hiç beklemediğimiz bir zamanda girdi hayatımıza.
- e) Her aklıma geldiğinde dalar giderim uzaklara.

50) Aşağıdakilerin hangisinde soru eki “-mı / -mi” “Sana söylediklerimi yaptın mı sınavı geçersin.” cümlesindekiyle aynı görevde kullanılmıştır?

- a) Reçeteyi doğru uyguladı mı hastalıktan kurtulur.
- b) Bu iş illa böyle mi bitmeliydi?
- c) Sana bir tokat attım mı anlarsın ne olduğunu.
- d) Bunları kimseye anlattın mı?
- e) Çetin mi çetin bir kişiliğe sahipti.

51) Türkiye Türklerinin yazı dili aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Manisa ağzı
- b) Rize ağzı
- c) Erzurum ağzı
- d) İstanbul ağzı
- e) Kütahya ağzı

52) Aşağıdakilerden hangisi gerçek anlamlı atasözüne bir örnektir?

- a) Acı patlıcanı kırağı çalmaz.
- b) Çivi çiviye söker.
- c) Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
- d) Altın eşik, gümüş eşige muhtaç olur.
- e) Sebepsiz ölüm olmaz.

53) Aşağıdakilerden hangisi Göktürk alfabesinin özelliklerinden biri değildir?

- a) Kelimeler arasına “:” konur.
- b) Toplamda 38 harf bulunmaktadır.
- c) Sağdan sola veya yukarıdan aşağıya doğru yazılır.
- d) Soldan sağa veya aşağıdan yukarıya doğru yazılır.
- e) Harfler birbirinden ayrı yazılır.

54) Türkiye, Azerbaycan, Kırgız, Kazak ve Türkmen Türkçelerinin arasındaki fark aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ifade edilir?

- a) Dil ailesi
- b) Diksiyon
- c) Lehçe
- d) Şive
- e) Ağız

55) Türkçe aşağıdaki dil gruplarından hangisine dâhil edilmektedir?

- a) Çin-Tibet Dilleri
- b) Bantu Dilleri
- c) Hint-Avrupa Dilleri
- d) Hami-Sami Dilleri
- e) Ural-Altay Dilleri

56) Türkçenin köklü bir dil olmasındaki temel etken aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Çok fazla değişmeyen yapısı
- b) Çok fazla tamlama ve kelime grubuna sahip olması
- c) Tarihî geçmişi ve farklı coğrafyalarda olan hâkimiyeti
- d) Sondan eklemeli bir dil olması
- e) Sahip olduğu kelime sayısı

57) Deneyimci Görüş Teorisi aşağıdakilerden hangisini savunmaktadır?

- a) İnsan, çevresinin etkisiyle konuşma yetisini kazanır.
- b) Kişi, yaşadığı çağa göre dil özellikleri edinir.
- c) Kişinin dil yetisi, yaşı büyüdükçe gelişir.
- d) İnsan, ırkının etkisiyle konuşma ve dil yetisini kazanır.
- e) Birey, doğuştan dil yetisine sahiptir.

58)Aşağıdaki Türk Dillerinden hangisi "Batı Grubu / Oğuz Grubu" kolunda yer almaz?

- a) Gagavuz Türkçesi
- b) Türkmen Türkçesi
- c) Azerbaycan Türkçesi
- d) Türkiye Türkçesi
- e) Özbek Türkçesi

59)Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde yardımcı ses yoktur?

- a) Elini ayağını bağlamıştı.
- b) Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.
- c) Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
- d) İyi dost kara günde belli olur.
- e) Adamın iyisi iş başında belli olur.

60)Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi aşağıdakilerden hangisine dâhildir?

- a) Uygur Türkçesine
- b) Çağatay Türkçesine
- c) Doğu Türkçesine
- d) Karahanlı Türkçesine
- e) Oğuz Türkçesine

61) Aşağıdakilerden hangisi konuşma ve yazı dili arasındaki farklardan biri değildir?

- a) Yazı dili konuşma diline göre daha yaygın ve geniş bir kullanım alanına sahiptir.
- b) Yazı dili konuşma diline göre daha kuralcı bir yapıdadır.
- c) Bir ülkede birden fazla yazı, tek konuşma dili vardır.
- d) Konuşma dili daha doğaldır.
- e) Konuşma dili doğal, yazı dili yapma bir dildir.

62)I. Mimari

II. Dünya görüşü

III. Gelenek

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri maddi kültüre örnektir?

- a) Yalnız III
- b) II ve III
- c) Yalnız I
- d) I ve III
- e) I, II ve III

63)Aşağıdakilerden hangisi dilin kullanılış yerine göre adlandırılmasına bir örnektir?

- a) Çocuk dili
- b) Konuşma dili
- c) Gazete dili
- d) Ana dil
- e) Arkaik dil

64)Türkiye Türkçesinde kullanılan Latin alfabesinin kabul edildiği tarihi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- a) 16 Kasım 1928
- b) 11 Kasım 1928
- c) 21 Kasım 1928
- d) 1 Kasım 1928
- e) 15 Kasım 1928

65)..... daha çok dilin işitsel ve biçimsel boyutunu ifade ederken dilin zihinsel boyutundaki soyut kavram olarak ifade edilebilir.

Cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- a) Şekil-düşünce
- b) Biçim-anlam
- c) Gösteren-gösterilen
- d) Anlatım-anlam
- e) Yazı-konuşma

66)Aşağıdaki atasözlerinden hangisi gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

- a) Ölüm hak, miras helâl.
- b) Ayağını yorganına göre uzat.
- c) Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
- d) Çivi çiviye söker.
- e) Mum dibine ışık vermez.

67)Aşağıdaki kelimelerden hangisi aldığı ekten dolayı "Büyük Ünlü Uyumuna (Kalınlık-İncelik Uyumunu)" uymaz?

- a) Gezerken
- b) Sesteş
- c) Sabahleyin
- d) Yoldaş
- e) Okuyorum

68)Türklerin kullandığı bu alfabe 4'ü sesli, 26'sı sessiz, 8'i bitişken olmak üzere 38 harften oluşur. Sağdan sola ve yukarıdan aşağıya doğru yazılır. Harfler birbiriyle bitişmez, çivi yazısına benzerliğinden dolayı taş ve eşya üzerine kazınmaya elverişlidir.

Paragrafta bazı özellikleri verilen alfabe aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Brahmi alfabesi
- b) Kiril alfabesi
- c) Latin alfabesi

d) Uygur alfabesi

e) Göktürk alfabesi

69)Türklerin birden çok lehçeye sahip olması aşağıdakilerden hangisinin sonucudur?

- a) Dil ailesinden gelen esnek yapısının
- b) Bireyin en temel ihtiyaçlarını karşılayan kelimelere sahip olmasının

c) Farklı coğrafyalara yayılmasının

- d) Temel söz varlığının geniş olmasının
- e) Dilin sahip olduğu bütün kelime haznesinin

70)“-le / -la” eki aşağıdakilerin hangisinde “Havaların ısınmasıyla sobalar kaldırıldı.” cümlesindekiyle aynı anlamda kullanılmıştır?

- a) Öğrenciler anlatılanları ilgiyle dinlediler.
- b) Erzurum’la Erzincan arası 180 kilometredir.

c) Kapıların açılmasıyla itiş kakış herkes içeri doluştu.

- d) O kadar servetle yine de o ihaleyi alamadı.
- e) Birinci sınıf öğrencileri genellikle anneleriyle okula gelirler.

71) Aşağıdaki dil özelliklerinden hangisi Ural-Altay dillerinin benzerliklerinden biri değildir?

- a) İsimlerin çekiminde mülkiyet eki kullanılır.
- b) Bu dillerde gramatik cinsiyet yoktur.
- c) Bağlar yerine fiil şekilleri kullanılır.

d) Sayı sözlerinden sonra çokluk eki kullanılır.

- e) Soru eki mevcuttur.

72)Bir dilin bilinmeyen bir zamanda kendisinden ayrılan ve yeni bir dil olma yolu tutan kolu aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Şive
- b) Ağız
- c) Lehçe**
- d) Fonem
- e) Dizim

73) Aşağıdakilerden hangisi yazı dilinin özelliklerinden biri değildir?

- a) Konuşma diline göre yapay bir özelliği vardır.
- b) Kuralları konuşma diline göre daha sıkıdır.
- c) Bir ülkede bir yazı dili vardır.

d) Bir yöreye, bölgeye has özellikler barındırabilir.

- e) Etki alanı konuşmaya göre daha geniştir.

74)Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde mecazlı bir söyleyiş yoktur?

- a) Ay var yılı besler, yıl var ayı beslemez.
- b) Açık yaraya tuz ekilmez.
- c) Ak gün ağartır, kara gün karartır.
- d) Âlim unutmuş, kalem unutmamış.

e) Dost ile ye iç, alışveriş etme.

75)Edebiyatın ana malzemesi ; dolayısıyla dil gibi edebiyat da hem unsuru hem de taşıyıcısıdır. Cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

a) dildir-kültürün

- b) kültüredür-dilin
- c) kültüredür-toplumun
- d) sanattır-sanatın
- e) duygudur-estetğin

76)Aşağıdakilerin hangisinde Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri doğru olarak verilmiştir?

- a) Hint-Avrupa dilleri ailesinin Hint koluna girer.
- b) Hami-Sami dilleri ailesinin Sami koluna girer.
- c) Bantu dilleri ailesine girer.

d) Ural-Altay dilleri grubunun Altay dilleri kolunda yer alır.

- e) Çin-Tibet dilleri ailesinin Tibet koluna girer.

77)Dil bilimcilere göre dünya üzerinde günümüzde yaklaşık olarak’den fazla dil konuşulmaktadır? Cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

a) 3000

- b) 4000
- c) 5000
- d) 1000
- e) 2000

78)Türk dili tarihinde en erken dönem, aşağıdaki adlandırmalardan hangisiyle yapılır?

- a) Orta Türkçe Dönemi
- b) Altay Dil Birliği Dönemi**
- c) Ana Türkçe Dönemi (Proto-Türkçe)
- d) İlk Türkçe Dönemi
- e) Eski Türkçe Dönemi

79) Aşağıdakilerin hangisinde "Türkçedeki ünsüzlerin sınıflandırılması" yanlıştır?

- a) Ön damak ünsüzleri: g, k, l, r, y
- b) Dudak ünsüzleri: b, p, m
- c) Arka damak ünsüzleri: ğ
- d) Diş-dudak ünsüzleri: f, v, c**
- e) Gırtlak ünsüzü: h

80) bir dilin en yeni zamanda ayrılmış ve farklılıkların sadece seste görüldüğü koludur. Cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

a) Ağız

- b) Argo
- c) Terim
- d) Lehçe
- e) Şive

81)I. Farklı coğrafyalarda yaşamış olmaları

II. Savaşlar

III. Göçler

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Türklerin tarih boyunca birçok alfabe kullanmalarının temel nedenlerinden biridir?

- a) Yalnız I
- b) I, II ve III**
- c) I, ve III
- d) I ve II
- e) Yalnız II

82) Aşağıdakilerden hangisi dilin özelliklerinden biri değildir?

- a) Dil bir gizli antlaşmalar sistemidir.
- b) Uzunca bir zamanda oluşmuştur.
- c) Dil canlı bir organizma gibi doğar, yaşar ve özen gösterilmezse ölür.
- d) Anlaşmayı sağlar.
- e) Her dilin üretim yeteneği sınırlıdır.**

83) Türkiye Türkçesinin yazı dili aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Konya ağzı
- b) Erzurum ağzı
- c) Ankara ağzı
- d) İstanbul ağzı**
- e) Gaziantep ağzı

84) Aşağıdakilerden hangisi Karahanlı Türkçesi Dönemi'ne ait eserlerden biri değildir?

- a) Atebetü'l-Hakayık
- b) Dîvân-ı Hikmet
- c) Dîvânü Lûgati't-Türk
- d) Kutadgu Bilig
- e) Kısasü'l-Enbiya**

85)Aşağıdakilerden hangisinde Türkiye'de Altayistik bilim kolunda çalışma yapan bilim adamlarından üçü birlikte verilmiştir?

- a) Şinasi Tekin, Ahmet Temir, Muharrem Ergin
- b) Osman Nedim Tuna, Osman Fikri Sertkaya, Hayati Develi
- c) Ahmet Temir, Osman Nedim Tuna, Talat Tekin**
- d) Muharrem Ergin, Şinasi Tekin, Osman Fikri Sertkaya
- e) Osman Fikri Sertkaya, Yavuz Karttallıoğlu, Muharrem Ergin

86) Aşağıdakilerden hangisi konuşma dilinin özelliklerinden biri değildir?

- a) Yazı diline göre daha doğal bir özelliği vardır.
- b) Bir ülkede birden çok konuşma dili olabilir.
- c) Etki alanı yazı diline göre daha geniştir.
- d) Kuralları yazı diline göre daha esnektir.
- e) Bir toplumun dil özelliklerinin genel kurallarını içerir.**

87)Aşağıdakilerden hangisi ses organlarından biri değildir?

- a) Ağız
- b) Gırtlak
- c) Göz**
- d) Damak
- e) Diş

88)Topraktandır cümle beden,

Nefsini öldür ölmeden,

Böyle emretmiş yaradan,

Sen kalemsin ben uç muyum?

Bu dizelerde aşağıdaki ses olaylarından hangisi yoktur?

- a) Ünsüz yumuşaması
- b) Ünsüz benzeşmesi
- c) Ulama
- d) Ünlü daralması**
- e) Ünlü düşmesi

89) Türkçede renk ve akrabalık kavramlarının geniş bir yelpazede olması aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

- a) Ses kuralları ve ses diziminin matematiksel olduğunu
- b) Sahip olduğu kelime sayısının fazlalığını
- c) Kalıplaşmış sözlerin çok olduğunu
- d) Türkçenin köklü bir geçmişe ve deneyime sahip olduğunu**
- e) Birçok lehçe ve ağza sahip olmasını

90)Aşağıdakilerin hangisinde “-ler / -lar” eki eklendiği sözcüğü çoğul anlamlı yapmamıştır?

- a) Sınavlar başlayalı iki hafta oldu.
- b) Bizler her daim emrinize hazırız.**
- c) İnsanlar her şeyin en iyisine layıktır.
- d) Bu işçiler mi bu işi yapacaklarmış?
- e) İnsanları iyi veya kötü diye sınıflandırmak yanlıştır.

91)Eski Türkçe Dönemi'nin dil, kültür ve edebiyat özelliklerini başarılı bir şekilde yansıtan ve Türk yazı dilinin başlangıcı olarak kabul edilen eser aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Şaman Yazıtları
- b) Uygur Yazıtları
- c) Budizm Yazıtları
- d) Orhun (Göktürk) Yazıtları**
- e) Türkmen Yazıtları

92)En temel ihtiyaçları karşılayan kelimeler, başta organ isimleri olmak üzere yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek gibi kavramlar; akrabalık adları, sayılar ve maddi ve manevi kültür içine giren çeşitli kavramlar bu başlık altında incelenir.

Sözü edilen başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Alt Söz Varlığı
- b) Argo Söz Varlığı
- c) Üst Söz Varlığı
- d) Temel Söz Varlığı**

e) İnce Söz Varlığı

93) Bazı araştırmacılar insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliğin zekâ ve düşünme yeteneği olduğunu, zekâ ve düşünme yeteneğinin insanın benliğinin oluşmasını sağlayan ögeler ve bu ögelerin oluşturduğu duygu ve düşüncelerin dışarı aktarımında en büyük yardımcının olduğunu belirtmektedirler.

Cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- a) kültür
- b) sanat
- c) dil**
- d) din
- e) bilim

94) Aşağıdakilerin hangisinde birleşik fiilin yazımı yanlıştır?

- a) Bu maçta da iki gol yedi.
- b) Bunu yapamayacağını zannediyordum.
- c) Bizi umutsuz günlere sevk etti.
- d) Her şeyi kendine dert etme.

e) Hastayı başka yere nakil ettiler.

95) Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin bilinmeyen bir zamanda ayrılan ve yeni bir dil olma yolu tutan lehçelerinden biridir?

- a) Kırım Türkçesi
- b) Yakutça**
- c) Irak Türkmen Türkçesi
- d) Gagavuz Türkçesi
- e) Azerbaycan Türkçesi

96) "İlk insanlar, çevrelerindeki sesleri taklit etme yoluyla ilk ve ilkel dilleri ortaya çıkarmışlardır." düşüncesini destekleyen dil görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Doğuşancı Görüş
- b) Deneyimci Görüş**
- c) Antropolojik Görüş
- d) Teolojik Görüş
- e) İlahiyatçı Görüş

97) Kültür ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) Bireye çevreyi ve şartları değiştirme gücü verir.
- b) Geçmişten günümüze kadar gelen somut değerlerin bütünüdür.**
- c) Zamanın oluşturduğu ihtiyaçların sentezidir.
- d) İnsanların yaşama şekillerinin bütününe verilen isimdir.
- e) Nesillerden her birinin geçmişe dair bilgilerini canlı tutar.

98) Aşağıdaki dillerden hangisi Ural-Alтай dillerinden biri değildir?

- a) Moğolca
- b) Fince

- c) Tunguzca
- d) Mançuca
- e) Arapça**

99) Aşağıdakilerden hangisi Türklerin tarih boyunca kullandığı alfabelerden biri değildir?

- a) Çin Alfabeti
- b) Uygur Alfabeti
- c) İbrani Alfabeti
- d) Japon Alfabeti**
- e) Soğd Alfabeti

100) Türkçe aşağıdaki dillerden hangisiyle en çok benzerlik gösteren dildir?

- a) Farsça
- b) Hintçe
- c) Moğolca**
- d) Habeşçe
- e) Arapça

101) Eski Türkçe Dönemi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) Ana Türkçe Dönemi'nden sonra gelen ve Türkçenin yazılı metinlerle bilinen en eski devresidir.
- b) Bu dönem Türkçenin işlek bir yazı dili olarak kullanıldığının ispatı olabilecek en eski dönemdir.
- c) Türk dilinin bilinen en eski yazılı belgelerinin bulunduğu devreyi oluşturmaktadır.
- d) Bu dönemde Türk toplulukları Ön Afrika ve Avrasya coğrafyasına yayılmaya başlamışlardır.**
- e) Bu döneme ait yazılı belgeler incelendiğinde, yazı dili tarihinin, edebî dil olarak çok eskilere kadar gittiği açıkça görülmektedir.

102) Aşağıdakilerin hangisinde "zor durumda kalmak" anlamında bir deyim kullanılmıştır?

- a) Aldığı bu haberle etekleri zil çalacaktır.
- b) O kadar yürüdük ki ayaklarımıza kara sular indi.
- c) Haberi alınca havalara uçtu.
- d) Sorular o kadar zordu ki alnında boncuk boncuk terler birikmişti.
- e) Yine iki ayağımı bir pabuca soktular.**

103) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sert ünsüz yumuşamasına uğrayan bir kelime yoktur?

- a) Yaz tatilinde oldukça dinlendik.**
- b) Bu işten umudum kesildi.
- c) Kitabımı çantama yerleştirdim.
- d) Soğuğa karşı tedbirli olmalıyız.

e) Ayağını masanın köşesine vurdu.

104)Aşağıdakilerden hangisinde “dil” kavramı diğerlerinden farklı anlamda kullanılmıştır?

a) Türk dili, İngiliz dili

b) Nedim’in dili, Yahya Kemal’in dili

c) Gemici dili, tıp dili, argo

d) Çocuk dili, din dili

e) Tanzimat dili, Divan dili

105)Aşağıdakilerden hangisi dilin türeyişi ile ilgili olarak ortaya atılan görüşlerden biri değildir?

a) Doğuşancı Görüş

b) İlahiyatçı Görüş

c) Metafizik Görüş

d) Deneyimci Görüş

e) Antropolojik Görüş

106)Şimdi bir rüzgâr geçti buradan.

Koştum ama yetişemedim.

Sorsaydım söylerdi herhâlde.

Soramadım.

“Yetişmek” kelimesi aşağıdakilerin hangisinde bu dizelerdeki anlamıyla kullanılmıştır?

a) Çocuğun boyu bana yetişti.

b) Bu proje yarına yetişmeli.

c) Arkadan bize laf yetiştiriyordu.

d) Otobüse son dakikada yetişebildim.

e) Tam bir asker olarak yetiştirildi.

107)Aşağıdakilerin hangisinde tamlayan eki diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

a) Toplantının gündemini merak ediyorlardı.

b) İstedığınız ne varsa hepsi sizin olsun.

c) Herkes maçın sonucunu merak ediyordu.

d) Yalancının mumu bu defa yatsıya kadar bile yanmadı.

e) Kitabın arkasında güzel bir yazı vardı.

108)“-den” eki aşağıdaki cümlelerin hangisinde karşılaştırma görevinde kullanılmıştır?

a) Doktor olan oğlundan kötü haber geldi.

b) Gün boyunca uykusuzluktan öldüm.

c) Gelecekte ışıktan hızlı ulaşım araçlarını da yapacaklar.

d) Gelecek yıl üniversiteden ayrılmayı düşünüyorum.

e) Soru kitapçıkları yayınevinden gelmiş.

109) Aşağıdakilerden hangisi Ortak Türkçe Dönemi’nde oluşan yazı dillerinden biri değildir?

a) Karahanlı Türkçesi

b) Eski Anadolu Türkçesi

c) Göktürk Türkçesi

d) Kıpçak Türkçesi

e) Harezmi Türkçesi

110)Dil ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

a) Çağımızda yaşanan önemli değişimler dilin önemini daha da artırmıştır.

b) Dil, insanın geleceğe kalma arzusunun ürünüdür.

c) Dil, günümüzde pek çok araştırmanın konusu olmaya devam etmektedir.

d) Teknolojik gelişmelerle birlikte dilin sınırlandırıcı etkisi giderek azalmaktadır.

e) Dilin, millî kimliğin inşasında önemli bir rolü vardır.

<https://t.me/acikogretimataaof>

<https://t.me/pdfsorular>

Bu Dersler 1 – 7 üniteler için

17.11.2021

Başarılar Dilerim

TÜRK DİLİ I – 2020 – 2021 ONLINE FİNAL SINAV SORULARI

- 1) Ülkemizde yazım kurallarını belirleme ve yazım kılavuzu hazırlama görevi yasa ile aşağıdakilerden hangisidir ?
- A) Türk Dil Kurumu
B) Kültür Bakanlığı
C) Radyo Televizyon Üst Kurulu
D) Milli Eğitim Bakanlığı
E) Basın İlan Kurumu
- 2) Aşağıdakilerden hangisi diller arası etkileşimle ilgilidir ?
- A) Anadilde yasmak
B) Anadilde konuşmak
C) Kendi dilinde sınavlara girmek
D) Anadilde sözcük ezberlemek
E) Diller arası sözcük alışverişi
- 3) “Onu dün akşam sahil yolunda koşarken gördüm.” cümlesinde altı çizili bölüm cümlelerin hangi ögesidir ?
- A) Cümle dışı öge
B) Dolaylı tümleş
C) Zarf tümleci
D) Nesne
E) Özne
- 4) “Üniversiteye beş yıl önce Muğla’dan gelmişti.” cümlesinde altı çizili bölüm cümlelerin hangi ögesidir ?
- A) Özne
B) Cümle dışı öge
C) Zarf tümleci
D) Nesne
E) Dolaylı tümleş
- 5) Bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dilbilgisi terimi.....
- A) imla
B) söyleyiş
C) yazım
D) ezgi
E) tonlama
- 6) Türk yazı dillerinden biri olan Halaçça hangi ülke sınırları içerisinde konuşulmaktadır ?
- A) Batı Trakya
B) Afghanistan
C) Ukrayna
D) İran
E) Moldova
- 7) Bir dildeki söz varlığını oluşturan temel öge aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Deyimlerin sayısı
B) Atasözlerinin sayısı
C) Anlatım gücü
D) Mecazi anlatımlar
E) Sözcüklerin bütünü
- 8) Konuşma seslerini özellikleri, türleri, sözcüklerdeki sıralanışları, görevleri ve uğradıkları değişimler açısından araştıran, sınıflandıran ve herhangi bir kurama dayalı olmayan, genellikle fiziksel yönleri ağır basan dil bilgisi dalına denir.
Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
- A) Ses olayı
B) Söz dizimi
C) Ses uyumu
D) Ses bilgisi
E) Cümle bilgisi

9) X

- I. Türkçe, Ural-Alтай dil ailesinin Ural koluna mensup kabul edilir.
- II. Türkçenin ilk yazılı belgesi M.S. 687-692 yıllarına tarihlenen Çoyr yazıdır.
- III. Türkçenin ilk yazılı izlerine SÜmerlerden kalan tabletlerde rastlanır.
- IV. Türkçenin bilinmeyen zamanlarda Kuzey ve Doğu Türkçesi olarak iki kola ayrıldığı benimsenir.
- V. Türklerin en az M.Ö. 2500'lerde Türkiye'nin kuzey bölgesinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkçenin yeri ve yaşı ile ilgili yukarıdaki bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) I – III
- B) I – V
- C) II – III
- D) II – IV**
- E) IV -V

10) **Lehçe ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır ?**

- A) **Ağız teriminin yerine de kullanılabilir.**
- B) Sözlü geleneklerine dayalı diyalektler, ölçünleştirme işlemlerine tabi olmadıklarından daha doğaldır.
- C) Köken ve tarihsel gelişim bakımından ölçünlü diyalektler kadar eski olabilir.
- D) Lehçelerde, ses, şekil ve kelime ayrılıkları çok azdır.
- E) Eski Yunanca ortak dil kelimesinden gelişmiştir.

11) 11)

- I. MS 5. – 10. Yüzyıllarda varlığını sürdürmüştür.
- II. Uygur dönemi bu dönem içinde yer alır.
- III. Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri bu döneme aittir.
- IV. Göç Destanı, bu döneme ait en bilinen eserlerdendir.

Yukarıda özellikleri verilen Türkçenin tarihi dönemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuzey Türkçesi Dönemi
- B) Orta Türkçe Dönemi
- C) Yeni Türkçe Dönemi
- D) Çağatay Türkçesi Dönemi
- E) **Eski Türkçe Dönemi**

12) **Türk Dil Kurumu'nın kuruluş tarihi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir ?**

- A) **12 Temmuz 1932**
- B) 11 Aralık 1936
- C) 7 Kasım 1935
- D) 10 Mart 1933
- E) 24 Aralık 1934

13) 13)

- I. Ünlü harfler sayıca daha azdır.
- II. 29 harften oluşmaktadır.
- III. Bir ayırıcı işaret bulunmaktadır.
- IV. Ünsüz harfler “ a “ ünlüsü ile okunur.
- V. Sadece j harfi kelime başında bulunmaz.

Türk alfabe sistemi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur ?

- A) **I – II**
- B) I – V
- C) II – III
- D) III – IV
- E) IV – V

14) Aşağıdakilerden hangisi fiil kök ve gövdelerinden kurulu ikilemeye örnektir?

- A) deredden tepeden konuşmak
- B) uslu uslu oturmak
- C) dilden dile dolaşmak
- D) için için yanmak
- E) dönüp dönüp bakmak

15) “ İçtenlik onun yazılarının en temel özelliği idi.”

Cümlesindeki yapım eki alan sözcükler aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru verilmiştir?

- A) İçtenlik - yazılarının
- B) Onun – temel
- C) Temel - yazılarının
- D) İçtenlik – öz
- E) İçinde - özelliği idi

16) Aşağıdaki ilişki sözlerinden hangisi iki kişi sohbet ederken üçüncü bir kişinin iyiliğinden söz edilecekse kullanılır?

- A) Hızır yoldaşın olsun.
- B) Uğurunuz açık olsun.
- C) Sizden iyi olmasın.
- D) Uğurlar olsun.
- E) Aydınlık içinde kalasın.

17) “ Bu kuram kaynağını ilkel insanlara dayandırmaktadır. Onlara göre dilin temeli, insanın ilkel coşkularının bilinçsiz anlatımlarıdır. Yani dil; insanların sevince, üzülmeye, yorulma, rahatlama, korkma, şaşırma vb. gibi durumlarda istem dışı çıkardıkları seslerden oluşmuştur.”

Dilin doğuşunu yukarıdaki gibi açıklayan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Etkileşim kuramı
- B) Ding dong kuramı
- C) Ünlem kuramı
- D) Yansıma kuramı
- E) Güneş dil kuramı

18) Tazminat Fermanı ile birlikte Batı’ya yöneliş, Türkçenin söz varlığında hangi dilin etkisini başlatmıştır?

- A) Arapça
- B) Çince
- C) Farsça
- D) İngilizce
- E) Fransızca

19) Aşağıdakilerden hangisi Türkçe deyimlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Gerçek anlamından az çok farklı bir anlam taşımaktadır.
- B) Çekici ve etkileyici bir anlatıma sahip kalıplaşmış sözlerdir.
- C) En az iki sözcükten kurulmuştur.
- D) Türkçedeki deyimlerin büyük bir kısmı yargı bildirir.
- E) Anonim ürünlerdir.

20) Aşağıdakilerden hangisi Sarı Uygur Türkçesinin konuşulduğu ülkedir?

- A) Moldova
- B) Türkiye
- C) Almanya
- D) Moğolistan
- E) Çin

21) Aşağıdaki cümlelerden hangisinde soru anlamı zamirle sağlanmıştır?

- A) Sen bu kitapların hangisini okudun?
- B) Seni, ne zaman almaya gelelim?
- C) Son sınavdaki sorular çok mu zordu?
- D) Kerem’in niçin gittiğini biliyor musun?
- E) Çocuklar parayı nerede harcamışlar?

22) (I) Türkçedeki ünlüler de ünsüzler de, kendinden önce ve sonraki ünlü ve ünsüzlerden nitelik ve nicelik bakımından etkilinirler. (II) Türkçede en temel ünlü ses olarak /a/ kabul edilir. (III) Türkçede en zayıf ünlü /ı/ ünlüsüdür. (IV) Türkçe kökenli sözlerde birincil uzun ünlü çoktur. (V) Ağızlarda, yörelere göre değişen çok sayıda ünlü vardır.

Türkçedeki ünlülerle ilgili numaralanmış ifadelerden hangisinde bilgi yanlıştır ?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

23) “ Çiziktirmek” sözcüğünün kökü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) çiz
- B) çizi
- C) çizik
- D) çiziktir
- E) çiziktirme

24) “ evcil, tatsız, başkan, gözde, yöntem, yüzey, önem” örneklerinde bulunan yapım ekleri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Addan ad yapma ekleri
- B) Eylemden eylem yapma ekleri
- C) Ad çekim ekleri
- D) Eylemden ad yapma ekleri
- E) Addan eylem yapma ekleri

25) Aşağıdakilerden hangisi Atatürk’ün Türkçe’ye kazandırdığı geometri terimlerinden biri değildir?

- A) Üçgen
- B) Teğet
- C) Yüzey
- D) Algoritma
- E) Düşey çizgi

26) Aşağıdakilerin hangisi Oğuz Türkçesi grubunda yer almaz?

- A) Gagauzca
- B) Azerice
- C) Tatarca
- D) Türkiye Türkçesi
- E) Türkmence

27) Kendi doğrularına sınırsız bir insandı babam.

Aşağıdakilerden hangisi yüklemnin yerine ve türüne göre yukarıdaki cümleyle özdeştir?

- A) Birden, bir ışık sağdan, bir ışık soldan çıkar.
- B) Sanki onu attı su Nuh’un kurtuluş teknesine.
- C) Lanetlenir mi bana şahit olur diye zaman?
- D) Mecnun’u alıp götürdü bu bunaltıcı hortum.
- E) Bir yıldırım çarptı doğa.

28) “ Bir lokma bile yemeden sofradan kalkıp gitti.” cümlesinde altı çizili bölüm cümlelerin hangi ögesidir?

- A) Özne
- B) Zarf tümleci
- C) Nesne
- D) Cümle dışı öge
- E) Dolaylı tümleş

29) Atasözleriyle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Atasözlerinde bazı sözcükler değiştirilebilir.
- B) Atasözlerinde gereksiz görülecek bir sözlüğe rastlanmaz.
- C) Atasözleri genellikle bir ya da iki cümledir.
- D) Atasözlerinde kısalık belirgin bir kuraldır.
- E) Atasözleri ağızdan ağıza nakledilmekten dolayı kalıplaşırlar.

30) Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde dış ünsüzleri birlikte ve doğru verilmiştir?

- A) f,v
- B) c,ç,j,ş
- C) b,p,m
- D) h
- E) d,n,s,t,z

31) Aşağıdakilerden hangisi Anadolu'da yaşayan Rumlardan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür?

- A) bando
- B) efendi
- C) damacana
- D) antika
- E) madalya

32) Aşağıdakilerden hangisi ikilemelerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Türkçe sözcüklerden yapılan ikilemelerin çoğu özel adlarla kurulur.
- B) Fil kök ve gövdelerinden de birtakım eklerle ikilemeler oluşturulabilir.
- C) Anlam inceliğini sağlamada ikilemeler etkili olabilir.
- D) İkilemeler kullanılırken uyaklı yapılar ortaya çıkabilir.
- E) İkilemeler söylenen sözün kabul edilirlilik derecesini yükseltebilir.

33) 33)

- I. Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri Eski Türkçe döneminden kalmalıdır.
- II. Orta Türkçe Dönemi, kaynaklarda Köktürk-Uygur Dönemi olarak da adlandırılır.
- III. Türkçe çok erken devirlerde Eski Doğu Türkçesi ve Eski Batı Türkçesi olarak ikiye ayrılır.
- IV. Türkçenin ilk dönemi olarak Hun Dönemi Kabul edilmektedir.
- V. Kutadgu Bilig, Karahanlı döneminin en önemli eserlerindendir.

Türkçenin tarihi dönemleriyle ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri yanlıştır?

- A) I – II
- B) II – III
- C) II – V
- D) III – IV
- E) IV – V

34) kirpik > kiprik / tiş > diş örneklerinde görülen ses olayları sırasıyla hangi seçenekte doğru verilmiştir ?

- A) Ötümlüleşme – süreksizleşme
- B) Benzeşme – göçüşme
- C) Ötümsüzleşme – benzeşme
- D) Süreklileşme – göçüşme
- E) Göçüşme – ötümlüleşme

35) 35)

- I. Kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.
- II. Dönemin sonlarında Türkçe, üç ayrı yazı dili halinde gelişmeye başlamıştır.
- III. Bu dönem edebiyatında Çin kültürü etkili olmuştur.
- IV. İslam dilinin Türkler arasında hakim duruma gelmesi dili de etkilemiştir.
- V. Bu dönem X. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür.

Orta Türkçe Dönemi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur ?

- A) I – II
- B) II – III
- C) II – IV
- D) III – IV
- E) III – V

36) Türkçenin en çok sözcük verdiği dil aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) Sırpça
- B) Arnavutça
- C) Romence
- D) Rusça
- E) Macarca

37) “ Türkçe, dile getirilmesi en güç olan, ayrıntı sayılabilecek kavramları son derece canlı imgelerle anlatan, söz fırcasıyla insan zihninde canlı resimler çizebilen güçlü bir dildir.”

Yukarıda verilen bu cümle Türkçenin hangi özelliğini vurgulamaktadır?

- A) Türk dilinin tarihi zenginliği
- B) Türk dilinin coğrafi yaygınlığını
- C) **Anlatım gücünün fazla olmasını**
- D) Somut kelimelerin zenginliği
- E) Soyut kelimelerin zenginliği

38) “ atmak “ sözcüğündeki ünlünün özellikleri aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Yuvarlak, art ve dar ünlüdür.
- B) **Art, düz ve geniş ünlüdür.**
- C) Art, dar ve geniş ünlüdür.
- D) Yuvarlak, ön ve dar ünlüdür.
- E) Ön, düz ve dar ünlüdür.

39) “ Babanın sanatı oğula mirastır.”

Atasözünde kaç tane bağımlı biçim birim vardır ?

- A) 1
- B) 2
- C) **3**
- D) 4
- E) 5

40) Aşağıdakilerden hangisi dilleri etkileyen bir etmen değildir?

- A) Yabancı adlar verilen yerleşim birimlerinde yaşamak
- B) Kültürler arasındaki sınırların ortadan kalkması
- C) **İletişim araçlarının gelişmesi**
- D) **Sanal ortamdaki sınırsız erişim imkanı**
- E) Kite iletişim araçlarını uydular aracılığıyla dünyanın her yerini kapsama alanlarına alması

41) “Dillerin kendilerine ait kök sözcük sayıları da zaten son derece sınırlıdır. Diller bu durumdan kurtulmak, varlık ve oluşları ifade edebilmek için kendi yapılarına göre yeni yollar geliştirmişlerdir. Eklemeli dillerin geliştirdiği yolların en başta geleni, sözcük köküne değişik yapım ekleri getirerek yeni durum, varlık ve kavramları karşılamaya çalışmaktır.”

Yukarıdaki açıklama dilin hangi özelliği ile ilgilidir ?

- A) Ekleme
- B) **Türetme**
- C) Birleştirme
- D) Alıntılama
- E) İlişkilendirme

42) İnsanın kendisi, ailesi, yakınları, içinde yaşadığı toplum, milleti, dindaşları ya da bütün insanlık için inandığı Tanrı'dan yardım istemesi, sağlık, mutluluk, refah ve huzur arzusunu bildirmek üzere yaratıcısına hitap etmesi, seslenmesine ne ad verilir?

- A) **Alkış**
- B) Şive
- C) Kargış
- D) İlişki sözleri
- E) Ağız

43) İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

44) Dilin doğuşunu insanın duygularını ifade etmesiyle ilişkilendiren kuram aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

45) Dilin kökenini insanların çalışırken yaptıkları iş birliği aracılığıyla açıklayan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

46) Dilin doğuşunu insanın güneş karşısındaki duygularını dile getirdiği a/ağ seslerine bağlayan kuram aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) Din Dong Kuramı
- B) Etkileşim Kuramı
- C) Ünlem Kuramı
- D) Günel Dil Kuramı
- E) Yansıma Kuramı

47) “ Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.”

Cümlesinde altı çizili bölüm cümlenin hangi ögesidir?

- A) Nesne
- B) Dolaylı Tümleç
- C) Cümle dışı öge
- D) Zarf tümleci
- E) Özne

48) “ Ah sen yokken biz burada ne günler geçirdik! ” cümlesi aşağıdaki cümle türlerinden hangisine örnektir?

- A) Devrik cümle
- B) Emir cümlesi
- C) Olumsuz cümle
- D) Ünlem cümlesi
- E) Soru cümlesi

49) X

- I. Atebetü'l-Hakayık
- II. Mukaddimetü'l-Edeb
- III. Muhakemetü'l-Lügateyn
- IV. Divanü Lügati't-Türk
- V. Nehcü'l-Feradis

Yukarıdakilerden hangileri Karahanlı Türkçesi dönemimde yazılmış eserlerdir?

- A) III – V
- B) II – III
- C) I – II
- D) I – IV
- E) III – IV

50) Aşağıdakilerden hangisi argonon genel ilkelerinden biri değildir ?

- A) Eski sözlüklerden ve ağız unsurlarından yararlanma
- B) Yabancı kökenli sözcükler kullanma
- C) Örtülü sözler kullanma
- D) Hayvanları ve eşyaları konuşturma
- E) Genel dildeki sözcükleri biçimine uygun kullanma

51) “ yasaklayıcılık “sözcüğünün tabanı aşağıdakilerden hangisidir ?

- A) yasaklayıcı
- B) yas
- C) yasakla
- D) yasak
- E) yasa

52) Aşağıdakilerden hangisi Türkçe’den dünya dillerine geçen sözcüklerden biri değildir?

- A) Dolma
- B) Sarma
- C) Lamba
- D) Ocak
- E) Kazan

53) Toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların, daha çok toplum dışı olarak algılanan ve damgalanmış grupların, toplumun diğer kesimlerinden ayrılmak veya gizlenmek içgüdüsüyle kendilerine sözcük ve deyimlerle oluşturdukları konuşma sistemine ne ad verilir ?

- A) kültür dili
- B) resmi dili
- C) alıntı
- D) argo
- E) edebi dil

54) Dinleyici üzerinde baskı oluşturmamak ve istenilen işi yapıp yapmamak konusundaki özgürlük alanını daha geniş tutmak amacıyla gerçekleştirilen stratejileri içine alan, konuşur ve dinleyici arasındaki toplumsal mesafenin fazla olduğu durumlarda kullanılan dil ve toplum bağlamındaki dil stratejisine ne ad verilir ?

- A) Negatif nezaket
- B) Bağdaştırma
- C) Örtük nezaket
- D) Pozitif nezaket
- E) Kolektif nezaket

55) “ Kazandığını öğrenince sevinçten havalara uçtu.”

Cümlesinde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Yaklaşma durumu eki
- B) Zarf fiil eki
- C) Addan eylem yapma eki
- D) Çokluk eki
- E) Eylemden ad yapma eki

56) Aşağıdaki ikilemelerden hangisi diğerlerinden farklı bir yolla oluşturulmuştur?

- A) Ayan beyan
- B) Hay hay
- C) Ecir sabır
- D) Rica minnet
- E) Hal hatır

57) “ Stres sizi yönetmesin, sizin stresi yönetin.” Cümlesi aşağıdaki cümle türlerinden hangisine örnektir?

- A) Ünlem cümlesi
- B) Soru cümlesi
- C) Olumsuz cümle
- D) Emir cümlesi
- E) Devrik cümle

58) Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin iç zenginlikleri arasında yer almaz?

- A) İlişki ve nezaket sözlerinin yoğunluğu
- B) Diğer dilleri etkileme gücü
- C) Söz varlığının genişliği
- D) Coğrafi yaygınlığı
- E) Tarihsel derinliği

59) 59)

- I. Bir bakıma aynı dilin çatısı altındaki değişkenlerin ortak dilidir.
- II. Genel olarak yazılı dil, edebi dil vb. şekilde de adlandırılan üst dildir.
- III. Resmi ortamlarda kullanılan dildir.
- IV. Genellikle örgün ve kitle iletişim araçları aracılığıyla bir tür yardımcı dil olarak edinilir.

Yukarıda özellikleri verilen dil türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yapay dil
- B) Bölgesel dil
- C) Ölçünlü dil
- D) Diyalekt
- E) Jargon

60) Aşağıdakilerden hangisi bir yazım kılavuzunda bulunmaz?

- A) kısaltmaların yazımı
- B) özel adların yazımı
- C) sözlerin anlamı
- D) sözlerin yazımı
- E) yazım kuralları

61) Ova sözcüğü ile doğadaki ova arasında bir ilişki yoktur. Bu durumun bütün dillerde aynı olması dilin aşağıdaki özelliklerden hangisi ile ilişkilidir ?

- A) İlkel dil, gelişmiş dil ayrımı yoktur.
- B) Dil, toplumsal katmanlara göre değişir.
- C) Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterlidir.
- D) Dil bir sistemdir.
- E) Dilde nedensizlik ilkesi esastır.

62) “ mozail, reel, koordinasyon “ gibi sözcüklerin Türkçe olmaması aşağıdaki ses özelliklerinden hangisi ile açıklanabilir?

- A) Türkçede birincil uzun ünlü yoktur.
- B) Türkçede birincil heceden sonra o/ö ünlüler bulunmaz.
- C) Türkçede ikiz ve üçüz ünlü yoktur.
- D) Türkçede aynı anda farklı hecelerde iki ünlü yan yana gelmez.
- E) Türkçede artık-önlük uyumu vardır.

63) Grek alfabesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur ?

- A) İlk ismami eserler bu alfabe ile yazılmıştır.
- B) Bu alfabe ile yazılan çok sayıda metin vardır.
- C) Hindistan kökenli bir yazı sistemidir.
- D) Türkler tarafından çok benimsenmemiştir.
- E) Daha çok Budist Uygurlar tarafından kullanılmıştır.

TÜRK DİLİ I – 2020 – 2021 ONLINE FİNAL SINAV SORULAR

1) Ülkemizde yazım kurallarını belirleme ve yazım kılavuzu hazırlama görevi yasa ile aşağıdakilerden hangisidir ?

Türk Dil Kurumu

2) Aşağıdakilerden hangisi diller arası etkileşimle ilgilidir ?

Diller arası sözcük alışverişi

3) “ Onu dün akşam sahil yolunda koşarken gördüm.” cümlesinde altı çizili bölüm cümlenin hangi ögesidir ?

Nesne

4) “ Üniversiteye beş yıl önce Muğla’dan gelmişti.” cümlesinde altı çizili bölüm cümlenin hangi ögesidir ?

Dolaylı tümleç

5) Bir sözcüğün ses, hece, ton, vurgu bakımından söylenme biçimi olarak tanımlanan dilbilgisi terimle.....

Söyleyiş

6) Türk yazı dillerinden biri olan Halaçça hangi ülke sınırları içerisinde konuşulmaktadır ?

İran

7) Bir dildeki söz varlığını oluşturan temel öge aşağıdakilerden hangisidir?

Sözcüklerin bütünü

8) Konuşma seslerini özellikleri, türleri, sözcüklerdeki sıralanışları, görevleri ve uğradıkları değişmeler açısından araştıran, sınıflandıran ve herhangi bir kurama dayalı olmayan, genellikle fiziksel yönleri ağır basan dil bilgisi dalına denir. Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir? **Ses bilgisi**

9)

I. Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin Ural koluna mensup kabul edilir.

II. Türkçenin ilk yazılı belgesi M.S. 687-692 yıllarına tarihlenen Çoyr yazıdır.

III. Türkçenin ilk yazılı izlerine Sümerlerden kalan tabletlerde rastlanır.

IV. Türkçenin bilinmeyen zamanlarda Kuzey ve Doğu Türkçesi olarak iki kola ayrıldığı benimsenir.

V. Türklerin en az M.Ö. 2500’lerde Türkiye’nin kuzey bölgesinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkçenin yeri ve yaşı ile ilgili yukarıdaki bilgilerden hangileri doğrudur? **II – IV**

10) Lehçe ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır ? **Ağız teriminin yerine de kullanılabilmektedir.**

11)

I. MS 5. – 10. Yüzyıllarda varlığını sürdürmüştür.

II. Uygur dönemi bu dönem içinde yer alır.

III. Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri bu döneme aittir.

IV. Göç Destanı, bu döneme ait en bilinen eserlerdendir.

Yukarıda özellikleri verilen Türkçenin tarihi dönemi aşağıdakilerden hangisidir?

Eski Türkçe Dönemi

12) Türk Dil Kurumu’nun kuruluş tarihi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir ? **12 Temmuz 1932**

13)

I. Ünlü harfler sayıca daha azdır.

II. 29 harften oluşmaktadır.

III. Bir ayırıcı işaret bulunmaktadır.

IV. Ünsüz harfler “ a “ ünlüsü ile okunur.

V. Sadece j harfi kelime başında bulunmaz.

Türk alfabe sistemi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur? **I – II**

14. Aşağıdakilerden hangisi fiil kök ve gövdelerinden kurulu ikilemeye örnektir?

dönüp dönüp bakmak

14)“ İçtenlik onun yazılarının en temel özelliği idi.” Cümlesindeki yapım eki alan sözcükler aşağıdakilerden hangisinde birlikte ve doğru verilmiştir? **İçtenlik – yazılarının**

15)Aşağıdaki ilişki sözlerinden hangisi iki kişi sohbet ederken üçüncü bir kişinin iyiliğinden söz edilecekse kullanılır? **Sizden iyi olmasın.**

16) “ Bu kuram kaynağını ilkel insanlara dayandırmaktadır. Onlara göre dilin temeli, insanın ilkel coşkularının bilinçsiz anlatımlarıdır. Yani dil; insanların sevince, üzülmeye, yorulma, rahatlama, korkma, şaşırma vb. gibi durumlarda istem dışı çıkardıkları seslerden oluşmuştur.” Dilin doğuşunu yukarıdaki gibi açıklayan kuram aşağıdakilerden hangisidir? **Ünlem kuramı**

17)Tazminat Fermanı ile birlikte Batı’ya yöneliş, Türkçenin söz varlığında hangi dilin etkisini başlatmıştır? **Fransızca**

18)Aşağıdakilerden hangisi Türkçe deyimlerin özelliklerinden biri değildir? **Türkçedeki deyimlerin büyük bir kısmı yargı bildirir.**

19)Aşağıdakilerden hangisi Sarı Uygur Türkçesinin konuşulduğu ülkedir? **Çin**

20)Aşağıdaki cümlelerden hangisinde soru anlamı zaimle sağlanmıştır? **Son sınavdaki sorular çok mu zordu?**

21)

I) Türkçedeki ünlüler de ünsüzler de, kendinden önce ve sonraki ünlü ve ünsüzlerden nitelik ve nicelik bakımından etkilenirler.

II) Türkçede en temel ünlü ses olarak /a/ kabul edilir.

III) Türkçede en zayıf ünlü /ı/ ünlüsüdür.

IV) Türkçe kökenli sözlerde birincil uzun ünlü çoktur.

V) Ağızlarda, yörelere göre değişen çok sayıda ünlü vardır.

Türkçedeki ünlülerle ilgili numaralanmış ifadelerden hangisinde bilgi yanlışı vardır? **IV**

22) “ Çiziktirmek” sözcüğünün kökü aşağıdakilerden hangisidir? **Çiz**

23) “ evcil, tatsız, başkan, gözde, yöntem, yüzey, önem” örneklerinde bulunan yapım ekleri aşağıdakilerden hangisidir? **Addan ad yapma ekleri**

24)Aşağıdakilerden hangisi Atatürk’ün Türkçe’ye kazandırdığı geometri terimlerinden biri değildir? **Algoritma**

25)Aşağıdakilerin hangisi Oğuz Türkçesi grubunda yer almaz? **Tatarca**

26)Kendi doğrularına sınıksı bir insandı babam. Aşağıdakilerden hangisi yüklemine yerine ve türüne göre yukarıdaki cümleyle özdeştir? **Bir yıldırım çarpıştı doğa.**

27)“ Bir lokma bile yemeden sofradan kalkıp gitti.” cümlesinde altı çizili bölüm cümleinin hangi ögesidir? **Zarf tümleci**

28)Atasözleriyle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır? **Atasözlerinde bazı sözcükler değiştirilebilir.**

29)Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde diş ünsüzleri birlikte ve doğru verilmiştir? **d,n,s,t,z**

30)Aşağıdakilerden hangisi Anadolu’da yaşayan Rumlardan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür? **Efendi**

31)Aşağıdakilerden hangisi ikilemelerin özelliklerinden biri değildir? **Türkçe sözcüklerden yapılan ikilemelerin çoğu özel adlarla kurulur.**

32)

I. Türkçenin bilinen ilk ve hacimli yazılı belgeleri Eski Türkçe döneminden kalmalıdır.

II. Orta Türkçe Dönemi, kaynaklarda Köktürk-Uygur Dönemi olarak da adlandırılır.

III. Türkçe çok erken devirlerde Eski Doğu Türkçesi ve Eski Batı Türkçesi olarak ikiye ayrılır.

IV. Türkçenin ilk dönemi olarak Hun Dönemi Kabul edilmektedir.

V. Kutadgu Bilig, Karahanlı döneminin en önemli eserlerindendir.

Türkçenin tarihi dönemleriyle ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri yanlıştır?

II – III

33) kırıpık > kiprik / tiş > diş örneklerinde görülen ses olayları sırasıyla hangi seçenekte doğru verilmiştir?

Göçüşme – ötümlüleşme

34)

I. Kendi içinde Köktürk ve Uygur dönemleri olmak üzere ikiye ayrılır.

II. Dönemin sonlarında Türkçe, üç ayrı yazı dili halinde gelişmeye başlamıştır.

III. Bu dönem edebiyatında Çin kültürü etkili olmuştur.

IV. İslam dilinin Türkler arasında hakim duruma gelmesi dili de etkilemiştir.

V. Bu dönem X. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür.

Orta Türkçe Dönemi ile ilgili yukarıdaki ifadelerden hangileri doğrudur? II – III

Türkçenin en çok sözcük verdiği dil aşağıdakilerden hangisidir? Sırpça

35) “ Türkçe, dile getirilmesi en güç olan, ayrıntı sayılabilecek kavramları son derece canlı imgelerle anlatan, söz fırçasıyla insan zihninde canlı resimler çizebilen güçlü bir dildir.” Yukarıda verilen bu cümle Türkçenin hangi özelliğini vurgulamaktadır? Anlatım gücünün fazla olmasını

36) “ atmak “ sözcüğündeki ünlünün özellikleri aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir? Art, düz ve geniş ünlüdür.

37) “ Babanın sanatı oğula mirastır.” Atasözünde kaç tane bağımlı biçim birim vardır ? 3

38) Aşağıdakilerden hangisi dilleri etkileyen bir etmen değildir?

Yabancı adlar verilen yerleşim birimlerinde yaşamak

39) “Dillerin kendilerine ait kök sözcük sayıları da zaten son derece sınırlıdır. Diller bu durumdan kurtulmak, varlık ve oluşları ifade edebilmek için kendi yapılarına göre yeni yollar geliştirmişlerdir. Eklemeli dillerin geliştirdiği yolların en başta geleni, sözcük köküne değişik yapım ekleri getirerek yeni durum, varlık ve kavramları karşılamaya çalışmaktır.” Yukarıdaki açıklama dilin hangi özelliği ile ilgilidir ? Türetme

40) İnsanın kendisi, ailesi, yakınları, içinde yaşadığı toplum, milleti, dindaşları ya da bütün insanlık için inandığı Tanrı’dan yardım istemesi, sağlık, mutluluk, refah ve huzur arzusunu bildirmek üzere yaratıcısına hitap etmesi, seslenmesine ne ad verilir? Alkış

41) İnsan dillerinin hayvan seslerinin taklidi esasına dayandığını ileri süren kuram aşağıdakilerden hangisidir?

Yansıma Kuramı

42) Dilin doğuşunu insanın duygularını ifade etmesiyle ilişkilendiren kuram aşağıdakilerden hangisidir ?

Ünlem Kuramı

43) Dilin kökenini insanların çalışırken yaptıkları iş birliği aracılığıyla açıklayan kuram aşağıdakilerden hangisidir?

Etkileşim Kuramı

44) Dilin doğuşunu insanın güneş karşısındaki duygularını dile getirdiği a/ağ seslerine bağlayan kuram aşağıdakilerden hangisidir ?

Günel Dil Kuramı

45) “ Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.” Cümlesinde altı çizili bölüm cümlenin hangi ögesidir? **Özne**

46)“ Ah sen yokken biz burada ne günler geçirdik! “ cümlesi aşağıdaki cümle türlerinden hangisine örnektir? **Ünlem cümlesi**

47)

I. Atebetü'l-Hakayık

II. Mukaddimetü'l-Edeb

III. Muhakemetü'l-Lügateyn

IV. Divanü Lügati't-Türk

V. Nehcü'l-Feradis

Yukarıdakilerden hangileri Karahanlı Türkçesi döneminde yazılmış eserlerdir?

I – IV

48) Aşağıdakilerden hangisi argonon genel ilkelerinden biri değildir ? **Örtülü sözler kullanma**

49) “ yasaklayıcılık “sözcüğünün tabanı aşağıdakilerden hangisidir ? **yasak**

50) Aşağıdakilerden hangisi Türkçe’den dünya dillerine geçen sözcüklerden biri değildir? **Lamba**

51) Toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların, daha çok toplum dışı olarak algılanan ve damgalanmış grupların, toplumun diğer kesimlerinden ayrılmak veya gizlenmek içgüdüleriyle kendilerine sözcük ve deyimlerle oluşturdukları konuşma sistemine ne ad verilir ? **Argo**

52) Dinleyici üzerinde baskı oluşturmamak ve istenilen işi yapıp yapmamak konusundaki özgürlük alanını daha geniş tutmak amacıyla gerçekleştirilen stratejileri içine alan, konuşur ve dinleyici arasındaki toplumsal mesafenin fazla olduğu durumlarda kullanılan dil ve toplum bağlamındaki dil stratejisine ne ad verilir ? **Negatif nezaket**

53) “ Kazandığını öğrenince sevinçten havalara uçtu.” Cümlesinde aşağıdakilerden hangisi yoktur? **Addan eylem yapma eki**

54) Aşağıdaki ikilemelerden hangisi diğerlerinden farklı bir yolla oluşturulmuştur? **Hay hay**

55) “ Stres sizi yönetmesin, sizin stresi yönetin.” Cümlesi aşağıdaki cümle türlerinden hangisine örnektir? **Emir cümlesi**

56) Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin iç zenginlikleri arasında yer almaz? **Diğer dilleri etkileme gücü**

57)

I. Bir bakıma aynı dilin çatısı altındaki değişkenlerin ortak dilidir.

II. Genel olarak yazılı dil, edebi dil vb. şekilde de adlandırılan üst dildir.

III. Resmi ortamlarda kullanılan dildir.

IV. Genellikle örgün ve kitle iletişim araçları aracılığıyla bir tür yardımcı dil olarak edinilir.

Yukarıda özellikleri verilen dil türü aşağıdakilerden hangisidir? **Ölçünlü dil**

58) Aşağıdakilerden hangisi bir yazım kılavuzunda bulunmaz? **sözlerin anlamı**

59) Ova sözcüğü ile doğadaki ova arasında bir ilişki yoktur. Bu durumun bütün dillerde aynı olması dilin aşağıdaki özelliklerden hangisi ile ilişkilidir?

Dilde nedensizlik ilkesi esastır.

60) “ mozaik, reel, koordinasyon “ gibi sözcüklerin Türkçe olmaması aşağıdaki ses özelliklerinden hangisi ile açıklanabilir?

Türkçede ikiz ve üçüz ünlü yoktur.

61) Grek alfabesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur? **Bu alfabe ile yazılan çok sayıda metin vardır.**

62) Aşağıdakilerden hangisi “ana dil”in tanımıdır?

Çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil.

63) Aşağıdakilerden hangisi iletişim öğelerinden biri değildir ? **Çevre**

64) Aşağıdakilerden hangisi dilin tanımı içinde yer almaz ?

Temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemidir.

65) Aşağıdakilerden hangisi dil türleri arasında değildir ? **Sokak dili**

66) Dil edinme süreci aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak sıralanmıştır? **Dinleme / Konuşma / Okuma / Yazma**

67) Aşağıdakilerden hangisi dile yönelik vurgulanan ortak temel öğelerden biri değildir ?

Dil değişmeyen bir yapıdır.

68) “Bir dildeki dil planlaması tek bir kurum eliyle değil disiplinler arası bir katılım ile gerçekleştirilmektedir. Almanlar, İsveçliler, Macarlar, Finler ve Arnavutlar yürüttükleri milliyetçi eğilimlerle dillerindeki yabancı kelimeleri de tasfiye ederek yerlerine yerli, kendi dillerinin ürünü olan, kelimeleri koyarak bilinçli bir seferberlik yürütmüşlerdir. Dil üzerindeki

müdahaleler dilin doğal seyrinden çıkmasına sebep olabilir. Bu tutum da dil mekanizmasının olağan seyrine aykırı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Dil planlaması ile ilgili yukarıdaki açıklamadan aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılır?

Dil planlaması bilinçli ve çok paydaşla yürütülen bir süreçtir.

69) Aşağıdaki sözcüklerin hangisinde bir yazım yanlışı vardır? **Klavuz**

70) “Bir sözcüğün ilgi veya benzetme yoluyla gerçek ve yan anlamı dışında kullanılmasına verilen addır. Mecaz anlam kazanan sözcük genellikle soyut bir anlama taşır. Mecaz anlam sözcüklerin asıl ve yan anlamları dışında, ilişki ve benzerlik yoluyla başka bir kavramı belirtmek üzere kazandıkları anlamdır.” Buna göre aşağıdakilerden hangisi mecaz anlam örnek gösterilebilir? **Sıkıntıdan çatladım .**

71) Kullanılan dilin ya da dillerin resmî bir idare tarafından dil-içi farklılıkların kullanımı ile ilgili problemlerin çözülmesi için bilinçli bir şekilde düzenlenmesi faaliyetine ne ad verilir? **Dil planlaması**

72) Türkçe cümle ile ilgili verilen aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır ? **'Durdu' kelimesinin cümle sayılabilmesi için tümleçlere ihtiyaç vardır.**

73) “Selçuklular döneminden başlayıp Osmanlılarda da devam eden süreçte dilimiz Arapça ve Farsçanın yoğun bir şekilde istilasına maruz kalmıştır.” Selçuklular Dönemi’nde Türkçeye itibar edilmemesinin sebebi aşağıdakilerden hangisidir? **Selçuklu nüfusunun büyük kısmının Arap ve Farslardan oluşması**

74) Tonyukuk, Kül Tigin, Bilge Kağan Anıtları Türkçenin hangi tarihî dönemine aittir? **Eski Türkçe**

75) “Eklerin yazımında görülen diğer bir yanlış bulunma durumu ekinde görülmektedir. Bulunma durumu eki –da / -de getirildiği kelimeye bitişik yazılır.” Buna göre aşağıdakilerden hangisinde bu kurala uyulmamıştır? **Kızıda geldi oğluda.**

76) İyi bir konuşmada aşağıdakilerden hangisi görülmemelidir ? **Konuşmada beden dilinden yararlanılmamalıdır.**

77) Aşağıdakilerden hangisi Nisan 1911’de Selanik’te kurulan ve yayınladıkları dergiyle aynı adı taşıyan Genç Kalemler hareketinin savunduğu düşüncelerden biri değildir? **Arapça ve Farsça dilbilgisel kuralları terk edilmeli**

78) Türkçe ile ilgili olarak cumhuriyetten önce Beylikler ve Osmanlı dönemi için aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır ? **Osmanlı döneminde dilde sadeleşme düşüncesi asla olmamıştır**

79) Aşağıdakilerden hangisi Türkçenin yardımcı seslerinden biri değildir? **a**

80) Türklerin tarih boyunca en uzun süreli kullandıkları alfabe aşağıdakilerden hangisidir? **Arap alfabesi**

81) Türkçenin sadeleşme hareketiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır ? **Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati edebiyatında sadeleşme hareketi büyük bir hızla artmıştır.**

82) Aşağıdaki cümlelerden hangisi bir özne ve bir yüklemden oluşmuştur? **Bahçe zevki bu devrin büyük merakıdır.**

83) “Türkçenin diller arası ilişkisi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır ? **Günümüz Türkiye Türkçesinde İngilizce alıntılara etkilidir.**

84) Hece veya kelimede anlam ayırıcı özellik gösteren en küçük sese verilen ad aşağıdakilerden hangisidir? **ses birimi**

85) Aşağıdakilerden hangisi dilin yapısı üzerinde derin izler bırakan unsurlardan biri değildir? **İklim**

86) İnsan hafızasının yükünü azaltır, düşüncenin işlemesine, olgunlaşmasına ve zenginleşmesine yarar. Sözü düzenler, anlatımı kuvvetlendirir. Bu parçada sözü edilen dil becerisi aşağıdakilerden hangisidir? **Yazma**

87) Görülen geçmiş zaman ekinin tüm değişken biçimlerini aşağıdaki ses gruplarından hangisi ifade etmektedir? **-DX**

88) Düz bir çizgi çizebilmek için yıllarca uğraşmak gerekiyordu' cümlesinin öğeleri sırasıyla aşağıdakilerden hangisidir? **zarf-nesne-yüklem**

89) İçerisinde pek çok yabancı dil ögesi barındıran “plaza dili” olarak adlandırılan dil olgusunun ortaya çıkmasında aşağıdakilerden hangisi etkili değildir ? **İş yerlerinde bu dili kullanmanın zorunlu olması**

90) Dil, insanlar ve nesiller arasında en önemli iletişim ve aktarım aracı olarak toplumların varlık sebeplerinden biri

olmuştur. Dil ile dünyayı algılar, düşüncelerimizi şekillendiririz. Dil bununla sınırlı kalmayıp aynı zamanda gerçekliği de şekillendirir. Ortaya çıkan gerçeklik toplumsal bir algı oluşturur ve toplumun bütün bireylerine aktarılır. Dolayısıyla dil çalışmalarında toplumun, toplumsal çalışmalarda da dilin göz ardı edilemeyeceği gerçeği ortaya çıkar. Çünkü insan olmadan dilin, dil olmadan da toplumun var olması mümkün değildir.” Yukarıdaki metinde aşağıdaki ilişkilerin hangisinden bahsedilmektedir? **Dil-Toplum ilişkisi**

91) Diller arası alışverişle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır? **Sadece köklü bir tarihe sahip olan diller sözcük verebilir.**

92) “Türkçe yabancı dillerden ödünç almaktan çekinmemiştir, çünkü hiçbir dil saf değildir, her dil çeşitli sebeplerle etkileşimde bulunduğu dillerden ödünçlemeler yapar, bu doğal bir durumdur. Fakat bu durum Türkçede ödünçlemeden ziyade Türkçenin istilası hareketine dönüşmüştür. Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir? **Beylikler döneminde**

93) “Arapça ve Farsçadan dilimize giren birtakım kelimelerle özel adlarda bulunan ince g ünsüzünden sonra gelen a ünlüsü için düzeltme işareti konulur.” Buna göre aşağıdaki örneklerden hangisinde düzeltme işareti gerekmez ? **Galip**

94) 'Ulu mâbed! Seni ancak bu sabah anlıyorum' cümlesinde cümle dışı unsur hangisidir? **ancak**

95) Altay dilleri kuramı, "Türk, Moğol, Tunguz (Mançu dahil), Kore ve Japon dillerinin, Altay dili adı verilen, ortak bir kaynaktan geldiği görüşünü savunan bir" nazariyedir. Buna göre aşağıdakilerden hangisi Altay dillerinin bir özelliği değildir ? **Kelime türetmede sadece ön ekler kullanılır.**

96) Aşağıdakilerden hangisi dile yönelik vurgulanan ortak temel öğelerden biri değildir ? **Dil değişmeyen bir yapıdır.**

97) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “kırılmak” sözcüğü “mecaz anlamda kullanılmıştır? **Sanıyorum bu sözlere kırıldı.**

98) Aşağıdakilerden hangisi cümlelerin öğelerinden biri değildir ? **cümle dışı unsur**

99) Aşağıdakilerden hangisi standart (ölçünlü) dile dayalı alfabemizde bir işaretle gösterilmeyip yalnızca Anadolu ağızlarında bulunan seslerden biridir? **ñ**

100) “Türkçe tarih boyunca çok farklı dillerle ve kültürlerle komşuluk yaptığı veya bir arada yaşadığı için alışveriş yaptığı dil sayısı oldukça çoktur.” Buna göre aşağıdakilerden hangisi ile Türkçenin alışverişi en azdır? **Japonca**